SECVNDA PARS
Scrutinij Sacerdotalis

In qua, quicquid eſt vtile, & ſcitu neceſſarium in Inſtructionibus Clericorum, ad Officium Sacerdotale aſcendere volentium, continetur.

ET PRAECIPVÈ EORVM, QVIB. commiſſa eſt audientia confeſſionum, & Cura animarum.

Vbi demonſtratur, qualiter ipſi reſpondere debeant ad ea, quæ fuerint interrogati: Vt quilibet ſcire poſſit, quæ ad ſuum officium ſpectant.

Authore R. D. FABIO INCARNATO Neapolitano, Sacræ Theologiæ Profeſſore.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS, Apud Heredes Melchioris Seſſa, 1589.

IO. FRANC. LOMBARDI NEAPOLITANI,

Ad Reuer. D. Fabium Incarnatum.

TETRASTICON.

Presbyteri præclarè Fabi ſi facta ſequuntur,
Fortè tua, haud dubiè mors cadet, atque Luder.
Timotheum docuit ſic magnus Apoſtolus olim.
Saluabis faciens teque, alioſque ſimul.

SECVNDA PARS
Scrutinij Sacerdotalis,

Diuiditur in Decem Tractatus.

IN quorum Primo tractabitur, De Viſitatione Epiſcopali. 1. a
In Secundo, De Sacrificio Miſſæ, & ſignificatione eiuſdem. 12. a
In Tertio, De Horis Canonicis, & de earum ſignificationibus. 40. b
In Quarto, De Modo audiendi Confeſſionem, & Modo Confitendi. 55. a
In Quinto, De Indulgentijs. 75. b
In Sexto, De Voto. 79. b
In Septimo, De Vſura. 87. b
In Octauo, De Simonia. 100. a
In Nono, De Reſtitutione. 106. b
In Decimo, De Irregularitate. 117. b

TABV-

TABVLA EORVM
QVAE CONTINENTVR
In Secunda Parte Scrutinij Sacerdotalis ſecundum ordinem Alphabeti.

A

ABſolutionis forma tempore Iubilæi, qua ſit. car.123.*a*
Abſolutionis forma pro illis, qui habent Indulgentiam plenariam, qua ſit. ibid.
Abſolutionis forma in mortis articulo qua ſit. 124.*a*
Abſolutionis forma ab excommunicatione minori, & à peccatis qua ſit. ibid.
Abſolutionis forma in reconciliatione, & in ſubitanea morte qua ſit. ibid.*b*
Acceſſus Sacerdotis ad altare quid ſignificet. 24.*b*
Agnus Dei quid ſignificet. 33 *b*
Agnus Dei quare triplicetur. ibid.
Alba quid ſit. 15.*a*
Alba quid ſignificet. ibid.
Alleluia quid ſignificet. 28.*b*
Alleluia quare poſt verſum bis reſumatur. ibid.
Alleluia quare non dicatur tempore luctus. ibid.
Alleluia quare ſæpius poſt paſcha repetatur. 29.*a*
Altare quid ſignificet. 16.*a*
Altare quid ſit. ibid.
Altare quotuplex ſit. ibid.
Altare de qua materia fieri debeat. ibid.
ad Altare quare tabula lapidea requiratur. ibid.
Altaria, quę denudãtur in die cęnę Domini, quid ſignificẽt 48.*b*
Altaris veſtimenta quid ſignificent. ibid.

Amictus quid ſit. 15.a
Amictus quid ſignificet. ibid.
Animarum cura quid ſit. 65.a
Antiphona de Benedictus in tribus diebus hebdomadæ Sanctæ quare alta voce cantantur. 48.a
Antiphonæ quid ſignificent. 53.b
Antiphonæ quare ante Pſalmos inchoentur. ibid.
Aqua quid ſignificet. 17.b

B

Baptiſmus quare fit in die Sabbati Sancti. 52.a
In Baptiſmi benedictione quot ſint. ibid.
Benedicamus Domino quare in Miſſis votiuis dicatur. 34.b
Benedicamus Domino, cum Deo gratias quid ſit. 54.b
Benedictio ſuper populum quid ſignificet. 35.a
Benedictio quare non petatur ad lectiones in tribus diebus hebdomadæ Sanctæ. 47.b
Benedictio quare non petatur in fine paſſionis. 49.b

C

Calix quid ſignificet. 16.b
Calix quid ſit. ibid.
Calix, & Patena de qua materia fieri debeant. ibid.
Calix, & Patena quomodo exacrentur. 17.a
Calicem, & Patenam quis conſecrare poſſit. ibid.
Cambiorum genera quot ſint. 92.b
Campanæ quare non pulſentur in tribus diebus hebdomadæ Sanctæ. 48.b
Candela accenſa quid ſignificet. 19.a
Candelabra ſuper altare quid ſignificent. 25.a
Candelæ quindecim quid ſignificent. 48.a
Candelæ quare vna poſt aliam extinguantur, & non omnes ſimul in tribus diebus hebdomadæ Sanctæ. ibid.
Canon quid ſit. 31.b
Canon quid ſignificet. ibid.
Canonica hora quid ſit. 40.b
Canonica quare dicatur. ibid.
Canonicæ horæ quot ſint. ibid.

Canonicæ horæ quomodo, & quando inſtitutæ ſint. ibid.
Canonicæ horæ quare ſeptem ſint. 41.a
ad Canonicas horas qui teneantur. ibid.
ad Canonicas horas obligati quid dicere debeant. ibid.
Canonicæ horæ qua hora dicendæ ſint. 42.b
Canonicæ horæ vbi dici debeant. 43.a.
Canonicæ horæ quare inſtitutæ ſint. 45.a
Canonicæ horæ quid repræſentent. 46.a
Canones pœnitentiales qui ſint. 72.a
Cantica quid ſignificent. 36.b
Capitula quid ſignificent. 54.a
Caſula quid ſit. 15.b
Caſula quid ſignificet. ibid.
Cereus illuminatus, & renouatus quid ſignificet. 51.b
Cereus, qui à Diacono benedicitur, quid ſignificet. ibid.
Chriſtus quare ſexta feria pati voluit. 50.b
Chriſtus quare dedit poteſtatem ſuper theſauros Eccleſiæ Vicario, ſcilicet, Domino Apoſtolico, & Epiſcop. 76.b
Cingulum quid ſit. 15.a
Cingulum quid ſignificet. ibid.b
Circunſtantiæ confeſſionis quot ſint. 60.a
Circunſtantiæ ſpecies quot ſint. ibid.
Circunſtantiæ, quæ ſunt de neceſſitate confitendæ, & quæ non, quæ ſint. ibid.b
Collecta quid ſit. 26.b
Collecta quare vocetur. ibid.
Collecta quid ſignificet. ibid.
Collectarum finis qualiter fiat. 27.a
Collectæ quare finiantur Per Dominum noſtrum. ibid.
Communio quid ſignificet. 34.a
Communio quare non dicatur in Miſſa Sabbati Sancti. 52.b
Completorij hora quare inſtituta ſit. 45.b
Completorij hora quare oramus. 47.a
Conditiones, quas debet habere confeſſio, quot ſint. 61.b
Conditiones, quas debet habere Confeſſor, quot ſint. 62.a
Confeſſionem reiterare in quibus caſibus quis teneatur. 63.a

Confiteri alteri, quàm proprio Sacerdoti, in quibus caſibus qui teneatur. ibid. b
Confeſſor qualis eſſe debeat. 55. a
Confeſſor quomodo ſe habere debeat erga pœnitentes. 56. b
Confeſſor quomodo officium ſuum exercere debeat. 56. a
Confeſſor quomodo erga infirmos ſe debeat habere. 65. a
Confeſſor quomodo ſe habere debeat circa abſolutionem peccatorum. 68. b
Confeſſor quomodo ſe habere debeat in impoſitione pœnitentiæ. 96. b
Confeſſor quantam ſcientiam habere debeat. 62. a
Contractus quid ſit. 90 b
Contractus quot modis contrahatur. ibid.
Contractus quotuplex ſit. 91. a
Contractus ſocietatis quot modis varietur. 93. a
Corporale quid ſignificet. 18. a
Corporale quomodo complicetur, & ſternetur ſuper altare. ibid.
Corporalia ad celebrandum in quo numero eſſe debeant. ibid. b
Corporale quid ſit. ibid.
Corpus Domini quare ſub ſpecie panis reſeruetur. 51. a
Credo quare poſt Euangelium dicatur. 30. b
Credo, quod in Miſſa canitur, quare ſymbolum vocetur. ibid.
Credo quare non dicatur in Miſſa Sabbati ſancti. 52. b
Crux de incenſo facta in cereo quid ſignificet. 51. b
Cura animarum quid ſit. 65. a

D

DEfectus Miſſæ qui ſint. 38. a
Denudatio crucis in Paraſceue quid ſignificet. 50. b
Deo gratias quid ſignificet. 34. b, & 54. b
Dimiſſio corporis Chriſti, quid ſignificet. 32. a
Domine labia mea, &c. quare in tribus diebus hebdomadæ ſanctæ non dicatur. 47. b
Dominus vobiſcũ quare non dicatur, quando legitur paſſio. 49. b

E

Ecclesia quid ſit. 14. b
Eccleſia quare nõ cõſecrat corpus Domini in Paraſceue. 51. a
Eccleſiarum ſine cura viſitatio quomodo fieri debeat. 8. b
Eccleſiæ laicorum, quæ ſunt de ſocietatibus, quomodo viſitari debeant. 11. a
Eleuatio corporis Chriſti quid ſignificet. 32. a
Eleuatio ſanguinis Chriſti quid ſignificet. ibid. b
Epiſtola quid ſit. 27. b
Epiſtola vnde dicatur. 28. a
Epiſtola quid ſignificet. ibid.
Epiſtola quare Euangelium præcedat. ibid.
Epiſtolæ quare diuerſimodè incipiantur. ibid.
Euangelium quid ſit. 29. a
Euangelium vnde dicatur. ibid.
Euangelium quare in alto loco legatur. ibid.
Euangelium quando eſt dicendum, quare liber portatur à dextera parte in ſiniſtram. ibid. b
Euangelium lecturus quare petit benedictionem. ibid.
Exclamatio Sacerdotis voce eleuata, cum dicit Pater noſter, quid ſignificet. 32. b
Excommunicatio quomodo ab Irregularitate differat. 122. b

F

Forma abſoluendi ab Irregularitate quæ ſit. 123. a
Forma abſolutionis in mortis articulo quę ſit. 122. b
Forma abſolutionis pro illis, qui habent Indulgentiam plenariam, quæ ſit. 123. a
Forma abſolutionis ab excommunicatione minori, & à peccatis quæ ſit. 124. a
Fractio hoſtiæ quid ſignificet. 66

G

Genus perſonarum eccleſiaſticarum quotuplex ſit. 41. a
Gloria ĩ excelſis Deo, quare poſt Kyrieeleiſon dicatur. 25. b

Gloria in Excelſis Deo quid ſignificet. 26.a
Gloria in Excelſis Deo quare in medio altaris dicatur. ibid.
Gloria in Excelſis Deo quare in Sabbato Sancto dicatur. 52.a
Gloria Patri quare poſt verſum dicatur. 25.a
Gloria Patri quare in fine Pſalmorum in tribus diebus hebdomadæ Sanctæ non dicatur. 47.b
Gloria tibi Domine quare in paſſione non reſpondeatur. 49.b
Graduale quare poſt Epiſtolam ſequatur. 28.a
Graduale quid ſignificet. ibid.b
Graduale quare in Miſſa Sabbati Sancti non dicatur. 52.a

H

HIeruſalem Hieruſalem conuertere, &c. quare in fine lectionum dicatur in tribus diebus hebdemadæ Sanctæ. 47.b
Hymnus quare in tribus diebus hebdomadæ Sanctæ non dicatur. ibid.
Hymni quid ſignificent. 53.b
Hora canonica quid ſit. 40.b
Hora vnde dicatur. ibid.
Horæ canonicæ quot ſint. ibid.
Horæ canonicæ quomodo, & quando inſtitutæ ſint. ibid.
Horæ canonicæ quare ſint ſeptem. 41.a
ad Horas canonicas qui teneantur. ibid.
Horæ canonicæ qua hora dicendæ ſint. 42.b
ad Horas canonicas obligati quid dicere debeant. 41.b
Horæ canonicæ vbi dici debeant. 43.a
Horæ canonicæ quid repræſentent. 46.a
Horæ quare diuerſimodè incipiantur. 47.a
Hoſpitalia quomodo viſitari debeant. 11.a
Hoſtia quare in tres partes frangatur. 33.a
Hoſtiæ immiſſio in calicem quid ſignificet. ibid.b

I

IGnis, qui ante nouum ignem in Eccleſia erat, quid ſignificet. 51.b

Ignis, qui extinguitur, quid ſignificet. ibid.
Inclinatio Sacerdotis, dum canonem incipit, quid ſignificet. 31.a
Indulgentia quid ſit. 75.b
Indulgentiæ vnde originem habeant. ibid.
ad Indulgentias conſequendas quæ requirantur. 77.a
Indulgentiæ quantum valeant. 78.a
Indulgentiarum impedimenta quot ſint. ibid.b
In quibus caſibus Sacerdos ſimplex non poſſit abſoluere pœnitentem, ſed ad ſuperiorem remittere. 69.a
Intereſſe quotuplex ſit. 90.a
Interrogationes quomodo fieri debeant. 56.a
in Interrogationibus faciendis quæ obſeruanda ſint. 58.b
Interrogationes quo ordine fieri debeant in confeſſione. 59.b
Interrogationes infirmo morienti quomodo faciendæ ſint. 66.a
Introitus quare dicatur. 25.a
Introitus quid ſit. ibid.
Introitus quid ſignificet. ibid.
Introitus quare reſumitur poſt Gloria Patri. ibid.b
Inuitatorium quare non dicatur in tribus diebus hebdomadæ Sanctæ. 47.b
Irregularitas quid ſit. 117.b
Irregularitas vnde dicatur. ibid.
Irregularitas quomodò à ſuſpenſione differat. 118.a
Irregularitas quomodo contrahatur. ibid.
Irregularitas quomodo tollatur. 122.b

K

Kyrieeleiſon quare poſt introitum ſubiungatur. 25.b
Kyrieeleiſon quid ſignificet. ibid.
Kyrieeleiſon quare triplicetur. ibid.

L

Lectiones in Miſſa diei paraſceues quare ſine titulo legantur. 49.a
Lectiones, ſiue prophetiæ, quæ dicuntur in Sabbato Sancto, quare ſine titulo legantur. 52.a
Lectiones, ſiue prophetiæ, quid ſignificent. ibid.
Lectiones matutini quid ſignificent. 53.b

Liber, ſiue miſſale quid ſignificet. 17.a
Liber apertus in fine Euangelij quare ad oſculandum detur ſacerdoti. 30.a
Libera quæſumus Domine, &c. quare ſub ſilentio dicatur. 33.a
Lumen ſuper candelabra quid ſignificet. 25.a
Luminaria quare non portantur ad Euangelium in Miſſa Sabbati ſancti. 52.b

M

Anipulus quid ſit. 15.b
Manipulus quid ſignificet. ibid.
Matutini hora quare inſtituta ſit. 45.a
Matutini hora quare oramus. 46.a
Matutini lectiones quid ſignificent. 53.b
Miſſa quid ſit. 12.a
Miſſa vnde dicatur. ibid.
Miſſæ ſacrificium quare celebretur. ibid.b
Miſſam quis inſtituit. 13.b
Miſſa quare inſtituta ſit. 14.a
Miſſa quid ſignificet. ibid.
Miſſa à quo celebrari debeat. ibid.
Miſſam in quo loco ſacerdos celebrare debeat. ibid.
in Miſſæ celebratione quæ interuenire debeant. 16.a
Miſſa quomodo celebrari debeat. 19.a
Miſſa de quo celebrari debeat. ibid.
Miſſa qua hora celebrari debeat. ibid.b
Miſſa quo tempore celebrari debeat. ibid.
Miſſa quare de die, & non de nocte celebretur. 20.a
Miſſæ tres in natiuitate Domini quare celebrentur. ibid.
Miſſa quoties in die celebrari debeat. ibid.
Miſſa quare in die Veneris ſancta non celebretur. ibid.
Miſſa quare quotidie celebrari debeat. 21.a
Miſſam audire qui teneantur. ibid.b
Miſſæ eſſectus quid ſit. 24.a
Miſſa in quot partes diuidatur. ibid.

Miſſæ finis quid ſignificet. 35.a
Miſſam quis reperit. ibid.
Miſſa pro quibus celebrari debeat. ibid.
Miſſa de defunctis, quomodo plus valeat de defunctis, quàm alia Miſſa. ibid.b
Miſſæ pericula, ſeu defectus quæ ſint. 38.a
in Miſſa paraſceues quare duæ lectiones legantur. 49.a
in Miſſa Sabbati ſancti, quare non dicatur Introitus, ſed à Kyrieeleiſon incipiatur. 52.a
Miſſam audientes quas vtilitates conſequuntur. 21.b
Monaſteriorum viſitatio quomodo fieri debeat. 9.a
Monaſteriorum monialium viſitatio quomodo fieri debeat. 10.a
Munus ab obſequio quomodo ſimoniam inducat. 102.b
Munus à manu quomodo ſimoniam inducat. 103.a
Munus à lingua quomodo ſimoniam inducat. ibid.b

N

Nobis quoque peccatoribus quid ſignificet. 32.b
Nocturnum officium quid ſignificet. 54.b
Nona hora quare inſtituta ſit. 45.b
Nona hora quare oramus. 46.b

O

Oblatio, ſiue ſacrificium, quare Miſſa dicatur. 12.a
Offertorium vnde dicatur. 30.b
Offertorium quare in Miſſa Sabbati ſancti non dicatur. 52.b
Officium tenebrarum, quare in tribus diebus hebdomadæ ſanctæ dicatur alta voce, & officium diurnum ſilenter. 48.a
Officium in Paraſceue quare capite careat. 49.a
Officium quid ſit. 53.a
Officium vnde dicatur. ibid.
Officium nocturnum quid ſignificet. 54.a
Orationes quare numero impari dicantur. 27.a
Orationes quid ſignificent. ibid.

Oratio

Oratio quid ſit. ibid.
Oratio, quare Epiſtolam præcedat. ibid.
Orationes quare in ſingulis horis dicantur. 54.a

P

PAnis quid ſignificet. 17.6
Paſſionem lecturus in Paraſceue, quare benedictionem non petat. 49.b
Paſſio quare ſub vna voce non legatur. ibid.
Paſſio Domini ſecundum Ioannem quare legatur in Paraſceue. 50.a
Paſſio quare ſuper nudum pulpitum legatur in die Paraſceues. ibid.
Patena quid ſignificet. 16.b
Patena quid ſit. ibid.
Patena, & Calix de qua materia fieri debeant. ibid.
Patena, & Calix quomodo exacrentur. 17.a
Patenam, & calicem quis conſecrare poſſit. ibid.
Pater noſter quid ſignificet. 33.a
Pax Domini ſit ſemper vobiſcum quid ſignificet. ibid.
Pecunia Simoniacè recepta cui reſtituenda ſit. 105.a
Pœnitens quem modum habere debeat in aggrediendo confeſſionem. 58.a
Pœnitens de quibus interrogandus ſit. ibid.b
Poſitio corporis Chriſti ſuper pallam quid ſignificet. 32.a
Poſtcommunio quid ſignificet. 34.a
Præfatio quid ſit. 31.b
Præfatio quid ſignificet. ibid.
Prima hora quare inſtituta ſit. 45.a
Prima hora quare oramus. 46.b
Prophetiæ quare ſine titulo legantur. 52.a
Pſalmi quid ſignificent. 53.b
Pſalmos vt canerent in duas partes chori diuiſi alternatim, quis inſtituit. ibid.

Q

QVando legitur Euangelium, quare cerei accendantur. 29.*b*
Quando legitur paſſio in paraſceue quare incenſum non feratur. 49.*b*
Quando Sacerdos egreditur de ſacrario quid ſignificet. 24.*b*
Quanta ſcientia in confeſſore eſſe debeat. 62.*a*
Quantam diligentiam habere debeat Sacerdos celebraturus Miſſam. 18.*b*
Quantum reſtituendum ſit. 109.*a*
Quare aliquando dicitur Initium ſancti Euangelij, & aliquando Sequentia Sancti Euangelij. 29.*b*
Quare in principio Euangelij dicatur In illo tempore, cum in principio plurium epiſtolarum dicatur In diebus illis. 30.*a*
Quare bis Miſerere, & vltimo Dona nobis pacem dicatur. 34.*a*
Quare thus portatur ante Euangelium. 30.*a*
Quare in tribus diebus hebdomadæ ſanctæ officium tenebrarum dicatur alta voce, & officium diurnum ſilenter. 48.*a*
Quæ pœnitentia pro ſingulis peccatis iniungenda ſit. 70.*b*
Quæ interuenire debeant in celebratione Miſſæ. 16.*a*
Qnid reſtituendum ſit. 108.*b*
Qui ſunt caſus reſtitutioni obnoxij. 107.*a & b*
Quis ordo ſeruandus ſit in reſtitutione. 116.*a*
Quid ſit de illo, qui conſequitur generalem Indulgentiam poſitam per Papam. 78.*b*
Quid dicendum de Sacerdote, qui poſtquam indutus eſt, recortur de aliquo peccato mortali. 18.*b*
Quindecim candelæ, quæ ponuntur ſuper candelabrum ante altare, quid ſignificent. 48.*a*
Quinque grana incenſi in cereo quid ſignificent. 51.*b*
Quot ſunt illa, de quibus pœnitens interrogandus ſit. 58.*b*
Quomodo puniantur concedentes domos vſurarijs ad fœnus exercendum. 99.*a*

Reſpon-

R

Reſponſoria quid ſignificent. 53.b
Reſtitutio quid ſit. 106.b
Reſtitutio quotuplex ſit. 107.a
ad Reſtitutionem qui teneantur. ibid.
Reſtitutio cui facienda ſit. 109.a
Reſtitutio vbi facienda ſit. ibid.b
Reſtitutio quomodo facienda ſit. ibid.
Reſtitutio quando facienda ſit. 110.a
Reſtitutio in quibus caſibus differri poſſit. ibid.
Reſtitutio in offenſione corporis quomodo facienda ſit. ibid.b
Reſtitutio famæ quomodo ſit. 111.a
Reſtitutio de rebus incertis quomodo facienda ſit. ibid.b
Reſtitutio quibus pauperibus erogari debeat. 113.a
Res inuentæ quomodo reſtituendæ ſint. 111.b

S

Sabaoth quid ſignificet. 31.b
Sacerdos in quo loco Miſſam celebrare debeat. 14.a
per Sacerdotem celebrantem quid ſignificetur. 17.a
de Sacerdote quid dicendum ſit, qui, poſtquam indutus eſt, recordatur de aliquo peccato mortali. 18.b
Sacerdos celebraturus Miſſam quantam diligentiam habere debeat. ibid.
Sacerdos quando egreditur de ſacrario quid ſignificet.
Sacerdos quando offert panem, vinum, & alia ſibi oblata, quid ſignificet. 30.b
Sacerdos quare benedicit aquam, & non vinum. 31.a
Sacerdos quare lauat manus, recepta oblatione. ibid.
Sacerdos dum lauat manus poſt offertorium, quare dicit ſeptem verſus pſalmi. 31.a
Sacerdos quare vertit ſe ad populum ſecretè dicens Orate fratres. &c. ibid.
Sacerdos finitis ſecretis quare dicit alta voce Per omnia omnia ſecula ſeculorum. ibid.b

Sacer-

Sacerdos quem mediũ tenere debeat in memento ſuæ Miſſæ. 32.a
Sacerdos extendens brachium quid ſignificet. ibid. b
Sacerdos quando inclinat ſe, dicens Supplices te, &c. quid ſignificet. ibid.
Sacerdos quando celebrat Miſſam, quare incipit à dextera parte altaris, & poſtea vadit ad ſiniſtram, & iterum reddit ad dexteram. 24.b
Sacerdos quando eleuat brachia quid ſignificet. 32.b
Sacerdos quare reddit ad dexterum cornu altaris. 68
Sacerdos quomodo ſatisfacere poſſit in celebratione Miſſæ pro vno, vel pluribus. 36.a
Sacerdos, ſi dum celebrat, non applicat valorem Miſſæ, cui applicare tenetur, quid faciendum ſit. 37.a
Sacerdos diſpoſitus, cum poſſit ſemel in die celebrare, quare in paraſceue non celebrat. 49.a
Sacerdos oraturus, quare populum ſalutat, dicens Dominus vobiſcum. 54.a
Sacerdos proprius quis ſit. 64.b
Sacerdos quæ debeat infirmum interrogare. 65.a
Sacerdos ſimplex in quibus caſibus pœnitentem abſoluere non poſſit, ſed ad ſuperiorem remittere. 69.a
Sacrificium, ſiue oblatio quare Miſſa dicatur. 12.a
Sacrificium Miſſæ quare celebretur. ibid. b
Sanctus quid ſignificet. 31.b
Sanguis in die Veneris ſancta quare non reſeruetur. 20.b
Sanguis quare à corpore ſeparetur. 32 b
Scandalum quid ſit. 71.a
Secreta quare dicatur. 31.a
Sequentia quare poſt alleluia dicatur. 29.a
Sexta hora quare inſtituta ſit. 45.b
Sexta hora quare oramus. 46 b
Signa, p quæ infirmus cognoſcitur, ꝙ cito morietur, quæ ſint. 67.a
Silex, de quo ignis extrahitur, quid ſignificet. 51.b
Simonia quid ſit. 100.a
Simonia vnde dicatur. 101.b
Simonia quare potius dicatur, quàm Giezia. ibid.

Simonia quotuplex ſit. ibid.
Simonia quot modis committatur. 102.*b*
Simonia quare ſit peccatum. 104.*a*
Societatis contractus quot modis varietur. 93.*a*
Simoniaci pœna quæ ſit. ibid. *b*
Societas quot modis reddatur illicita. ibid.
Stola quid ſit. 15.*b*
Stola quid ſignificet. ibid.
Suffragia facta pro defunctis quomodo ẽt proſunt facienti. 35.*b*
Suffragia pro aliquo ſpecialiter facta quomodo equè alijs proſint. 36.*b*
Suffragia facta per malum hominem q̃uo proſunt defunctis. 37.*a*
Superpellicium quid ſit. 14 *b*
Superpellicium quid ſignificet. 15.*a*
Symbolum quid ſignificet. 30.*b*

T

TAbula lignea quid ſignificet. 48.*b*
Tabula lapidea quare ad altare requiratur. 16.*b*
Tenebrarum officium quare in tribus diebus hebdomadæ ſanctæ dicatur alta voce, & officium diurnum ſilenter. 48.*a*
Tenebræ quare dicantur. 47.*b*
Tertia hora quare inſtituta ſit. 45.*a*
Tertia hora quare oramus. 46.*b*
Theſaurus eccleſiæ cui commiſſus ſit, & qui habeat poteſtatem expendendi theſaurum eccleſiæ. 30.*a*
Tractus quare in quadrageſima loco alleluia dicatur. 28.*b*
Tractus quatuor verſuum in paraſceue quid ſignificet. 49.*a*

V

VErſus poſt introitum Miſſæ quid ſignificet. 25.*a*
Verſus quare interponitur poſt introitum. ibid.
Verſiculi qui dicuntur poſt Benedictus in tribus diebus hebdomadæ ſanctæ quid ſignificent. 48 *a*
Verſiculi quid ſignificent. 54.*a*
Veſperorum hora quare inſtituta ſit. 45.*b*
Veſpertina hora quare oramus. 47.*a*

Veſpera

Veſperæ quare ante orationem Miſſæ dicantur in Sabbato ſancto. 52.b
Veſperæ quare ante prandium dicantur in quadrageſima. ibid.
Veſtes, quibus Sacerdos indui debeat in celebratione Miſſarum, quot ſint. 14.b
per Veſtes ſeptem quid ſignificetur. 15.b
Veſtis inconſutilis quare nõ fuit ſciſſa, ſed ſortem miſerunt. 50.a
Veſtimenta altaris quid ſignificent. 48.b
Vinum quid ſignificet. 17.b
Viſitatio quid ſit. 1.a
Viſitare quid ſit. 1.b
Viſitatio quomodo fieri debeat. 1.b
Viſitare qui debeant, aut poſſint de iure. 2.a
Viſitator quem ordinem tenere debeat. 3.b
in Viſitatione qua forma tenenda ſit. ibid.
Viſitatio cum correctione defectuum quomodo fieri debeat. 4.a
Viſitator quid à viſitatis recipere poſſit. ibid.b
in Viſitatione, de quibus, quomodo, & quo ordine inquiſitio fiat. 5.a
Viſitatio eccleſiarum ſine cura quomodo fieri debeat. 8.b
Viſitatio monaſteriorum quomodo fieri debeat. 9.a
Viſitari monaſteria monialium quomodo debeant. 10.a
Viſitari hoſpitalia quomodo debeant. 11.a
Viſitari quomodo debeant eccleſiæ laicorum, quę ſunt de ſocietatibus. ibid.
Votum quid ſit. 79.b
Votum vnde dicatur. 80.b
ad Votum quot requirantur. ibid.
Votum quotuplex ſit. ibid.
Votum ſingulare, ſiue voluntatis quomodo diuidatur. 181.b
Votum ſimplex quomodo fit. ibid.
Votum ſolemne quomodo fit. ibid.
Votum quomodo ſolemnizetur. 81.b
Votorum ſpecies quot ſint. ibid.
Votum de quo fieri debeat. 82.b
Vouere qui non poſſint. 84.a

in Votis diſpenſare, vel commutare quis poſſit. 85.b
Voti commutatio quomodo fieri debeat. 86.a
Vſura quid ſit. 87.b
Vſura vnde dicatur. 89.a
Vſura quotuplex ſit. ibid.
Vſura mentalis quomodo ſit peccatum. ibid b
Vſura extrinſeca quomodo ſit peccatum. ibid.
Vſura, & intereſſe quomodo differant. ibid.
Vſura in quibus rebus, ſeu contractibus committatur. 90.a
Vſurarij contractus quot modis fiunt. 91.a
ad Vſuram accipere quando ſit licitum. 94.a
Vſura quomodo ſit peccatum. ibid.b
ad Vſuram accipere quare ſit peccatum. 96.a
Vſura palliata quot modis committatur. ibid.b
abſque Vſuræ ſuſpitione in quibus caſibus quis poſſit accipere aliquid vltra ſortem. 97.b
Vſurarij manifeſti qui dicantur. 98.a
Vſurariorum publicorum pœna quæ ſit. ibid.
Vſurarij manifeſti quomodo recipi poſſint ad confeſſionem, vel ad ſepulturam. ibid.b
Vſura cui reſtituenda ſit. ibid.
Vtilitates, quas conſequuntur audientes Miſſam, quæ ſint. 21.b

X

Xpi Corporis eleuatio quid ſignificet. 32.a
Xpi ſanguinis eleuatio quid ſignificet. ibid.b
Xpi corporis poſitio ſuper pallam quid ſignificet. 32.a
Xpus quare ſexta feria pati voluit. 50.b
Xpus quare dedit poteſtatem ſuper theſauros eccleſiæ vicario, ſcilicet, domino Apoſtolico, & Epiſcopis. 76.b

FINIS.

REVE-

REVERENDI D. FABII INCARNATI NEAPOLITANI,

Sacræ Theologiæ Profeſſoris, Scrutinij Sacerdotalis.

PARS SECVNDA.

In qua, quicquid Vtile, & Scitu neceſſarium in Inſtructionibus Clericorum, ad Officium Sacerdotale aſcendere volentium, continetur.

Et præcipuè eorum quibus commiſſa eſt audientia confeſſionum, & cura animarum.

TRACTATVS PRIMVS.

De viſitatione Epiſcopali.

QVID eſt Viſitatio? Reſpondeo, quòd eſt quædam licita generalis inquiſitio de vita, & moribus ſubditorum. Et hæc in ſubditis obſeruari debet, & diligenter à prelatis obſeruanda: qui quaſi ſignum ſunt poſiti ad ſagittam: & quia non poſſunt omnibus complacere, cùm ex officio teneantur, non ſolum arguere, ſed etiam interdum ſu- *Viſitatio quid ſit.*

ſpendere, nonnunquam verò ligare. Vnde frequenter odium multorum incurrunt, & inſidias patiuntur. cap. qualiter, & quando: de accuſat.

Viſitare quid ſit. Vnde, Viſitare, eſt quærere, quæ Ieſu Chriſti ſunt, non quæ ſua: hoc eſt, prædicationi verbi Dei, & exhortationi, & correptioni, & reformationi Status, Eccleſiarum, perſonarum, ac rerum Eccleſiaſticarum: nec non more laicorum vacare, vt fructus referatur, & non pereat. cap. procurationes, & cap. cum amplius.

Viſitatio quomodo fieri debeat. Quomodo debet fieri Viſitatio? Reſpond. quòd debet fieri cum modorum varietate: vt puta, Viſitare quoſcunque ſibi ſubditos cuiuſcunque Status, & laicos, & clericos, & religioſos, & Eccleſias collegiatas, parochiales, & regulares, ſimplices, ſubditos, & prælatos, & hoſpitales, & omnes de ſua diœceſi, niſi ſint exempti à ſua iuriſditione, quia de huiuſmodi non habet ſe intromittere, iudicare, vel viſitare. Et quia huiuſmodi gentes variæ ſunt conditionis, & ideo vario modo ſe habere debet ad eos in iudicando. Concil. Trident. ſeſſ. 7. cap. 8. & ſeſſ. 24. cap. 9. de refor. & ſeſſ. 21. cap. 8.

Item, Viſitatio debet fieri ex affectu charitatiuo, & pro vtilitate non ſua, ſed ſubditorum, non ad dominandum, vel ad epulandum, vel ad lucrandum, ſed ad viſitandum: Viſitat enim Medicus ægrotum ad curandum: Matth. capitulo vigeſimo-quinto. Infirmus fui, & viſitaſtis me. Viſitat amicus ſocium tribulatum ad conſolandum, ſicut tres amici Iob, cum viſitauerunt Iob afflictum. Viſitat paſtor gregem ad congregandum, & defenſandum, Ezech. cap. 34. dicit Dominus. Viſitabo oues meas, ſicut paſtor viſitat gregem ſuum. Sic prælati debent ſubditos viſitare, ad curandas infirmitates vitiorum, ad ſubleuandas neceſſitates miſerorum, ad vniendum, & regulandum actiones ſubditorum.

Qui

Viſitare qui de-beãt aut poſſint de iure.

Qui debent, aut poſſunt viſitare de iure? Reſpondeo, quòd omnes prælati, habentes ſubiectos. Et primò Papa tenetur. Vnde poteſt viſitare vniuerſum clerum, & populum Chriſtianum. Apud eum eſt nanque ſuprema poteſtas, quam à Deo ſuſcepit: Catechiſ. de ord. ſac. cap. iam verò, & reliqui omnes omnem poteſtatem ab eo recipiunt, quia vicem Dei gerit in terris. Et ſibi iniungitur conuocare Concilium generale Chriſtianorum, in quo Concilio fundatur vera Viſitatio, decimaſeptima diſtinctione, capitulo primo, ſecundo, & tertio. Concil. Trident. in bulla reſumptio. ſub Iulio III. Pontifice Maximo: & 25. ſeſſ. de recip. & obſeruan. decretis Concilij.

Cum igitur quilibet Epiſcopus vices teneat ſummi Pontificis, debet viſitare plebem ſibi commiſſam ad minus ſemel per annum, vt in cap. decernimus, decima, quæſtione prima, vbi dicitur. Decernimus, vt antiquæ conſuetudinis ordo ſeruetur, & annuis vicibus ab Epiſcopo diœceſes viſitentur. Concil. Trident. ſeſſ. 7. cap. 8.

Sed ex cauſa Viſitatio poteſt iterari; vt in Clementina ſecunda, de ſtatu Monach. quòd ſi non poſſet impeditus infirmitate, vel alia cauſa iuſta, per alios viſitare debet, vt in capitulo, Epiſcopum, decima, quæſtione prima. Et viſitantes Epiſcopi debent docere populos, conuocata plebe, vt errores fugiant idolorum, vel diuerſa crimina, id eſt, homicidium, adulterium, periurium, falſum teſtimonium, & reliqua peccata mortifera, & quod nolunt ſibi fieri, alteri ne faciant: & vt credant reſurrectionem omnium, & diem iudicij, quo vnuſquiſque ſecundum opera ſua mercedem ſit accepturus. Et in viſitatione miniſtrantium vitam inquirant, vt in dicto capitulo, Epiſcopum, decima, quæſtione prima.

Interrogabunt etiam, ſi clerici portant habitum clericalem, & interrogabunt populum, ſi ſcit aliquid corrigendum, emendandum, vel reformandum; vt per Specul. in titul. de inquiſ. verſicu. licet.

Et in materia viſitationis, vide textus in capitulo, inter cætera, de offic. ordina. & ibi dicitur, quòd Epiſcopi, qui per ſe non poſſunt, tenentur aſſumere idoneos, qui ſupplent, quo ad prædicationem, & viſitationem, & confeſſionum auditiones. Et viſitationis ordo tenendus per Archiepiſcopum, ponitur in capitulo primo, de cenſibus libro ſexto, & in capitulo finali, & Doctores in capitulo, cum ex officij, de præſcriptio.

Et præfertur Archiepiſcopus Epiſcopo in viſitando: vt per Doctores ibi, & Hoſtienſ. in capitulo, ad aures, de tempor. ordina. Sed viſitanti debetur procuratio in victualibus, non in pecunia, capitulo primo, §. procurationis, de cenſibus, in ſexto, & Concil. Tridentinum, ſeſſione vigeſimaquarta, capitulo tertio de refor.

Et Epiſcopus viſitando inquirat, qualiter viuant populi: vt in capitulo relata, & in capitulo, placuit, decima, quæſtione prima, & in capitulo primo, de cenſibus, libro ſexto, & in capitulo, Epiſcopus in ſynodo. 35. quæſtio. 6. Idem eſt, quando delictum eſt notorium, ſed neſcitur, quis illud commiſit: nam tunc ſuperior facit inquiſitionem generalem. Innocen. in capitulo bonæ, il primo, de elect. Abb. in capitulo primo de offic. ordin. & ibi dicitur, quòd Epiſcopus inuocat brachium ſeculare. Et in capitulo, cum Apoſtolus, de cenſibus, vbi loquitur etiam de charitatiuo ſubſidio. Sed Viſitatio non pertinet ad capitulum ſede vacante: Card. in Clementina ſecunda, de cenſibus.

In Viſitatione Epiſcopus proponat populo cau-

ſas aduentus ſui, quia ſacri canones, & Eccleſiaſti-cus ordo hoc fieri præcipiunt propter multa.

Primò, ad abſoluendas animas defunctorum.

Secundò, vt ſciat, & videat: qualiter Eccleſia ipſa ſpiritualiter, & temporaliter gubernetur, quomodo ſe habeat in ornamentis, qualiter ibi Eccleſiaſtica Sacramenta adminiſtrentur, & diuina officia peragantur, quale ſeruitium ibi impendatur, qualis ſit vita miniſtrorum, & populi.

Tertiò, ad delicta publica punienda.

Quartò, propter caſus, qui de iure, vel de conſuetudine ad Epiſcopum duntaxat pertinere noſcuntur, in quibus nullus alius ſe intromittere poteſt.

Quintò, ad exhibendum Sacramentum confirmationis, quòd nullus alius, niſi ſolùs Epiſcopus ex Diuina, & Apoſtolica ordinatione dare poteſt.

Sextò, vt inducat populum ad pœnitentiam, & inſtruat in Eccleſiaſticis Sacramentis, & quòd credant articulos fidei, monendo eos, vt impleant præcepta legis diuinæ.

Itaque Viſitationem poteſt facere quilibet, habens ordinariam iuriſdictionem in aliquos, ſicut Archiepiſcopus in tota prouincia. cap. Romana, & cap perpetuo, de cenſibus, lib. 6. Et Epiſcopus in ſua diœceſi. de offic. ordina. cap. concoquente. Item, Archidiaconus, & Decanus: de cenſ. cap. cum Apoſtolus: de offic. Archie. cap. mandamus: & ſemel in anno tantum, niſi ex cauſa viſitare. Item, Abbates, & prælati religioſorum viſitant monaſteria, & monachos ſecundum eorum inſtituta: in cap. pen. & vlt. de ſtat. monach. Item, Legati Apoſtolicæ ſedis, & quibus committitur à Papa, vel à prælatis ordinarijs, exiſtentibus ipſis impeditis, 10. quæſt. 1. cap.

Epiſcopum. de offic.ordin.capit.inter cætera, & eodem titul. capit. ſi Epiſcopus, libro ſexto. Quidam tamen dicunt inferiores Epiſcopis, non poſſe per alium viſitare, conſuetudine obſtante, exceptis prælatis religioſorum, qui viſitant, & per alios. Concil.Trident.ſeſſ.24 cap.3.

Viſitator quem ordine tenere debeat. Quem ordinem debet tenere Viſitator? Reſpondeo, quòd Archiepiſcopus debet primò propriam diœceſim viſitare totam incipiendo à capitulo ſuæ Eccleſiæ: & ſic tota viſitata, tranſibit per alias diœceſes; vt dicitur in capitulo, Romana, de cenſi. libro ſexto. Similiter faciat Epiſcopus, primò incipiendo à ſuo capitulo. Legati autem de latere non tenentur iſtum ordinem ſeruare, ſecundum Hoſtienſ. Nec Viſitatores religioſorum, ſed ſeruabunt eorum ſtatuta; vt dicitur in dicto capitulo, Romana, in fin. Sed vna, ſiue in toto, ſiue in parte, viſitata parte, non poterit ad aliam reuerti, niſi omnibus alijs viſitatis: dicto capitulo, Romana: & ſua prima: Sed ſi fortè aliqua Eccleſia prouinciæ viſitata indiguerit, tunc poteſt redire ad illam, ſi à diœceſano fuerit requiſitus, vel de conſilio, & aſſenſu omnium ſuffraganeorum, aut maioris partis, vel ſi difficultatem adhibuerint, petatur à Papa.

In Viſitatione quæ forma tenenda ſit. Quæ forma tenenda eſt in Viſitatione? Reſpondeo, quòd primò debet proponere verbum Dei, & demum de vita, & conuerſatione miniſtrantium in Eccleſijs, & locis alijs, diuino cultui deputatis, ac cæterorum, qui ad officium ſuum ſpectant, inquirere ſine iuramento, & coactione: ſed ad eorum emendationem per ſalubria conſilia, inducat lenibus, & aſperis, ſicut magis videbitur expedire: Quòd ſi de aliquibus orta fuerit infamia contra aliquem, ordinario denunciet, vt inquirat: Notoria verò corrigere poterit,

rit, & punire: vt in dicto capitulo, Romana. Et iſta forma eſt de præcepto omnibus prælatis, ordinario iure viſitantibus, exceptis religioſorum conſuetudinibus, & regularibus inſtitutis: vt in dicto cap. Romana.

Quomodo debet fieri Viſitatio cum correctione defectuum? Reſpondeo, quod in defectibus, qui reperiuntur in viſitatione, debet vti miſericordia, & ſeueritate: debet enim miſereri delinquentibus, ſed non omnibus: nam recognoſcentibus defectum ſuum ſine accuſatione, & ſe humiliantibus, eſt miſerendum. Et ſimiliter in his, quæ committuntur ex fragilitate, non ex habituata malitia, quæ nec ſunt ſcandaloſa, poſſunt etiam, & debent miſericorditer puniri: diſtinctione quinquageſima, cap. quia. Contumacibus verò, & ex ſuperbia peccantibus non eſt miſerendum. Vnde dicitur, ſecunda, quæſtione quarta, capitu. quanto. In contumacia perſiſtentibus ſeueros eſſe nos conuenit, ſecundum illud Virg. Parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos. Similiter non eſt miſerendum his, qui operantur iniquitatem poſt plures admonitiones. Vnde dicitur, diſtinctio. 82. cap. plurimos. Ferro neceſſe eſt, vt abſcindantur vulnera, quæ fomentorum non ſumpſerunt medicinam. Similiter, qui operantur iniquitatem infectiuam aliorum, vt diſſeminando doctrinam hæreticam, non eſt miſerendum, ſed ſeuerè puniendum: prima, Corinth. cap. 5. Auferte malum à vobiſmetipſis, modicum enim fermentum totam maſſam corrumpit. Similiter, quando aliquod ſcelus reperitur multum diffuſum in multos, præcipuè clericos, non eſt miſerendum, ſed ſeuerè puniendum, cum eſt manifeſtum. Et breuiter, vt dicitur, de cenſi. capitulo, Romana libro ſexto. Ad ſubditorum emendationem, viſitans per ſalubria monita, nunc leuia, nunc aſpera,

Viſitatio cum correctione defectuũ quomodo fieri debeat.

iuxta

iuxta datam ſibi à Deo prouidentiam,diligenter intendat. Corrigere autem, & punire poteſt varijs modis: quia per excommunicationem, ſuſpenſionem, & interdictum, incarcerationem, flagellationem, pœnam pecuniariam, relegationem, depoſitionem,ſecundum qualitatem exceſſuum:Concil.Trident.ſeſſ.6.cap.3. & ſeſſ.13.cap.1. de reform. & ſeſſ.14. cap.4.

Cauere debent prælati, quòd nimis prompti non ſint ad capturã clericorũ, ne ſe, & alios illaqueent, quòd non niſi pro grauibus exceſſibus, & notorijs, eſt facienda captura, non autem pro debito, etiam ſi ſe ad id obligaret.

Ad corrigendos itaque ſubditorum exceſſus tanto diligentius debet prælatus aſſurgere, quanto damnabilius eorum offenſas deſereret incorrectas, mandat etiam Concilium generale, vt eccleſiarum prælati ad corrigendum ſubditorum exceſſus, maximè clericorum, & reformandos mores prudenter, ac diligenter intendant, ne ſanguis eorum de ſuis manibus requiratur.

Viſitator quid poſſit recipere à viſitatis.

Viſitator, quid à viſitatis recipere poteſt? Reſpondeo, quòd poteſt accipere procurationem pro victu illius diei, ſiue in victualibus, ſiue in pecunia, & quòd tantum vnam procurationem recipiat vna die, etiam, quòd plures Eccleſias viſitet: & ſi aliter accipiat, iſtis non concurrentibus, tenetur infra menſem reſtituere in duplum Eccleſiæ, à qua accepit; alioquin Patriarchæ, Epiſcopi, Archiepiſcopi, ſunt ipſo facto interdicti ab ingreſſu Eccleſiæ: inferiores verò his ſunt ſuſpenſi ab officio, & beneficio, donec in duplum reſtituant, nec valet remiſſio, vel dantium liberalitas, ſeu gratia eos liberare, niſi reſtituant. capitul.exigit, capitul. fœlicis: de cenſib.libi 6. Legati tamen, vltra hoc, poſſunt accipere expenſas, quas fecerunt in equis, &

veſtibus, & huiuſmodi, dum vadunt ad viſitandum, & etiam nuncij Apoſtolici, ſecundum Panor. in cap. procurationem . de cenſi. Vnde de viſitatione Epiſcopi, vide, in ſeſſ. 24. Concilium Tridentinum, cap. 3. de reformat. vbi multa, & vtilia de viſitatione Epiſcopi continentur: & Catech. de ord. ſacra. cap. iam verò. Et de viſitatione beneficiorum exemptorum, & quòd à viſitatione, & correctione, non appelletur, vide in dicta ſeſſ. 24. cap. 9. & cap. 10. & cap. 11. de exemptionibus multorum, & de Cappellanis Regijs.

Quis eſt finis Viſitationis? Reſpon. quòd eſt inducere orthodoxam doctrinam, hæreſibus expulſis, & procedere ad ędificationem fidelium, Concil. Trid. ſeſſ. 24. cap. 3. *Viſitationis finis quis ſit.*

De quibus, quomodo, & quo ordine fit inquiſitio in Viſitatione ad diuerſos ſtatus? Reſpon. quòd quando Epiſcopus intrat Eccleſiam: Rector eccleſiæ, vel principalis in Cathedrali offert ei crucem oſculandam, & aſperſorium aquæ benedictæ: & facta aſperſione, incipit cantare ipſe rector Antiphonam, Ecce Sacerdos magnus, & poſtea Antiphonam de Sancto, cui intitulata eſt eccleſia, & poſt verſiculum Epiſcopus cantat orationem de illo ſancto. *In Viſitationis, de quib. quomodo et quo ordine inquiſitio fiat.*

Et primò, accedens ad eccleſiam cathedralem poſt orationem, vt dictum eſt, debet ire ad locum Venerabilis ſacramenti, & videre, quomodo, & quàm honorificè ſit reconditum, & bene firmum, & clauſum, & quòd ſępe mutetur, ne generetur aliqua corruptio, vel vermium corroſio ex antiquitate.

Secundò, ſacramentum extremæ vnctionis, ac etiam baptiſmum, & chriſmatis, & olei cathecumenorum, ſi ſunt renouata illo anno, & fontes baptiſmales, quando eccleſia eſt baptiſmalis, & ſi vaſa

ſunt

ſunt munda, & corporalia, præcipuè, & calices, & palla altaris. Et cum reperit in huiuſmodi defectum, durè increpet, & puniat, & plus, & minus, ſecundum qualitatem exceſſus.

Tertiò, inquirat, ſi viſitans eſt Archiepiſcopus de vita Epiſcopi viſitati ſuffraganei ſui, quò ad honeſtatem ſui, & familiæ ſuæ, & qualiter ſe habeat in gubernatione Epiſcopatus, & Eccleſiæ ſuæ, & aliarum Eccleſiarum ſibi ſubditarum, tam in ſpiritualibus, quàm in temporalibus: & permaximè in collatione ordinum, vel beneficiorum, quomodo ſe habeat, ſi indignis conferat: puta, ſi ante ætatem legitimam, vel illiteratis, vel infamibus, & ſi prò huiuſmodi pecuniam recipiat. Si bona Epiſcopatus benè gubernat, non diſſipando, prout valet, ſi alienauit aliqua mobilia, vel alienationes in alijs Eccleſijs ſine debita cauſa, & forma fieri permiſit. Interrogetur, non quidem ipſe Epiſcopus, quia teſtimonium ferret de ſeipſo; ſed alij maturi, & diſcretæ perſonæ, qui creduntur ſcire conuerſationem eius, & veritatem dicere debent: Si eſt negligens circa diuinum cultum, vt diligenter exerceatur in Eccleſia maiori, & in alijs: Et quòd Eccleſiaſtica Sacramenta, tempore, loco, & modo debito, populo miniſtrentur, & prædicationes in Eccleſijs, iuxta laudabilem conſuetudinem, temporibus debitis faciat, per ſe, vel per alios inquiratur. Si eſt diligens, vel negligens in corrigendo exceſſus clericorum, & aliorum, quorum correctio ſpectat ad eum de iure, priuilegio, vel conſuetudine. Si viſitat Eccleſias ſuæ diœceſis, non recipiendo, niſi procurationem victus. Si confert Sacramentum confirmationis tempore ſuo. Si eſt rectus in iudicando, vel iudicare faciendo per Vicarium, ita quòd vnicuique ad ipſius tribunal recurrenti miniſtret iuſtitiam, & ſi iudicium gratis

reddat:

reddat: Si conſtitutiones ſynodales aliquas habet, & ſeruat, & ſeruare facit. Quo ad ſubditos Eccleſiæ Cathedralis, quæratur ab Archiepiſcopo, vel Epiſcopo, ſi præpoſitus, vel alius prælatus, & canonici, & alij clerici ſunt eidem Epiſcopo obedientes, & quòd omnes portent tonſuram, & habitum clericalem, & ſi pacificè, & quietè viuunt, & ſi aliqui ex ipſis ſunt rixoſi, & ſcandaloſi, & qui ſunt illi. Item, ſi Canonici, & alij Cappellani, & clerici obediant præpoſito, ſeu alteri prælato ipſius Eccleſiæ, in his, in quibus tenentur. Si faciunt capitulum, & vbi, & quoties, & quæ ibi tractant. Et ſi benè gubernant, & conſeruant iura, & iuriſdictionem Eccleſiæ. Et qui ibi audiunt confeſſiones, & ſi ſunt ſufficientes ad illud; & ſi canonici, & alij clerici viuunt honeſtè, & dicunt Officium, & confitentur de licentia Epiſcopi, vel eius, qui poſſit dare. Si præbendæ ſunt communes, vel diſtinctæ, æquales, vel diſſimiles. Qui, & quales ſunt redditus, & prouentus ſacriſtæ canonicorum, & Eccleſiæ, in quibus conſiſtunt, & ad cuius manus perueniant, & quomodo diſpenſantur. Si in dicta Eccleſia Officium, diurnum pariter, & nocturnum dicatur continuè debitis temporibus, & debito modo. Et quot in die ex canonicis, & capellanis in dicta Eccleſia celebrant.

Quartò, quærat de Inuentario ſi habet, & ſecundum ea, quæ habentur in inuentario ſibi collata in acceptione Eccleſiæ, vel Officij ſacriſtæ, ſic reſignet omnia. Quòd ſi aliquod notabile defuerit, ſeu deperditum fuerit culpa ſua, ſupplere tenetur; ſecus, ſi caſu, & ſine defectu ſuo. Et primò, videat de rebus ſacriſtæ, per quantitatem, & qualitatem, & ſigna diſtinctiua, calices cum corporalibus, caſulas, cappas ſericas, ſeu pluuialia, dalmati-

dalmaticas, tunicellas, albas, amictus, ſtolas, manipulos, cingula ſuperpellicia, ſeu cottas, doſſalia, altaria, pallas, toballias, & alia huiuſmodi. Et ſi ſunt confracta, faciant reparare. Miſſalia, antiphonaria, homiliaria, & alios libros, diſſuta faciat reformare. Item, ſi eſt Eccleſia Cathedralis, vel aliàs collegiata, inquirat, quot debeant ibi eſſe canonici, vel alij in eadem Eccleſia ſeruientes, & quis eſt in ea prælatus. Et in Eccleſia Cathedrali, quæ ſint ibi dignitates, ſcilicet, Archipresbyteratus, vel præpoſitatus, aut archidiaconatus, & quis habet in ea curam principaliter, & qui ibi præſentialiter reſident, & deſeruiunt: & ſi Eccleſia habet aliquas conſtitutiones ab Epiſcopo approbatas, & quomodo ſeruantur, & ſi fideliter dantur diſtributiones intereſſentibus officijs.

Quintò, inquiratur, quot ſunt ibi capellæ, & ſi ſint intitulatæ, & quibus, & quot redditus habent, & ſi officiantur ſecundum obligationem, quam habent, vel aliàs ſine obligatione competenter, ſecundum quantitatem redditnum, & ſi patronos habent, qui non committant fraudes circa redditus capellæ: Si habent debita fulcimenta ad celebrandum, & huiuſmodi. Inquirantur non ſolum clerici, ſed etiam laici aliqui de populo maturi, & diſcreti: Si eſt in populo aliquis hæreticus, vſurarius, ſimoniacus, ſortilegus, concubinarius, maleficus, publicus adulter, vel obſtinatus in excommunicatione, vel in inimicitia mortali, vel in non confitendo annuatim, & communicando, & præcipuè quando omiſit per plures annos, & alia huiuſmodi: quorum correctio ſpectat ad Epiſcopum. Et circa huiuſmodi admoneat, corrigat, puniat, pacem componat, prout Dominus dederit. Et ſi eſt aliquod

legatum

legatum ad pias cauſas, non mandatum executioni, faciat adimplere. In viſitatione Eccleſiarum parochialium, quæ non ſunt collegiatæ: Primò viſo Sacramento Euchariſtiæ, & alijs Sacramentis, ſi diligenter teneantur, vt dictum eſt ſupra, fiat inquiſitio, & ſi lumen continuè tenetur ante Sacramentum.

Sextò, quæratur, ſi Eccleſia habet patronum, & quem, vel quos, & ſi benè ſe habent ad ipſam, vt non extorqueant bona eius, vel grauent in prandijs, encenijs, & huiuſmodi, vltra id, ad quod tenentur: Et ſi rector ipſe canonicè inſtitutus eſt in illa Eccleſia: Et ſi commiſſa eſt aliqua ſimonia cum patronis, vel confirmatore. Et ſi aliquis detinet aliqua bona ipſius Eccleſiæ. Item, ſi habet ſolùm illam Eccleſiam parochialem, vel plures, & ſi plures, ſi ſunt vnitæ, vel non: & ſi non ſunt vnitæ, ſi habet ſuper hoc diſpenſationem à Papa: nam aliàs tenere non poteſt. Vnde, diſpenſationem ipſam oſtendit per modum ſufficientem. Item, ſi in dicta Eccleſia ſunt aliquæ capellæ dotatæ, & ſi habent Capellanos deſeruientes secūdum debitum, & de qnantitate redditũum ipſius Eccleſiæ, & ipſarum capellarum. Et ſi habent calices, libros, vel alia paramenta per ſe dictæ capellæ. Item, quæ in dicta Eccleſia habeantur ornamenta, calices, cruces, corporalia, thuribula, planetæ, & aliæ veſtes, ſacræ pallæ, tobaleæ, & huiuſmodi, de quibus habes ſupra: Et ſi benè, & nitidè tenentur. Item, ſi reliquiæ ibi habentur, & quales. Item, ſi habentur ibi aliqua inſtrumenta, & priuilegia, & ſi benè cuſtodiuntur. Item, ſi Eccleſia, vel altaria ſunt conſecrata.

Septimò, ſingulariter interrogetur ipſe Sacerdos rector Eccleſiæ, in abſentia tamen populi, ſed

in præſentia alicuius de ſocijs Epiſcopi, quomodò ſe habeat circa Sacramenta, quia multi errores committuntur ex ignorantia, quæ maximè regnat in Clero in partibus Italiæ. Singulariter ergo interrogetur, quæ ſint verba ſubſtantialia ad conſecrationem Euchariſtiæ, & ſi ea mentetenus dicit, vel in libro, & faciat eum dicere, & videat, ſi in aliquo verbo deficit, ei declarando, quòd ſi aliquid omitteret, non conſecraret, & præcipuè de forma conſecrationis ſanguinis, quæ prolixior eſt, nam durat vſque hæc quotieſcunque feceritis. Et ſimiliter, interrogetur de forma extremæ vnctionis, & quomodo ſe habeat in collatione eius, & multomagis de forma Baptiſmi, ſi baptizat. Inquiratur etiam ſi habet Breuiarium, ſi dicit Officium, & ſi ſcit benè legere, & ordinatè, & ſi dicit Miſſam ante Matutinas, quod prohibitum eſt, & quòd non dicat Officium, aliquid manuale faciendo. Si eſt luſor, negociator, vel frequentator tabernæ: pręcipuè autem fiat diligens inquiſitio circa audientiam confeſſionum, quia ibi verſatur periculum, & ſalus animarum. Vnde interrogetur Sacerdos, cum audit confeſſiones, quem ordinem tenet interrogando peccatorem: & ſi interrogat de decem pręceptis, & quæ ſunt illa, & quomodo interrogat ſuper quolibet illorum, & quando in eis peccatur mortaliter, vel venialiter, vel de ſimplici fornicatione, ſi facit conſcientiam confitentibus de mortali, eundo, ſcilicet ad meretrices, & huiuſmodi; & de peccatis cogitationum, quādo eſt ibi mortale, vel veniale: & de ſeptem vitijs capitalibus, & ſi ſcit ea diſtinctè exprimere, & quando ſunt mortalia, vel venialia: & de præceptis communibus Eccleſiæ, vt auditione Miſſæ, & huiuſmodi, & ſi in huiuſmodi errat, doceatur,

ceatur, & admoneatur, & procuret habere aliquem libellum, vel ſummam talia docentem, & ab alijs etiam inquirat. Interrogetur etiam, ſi audit alios, quàm ſuos parochianos ſine licentia, quia non poteſt. Et ſi ſcit caſus reſeruatos Epiſcopo. Demum, de forma abſolutionis, ſi ſcit exprimere: Interrogetur etiam ipſe, ſi habet licentiam confitendi peccata ſua, quia aliàs non poſſet, niſi Religioſis expoſitis ad audiendum confeſſionem, ſecundum Clem. cap. dudum, de Sepult. Et quomodò frequenter confiteatur, ad quod admoneatur, ex quo frequenter celebrat. Interrogetur etiam, quantum populum habeat, & ſi viſitat infirmos, & ſacramenta exhibet tempore congruo, vt ſine eis non decedant. Si annuatim confitentur, & communicant, & quot ſint, qui remaneant, & per quot annos. Et ſi eſt aliquis in parochia maleficus, vel incantator, vel notorius, ſeu manifeſtus peccator, vel inimicitias graues continuans. Si admonet populum præcipuè diebus feſtiuis.

Octauò, interrogentur etiam laici parochiani aliqui, magis antiqui, & diſcreti, de fama, & vita ipſius Sacerdotis: Si eſt concubinarius, vel aliàs inhoneſtus, luſor, vagabundus. Si facit debitam reſidentiam; ſi officiat benè Eccleſiam. Si eſt ſcandaloſus, & litigioſus cum populo. Si qui etiam volunt ponere querelam contra ipſum parochialem de quacunque re temporali, vel criminali, audiat eos, & examinet, & iuſtitiam adminiſtret. Si autem reperit Epiſcopus in huiuſmodi inquiſitione Sacerdotem defectuoſum, corrigat, & puniat plus, & minus ſecundum qualitatem defectus; & permaximè cum deficit in formis Sacramentorum Baptiſmi, & Euchariſtiæ, non dimittat impunitum, nec per-

mittat celebrare, niſi benè ſciat ea. Et cautum eſt etiam ordinare, vt ipſi Sacerdotes rurales habeant verba conſecrationis literis groſſis ante ſe deſcripta, & ipſa legant. Videantur etiam non ſolùm Eccleſia, ſed etiam, & domus, quam inhabitat, ſi indiget reparatione, & operam det ad hoc cum Sacerdote, & populo, prout fieri poteſt. Videat etiam inuentarium de rebus, tam Eccleſiæ, quam ſuppellectilibus domus, & ſi conſeruauit ſibi conſignata, vel diminuerit, qua ex cauſa, & ſi aliquid immobile alienauit.

Viſitatio Eccleſiarum ſine cura quomodo fieri dĕat. Quomodo fieri debet viſitatio Eccleſiarum ſine cura? Reſpon. quòd primò inquiratur, quis fundauit dictam Eccleſiam, vel oratorium, & à quanto tempore citra, & ad quem ſpectet inſtitutio, vel deſtitutio eius, ſeu reformatio, & confirmatio, quando vacat.

Secundò, inquiratur, in cuius Eccleſiæ parrochia fundatum eſt dictum oratorium, & ſi fuit fundatum de conſenſu Sacerdotis Parochialis, & authoritate Epiſcopi. Item, inquiratur, ſi dicta Eccleſia, vel Oratorium tenetur ad aliquem cenſum, vel onus, & quod ſit illud, & cui debet ſoluere, ſi Eccleſiæ Parochiali, vel alteri, & ſi ſoluit de tempore in tempus.

Tertiò, quæratur, quomodo, & qualiter ſe habeat rector in officiando dictam Eccleſiam, vel Oratorium, cùm quodlibet beneficium etiam ſine cura detur propter officium, plus, vel minus exercendum, quò ſcilicet ad officiationem Eccleſiæ, ſecundum quantitatem redditus. Nam quantum ad horas, quantumcunque minimum ſit beneficium, ad ipſas tenetur: vnde, & de hoc interrogetur, ſi dicit.

Quartò, inquiratur de quantitate redditnum, & in quibus conſiſtant, & quomodo diſpenſentur,

tur, & ſi poſſeſſiones benè gubernentur, aut aliquid ſit alienatum ſine legitima cauſa.

Quintò, de paramentis, calicibus, & alijs ornamentis Eccleſiaſticis, & libros quot habet, vel calices, & qualia. Item, ſi habet patronos, & quos habet.

Quomodò fieri debet viſitatio Monaſteriorũ, & Eccleſiarum regularium, tam Monachorum, quàm monialium? Reſpon. quòd primò, interrogandus eſt Abbas, & Prior, vel Abbatiſſa, & Prioriſſa: Quò ad moniales ſoli in præſentia tamen aliquorum de familia Epiſcopi, qui ſunt perſonæ maturæ, & modeſtæ; vt Vicarius eius, & aliquis ex Canonicis, vel Cappellanis, qui defectus, quos audiunt occultos, alijs non rendent. *Viſitatiò Monaſteriorum quomodo fieri debeat.*

Secundò, interrogent ſigillatim ſingulos Monachos, vel Moniales in capitulo, vel in alio loco honeſto. Primò ergo quærat à maioribus, quot ſint Monachi in dicto Monaſterio, vel Canonici Regulares, vel Moniales, & quot debent eſſe, & ſi numerus eſt ibi conſtitutus, quam regulam profitentur, quot ſunt ibi profeſſi, vel profeſſæ, & nouitij, vel nouitiæ: & ſi habitus profeſſorum eſt diſtinctus ab habitu nouitiorũ, vel indiſtinctus. Si faciunt profeſſionem tempore congruo. Si obſeruant regulam, quam profeſſi, vel profeſſę ſunt, & præcipuè, quò ad ſubſtantialia vota: vt paupertatem, caſtitatem, & obedientiam. Si obſeruant eam, quò ad ceremonialia, vt ſilentium, obſeruatio ieiuniorum, abſtinentia ab eſu carnium extra infirmitatem, & vſu laneorum in camiſijs, & linteaminibus, non linearum, & alia huiuſmodi. Si habent aliquam diſpenſationem ſuper his ex conſtitutionibus ſuis approbatis, vel à Papa. Et ſi habent aliquas conſtitutiones vltra regulam approba-

tas, & ſi eas obſeruant. Nam profitentes regulam Beati Benedicti tenentur ad prædicta cerimonialia obſeruanda. Sed profitentes regulam Beati Auguſtini, Canonici Regulares, ſeu Monachę, ad illa non tenentur ceremonialia, quę ſupra dicta ſunt. ſ. abſtinentia à carnibus, & lineis, niſi ex conſtitutionibus, ad regulam additis, ad hoc obligarentur. Si Eccleſia dicti Monaſterij habet curam animarum, inquiratur, ſi diligenter exercetur talis cura, & per quem, vtrum per Monachum, vel presbyterum ſecularem, quòd fieri debet. ſ. per Sacerdotem ſecularem magis, quàm per Monachum, vel Regularem, niſi exercitium talis curę haberent à Papa, vel Epiſcopo, & Abbate. Et inquiratur, ſi deputatus ad talem curam ſcit ea, quæ ad ipſam pertinent, vt dictum eſt ſupra.

Tertiò, inquiratur, ſi horæ canonicæ, & Miſſę debitis temporibus celebrentur cantaudo, vel legendo, & debito modo ſine diſſolutionibus, & confabulationibus, & ſi omnes conueniunt ad officium, vel remanent ex negligentia, & qui, vel quę, & quàm frequenter: & ſi omittunt officium. Si habent officiales diſtinctos, vt Camerarium, Sacriſtam, Cellerarium: & tales interrogentur de officijs ſuis, ſi diligenter exercent, & fideliter tractant bona Monaſterij: & ſi tenetur competens introitus, & exitus, & redditus ratiocinium pluries in anno per Camerarium, ſeu Procuratorem coram Prælato, & aliquibus ex ſenioribus Monaſterij.

Quartò, interrogentur de quantitate redditiuum Monaſterij, & in quibus conſiſtant, & ſi benè diſpenſantur, & quòd nullus, vel nulla det aliquid conſanguineis, vel alijs ſine licentia ſuperioris, ſed nec etiam ipſe ſuperior, Abbas, vel

Prior,

Prior, vel Abbatiſſa dat bona Monaſterij mobilia, vel immobilia ſine conſenſu capituli, & rationabiliter. Item, ſi ſunt aliqua alienata ex bonis immobilibus ſine cauſa rationabili, & forma debita, & conſenſu capituli, & Epiſcopi. Si fiunt reparationes neceſſariæ in Monaſterio, & domibus eius, & cultiuationes poſſeſſionum.

Quintò, inquiratur de libris, calicibus, & paramentis, ornamentis, & alijs pertinentibus ad Eccleſiam, & ſi diligenter, & mundè teneantur, & reſarciantur, & alia huiuſmodi, prout dictum eſt ſupra. Item, ſi Abbas, ſeu Prior, ſeu Abbatiſſa corrigit defectus delinquentium, & ſi tenet capitulum, & quam ſæpè: de quo debent interrogari magis ſubditi, & præcipuè ſeniores, quàm ipſe Prælatus, vel Pręlati. Sed à Pręlato inquiri debet, quomodo ſubditi, vel ſubditæ ſint, & obedientes, ſeu reuerentes: Et ſi ibi eſt aliquis, vel aliqua proprietarius, vel proprietaria: & ſi ſint aliqui ſcandaloſi, vel rixoſi. Si prouideatur infirmis in neceſſarijs, & in viſitationibus, & in Sacramentis: & ſi omnia habent in communi, ad quod inducat, quantum poteſt: & ſi dormiunt omnes in eodem dormitorio, & comeduntin eodem refectorio.

Sextò, interrogetur de fama eorum, & honeſtate, & ſi habet aliquas familiaritates ſuſpectas. Si inſtrumenta, iura, & priuilegia Monaſterij benè cuſtodiuntur: & de debitis, quanta ſint. Concil. Trident. ſeſſ. 25. cap. 8. de reform.

Quomodo debent viſitari Monaſteria Monialium? Reſpon. quòd Monaſteria Monialium inquirenda ſunt Abbatiſſa, Prioriſſa, & Moniales penè de omnibus, de quibus dictum eſt. Sed vltra illa interrogandum eſt, ſi facta eſt Abbatiſſa per aliquam ſimoniam, vel Prioriſſa, & ſi electa eſt *Monaſteria Monialium, quomodò viſitari debeat.*

canonicè, & confirmata. Si cõmiſſa eſt ſimonia, in receptione monialium, faciendo expreſſas pactiones cum conſanguineis ingreſſæ per ipſa receptione. Si aliqua coactio facta eſt alicui, ad faciendum profeſſionem. Si monaſterium habet debitam clauſuram, vt ex nulla parte poſſet aliquis ingredi. Vnde, & circumire debet totum monaſterium, vt benè videat diſpoſitionem edificiorum cum decenti tamen ſocietate, puta, duobus ex ſenioribus, vel tribus eum aſſociantibus, cum quibus ſolus ingredi debet monaſterium, omnibus alijs remanentibus extra: & cum Abbatiſſa, ſeu Prioriſſa, & vna, vel duabus antiquioribus: interroget, ſi oſtia monaſterij ſub clauibus clauſa tenentur, quas claues ipſa, vel alia honeſta, & probata antiqua teneat. Si aliquis ingreditur, vel aliqua, extra caſum neceſſitatis: vel ſi aliqua egreditur ſine licentia, in quo exceſſu ſunt grauiter puniendæ. Concil. Trid. ſeſſ. 25. cap. 5. Si tenent habitum continuè extra cellas: ſi vtuntur pompa in veſtibus, & velis, & huiuſmodi ad modum ſęcularium. In quibus exercitijs ſe occupant honeſtis, vel vanis; puta, faciendo reticellas, burſas vanas, & huiuſmodi. Si comedunt ſimul, habentes lectionem in menſa. Super omnia, ſi habent aliquam familiaritatem cum religioſis, clericis, & laicis non conſanguineis, quæ depręhenditur ex frequenti eorum ad inuicem locutione ſine cauſa vrgenti, & ex literulis, & ambaſiatis, & muneribus, quæ omnia debent abſcindi, & ordinari, vt monialis præcipuè iuuenis, non ſola loquatur ad crates, ſed in præſentia, & auditu alicuius honeſtæ monialis, ſecundum ordinationem ſuperiorum. Inquiratur etiam, quis ſit confeſſor earum, & qualis, ſi bonæ famæ, & ſufficiens ad directionem earũ: quis etiã ſit procurator earum

in

in temporalibus, quoties in anno confitentur, & communicant, & ſi quæ remanent, & huiuſmodi.

Hoſpitalia, quomodo viſitari debeant. Quomodò debent viſitari hoſpitalia? Reſpon. quòd primò quæratur, ſi habet patronum, vel patronos, & quos. Quantos redditus habeat, & ad quid ſit deputatum ad gubernandum infirmos, vel ad ſuſcipiendum peregrinos. Si hoſpitalarius eſt inſtitutus à patronis, & confirmatus ab epiſcopo, ſi ei ſubditum eſt. Si aliquid alienatum eſt ex bonis immobilibus hoſpitalis indebitè. Si aliquis vſurpauit, vel detinet bona ipſius, quòd aliquando faciunt patroni, vel vicini. Si redditus bene diſpenſantur, ſcilicet, pro infirmis, vel peregrinis, & videatur, quot ſunt ibi lecti, & quales, & cum quibus fulcimentis, linteaminibus, & huiuſmodi, ſi teneat ea munda. Si honeſtam conuerſationem tenet ipſe hoſpitalarius, & pius ad infirmos, & pauperes adiuuandos. Si res habet per inuentarium, & vetuſta innouat de tempore in tempus, ſi inſtrumenta, & alia eius bona conſeruat. Si eccleſiam, vel cappellam habet, & quis eam officiat, & cum quo redditu, & quòd prouideatur infirmis de ſacramentis, cùm expedit: quòd ſi notabiliter deficeret, remoueatur. Concil. Trid. Seſſ. 25. cap. 8. de reformat.

Viſitari eccleſiæ laicorũ, quæ ſunt de ſocietatibus, q̃uo debeant. Quomodo debent viſitari eccleſiæ laicorum, quæ ſunt de ſocietatibus? Reſpond. quòd primò quæratur, ſi habentur aliqua capitula, & ſi ſunt approbata per diœceſanum, & illa examinentur: vt ſi qua ſuperſtitioſa, vel incongrua ibi habentur, quòd aliquando accidit: puta, in faciendo miſſas cantare de mortuis diebus dominicis, & feſtiuis, vel faciendo congregationem, quando celebrantur diuina officia in eccleſijs, & huiuſmodi: & ſi exigitur iuramentum pro obſeruatione illo-

illorum bonorum, omnia talia remoueantur. Inquiratur, ſi habet aliquos redditus, & quales, & quantos: & ſi eos bene diſtribuunt pro ſeparatione eccleſiæ, vel luminaribus, vel eleemoſinis, vel ſibi vſurpant. Vnde, & faciat videre compu[illegible]ũ ſingulis annis introitus, & exitus coram ſacerdote eccleſiæ. Item, ſi dicta ſocietas habet calicem, miſſale, & alia ornamenta, & ſi bene conſeruat, & huiuſmodi. Concil. Triden. Seſſ.22. cap.9. & Seſſ. 24. cap.16. Poſtquam viſitauit eccleſiam Epiſcopus, recedens dicat in eccleſia, De profundis, aſpergendo ſe aqua benedicta cum verſ. conſuetis, & Pater noſter, & oratione Abſolue. Aliqui tamen hoc faciunt in principio viſitationis. Sed ſeruanda eſt conſuetudo loci.

Explicit Primus Tractatus Secundæ Partis Scrutinij Sacerdotalis.

SECVN.

SECVNDVS TRACTATVS SECVNDÆ PARTIS SCRVTINII SACERDOTALIS

R. D. Fabij Incarnati Neapolitani, Sacræ Theologiæ profeſſoris.

De Sacrificio Miſſæ, & Significatione eiuſdem.

QVid eſt Miſſa? Reſpond. quòd eſt celebratio, qua corpus, & ſanguis Chriſti conſecratur. Item, Miſſa eſt conſecratio corporis, & ſanguinis Chriſti, quæ ſacerdos offert Deo patri, & ſumit in memoriam vitæ, & paſſionis ipſius, pro cunctis viuis, atque defunctis. *Miſſa quid ſit.*

Item, Miſſa eſt paſſionis Chriſti contemplatio, & quaſi repræſentatio. Item, Concil. Trid. Seſſ. 22. cap. 1. 2. & ſequen. & can. j. & 3. de ſacrif. Miſſ. & Catech. de euch. ſacra. cap. nunc, quòd reſtat. & cap. quòd ſi.

Vnde dicitur Miſſa? Reſpond. quòd dicitur à mittendo: quia oblatio corporis Chriſti mittitur ad cœlum, miniſterio Angelorum. de conſecrat. diſtinct. 2. cap. quòd ſi ſanguis. Vel dicitur ab emittendo, eo quòd ante conſecrationem dicendum eſt à diacono poſt Euangelium: ſi quis cathecumenus eſt, procedat foras. *Miſſa vnde dicatur.*

Quare oblatio, ſiue ſacrificium dicitur Miſſa? Reſpond. ſecundum Auguſt. in lib. de corp. Chriſti. Miſſa dicitur eò, quòd cœleſtis miſſus, ad conſecrandum, & viuificandum, corpus adue- *Oblatio, ſiue ſacrificiũ quare Miſſa dicatur.*

niat:

niat: iuxta dictum ſacerdotis, dicentis, Supplices te rogamus omnipotens Deus, iube hęc perferri per manus ſancti Angeli tui in ſublime altare tuum in conſpectu diuinæ maieſtatis tuæ. Idcirco hoc ſacrificium miſſa appellatur, ſcilicet à miſſione precum, ac orationum, tam ſacerdotis, quàm populi in conſpectu Dei per miniſterium ſacerdotis. Vnde, Sacerdos eſt Vicarius Chriſti, & mediator inter Deum, & homines: & ideo fideles per eius interceſſionem in ſacrificio corporis, & ſanguinis domini, mittunt deſideria ſua, petitiones, & orationes in cōſpectu altiſſimi.

Alio modo, ſecundum Vgonem de S. Victore, lib. 11. de Sacramentis, quòd ſacrificium, vocatur Miſſa, quaſi tranſmiſſa, ſcilicet à populo ad Deum, eò quòd populus per miniſterium ſacerdotis, qui mediatoris vice fungitur inter Deum, & homines, preces, votaque, & oblationes tranſmittit ad Deum. Vnde S. Thom. in 3. par quæſt. 83. art. 10. & in 4. ſent. diſt. 13. ſic inquit. Et propter hoc etiam Miſſa nominatur, quia per Angelum ſacerdos preces ad Deum mittit, ſicut populum per ſacerdotem: vel quia Chriſtus eſt hoſtia nobis miſſa à Deo: vnde, & in fine miſſę diaconus in feſtiuis diebus, populum licentiat, dicens: Ite miſſa eſt: ſcilicet, hoſtia ad Deum per Angelum, vt ſcilicet ſit Deo accepta.

Item, ſecundum Ricardum in 4. lib. ſent. diſt. 13. quòd per verba conſecrationis Chriſtus in ſacramentum altaris venit, tanquam de nouo miſſus, ſcilicet, à Deo Patre in hoſtiam conſecratā, ſicut in incarnatione miſſus eſt in vterum Virginis.

Miſſæ ſacrificiū, quare celebratur

Quare ſacrificium Miſſæ celebratur? Reſpond. quòd primò celebratur propter memoriam paſſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti: iuxta illud ad 1. Cor. c. 11. Hoc facite in meam cōmemorationē.

Secundò

Secundò ſacrificium Miſſæ celebratur, vt interius viuificemur: quoniam per virtutem huius ſacramenti, aliquando fit de attrito cõtritus. Per gratiam enim illuminamur, purgamur, perficimur, reficimur: & hæc gratia confertur in hoc ſacramento.

Tertiò, ſacrificium Miſſæ offertur in augmentationẽ deuotionis: Vnde Pſ. Impinguaſti in oleo caput meum, & calix meus inebrians, quàm præclarus eſt. Nutrimentum enim, quod hic datur nobis, quantum ad eſſe gratuitum in tribus attenditur. ſ. in conſeruatione deuotionis, & dilectionis ad Deum, dilectionis ad proximum, & dilectionis intra noſmetipſos.

Quartò, Sacrificium Miſſæ offertur ad mitigationem fomitis: quia, ſicut aqua refrigerat, ita iſtud ſacramentum refrigerat à feruore concupiſcentiæ.

Quintò, Sacrificium Miſſæ offertur in augmẽtum virtutum, & in remedium peccatorum venialium, non autem mortalium: quia, ſicut nutrimentum naturale prodeſt viuenti, & non mortuo, ſic alimentum ſpirituale cuiuſmodi eſt illud ſacramentum.

Sextò, Sacrificium Miſſæ armat hominem cõtra diabolum: Vnde Pſal. 22. Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos, qui tribulant me. & Bernard. ait. Diſce Chriſtiane, quantum debes diligere Chriſtum, qui dedit nobis carnem ſuam in cibum, ſanguinem ſuum in potum, animam in pretium, aquam lateris in lauacrum. Secundum enim S. Auguſtinum in lib. de ciuitate Dei: Die, qua quis audit miſſam deuotè, pro illo die neceſſaria conceduntur ei: Leuia colloquia dimittuntur. Iuramenta ignoranter facta, condonantur. Quandiu audit miſſam, non ſeneſcit.

Lumen

Lumen oculorum ipſo die non perdit, ſeu amittit, mortem ſubitaneam non incurrit. Illo die ſi obierit, pro communicato habebitur. Ab Angelo eundo ad eccleſiam, & redeundo, paſſus eius numerantur, vt in die iudicij remunerentur.

Miſſam quis inſtituit. Quis inſtituit Miſſam? Reſpon. quòd Dominus noſter Ieſus Chriſtus, quando panem in corpus, & vinum in ſanguinem tranſmutauit, dicens: Hoc eſt corpus meũ. Hic eſt ſanguis meus, ſubiungens: Hoc facite in meam commemorationem. Matth. cap. 26. Vnde Petrus Apoſtolus primò Antiochiæ celebrauit. Iacobus autẽ Apoſtolus Epiſcopus Hieroſolymitanus, & Baſilius Cęſarienſis tradiderunt nobis ordinem celebrandi eam, vt habetur de conſecrat. diſt. j. cap. Iacobus. & Concil. Trid. ſeſſ. 22. cap. j. & 2. & ſeſſ. 23. cap. j. Poſtea verò ſucceſſu temporis aliæ ſolemnitates ad ſacrificium miſſæ à diuerſis ſummis Pontificibus, & Concilijs adiectæ fuerunt, vt habetur in cap. eccleſiaſticarum, diſt. 11. quæ omnia ſunt inuenta ad maiorem reuerentiam ſacramenti, ſecund. Ricard. in 4. ſent. diſt. 8. artic. 3. quæſt. j.

Nam Celeſtinus Papa primus inſtituit, vt ante confeſſionem in miſſa diceretur, Pſal. 42. Iudica me Deus, &c.

Damaſus Papa inſtituit, vt in principio miſſæ confeſſio diceretur.

Idem Celeſtinus miſſæ introitum dedit. Gregorius Kyrieeleiſon. Gloria in excelſis Teleſphorus. Collationes, ſiue orationes Gelaſius primus. Epiſtolam, & Euangelium Hieronymus. Alleluia verò ſumptus eſt ex eccleſia Hieroſolymitana. Symbolum in Concilio Niceno. Mortuorum autem commemorationem in miſſa Pelagius inſtituit. Thus Leo 3. Oſculum pacis Innocentius

primus.

primus. Vt caneretur Agnus Dei, Sergius Pontifex inſtituit. Teleſphorus autem conſtituit, vt ſeptem hebdomadibus ante paſcha ieiunium obſeruaretur, atque vt in Natali Ieſu Chriſti noctu tres miſſæ celebrarentur. Prima, in dimidio noctis, quo Chriſtus in Bethlehem naſcitur. Secunda illuceſcenre hora, quando à paſtorlbus cognitus eſt. Tertia eadem hora diei, qua nobis dies redemptionis, & veritatis illuxit. Conſtituit item, vt ante ſacrificium hymnus ille caneretur Gloria in excelſis Deo. Vide textum, in cap. Nocte ſancta. de conſecr. diſt. 1. & ibi Doctores, in cap. conſuluiſti. de celebr. miſ. de miſſis celebrandis in nocte natiuitatis. Vnde, Ceremoniæ miſſarum inſtitutæ ſunt ad fidelium mentes ad Deum eleuandas. Conc. Trid. ſeſſ. 22. in decret. de obſeru. & euitand. in celeb. miſ. & qui contrarium dixerit, anathematizetur. Conc. Trid. ead. ſeſſ. car. 7.

Quare inſtituta fuit miſſa? Reſpon. quò d ad repræſentandam paſſionem Domini noſtri Ieſu Chriſti. *Miſſa quare inſtituta ſit.*

Quid ſignificat Miſſa? Reſpon. quòd ſignificat Chriſtum tranſmiſſam à patre in hunc mũdum, ideſt hoſtia, ſeu vota, preces, & oblationes per miniſterium ſacerdotum tranſmiſſę. *Miſſa quid ſignificet.*

A quo debet Miſſa celebrari? Reſpon. quòd à ſolo ſacerdote, ritè ordinato. de conſec. diſt. j. cap. 1. in fi. Vnde, Sacerdos miſſam celebrans: Primò manus lauat, in ſignum, quòd ab omni immunditia ſpirituali debet eſſe lotus, ad hoc miſterium acceſſurus. Poſtmodum ſe induit ſacris veſtibus. vt infra dicemus. *Miſſa à quo celebrari debeat.*

In quo loco debet Sacerdos Miſſam celebrare? Reſpon. quòd in loco ſacro, & mundo: vt puta in eccleſia. de conſecr. diſt. j. cap. nullus. Extra verò eccleſiam conſecratam, celebrare nõ licet ſine neceſſi- *Miſſam ſacerdos in quo loco dẽat celebrare.*

neceſſitate, vel licentia Epiſcopi. de conſ. diſt. 1. cap. Miſſarum. Concil. Trident. ſeſſ. 22. in decreto de obſeruandis, & euitandis in celebratione Miſſæ, & Catech. circa finem, in art. Sanctam Eccleſiam. cap. hæc igitur. Et debet eſſe paratus cum omnibus paramentis requiſitis, & Altari conſecrato ſaltem portatili cum calice conſecrato, & duobus pallis, ſeu linteaminibus, & corporali conſecratis, & de puro lino confectis. de conſec. diſt. 1. cap. conſulto. & cap. veſtimenta.

Eccleſia quid ſit. Quid eſt Eccleſia? Reſpond. quòd duplex eſt Eccleſia. Vna eſt congregatio fidelium. Alia eſt domus materialis, in qua dicuntur horæ, & Miſſarum ſollemnia. Vel, alia eſt Eccleſia materialis, videlicet, Cathedralis, i. Epiſcopalis, vel principalis, quæ dicitur matrix. Alia eſt Parochialis, id eſt, Baptiſmalis. cap. venerabili, de verb. ſignifi. & cap. ex tranſmiſſa, de reſcrip.

Vnde conſecratio Eccleſiæ, Altaris, veſtium, & vaſorum, ſecundum S. Thom. part. 3. quæſt. 82. art. 1. ad 3. reſeruatur Epiſcopo, tanquam principali Eccleſiaſtici totius ordinis, & poteſt fieri tam diebus feſtiuis, quàm ferialibus. cap. tua, de conſec. Eccleſ.

Veſtes, quib. Sacerdos indui debet in celebratione miſſarũ quot ſint. Quot ſunt veſtes, quibus debet indui Sacerdos in celebratione Miſſarum? Reſpond. quòd ſunt ſeptem. ſ. ſuperpellicium, Amictus, Alba, Cingulum, Manipulum, Stola, & Caſula: Quamuis Superpellicium nõ ſit de eſſentia Miſſæ, & ſic non requiritur, quòd ſit benedictum. Cætera autem debent benedici ab Epiſcopo.

Superpelliciũ qd ſit. Quid eſt Superpellicium? Reſpond. quòd ſuperpellicium dictum eſt, eò quòd antiquitus ſuper tunicas pelliceas de pellibus mortuorum animalium factas, induebatur: quod adhuc in quibuſdam Eccleſijs obſeruatur: repræſentat,

quòd

quòd Adam poſt peccatũ talibus veſtibus vſus eſt.

Quid ſignificat Superpellicium? Reſpond. quòd ſignificat munditiam vitæ, quam debet habere Sacerdos: & ſic fit de lino albo, & mundo: Denotat innocentiam, & ideo ante omnes alias veſtes ſacras ſæpè induitur: quia diuino cultui deputati innocentia vitæ cunctis virtutum ſuperpollere debent. *Superpelliciũ qd ſignificet.*

Quid eſt Amictus? Reſpond. quòd eſt veſtimentum, quo miniſter, ſeu Sacerdos caput tegit, ſeu veſtit. Dicitur ab amiciendo, ideſt cooperiendo. Vel Amictus eſt veſtis, quæ ſuperponitur alijs veſtibus. Dicitur etiam Amictus ſuperhumerale, quia ſuper caput, & humeros extenditur, & humeri ab eo teguntur. *Amictus quid ſit.*

Quid ſignificat Amictus? Reſpon. quòd ſignificat eleuationem mentis, quam Sacerdos debet habere præ alijs: & maximè quando dicit Miſſam. Et repræſentat illud coopertorium, quo velabant Iudæi faciem Chriſti, dicentes: Prophetiza nobis Chriſte, quis eſt, qui te percuſſit. Matth. cap. 27. & Luc. capit. 22. *Amictus quid ſignificet.*

Quid eſt Alba? Reſpond. quòd eſt veſtis linea, candida, & munda, quæ Græcè poderis: eo, quòd ad talares vſque deſcendit: & venit à verbo albeo. Et dicitur abſolutè Alba, eò, quòd munda, & nitida nimis eſſe debet. *Alba qd ſit.*

Quid ſignificat Alba? Reſpond. quòd ſignificat perſeuerantiam in bono, quam debet habere Sacerdos. Et repræſentat veſtem, in qua illuſit Herodes Chriſtum. Luc. cap. 23. *Alba qd ſignificet.*

Quid eſt Cingulum? Reſpon. eſt indumentum, quo Sacerdos cingitur: & dicitur à cingendo. *Cingulũ quid ſit.*

Quid ſignificat Cingulum? Reſpon. quòd ſignificat timorem Dei, per quem prohibetur peccatum perpetrari à Sacerdote. Et repręſentat flagellum, quo Pilatus cecidit Chriſtum. Ioan. cap. 19. *Cingulũ quid ſignificet.*

Manipulus quid ſit. Quid eſt Manipulus? Reſpon. quòd Manipulus dicitur, eo quòd à manu, quòd quaſi manum tegit, & ornat: vel quia à manu tenetur.

Manipulus quid ſignificet. Quid ſignificat Manipulus? Reſpon. quòd ſignificat fructum bonorum operum, quem boni Sacerdotes reportabunt in Paradiſo. Et repræſentat funem, quo alligatus fuit Ieſus à Iudæis compræhenſus. Ioan. cap. 18.

Stola qd ſit. Quid eſt Stola? Reſpon. quòd ęſt quoddam indumẽtum, quod Sacerdos ſuper collum ad modum torquis defert. Vnde Stola vocatur etiam orarium: & dicitur ab orando, quia non orat ſine ipſa Sacerdos.

Stola qd ſignificet Quid ſignificat Stola? Reſpond. quòd ſignificat mortificationem carnis, & debet poni in modum crucis: ad deſignandum, quòd Sacerdos debet portare crucem pœnitentiæ in corde, & in corpore ſuo. Et repræſentat ligamentum, quo ligatus fuit Ieſus ad columnam. Ioan. cap. 3.

Caſula quid ſit. Quid eſt Caſula? Reſpond. quòd Caſula, quæ & Planeta dicitur, per diminutionem à Caſa dicta eſt, eo quòd totum hominem tegat, quaſi minor Caſa, ſeu parua Caſa. Vt inquit Rabanus in libr. de inſtitut. Clericorum. cap. 10.

Caſula quid ſignificet. Quid ſignificat Caſula? Reſpond. quòd ſignificat Charitatem, quę pręeminet omnibus alijs virtutibus, & cooperit multitudinem peccatorum. Et repræſentat purpureum veſtimentum, quo milites circundederunt Ieſum. Ioan. cap. 19.

Per illas ſeptẽ veſtes quid ſignificetur. Quid ſignificatur per illas ſeptem veſtes? Reſpõ. quòd ſignificãtur ſeptem dona Spiritus Sancti, quibus Sacerdos debet eſſe perfuſus. Vel, vt arma contra ſeptem peccata capitalia ordinantur, quibus Sacerdos debet eſſe immunis. Vel, ſignificant ſeptem virtutes, tręs Theologales, & quatuor Cardinales, quibus debet Sacerdos eſſe ornatus. Vel

ſeptem opera miſericordiæ, quibus Sacerdos debet eſſe deditus. Vel ſeptem dotes, quas celebrans dignè habebit in Paradiſo: quatuor ex parte corporis, & tres ex parte animæ.

In Miſſa celebratione, q̃ ſunt, quæ interuenire debeat.

Quæ ſunt, quæ interuenire debent in celebratione Miſſæ? Reſpon. quòd ſunt nouem, ſcilicet, Altare, Calix, Patena, Sacerdos, Liber, Panis, Aqua, Vinum, & Corporale.

Altare quid ſignificet.

Quid ſignificat Altare? Reſpond. quòd ſignificat crucem, in qua Dominus noſter Ieſus Chriſtus paſſus eſt.

Altare quid ſit.

Quid eſt Altare? Reſpon. ſecundum Iſid. lib. 15. Ethim. cap. 4. quòd eſt quoddam edificium à terra eleuatum, in quo ſacra fiunt. Et dicitur ab altitudine, quaſi alta ara, quia in alto ſacrificia fieri debent. Vel dicitur Altare ab alta re, ſeu à re alta, eò quòd in ipſo res alta, imò altiſſima peragitur: Immolatur enim ibi corpus altiſſimi Dei, & Redemptoris noſtri. Vel, Altare, quaſi alta res, vel alta ara dicitur, in qua Sacerdos incenſum adolebat, vel quia in eo ſacrificia ardebant. de conſecr. diſt. 1. cap. de fabrica.

Altare quotuplex ſit.

Quotuplex eſt Altare? Reſpon. quòd eſt duplex, quoddam eſt portatile, quod portatur de loco ad locum: & eſt paruus lapis, continens formam cum conſecratione, & ſigno ſuppoſito. Et iſtud non execratur, niſi moueatur illud ſignum, continens conſecrationem. cap. quòd in dubijs, & ibi Panor. in prim. nota. de conſecr. Eccleſ. vel Altar. Aliud eſt ſtabile, & illud execratur multis modis. Primò, vbicunque violatur locus cōſecrationis: puta, quia cecidit aliquid de lapidibus tangentibus ipſam conſecrationē, vel motum eſt ſigillum ipſum: vel ſi tota menſa eſt mota, licet ibi non ſit foramen conſecrationis: Ratio, quia quando Altare eſt firmum, non conſecratur ſolum tabula, ſed totum Altare: Vnde,

ſi patitur enormem læſionem, amittit formam ſuã, & dicitur execratum, ideo debet de nouo conſecrarĩ. Ita concludit Panormita.in cap.1. de conſecrat. Eccleſ. vel Alta. numer.3. verſic. in gloſſ. 1. ibi, vnde ſi ius.

Altare de qua materia fieri debeat. De qua materia debet fieri Altare? Reſpon. quòd debet eſſe lapideum, & non ligneum, vel ferreum. de conſecr. diſtin. cap. altaria, il prim. Et debet conſecrari per Epiſcopum. Sed ſi ad celebrandum Miſſam, non habetur altare conſecratum, ſaltem habeatur parua tabula lapidea conſecrata, quæ dicitur altare viaticum, ſeu portatile: vt in c. quoniam, de priuil. lib. 6. Vnde altaria non debent conſecrari ſine reliquijs: de conſec. diſtin.1. cap. placuit, & cap. non oportet. Et poteſt Epiſcopus in eadem Eccleſia plura altaria ſimul conſecrare: cap. cum ſis, de conſecr. Eccleſ. vel Alt.

Ad altare quare tabula lapidea regratur. Quare ad altare requiritur tabula lapidea? Reſpon. quia ſignificat monumentum Chriſti, ſiue ſepulchrum, quod fuit exciſũm in petra. Luc. c.23.

Quid ſignificat Calix? Reſpond. ꝙ ſignificat tumulũ, ſeu ſepulchrũ, in quo fuit Chriſtus ſepultus.

Calix quid ſignificet. Quid eſt Calix? Reſpon. quòd eſt quoddam genus poculorum, quod olim ex ligno fiebat. Et dicitur à Calon, quòd eſt lignum: eò, quòd vt dictum eſt, ex ligno fiebat.

Calix quid ſit.

Patena quid ſignificet. Quid ſignificat Patena? Reſpon. quòd ſignificat lapidem, quem Ioſeph ab Arimathia aduoluit ad oſtium monumenti.

Patena quid ſit. Quid eſt Patena? Reſpon. ꝙ eſt operculũ calicis: & dicitur à patendo: eo, quòd ſit patens, & diffuſa.

Calix, & Patena de qua materia debeant fieri. De qua materia debent fieri Calix, & Patena? Reſpond. quòd debent eſſe de auro, vel argento, aut ſtanno. de conſecr. diſtinct.1. cap. calix. Non autem debent eſſe de ære, aut plumbo, & ſimilibus: quia propter æruginem iſta vomitum prouocant: nec debent

debent fieri de ligno propter potos, ne ſubintret ſan guis; nec de lapide, propter ineptitudinem: nec de vitro, aut Chryſtallo propter fragilitatem. de conſecr. diſtin. 1. cap. vaſa, & cap. calix.

Calix, & Patena, quomodo exacrentur.

Quomodo Calix, & Patena execrantur? Reſpond. quòd quando deaurantur, vel eorum forma tollitur, vel dum Cyphus à pede calicis remouetur.

Calicem, & Patenã quis conſecrare poſſit.

Quis poteſt conſecrare Calicem, & Patenã? Reſp. quòd Epiſcopus, & etiam Abbates, qui vtuntur inſignijs Pontificalibus, quando habent ex conſuetudine: quia iſta ſunt potius dignitatis, quàm ordinis.

Per Sacerdotẽ celebrantem quid ſignificetur.

Quid ſignificatur per Sacerdotem celebrantem? Reſpon. quòd ipſe Chriſtus inſtitutor huius Sacramenti, vbi ſciendum, quòd ſolus Sacerdos poteſt conſecrare corpus, & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti. vt habetur diſtio. 25. cap. perlectis. & extra de ſum. Trinit. cap. firmiter. §. vna. Nam hic docet fides noſtra, quam ab Apoſtolis accepimus, & ipſi à Domino. Cum igitur Dominus noſter Ieſus Chriſtus Deus, & homo conceſſerit authoritatem conſecrandi corpus ſuum, & ſanguinem diſcipulis ſuis, & eorum ſucceſſoribus, ſcilicet Sacerdotibus, ſecundum Theolog. in 4. ſentent. diſtinct. 4. concludendo, quòd quotieſcunque Sacerdos ſuper materia debita, dicit verba conſecrationis cum intentione conſecrandi: veriſſimè illa ſubſtantia panis, & vini conuertitur in verum corpus, & ſanguinem Ieſu Chriſti: quia Sacerdos nõ facit authoritate propria, ſed Chriſti; & talis tranſmutatio efficitur virtute diuina. vt ait Innocent. 3. in cap. firmiter. §. vna verò de ſum. Trin. & cap. fin.

Liber q̃d ſignificet.

Quid ſignificat Liber? Reſpond. quòd ſignificat verba in cruce prolata. In quo libro Chriſti miſteria deſignantur. Vnde Sacerdos quantumcunque bonæ memoriæ ſit, nullo modo debet celebrare

ſine Miſſali, ſeu libro, in quo ſit ſaltem canon. nam & talis ſe exponit periculo errandi in verbis canonis, imò & conſecrationis: Sæpè enim contigit, & maximè in canone, quòd Sacerdos in varias trahitur fantaſias, & mentis diuagationes, quæ ipſum à deuotione, & propoſito ſuo diſtrahunt, propter quòd facilè errare poſſet, niſi librum ante conſpectum haberet. In omnibus enim benè agere, & in nullo deuiare, potius eſt diuinum, quàm humanũ. vt in gloſſ. in cap. cùm adeo, extra de reſcrip. & glo. in cap. porrecta, de confirma. vtil. vel in vtili, cum ſimilibus. Et dicunt quidam, quòd peccat mortaliter celebrans ſine Miſſali, in quo ad minus non ſit canon, tum quia exponit ſe periculo errandi, tum quia conſuetudo ita habet, vt ſine libro, in quo ad minus non ſit canon, non dicatur: quia ſæpè optimę memoriæ viri in hoc errant. Canon, ſecundum communiorem opinionem, dicitur à te igitur, vſque ad communionem.

Panis qd ſignificet. Quid ſignificat Panis? Reſpond. quòd ſignificat corpus Chriſti. Vnde Panis eſt materia corporis Chriſti, qui virtute diuina prolatione verborum formæ facta, ſubſtantia Panis, tranſubſtantiatur in corpus Chriſti. Concil. Triden. ſeſſ. 13. cap. 4. de tranſubſtan. & Catech. de Euch. ſacram. ſed illud.

Aqua quid ſignificet. Quid ſignificat Aqua? Reſpon. quòd ſignificat ſudorem, quem emiſit Chriſtus in orto, orans, qui factus eſt in faciem eius, ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terra. Luc. cap. 21. Et ſimiliter ſignificat aquam, quæ exiuit de latere eius in cruce.

Vinum quid ſignificet. Quid ſignificat Vinum? Reſpond. quòd ſignificat ſanguinem, quem pro noſtra redemptione ipſe Saluator effudit, quia eſt materia, quę virtute formæ verborum à Chriſto datæ tranſubſtantiatur in ſanguinem Chriſti. Concil. Trid. & Catech. vbi ſupra.

Vſus enim huius ſacrificij eſt refectio, quæ ad ſui

integri-

integritatem cibum, & potum requirit. Significatio verò duplex eſt. Vna eſt paſſio Chriſti, in qua ſanguis fuit ſeparatus à corpore. Alia eſt ordinatio ad ſalutem corporis, & animæ. Catech.eod.tit. cap. quòd §. iam de miniſtro. Vbi ſciendum ſecundum S.Thom.3.par.quæſt.75.artic.2. quòd in ſacramento Altaris, vera eſt cõuerſa ſubſtantia panis, & vini, in verum corpus, & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti per verba conſecrationis. Vnde, Hugo de Sancto Victore lib.2. de Sacramentis, part.8.cap.9. inquit per verba ſanctificationis vera panis, & vini ſubſtantia in verum corpus, & ſanguinem Chriſti conuertitur, licet ſpecies panis, & vini videatur. & habetur in cap.quia corpus,& in cap.nos autem.de conſ. diſtin. 2. vbi inquit Ambroſ. Licet figura panis,& vini videatur: tamen nihil aliud ibi eſt, quàm caro, & ſanguis Chriſti. Et vt mirabilius loquatur, non alia planè caro, quàm, quæ nata eſt de Maria, & paſſa eſt in cruce, & reſurrexit de ſepulchro. hæc ille. Catech.eod. tit.cap. verum docendum.

Quid ſignificat Corporale? Reſpon.quòd ſignificat ſyndonem, ſeu linteum, in quo Chriſti corpus in tumulo fuit inuolutum. *Corporale quid ſignificet.*

Quomodo Corporale complicetur, & ſternatur ſuper altare? Reſpon. quòd in quibuſdam Eccleſijs Palla corporalis, quæ calici ſupponitur, in longum altaris extenditur, quæ quatuor in longum, & tres habet plicaturas in latum: ſi quidem in longum altaris extenditur; quia,vt aiunt quidam,linteamen, quo Chriſti corpus inuolutum fuit, per illam figuram extenſam in longitudine ſepulchri inuentum eſt. Quatuor eius plicaturę in longum, quatuor deſignant Cardinales virtutes, per quas innatæ nobis paſſiones reprimuntur. Tres verò plicaturæ in latum, tres Theologicas virtutes, per quas Deo vnimur, figurant. *Corporale quomodo complicetur, & ſternatur ſuper altare.*

Corporalia ad celebrandū ī quo numero eſſe debeāt.

In quo numero eſſe debent Corporalia ad celebrandum? Reſpon. quòd duplex eſt Palla, quæ corporale dicitur. Vna, ſcilicet, quæ ſuper altare in longum extenditur, & calici ſupponitur. Et altera, quæ ſuper Calicem plicata imponitur: & hæc communiter abſolutè vocatur palla altaris.

Corporale quid ſit.

Quid eſt Corporale? Reſpon. quòd eſt pannus, quo immediatè corpus Chriſti, in Miſſa continetur, & contingitur. Et dicitur à corpore: quia in eo corpus Chriſti contrectatur, & extenditur.

Sacerdos Miſſam celebraturus q̄tam diligentiam habere debeat.

Quam præparationem Sacerdos debet habere, Miſſam celebraturus? Reſpon. quòd tanta requiritur, quantam quis faceret in magno, & arduo negotio pro magna, & ardua re lucranda, aut graui incommodo vitando, iuxta poſſibilitatem humanę fragilitatis. Catech. de Euch. ſac. cap. verum docendum, & Concil. Trident. ſeſſ. 13. cap. 7. Vnde, cum Sacerdotum ſit Euchariſtiam conficere, & ad eos ſolos ſpectat Miſſam celebrare, dummodo ſint ritè ordinati. Primò requiritur, quòd quicunque voluerit debitè Miſſam celebrare, debet ſe tergere, ideſt mundare: debet enim eſſe contritus, & confeſſus omnia peccata ſua, deinde cum tali puritate poterit ſacra peragere: aliàs ſi indignè ad altare accederet, iudicium ſibi manducaret, & biberet. de conſec. diſt. 1. cap. qui ſceleratè, & cap. timorem.

De ſacerdote, qui poſtquā indutus eſt, recordatur de aliquo mortali qd dicendum ſit.

Quid dicendum de Sacerdote, qui poſtquam indutus eſt, recordatur de aliquo mortali? Reſpond. quòd ſi tenetur celebrare, & habet copiam idonei Sacerdotis, tenetur confiteri, ſi verò non habet, conteratur cū propoſito confitendi, & ſufficit, nec peccat, ſi cum verecundia accedit. Si verò non tenetur celebrare, tunc non debet celebrare, niſi prius conteratur, & confiteatur, quia ad hoc tenetur. in Gloſſ. in cap. de homine. extra de celebratio. Miſſ. Si tamen immineret ſcandalum, vel perſonæ, vel

populi,

populi, niſi celebret: vel quia iam incepit Miſſam, ſic ſufficit contritio: & ſic poteſt intelligi, quòd tunc poteſt celebrare. ar. cap. de cætero, & cap. à nobis, il 2. extra de ſent. excommun. & cap. qui recedunt. 26. quæſtio. 6. Sed & quanta deuotione, quantaque ſollicitudine Sacerdos debeat Miſſæ ſacrificium tractare, declarat Concil. Trident. ſeſſ. 22. decret. de Miſſa: vbi dicitur.

Quanta cura adhibenda ſit, vt Sacroſanctum Miſſæ ſacrificium omni religionis cultu, ac venerane celebretur, quiſquis facilè exiſtimare poterit, qui cogitarit, maledictum in ſacris literis eum vocari, qui facit opus Dei negligenter.

Miſſa quomodo celebrari debeat.

Quomodo Miſſa debet celebrari? Reſpon. quòd Sacerdos celebrando Miſſam, debet ſeruare ordinarium, ſeu rubricas Miſſalis, & debet eſſe diſcooperto capite de conſecr. diſtinct. 1. cap. nullus Epiſcopus. Et non debet celebrari ſine lumine, ſeu candela, aut cereo accenſo. de celebrat. Miſſ. cap. fin. In quo ſunt tria, ſcilicet cera, lichnus, & ignis: Et illa tria in cereo accenſo deuotant tres perſonas ipſius Trinitatis, ſcilicet perſonam patris per ceram, perſonam filij per lichnum, & perſonam Spiritus ſancti per ipſam flammam, ſeu ignem.

Candela accenſa quid ſignificet.

Vnde, Candela accenſa, ſignificat carnem Chriſti, quæ nata eſt de Virgine Maria ſine corruptione. Ignis autem, ſiue lumen ſignificat diuinitatem. Lichnus verò in cera latens, ſignificat animam Chriſti candidiſſimam in carne latentem. Item, Sacerdos debet habere duos præſentes, qui reſpondeant. de conſec. diſt. 1. ſecundum aliquos vnus ſufficit. de verbor. ſignific. cap. quæſiuit.

Miſſa, de quo celebrari debeat.

De quo debet Miſſa celebrari? Reſpon. quòd debet de eo celebrari. de quo fit officium illa die, & præcipuè in feſtis Sanctorum, quę ſunt de præcepto, & Dominicis, in quibus habetur, & debet dici

Miſſa propria. Vnde Miſſam votiuam, vel peculiarem audiens, vel dicens in talibus diebus, non ſatisfacit præcepto de audienda Miſſa: Verum aliqui Sacerdotes poſſunt eam dicere occultè, & poſtea, vel prius audire propriam: in alijs autem diebus, qui non ſunt de præcepto, poſſunt dici, & audiri Miſſæ votiuæ, vel peculiares. ſecundum Panor. in cap. quidam laicorum, de celebrat. Miſſ. Secundum verò S. Antoninum in 2. part. titu. 9. cap. 10. §. 1. quòd non tenetur ex neceſſitate, ſed de congruitate quis celebrare Miſſam ſecundum officium, quod illa die fit. Nam in multis Eccleſijs occurrunt eodem die plures Miſſę dicendæ, vtputa de octaua alicuius Sancti, & de Dominica, quæ occurrit. Tamen reprehenſibile vtique multum videtur, & ſi non damnabile, dimittere Miſſas proprias occurrentes propter Miſſas defunctorum, vel alias, ad inſtantiam laicorum, ſine cauſa multum vrgenti. hęc S. Ant. Et quando occurrunt huiuſmodi particulares Miſſæ, dicendę ſunt in ferialibus diebus, & non dimittere propriam Miſſam diei feſti.

Miſſa qua hora celebrari debeat. Qua hora debet Miſſa celebrari? Reſpond. ſecundum S. Thom. in 4. ſenten. diſt. 13. quòd ſollemnis Miſſæ celebratio tribus horis inſtituta eſt, ſcilicet in tertia diebus feſtis. de conſec. diſtin. 1. cap. nocte ſancta. In ſexta, diebus profeſtis. In Nona, diebus Ieiuniorum, etiam poſt nonam, quando fiunt ordinationes. de conſecr. diſtin. 1. cap. ſolent, & §. in ieiunijs. Priuatæ autem Miſſæ dici poſſunt à mane vſque ad tertiam, vel etiam vſque ad nonam in diebus ieiuniorum. de conſec. diſtin. 1. cap. neceſſe.

Miſſa quo tempore celebrari debeat. Quo tempore debet Miſſa celebrari? Reſpond. ſecundum S. Thom. & alios Doctores: quòd regulariter de die, & non de nocte celebranda eſt, excepta nocte natiuitatis Domini. ead. diſt. cap. nocte ſancta.

Quare

Quare Miſſa celebratur de die, & non de nocte? Reſpon. ſecundum S.Thom.in 4.ſenten. diſtin.13. quia in Miſſa rememoratur paſſio Chriſti, quę fuit facta de die,& non de nocte. Vel,quia per noctem denotatur ſtatus peccati, & per diem ſtatus gratiæ: Ad denotandum, quòd ille, qui dicit Miſſam, debet eſſe in ſtatu gratiæ. Et ſacerdos, qui ſcienter celebrat ante diem, cùm ſit contra conſuetudinem generalem Eccleſiæ, mortaliter peccat, niſi ſuper hoc per Epiſcopum diſpenſetur, in caſu ſi aliquis infirmaretur ad mortem, & non poſſet aliter haberi in Euchariſtia. Vel ſi Epiſcopus in itinere ante diem celebret, vel faciat celebrari, quòd ei liceat: ſecundum Gloſſ.in cap.fin.de priuileg.lib.6. Excipitur ab hac regula dies Natalis Domini, in quo Miſſa media nocte celebratur.de conſe.diſtin.1.cap.nocte ſancta. & cap. ſolet. & de celebratio. Miſſ. cap. conſuluiſſi.

Miſſa quare de die, & non de nocte celebretur.

Quare in natiuitate Domini celebrantur tres Miſſæ? Reſpond. per illas tres Miſſas repræſentantur tres natiuitates Chriſti, ſcilicet natiuitas æternalis à patre: Natiuitas ſpiritualis, qua naſcitur pro animabus iuſtorum: & natiuitas corporalis, qua naſcitur de Virgine Maria. Vnde, Vna celebratur ante diem, ad deſignandum tempus ante legem, quando erant homines in tenebris. Secunda, cum dieſcit, ad deſignandum tempus ſub lege, quando nondum notitia Dei habebatur. Tertia, in die plena, ſignat tempus gratiæ, quando iam plena cognitio habebatur.

Miſſæ tres in natiuitate Domini, quare celebrētur.

Quoties in die debet Miſſa celebrari? Reſpond. quòd ſufficit ſemel in die celebrare, quia repræſentatur vnica paſſio Chriſti. Nam valdè fęlix, qui celebrat dignè vnam, de conſecr.diſtinct.1. cap. conſuluiſti, & c.te referente. Excipitur dies natiuitatis Domini, in quo poſſunt celebrari tres Miſſę à quo-

Miſſa, quoties ĩ die celebrari debeat.

libet

libet ſacerdote. ead.diſt.cap.conſuluiſti. In alijs verò diebus poteſt ſacerdos in caſu neceſſitatis duas miſſas, & non plures celebrare: videlicet, ſi neceſſe fuerit dicere vnam miſſam de die, & aliam pro defunctis, niſi ſit contra conſuetudinem loci: vel propter neceſſitatem infirmorum, peregrinorum, vel nuptiarum, vel propter aliquod aliud ſimile: dummodo in prima miſſa non ſumat perfuſionem poſt communionem, quia non eſſet ieiunus.de celebra. miſſ. cap. ex parte. Vnde, licet mors Chriſti fuerit vnica, quia ſemel tantum mortuus eſt, neque amplius morietur, vt habetur in epiſtola ad Roman. vbi dicitur Chriſtus reſurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Tamen Miſſa, quæ repræſentat paſſionem ſuam, & in qua corpus ſuum ſacrificatur, ſingulis diebus iteratur, & celebrabitur vſque ad finem mundi. Dixit enim ipſe redemptor, qui eſt ipſa veritas, Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi. & in clement. vnica. §. alia namque. de reliq. & vener. ſanct. hoc apoſtolis promiſit Ieſus benigna promiſſione, ipſos confortans, quòd remaneret, & eſſet cum eis, etiam præſentia corporali. vt ibi dicitur, in dicta clement.

Vbi ſciendum, quòd omni die, excepto in die Veneris ſancta miſſa celebratur: & tunc quia eo die Chriſtus ſe ipſum immolauit: & cum miſſa ſit figura paſſionis Chriſti, adueniente veritate, figura debet ceſſare.de conſec.diſt.3.ca.Sabbato.

Miſſa quare in die Veneris ſancta non celebretur.

Quare non celebratur Miſſa in die Veneris ſancta? Reſpon. quia ipſa dies, in qua Chriſtus paſſus fuit, ipſam paſſionem ſatis efficaciter repræſentat. Ioan. cap. 18. Ideò ſtatuit eccleſia, vt illa die non conſecretur corpus Chriſti: ſed, quod in præcedenti die reſeruatum eſt, ſumatur.

Quare

Quare eadem die non reſeruatur ſanguis; ſicut reſeruatur hoſtia conſecrata? Reſpon. quòd propter periculum effuſionis.

Quare eodē die sāguis nō reſerue-tur.

Quare Miſſa debet quotidie celebrari? Reſpon. ſecundum S. Thom. in 4. ſententiar. diſtinctio. 13. quòd propter quinque cauſas. Prima, quia oportet ſemper medicinam paratam eſſe contra quotidiana peccata. Secunda, vt lignum vitæ ſit ſemper in medio paradiſi. Geneſ. cap. 2. Tertia, vt nobis ſemper Chriſtus vniatur ſacramentaliter, & nos ei ſpiritualiter, Matth. cap. 28. Quarta, vt apud nos ſit iugis memoria paſſionis. 1. Corinth. cap. 11. Quinta, vt vero agno, loco typici, quotidie vtatur, quem Iudæi ad veſperam conuertendi eſurient. Pſal. 58.

Miſſa quare quotidie celebrari debeat

Vnde, Miſſam dicere quotidie eſt laudabile, ſi ex huiuſmodi celebratione non minuatur reuerentia debita. Si autem minueretur, tunc aliquando ceſſandum eſt, quia maiorem efficaciam recipit homo in vna miſſa, vel manducatione cum bona præparatione, quàm in multis, ſi ſe non præparat diligenter. Et ideò ſi quis cognoſcit experementaliter, quòd ex frequenti ſumptione huius ſacramenti feruor charitatis augeatur in eo, & reuerentia ad ſacramentū non minuitur, quotidie debet communicare, vel ſaltem frequenter. Si autem ſentiat per multam frequentationem, quòd reuerentia minuitur, & feruor non creſcit, debet interdum abſtinere, vt poſtea cum maiori reuerentia, & deuotione accedat. Vnde benè dicit Auguſt. Quotidie Euchariſtiæ communionem accipere, nec laudo, nec vitupero. de conſe. diſt. cap. quotidie.

Sciendum eſt, ꝙ quilibet Sacerdos non tenetur quotidie celebrare, etiam in diebus feſtiuis, vt patet in cap. quotidie. de conſecr. diſt. 1. Exceptis habentibus curam animarum, qui ad minus in diebus feſtiuis tenentur celebrare, niſi per alium ſatisfaciat

populo:

populo: arg.cap.1. de celebratio.Miſſ. Vnde inquit S.Thom.3.par. diſtinct.82. & in 4.ſent. diſtinct. 13. quòd Sacerdotes non excuſantur à peccato mortali, quando ſine rationabili cauſa non celebrent ad minus in præcipuis feſtis, & maximè in illis, in quibus deuoti ſeculares ſolent communicare: Et propter hoc tenentur celebrare, vt Deo ſacrificium reddant, etiam ſi nulli hominum teneantur.

Miſſam audire q teneantur, Qui tenentur audire miſſam? Reſpon. quòd de præcepto quilibet tenetur in diebus Dominicis, & alijs diebus præcipuis, niſi magna neceſſitas excuſet, aliàs peccatur mortaliter. vt in cap.Miſſas, cum duobus cap.ſequen.de conſecr. diſtin.1. niſi tales eſſent excommunicati, interdicti, vel legitimè impediti. Vnde, Sacerdotes non habentes curam animarum, non tenentur celebrare ſingulis diebus dominicis, & feſtiuis, cum ſolum iniugatur eis, quòd vadant vnà cum laicis ad audiendam Miſſam, ex quo non habent populum, vt habetur in cap.& hoc attendendum, de conſecr.diſtin.1.

Vtilitates; quas conſequũtur audientes Miſſam quæ ſint. Vbi ſciendum eſt, quòd quicunque voluerit debitè Miſſam audire, non ſufficit eſſe in ipſius Miſſę principio, ſed debet expectari vſque in finem, quia finis coronat: & beatus, qui perſeuerauerit vſque in finem. Non eſt igitur diſcedendum ante benedictionem Sacerdotalem. cap.Miſſas, de conſecrat. diſtin.1.cum cap. ſequen. Eſt autem magna vtilitas Miſſam audire, quia quicunque ſæpius, & deuotè illam audit, facilè à Deo impetrat, & obtinet ea, quæ petit.

Quæ ſunt vtilitates, quas conſequuntur audientes Miſſam? Reſpond. quòd primò non ſolum, qui Miſſam dicit, impetrat, quod petit, ſed etiam qui illam deuotè, & ſæpius audit. Qui ergo deuotè intereſt Miſſę, in qua filius Dei offertur patri, & quicquid petitur, in nomine eius poſtulatur, quodcun-

que

que iuſtum petierit, obtinebit, dicente ipſo Domino Ieſu: Ioannis, cap. 16. Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. De quo inquit Hieronymus, Abſque dubio dabit nobis Dominus Deus illud, quod in Miſſa petimus, & quod magis eſt, etiam ſæpè dat, quod non petimus. Vnde immolata eſt Dei glorificatio, ſanctarum animarum refectio, & humani generis exaltatio.

Secundò, vt inquit Auguſtin. & habetur in cap. paſſus. de conſecr. diſtinct. 2. quòd ille, qui deuotè intereſt Miſſæ, ſi illa die moriatur contritus de peccatis ſuis, licet actualiter recipere non potuerit Eccleſiaſtica Sacramenta, tamen illa cenſetur obtinuiſſe, & recepiſſe.

Tertiò, quòd magis meretur audiens vnam Miſſam deuotè, & ſine peccato mortali, & multo magis eam celebrans, quàm ſi peregrinando tranſiret totum ſpacium terræ, & omnem ſubſtantiam ſuam pauperibus erogaret, ſecundum Bernard. Vnde dicit Auguſtinus, quòd omnes paſſus, quos facit homo eundo ad Miſſam, ab Angelo ſcribuntur, & pro quolibet paſſu, Dominus dabit ei bonum præmium.

Quartò, ſecundum Ambroſ. Illud, quod homo comedit poſt auditionem Miſſæ, in melius nutrimentum conuertitur, & magis proficit, & conuenit naturæ.

Quintò, ſecudum Anſelmum, quòd plus valet vna Miſſa audita in vita, quàm mille dictæ poſt mortem pro eadem perſona, & vna Miſſa ſuperat virtutem omnium aliarum orationum, quantum ad remiſſionem culpæ, & pœnæ impetrandam.

Sextò, ſecundum Bedam, ait enim, quòd ſi mulier grauida deuotè audiat Miſſam, ſi eodem die pepererit, non ſentiet in partu magnum dolorem.

Septimò, ſecundum Chryſ. quòd celebratio Miſſę quodam-

quodammodo tantum valet, quantum mors Chriſti in cruce: ſicut enim per mortem Chriſti redempti ſumus, ſic per celebrationem Miſſæ ſalutem conſequetur. Vnde, ſecundum Gregor. pro qualibet Miſſa vnus peccator conuertitur, & vna anima abſoluitur à pœna, ſibi pro peccatis debita, & vnus iuſtus in via rectitudinis conſeruatur. Et propterea idem Greg. in collecta Miſſæ, dicit: Sit ablutio ſcelerum, ſit fortitudo fragilium, ſit viuorum, atque mortuorum fidelium remiſſio omnium delictorũ.

Octauò, ſecundum Hieronymum, quod animę, quæ ſunt in purgatorio, pro quibus ſolet Sacerdos in Miſſa orare, interim nullum tormentum ſubſtinent, dum Miſſa celebratur. Dicit quoque Greg. quòd pro pœna viuorum, & mortuorum, interim dum cantatur Miſſa, relaxatur; & præcipuè illorum, pro quibus oratur ſpecialiter. Ita quoque Gregor. de Sacrificio Miſſæ inquit. Hæc victima animam ab æterno interitu liberat, quæ nobis mortem vnigeniti per myſterium repræſentat. Ad ſignificandum autem, quòd hoc ſacrificium prodeſt viuis, & mortuis, Sacerdos in Miſſa frangit hoſtiam in tres partes. Verum dicitur in rationali diuinorum officiorum, quòd prima particula ipſius hoſtiæ ſignificat, quòd hoc ſacrificium offertur ad honorem Dei, & Sanctorum, qui ſunt in cœlo. Secunda, ad ſalutem viuorum in mundo. Tertia verò quæ in calice mergitur, ad liberationem laborantium in purgatorio. Et ideo Sacerdos dicit: Vt illis proficiat ad honorem, nobis autem ad ſalutem, ſcilicet tam viuis, quàm mortuis nobis coniunctis per charitatem.

Nonò, vt dicunt omnes Theologi in 4. ſentent. diſtin. 45. quòd nullum ſacrificium eſt in toto mundo, per quod animæ defunctorum citius liberentur à pœnis purgatorij, quàm per ſacratiſſimam

oblationem

oblationem miſſarum. Liberantur enim animæ defunctorum per celebrationem miſſæ pro illis dictæ, vel in totum, vel in partem ab omnibus pęnis purgatorij. Vnde ait Hieronymus, ꝙ pro qualibet miſſa deuotè celebrata plures animæ exeunt de purgatorio, vel ſaltem diminuuntur eorum pœnę. cap. cum marthæ. ext. de celebr. miſſ. cap. animæ defunctorum, & cap. tempus. 13. quæſtio. 2. Et ad hoc multa exempla ponit Gregor. in 4. dialog. de multis defunctis, in pœnis purgatorij exiſtentibus, qui per miſſas pro illis dictas liberati ſunt.

Decimò, quòd remittuntur peccata venialia in auditione miſſæ. Vnde Auguſtinus inquit, Si quis deuotè audierit miſſam, non incidet in peccatum mortale, & venialia remittuntur ei, & etiam periuria ignorata. Septies autem fit remiſſio venialium in miſſa. Primò, in confeſſione generali, quæ fit in principio miſſæ. Secundò, quando nominatur nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, & fit ei reuerentia. Tertiò in eleuatione corporis Chriſti. Quartò, in eleuatione calicis. Quintò, quando dicitur Pater noſter. Sextò, quando percutitur pectus cum contritione. Septimò, quando accipitur benedictio Sacerdotis in fine miſſæ. & hæc omnia probantur, per cap. dictum. 1. quæſtio. 1. vnà cum: cap. tres ſunt, de pœn. diſtinct. j. & cap. de quotidianis. de pœn. diſtinct. 3. vnà cum ſuis gloſis. Et propter hæc eccleſia ſtatuit, vt quotidie miſſæ celebrentur. Vnde de conſecrat. diſtinct. 1. cap. iteratur. Scriptum eſt. Iteratur quotidie hæc oblatio, licet Chriſtus ſemel paſſus ſit: quia quotidie peccamus peccatis, ſine quibus mortalis infirmitas viuere non poteſt. Et ideò quia quotidie labimur, quotidie Chriſtus pro nobis immolatur.

Vndecimò, vt inquit Innocent. in lib. 3. de officio

miſſę,cap.fin.quòd per huius ſacramenti virtutem, vniuerſæ in nobis virtutes augentur, & omnium gratiarum fructus exuberant.

Duodecimò, vt ponit S.Auguſt.in lib.de corpore Chriſti, quòd illo die, quo quis videt corpus Chriſti, lumen oculorum conſeruatur ei, & quòd pro illo tempore, quo quis audit miſſam, non ſeneſcit, ſed ſeruatur in eodem vigore, quo erat, quando incepit audire miſſam. Sicut etiam Adam, cum de ligno vitæ comedebat, non infirmabatur, nec ſeneſcebat, nec vita eius breuiabatur.

Tertiodecimò, quòd audientes miſſam, liberantur à multis periculis, vt inquit Aug. dicens, quòd illo die, quo quis miſſam deuotè audierit, mortę ſubitanea non morietur. Et ſi abſque communione deceſſerit, pro communicato habebitur. Et iterum ait, In illa hora viſionis corporis Chriſti diabolus exit de corpore cuiuslibet peccatoris deuotè illud aſpicientis. Et qui miſſam integrè, & deuotè audierit, non deficiet ſibi de illo die cibus neceſſarius. Idem quoque, quòd per auditionem miſſæ homo liberatur à multis malis, & periculis: vt affirmat Greg.in 4.dialog. Vnde idem Greg. in collecta miſſæ dicit. Sit contra omnia mundi pericula firmamentum, &c.

Quartodecimò, quòd audientes miſſam efficiuntur participes valoris, & effectus miſſæ. Vnde in Canone miſſæ dicitur: & omnium circunſtantium, quorum fides tibi, &c. ergo quantò plures miſſas fideles audiunt, tantò magis lucrantur de valore miſſæ. Sciendum eſt quòd triplex eſt valor miſſæ, ſcilicet ſpecialis, medius, & generalis, qui debetur toti eccleſiæ, hunc ergo valorem generalem eccleſia, dum miſſa dicitur, applicat pro Papa, Rege, Epiſcopo, & pro circunſtantibus. Similiter, audientes miſſam lucrantur multas, & varias indulgentias.

Vnde

Vnde Sanctus Antoninus in ſecunda par. tit. 9. capit. 10. §. 2. ſic inquit. Fideles, licet non teneantur, ex ſua deuotione tamen deberent quotidie miſſas videre, dum poſſunt, quia multa bona conſequuntur, inter cætera fructum orationum, quæ à celebrante pro aſtantibus dicuntur. hæc ille. Moueantur igitur fideles, vt quotidie miſſas audiant, vt indulgentia lucretur: gratiam, & fructum miſſarum conſequantur, & pericula effugiant.

Miſſæ effectus quid ſit.

Quid eſt effectus Miſſæ? Reſpon. quòd per Miſſam, Deum nobis placatum, & propitium reddimus, peccatorum remiſſionem conſequimur, in ea ſacrificium, & hoſtia illa munda: de qua Malachias vaticinatus eſt, pro viuis, & defunctis offertur. Item effectus huius ſacrificij valet ad omnia, cum auctor omnium veraciter ibi contineatur, ſcilicet, Chriſtus. Alia enim ſacramenta ſolùm valent his, quibus conferuntur: hoc autem ſacramentum, non ſolùm valet conſecranti, ſed etiam omnibus, pro quibus ſacerdos ſpecialiter orat, & vniuerſaliter toti eccleſiæ: non ſolùm viuis, ſed etiam defunctis, quia in ipſo continetur vniuerſalis cauſa omniũ ſacramẽtorum, ſcilicet, Chriſtus.

Miſſa in quot partes diuidatur.

In quot partes diuiditur Miſſa? Reſpon. quòd in quatuor, ſcilicet in obſecrationes, orationes, poſtulationes, & gratiarum actiones. prim. Thim. cap. 2. Vnde, prima pars pertinet ad populi inſtructionem. Secunda, ad materiæ conſecrationem. Tertia, ad materiæ conſecratę ſumptionem. Quarta, ad gratiarum actionem. Prima pars protenditur ab introitu, vſque ad offertorium. Secunda pars ab offertorio, vſque ad finem Dominicæ orationis. Tertia pars à communione, vſque ad finem Miſſæ.

Vnde, Sacerdos celebraturus miſſam, ſacris veſtibus indutus, debet accedere ad altare. Primò,

debet accuſare ſeipſum in confeſſione, faciendo, ſci licet confeſſionem generalem, quæ valet ad remiſſionem peccatorum venialium, & etiam mortaliũ oblitorum. Sed de mortalibus, de quibus recordatur, debet, antequam induat ſe, vel ipſe accedat ad altare, Sacramẽtaliter confiteri, & facta confeſſione procedere ad Miſſam. Concil. Trident. ſeſſ. 13. cap. 7.

Sacerdos quãdo egreditur de ſacrario quid ſignificet. Quid ſignificat, quãdo Sacerdos de Sacrario egreditur, ſacris veſtibus indutus? Reſpond. quòd ſignificat Chriſtum, qui aſſumpta carne in mundum intrauit.

Acceſſus Sacerdotis ad altare qd ſignificet. Quid ſignificat acceſſus Sacerdotis ad altare? Reſpon. quòd ſignificat Chriſti aduentum: Et ideo in Miſſa ſollemni non ingreditur Sacerdos ad altare, quouſque introitus Miſſæ fuerit inceptus, quia ante Chriſtus fuit deſideratus, quàm venit.

Sacerdos quãdo celebrat Miſſam quare incipit à dextera partis altaris, & poſtea vadit ad ſiniſtram, & iterũ redijt ad dextrã. Quando Sacerdos celebrat miſſam, quare incipit à dextra parte altaris, & poſtea vadit ad ſiniſtram, & iterum redit ad dextram? Reſpon. ad ſignandum, quòd Chriſtus primo venit à dextra patris ad ſiniſtram mundi: & iterum redijt ad dextram patris in die aſſumptionis, iuxta illud, Exiui à patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vadó ad patrem.

Vnde prima Statio Sacerdotis ad dextrum cornu altaris, inchoando Miſſæ officium, repræſentat primi parentis Adæ rectitudinem, in qua Deus eum creauit, & cæteris animalibus eum propoſuit. Tranſitus à dextro cornu altaris ad ſiniſtrum, & ſecunda Statio ibidem, ſignificant eiectionem primorum parentum à delitijs paradiſi ad huius mundi miſeriam. Statio in medio altaris, ſignificat mortem Saluatoris, quam in medio terræ, id eſt in Hieruſalem pro nobis ſuſtinuit. Reuerſio ad dextrum cornu altaris propè finem Miſſæ, ſignificat humani generis reſtaurationem, & deuicto diabolo

bolo per paſſionem Chriſti ad dexteram Dei ſeſſionem.

Candelabra ſuper altare q̃d ſignificẽt

Quid ſignificant Candelabra ſuper altare? Reſpond. quòd duo candelabra, quæ ponuntur ſuper altare, ſiue in cornibus altaris, ſignificant gaudium duorum populorum de Chriſti natiuitate.

Lumẽ ſuper candelabra quid ſignificet.

Quid ſignificat lumen ſuper candelabra? Reſpõ. quòd ſignificat, quando Chriſtus dixit, ego ſum lux mundi. Ioan. cap. 8. quia officium Miſſæ eſt ad illuminandum, & miniſtri altaris debent eſſe illuminati. Vel lumen candelabri, ſignificat fidem populi.

Vnde, certus numerus candelarum in Miſſarum celebratione ab Epiſcopis, tanquam ſuperſtitioſus, remoueri debet. Concil. Trident. ſeſſ. 22. in decr. de obſer. & euitan. in celeb. Miſſ.

Introitus quare dicatur.

Quare dicitur Introitus? Reſpon. eo quòd dum ille canitur, Sacerdos miniſtraturus, altare intrat.

Introitus quid ſit.

Vnde, Introitus dicitur principium Miſſæ, quem Sacerdos dicit, quando intrat ad altare. Et dicitur ab introeundo, quia tũc Sacerdos ad altare accedit.

Introitus quid ſignificet.

Quid ſignificat Introitus? Reſpon. quòd ſignificat inchoationem boni operis. Vel ſignificat vaticinia Prophetarum, & deſideria Sanctorum Patrũm, deſiderantium filium Dei incarnati.

Verſus quid ſignificet.

Quid ſignificat Verſus, qui dicitur poſt introitũ? Reſp. quòd ſignificat opera: & ideo Verſus dicitur, quia verſionem ad opus, vel ad introitum ſignificat.

Verſus quare interponatur poſt introitũ.

Quare Verſiculus interponitur poſt introitum? Reſpon. quòd ad denotandum maiorem mentis attentionem. Et ſubditur, Gloria patri, &c. ad denotandum, ꝙ à tota Trinitate Chriſti aduentus poſtulatur. Vel in qualibet Miſſa Trinitatem honoremus.

Gloria patri, &c. quare poſt verſũ dicatur.

Quare Gloria Patri, & Filio, & Spirituiſancto, dicitur poſt Verſum? Reſp. quia poſt operationẽ danda eſt gloria Trinitati. In Miſſis defunctorum non dicitur, quia incerti ſumus de eorum liberatione,

Introitus quare reſumatur poſt Gloria Patri.

Quare introitus reſumitur poſt Gloria patri? Reſpon. quia in noſtra inceptione debemus declinare à malo, & facere bonum. Pſalm. 33. Ad deſignandum, quòd in Chriſto ſunt duæ naturæ, ſcilicet humana, & diuina.

Kyrieeleiſon, quare poſt introitum ſubiungatur.

Quare poſt Introitũ ſubiungitur Kyrieeleiſon? Reſpond. introitus miſſæ ſignificat deſiderium aduentus Chriſti. Et quia aduentus Chriſti tempus fuit tempus miſerendi eius, ideo poſt introitum Miſſæ dicitur Kyrieeleiſon. Vel dicitur poſt introitum, quia ante omnem orationem Sacerdotum, neceſſe eſt miſericordiam Dei implorare.

Kyrieeleiſon, quid ſignificet.

Quid ſignificat Kyrieeleiſon? Reſpon. quòd ſignificat inuocationem miſericordiæ Dei, quod interpretatur, Domine miſerere, quòd nouies dicitur; computando ter, quòd dicitur Chriſteeleiſon, vt per miſericordiam Chriſti nouem aſſociemur ordinibus angelorum. Vnde Kyrie, idem eſt, quòd Domine. eleiſon, idem eſt, quòd miſerere. Ideò Kyrieeleiſon, idem eſt, quòd, Domine miſerere.

Kyrieeleiſon, quare triplicetur.

Quare Kyrieeleiſon triplicatur? Reſpon. quòd in laudem Trinitatis. Et primò dicitur ter Kyrieeleiſon, in laudem patris. Secundò, dicitur Chriſteeleiſon ter, in gloriam Filij. Tertiò, dicitur Kyrieeleiſon ter, in honorem Spiritus Sancti. Vnde ſciendum eſt, quòd Miſſa in tribus linguis celebratur, ſcilicet Hebraica, Græca, & Latina. Nam Alleluia, Amen, Oſanna, Sabaoth, ſumuntur de Hebraica: Kyrieeleiſon, Chriſteeleiſon, ſumuntur de Græca: Reliqua omnia ſumuntur de Latina. Et dicitur in tribus linguis, quia titulus Chriſti in cruce pendentis ſcriptus fuit, Hebraicè, Græcè, & Latinè.

Gloria in excelſis Deo, quare poſt Kyrieeleiſon dicatur.

Quare poſt Kyrieeleiſon dicitur Gloria in excelſis Deo? Reſpond. quòd ad commemorandum cœleſtem gloriam, ad quam tendimus poſt præſentem miſeriam.

Quid

Quid ſignificat Gloria in Excelſis Deo? Reſpon. quòd ſignificat gratiarum actiones, ad repræſentandum hymnum, quem Angeli paſtoribus nato Domino cecinerunt. Luc. cap. 1. Vnde, Sacerdos dicens Gloria in excelſis Deo, gerit perſonam illius angeli: Chorus reſpondens gerit perſonam multitudinis Angelorum: de qua dicit ibidem, facta eſt multitudo cœleſtis exercitus, laudantium Dominum, & dicentium, Gloria in altiſſimis Deo. de conſecr. diſtin. 1. cap. nocte.

Quare Gloria in excelſis Deo dicitur in medio altaris? Reſpon. quia Chriſtus mediator fuit inter nos, & Deum. diſtinct. 10. cap. quoniam: per cuius mediationem, Deo pacificati ſumus. Vel quia angelus, qui natiuitatem Chriſti annunciauit paſtoribus, erat in medio mundi. Luc. cap. 2. *Gloria in excelſis Deo qd ſignificet.*

Hic hymnus non dicitur ab aduentu Domini vſque ad natiuitatem: quia tunc repræſentat Eccleſia mæſtitiam veterum patrum, expectantium Chriſti aduentum. Nec à Septuageſima vſque ad Paſcha, niſi quando Epiſcopus Chriſma cōficit in cęna Domini, quia tunc Eccleſia per cantus mæroris repræſentat primorum parentum deuiationem.

Finito Gloria in excelſis Deo, Sacerdos vertit ſe ad populum, dicens: Dominus vobiſcum, ideſt, in petitionibus veſtris Dominus tribuat effectū; quæ ſalutatio fuit ſumpta de veteri Teſtamento, de libro Ruth. 2. cap. quando dicit Booz meſſoribus ſuis, Dominus vobiſcum. *Gloria in excelſis Deo quare in medio altaris dicatur.*

Quid ſignificat Dominus vobiſcum? Reſpond. quòd ſignificat ſalutationem, quam Chriſtus populo fecit, quando incarnatus eſt, & ad nos venit. Epiſcopus autem dicit Pax vobis: quia Epiſcopus repræſentat perſonam Chriſti, qui quando ſalutabat diſcipulos ſuos, dicebat Pax vobis. Ioan. cap. 20. *Dominus vobiſcum, quid ſignificet.*

Et Chorus reſpondeat, Et cum ſpiritu tuo, ideſt

ille, qui nominatur in ore tuo, ſit in corde tuo: quę reſponſio ſumpta fuit ab Apoſtolo 2. ad Tim.ca.4. vbi dicitur, Dominus Ieſus Chriſtus cū Spiritu tuo.

Poſt Sacerdos ſubiungit, Oremus: in ſignum, quòd Chriſtus ſuos diſcipulos docuit orare, vt non intrent in tentationem. Et dicit orationem, quæ vocatur Collecta.

Collecta quid ſit. Quid eſt Collecta? Reſpon. quòd eſt oratio, qua quis cum Deo loquitur, & ei in loquendo vnitur, ad impetrandum diuinum auxilium, & gratiam diuinam. Nam ille, qui orat, Deo loquitur, & per hoc Deo vnitur.

Collecta quare vocetur. Quare vocatur Collecta? Reſpond. quia olim Sacerdos collecto populo dicebat eam ſuper populū.

Collecta quid ſignificet. Quid ſignificat Collecta? Reſpond. quòd ſignificat deuotam orationem, quam Sacerdos facit pro populo, vt populus ſit dignus tantis miſterijs.

Vbi ſciendum eſt, quòd orationes debent dici in numero impari, ideſt vna, vel tres, quinque, vel ſeptem. Quando dicitur vna, ſignificat vnitatem eſſentiæ, quæ eſt in tribus perſonis. Quando dicuntur tres, ſignificant tres perſonas Trinitatis: nam prima ſignificat perſonam patris. Secunda, perſonam Filij. Tertia perſonam Spiritus Sancti. Quando dicuntur quinque ſignificant memoriam quinque vulnerum Chriſti. Quando dicuntur ſeptem, ſignificant, quòd Sacerdos, ſi dignè dicit Miſſam, exauditur pro omnibus ſeptem petitionibus, quæ in oratione Dominica cōtinentur, vel ſignificant ſeptem Dona Spiritus Sancti, quæ Sacerdos petit ſibi, & illis, ꝑ quib. dicit Miſſam, infundi.

Item, ſciendum, quòd totidem collectæ, & eodem ordine dici debent in ſecreta, & poſt communione, quot præceſſerunt ante Epiſtolam in principio Miſſæ, nec plures, nec pauciores: finis enim debet ſuo principio conuenire, & quælibet poſt

communio

communio collectæ, & ſecretę præcedentibus ſimili modo conueniat. Vnde ſeptenarium numerum non debemus excedere in Miſſa, vt doctrinæ Chriſti nos conformemus, qui per orationem Dominicam docuit, ſeptem petitiones neceſſarias, tam animæ, quàm corporis continentem.

Orationes, quare numero impari dicātur. Quare orationes dicuntur numero impari? Reſpond. quia numerus impar concordantiam: par verò diſcordiam, eo quòd par poteſt diuidi. 22. quęſtio. 1. cap. nuptiæ.

Orationes quid ſignificent. Quid ſignificant orationes? Reſpond. quòd repræſentant orationes, quas Chriſtus poſt ſuam natiuitatem fecit pro populo.

Oratio quid ſit. Quid eſt oratio? Reſpond. quòd eſt mentis in Deum cum verborum expreſſione eleuatio. Et dicitur ab orando, eo quòd petatur à populo bona corporis, & animæ orando, petuntur: Licet Dominus ſciat, quibus egemus: orare tamē ſemper debemus.

Collectarum finis qualiter ſit. Qualiter fit finis Collectarum? Reſpond. ꝙ omnis oratio dirigitur quandoque ad patrem, quandoque ad filium, & nulla ad Spiritum ſanctum: quia Spiritus ſanctus & donum, & à dono non petitur donum, ſed petitur à largitore doni, ſecundum Auguſt. in lib. de doctri. Chriſtiana. Petitur ergo à Patre, & Filio, & ad eos ſermo dirigitur, tanquam ad donatorem, & non à Spiritu ſancto, qui eſt donum, & pariter ab vtroque procedit.

Vnde, ſi oratio dirigatur ad patrem, in qua fit mentio de filio, debet dici, Per eundem. Si autem oratio dirigatur ad filium, debet dici, Qui viuis, & regnas Deus. Si verò in fine orationis fiat mentio de filio, debet dici, Qui tecum viuit, & regnat. Si autem in oratione fiat mentio de Spiritu Sancto, debet dici in fine, in vnitate eiuſdem Spiritus Sancti Deus.

Collecta. Quare Collectæ finiuntur, Per Dominum noſtrum,

quare finiuntur per Dominũ noſtrum, &c. ſtrum, &c. Reſpond.ad ſignificandum id, quod ipſe Chriſtus in Euangelio dixit: quidquid petieritis patrem meum in nomine meo, fiet vobis. Orat enim Sacerdos ad Deum patrem, vt per filium ſuũ, qui Dominus noſter eſt æqualiter, ſicut pater, oratio perficiatur. Hinc enim eſt, quòd omnis oratio generaliter ad patrem dirigitur, & terminatur in nomine filij. Non enim per viam aliam ad nos æterna Dei beneficia poſſunt decurrere, quàm per eum, qui eſt mediator Dei, & hominum homo Chriſtus Ieſus. diſtinctio.10.cap. quoniam.

Dictis Collectis, Reſpondetur, Amen. Populus enim aſſentiens voci Sacerdotis, qui dixit, Per omnia ſæcula ſæculorum: aſſentit, quòd ſęculum per eum creatum eſt. Vnde, cum Sacerdos concludit: Qui tecum viuit, & regnat in vnitate Spiritus Sancti Deus: Per omnia ſæcula ſæculorum. Populus affirmando, reſpondet Amen, ideſt fiat. Et ſumptum eſt ex Apocalip.cap.10. Vnde Ambroſ. exponit Amen, ideſt, verum eſt, quod ſermo ſonat, affectus ſentiat. de conſecratione, diſtinctione ſecunda, capit. re vera, in fin. trigeſimaoctaua diſtinctione capit. ſecundo. 3. quæſtio. 5. Et hoc nomen quandoque ponitur pro verè, vt ibi, Amen, amen dico vobis.extra de iureiur.cap.etſi Chriſtus.

Dicta Collecta, ſeu Collectis, ſequitur Epiſtola, quæ legi debet in medio Eccleſiæ, pro eo quòd Ioannes fuit medius inter Apoſtolos, & Prophetas.

Vnde per Epiſtolam vox pręcurſoris Sancti Ioannis Baptiſtæ ſignificatur.

Oratio quare Epiſtolam precedat. Quare oratio præcedit Epiſtolam? Reſpon. quòd Epiſtola eſt quædam lectio doctrinæ: & ideo ipſam præcedit oratio, vt auditores proficiant.

Epiſtola quid ſit. Quid eſt Epiſtola? Reſpond. quòd eſt ſupernæ communionis per Apoſtolos, & alios Sanctos Dei ad hoc deditos, compilatio.

Vnde

Vnde dicitur Epiſtola? Reſpon. quòd dicitur ab epi, quòd eſt ſupra: & ſtolon, miſſio, quaſi Miſſa facta ab Apoſtolis, & veris orthodoxis, ad inſtructionem populi in fide catholica. *Epiſtola vnde dicatur.*

Quid ſignificat Epiſtola? Reſpon. quòd ſignificat officium Ioannis præcurſoris, quod ante Chriſtum exercuit, qui præiuit ante faciem Domini parare vias eius, ſicut ipſe teſtatur, Ego vox clamantis in deſerto, parate viam Domini. Ioannes ergo fuit quaſi ſubdiaconus, & ſubminiſter ipſius. Et Ioannes Chriſtum, non ſolum prædicauit, imò præſentem monſtrauit. Ioan. cap. 1. *Epiſtola quid ſignificet.*

Quare Epiſtola præcedit Euangelium? Reſpond. quia Epiſtola ſignificat obſeruantiam veteris legis: Euangelium verò nouæ legis. *Epiſtola quare Euangeliū precedat.*

Quare in principio Epiſtolarum Beati Pauli dicitur Fratres: In principio Epiſtolarum Canonicarum, Chariſſimi: In principio librorum hiſtorialium, prophetalium, & Apocalipſis, In diebus illis. Et in principio librorum Sapientialium, dicitur Lectio libri Sapientiæ? Reſpon. quia Beatus Paulus ſcribebat ad conuerſos, inter quos debet eſſe ſpiritualis germanitas, ideo dicitur Fratres. Illi verò, qui ſcripſerunt Epiſtolas Canonicas, non ad conuerſos ad ſe ſpecialiter, ſed ad omnes generaliter ſcribebant, inter quos debet eſſe charitas, ideo in ſignum huius, dicitur Chariſſimi. In libris verò hiſtorialibus, prophetalibus, & Apocalipſis tangit tempus rei præteritæ, præſentis, & futuræ: ideo dum legimus de illis, dicimus In diebus illis. Libri autem Sapientiales continent doctrinam communem omni ſtatui neceſſariam in omni tempore, ideo dicitur Lectio libri Sapientiæ. *Epiſtolæ quare diuerſimodè incipiantur.*

Quare poſt Epiſtolam ſequitur Graduale? Reſp. ſecundum Innoc. eo quòd pœnitentes debent per gradus aſcendere de virtute in virtutem. *Graduale quare poſt Epiſtolam ſequatur.*

Graduale quid ſignificet.

Quid ſignificat Graduale? Reſpon. quòd ſignificat greſſum Apoſtolorum poſt Chriſtum. Vel ſignificat lamentum pœnitentiæ, quia Ioannes prædicabat pœnitentiam, Matth. cap. 3.

Alio nomine Graduale vocatur Reſponſorium, eo quòd ſignificat vocationem Apóſtolorum, qui à Domino vocati, nō tantum verbo, ſed opere reſponderunt: eò ꝙ relictis omnibus, ſequuti ſunt eum, vt opera ſequentia doctrinæ auditæ in Epiſtola correſpondeant, vt ſimus factores verbi, & non auditores tantum. Iac. cap. 1. Dicto Graduale, ſequitur Verſus, à vertendo: quia illi, qui dicunt ipſum verſum, debent ſe vertere ad orientem, & eſſe in medio chori, ad inſinuandum plenam conuerſionem pœnitentium ad gremium Eccleſię, ſecundum Innocen.

Alleluia quid ſignificet.

Quid ſignificat Alleluia? Reſpond. quòd ſignificat ineffabile gaudium Angelorum, & hominum in æterna ſęlicitate Deum laudantium. Vnde Alleluia exponitur pluribus modis. Vno modo ſecundum Hieronym. Alleluia, Saluum me fac Deus. Secundum Gregor. Alleluia, Cantate Deo laudes. Secundum Auguſt. idem eſt, quòd Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. Secundum Ambr. idem eſt, quòd ſalus, vita, & lux.

Alleluia quare nō dicatur tēpore luctus, &c.

Quare Alleluia non dicitur tempore luctus, ſcilicet quadrageſimæ, & ieiuniorum? Reſpon. quia Alleluia eſt canticum lætitiæ.

Alleluia quare poſt verſus bis reſumatur.

Quare Alleluia bis reſumitur poſt verſum? Reſpon. quia verſus interpoſitus, ſignificat conuerſionem: conuerſi enim de duobus gaudent, ſcilicet de euaſione ſuppliciorū, & de acquiſitione pręmiorū.

Tractus quare in quadrageſima loco Alleluia dicatur.

Quare loco Alleluia, in Septuageſima dicitur Tractus? Reſpon. quia illud tempus eſt tempus pœnitentiæ: & Alleluia eſt canticum lætitiæ. ideo dr̄ Tractus, quia repræſentat miſeriam vitæ præſentis.

Vnde Alleluia dicitur in Aduentu Domini,

propter

propter lætam ſpem, quam veteres patres habuerunt de aduentu Chriſti.

Quid ſignificat Tractus? Reſpond. quòd ſignificat Chriſtum tractum ad varios iudices pro nobis miſeris in ſua paſſione. Dicitur autem Tractus à trahendo, quia tractim, & cum aſperitate vocum, & prolixitate verborum canitur.

Quare Alleluia ſępius repetitur poſt Paſcha? Reſpon. quòd propter gaudium reſurrectionis noſtrę, reconciliationis, & æternæ glorificationis. *Alleluia quare ſæpius repetitur poſt Paſcha.*

Quare poſt Alleluia in ſolemnitatibus dicitur ſequentia, ſiue proſa? Reſpon. quòd etiam eſt canticum lætitiæ: & ſic ſignificant iſta duo lætitiam gloriæ paradiſi, ad quam virtute Miſſæ deuenire ſperamus, quia in proſa exprimitur victoria per glorificatum. *Sequentia quare poſt alleluia dicatur.*

Poſt hoc, immediatè legitur Euangelium: & in principio, ille, qui legit illud, ſalutat populum, vt illum ad audiendum verbum Dei attentum reddat, dicens Dominus vobiſcum, in quo ſignificat ſe orare pro eis, vt Dominus ſit cum eis. Chorus reſpondet. Et cum Spiritu tuo, ac ſi diceret, tecum ſit ad dicendum. Deinde facit ſignum crucis in libro, ac ſi diceret, crucifixum prædico. Deinde facit crucem in pectore, ac ſi diceret, crucifixum credo. Tertiò autem facit crucem in fronte, ac ſi diceret, non erubeſco crucifixum. *Euangelium qd ſit.*

Quid eſt Euangelium? Reſpon. quòd eſt diuinæ veritatis per Sanctos Euangeliſtas cõſcripta editio. *Euangelium vnde dicatur.*

Vnde dicitur Euangelium? Reſpon. quòd dicitur ab eu, quod eſt bonum: & angelon, nunciatio, quaſi bona deſurſum nunciatio.

Quare Euangelium in alto loco legitur? Reſpon. ad denotandum, quòd doctrina Euangelij omnes alias præcedere debet, & excellere. *Euangeliũ, quare in alto loco legatur.*

Quare liber portatur à dextera parte in ſiniſtrã,

quando

Euangeliũ quando eſt dicendum, & quare liber portatur à dextera parte in ſiniſtrã.

quando dicendum eſt Euangelium? Reſpon. quia duo cornua altaris ſignificant duos populos, ſcilicet Iudaicum,& Gentilem: Et quia primò venit ad Iudæos, ideò prius miſſam Sacerdos dicit in dextera parte altaris: quia ſignatur per dextrum cornu altaris, propter cultum veri Dei. Et exinde vadit ad ſiniſtram,cum dicitur Euangelium: quia ad gentilem populum tranſiuit, deſignatum per ſiniſtrum cornu: & hoc per prædicationẽ Euangelicam:Tandem reuertitur ad dextrum circa finem miſſæ, quia Iudæi,à quibus nunc remota eſt fides Euangelij,tandem circa finem mundi conuertentur ad Chriſtũ.

Quare aliqñ dicitur Initium ſancti Euangelij, & aliqñ Sequentia ſancti Euangelij.

Quare aliquando dicitur Initium ſancti Euangelij, & aliquãdo Sequentia ſancti Euangelij?Reſpon. quòd quando Euangeliũ ſumitur à principio, tunc dicitur Initium ſancti Euangelij: quando verò non ſumitur à principio, tunc dicitur Sequentia ſancti Euangelij. Dicto verò titulo,debet reſponderi, Gloria tibi Domine: quia in Euangelio agitur de gloria Dei,& noſtra,qualiter ſcilicet Chriſtus Diabolũ vicit, & nos redemit, & victor ad gloriam patris aſcẽdit: ideò reſpondetur Gloria tibi Domine:quaſi dicatur, Domine,gloria tua,quæ in Euangelio prædicatũ, nobiſcũ ſine fine permaneat, ſemper creſcat.

Qñ legitur euangelium, quare cerei accendantur.

Quare cerei accenduntur,quando legitur Euangelium ? Reſpon. ad denotandum,ꝙ lumine Euangelij, totus mundus illuminatur:& accendũtur duo cerei, ad denotandum,quòd Chriſtus miſit diſcipulos ſuos binos,& binos prædicare Euangelium. Vel, ad denotandum, quòd prædicatores debent habere notitiam vtriuſque teſtamenti.

Euangeliũ lecturus,quare petit benedictionem.

Quare lecturus Euangelium petit benedictionẽ? Reſpon. ad denotandum,quòd prædicatores Euangelij debent habere authoritatem prædicandi: Vnde lecturus Euangelium debet eſſe ad minus Diaconus propter Euangelij authoritatẽ: quia ſecund.

Ma-

Magiſtr. ſent. diſtinc. 4. ad Diaconum ex officio ſpectat dicere Euangelium: vt dictum eſt in prima parte, in tractatu de ſacramento ordinis.

Quare in principio Euangelij dicitur in illo tempore, cum in principio plurium Epiſtolarum dicitur in diebus illis? Reſpon. quòd propter Euangelij perfectionẽ: Tempus enim continet diem, ſic Euangelium continet doctrinam epiſtolarum, ſecund. Innocen. & intelligitur de tẽpore rei Euangelizatę.

Quare ĩ principio Euãgelij dicitur ĩ illo tẽpore, cũ in principio pluriũ epiſtolarũ dicitur In dieb. illis.

Quare portatur thus ante Euangelium? Reſpon. ad deſignandum aromata, quæ mulieres portauerunt ad ſepulchrum. Vel, fit thurificatio, ad denotãdum, quòd Chriſtus omni bono odore eſt plenus, & ab ipſo deriuatur ad fideles per officium miniſtrorum eccleſiæ. Vel, alio modo, per thurificationẽ, deſignantur orationes iuſtorum: Vas enim dicitur thuribulum, quòd debet eſſe clauſum inferius, per quod deſignatur, quòd celebrens debet terrena deſpicere: debet habere in parte interiori ignem, per quod deſignatur, quòd celebrans debet habere charitatem feruidam: debet habere in parte ſuperiori aperturas, per quod deſignatur, quòd celebrans debet contemplari celeſtia.

Quare ante euãgeliũ portatur thus.

Quare in fine Euangelij datur liber apertus Sacerdoti ad oſculandum? Reſpon. ad deſignandum, quòd Sacerdos debet habere plenam cognitionem contentorum in libro Euangelico.

Liber apertus, in fine Euãgelij, quare datur Sacerdote ad oſculãdũ.

Dicto Euangelio, ſequitur Symbolum, ſeu Credo in vnum Deum: & cantatur alta voce, quod fuit factum ad multas hæreſes confutandas: ideò dicitur in miſſa, ad deſignandum, quòd non debemus ſolùm fidem ex verbis Euangelij acceptam corde credere, ſed etiam liberè pronunciare, iuxta illud, ad Roman. cap. 10. corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Sacerdos verò ſymbolum inchoat ad inſinuandum, quòd Chriſtus ore

proprio

proprio fidem docuit Chriſtianam.

Credo, quare poſt Euãgeliũ dicatur. Quare poſt Euangelium dicitur Credo in vnum Deum? Reſpon. ad ſignificandum, ꝙ ea debemus credere, quę audiuimus in Euangelio prædicari. Vnde Apoſtolus, ad Rom. cap. 10. Fides eſt ex auditu, auditus autem per verbum Dei.

Credo, ꝙ in miſſa canitur, quare vocatur ſymbolũ. Quare Credo, ꝙ in miſſa canitur, vocatur Symbolum? Reſpon. quia regulam fidei plenam indicat, & perfectam: Vel, quia ſimul in vnum fidei continet articulos.

Symbolũ quid ſignificet. Quid ſignificat Symbolum? Reſpon. quòd ſignificat fidem Apoſtolorum.

Finito Symbolo, ſequitur Offertorium, vbi primò fit populi ſalutatio, cum Sacerdos dicit, Dominus vobiſcum: & eſt tertia ſalutatio hic, quam facit Sacerdos: nam prima fit in Collecta, ſecunda in Euangelio, tertia in offertorio: & hoc per expreſſionem trinitatis perſonarum ante oblationem ſacrificij. Sacerdos ſubiungens, oremus, ad denotandum, ꝙ niſi Dominus fuerit nobiſcum, fruſtra oramus, & inutiliter ad noſtram ſalutem.

Offertoriũ quid ſignificet. Quid ſignificat Offertorium? Reſpon. quòd ſignificat mœſti ſpiritus ſacrificiũ. Vel ſignificat Chriſtum, qui ſe obtulit hoſtiam immaculatam Deo patri: monet etiam nos offerre Deo preces, hoſtias, & munera pro peccatis.

Offertorium vnde dicatur. Vnde dicitur Offertorium? Reſpon. quòd dicitur ab offerendo: quia offerimus noſmetipſos, & ea, quæ ſunt neceſſaria ad miſſam, ſcilicet, panem, vinum, aquam, & oblationes, ad ſuſtentationem miniſtrorum eccleſiæ.

Sacerdos qñ offert panẽ, & vinũ & quid ſignificet. Quid ſignificat, quando Sacerdos offert panem, vinum, & alia ſibi oblata, dicens: Suſcipe ſancte pater, &c. & facit ſignum crucis ſuper panem, & vinũ? Reſpon. ad hoc, quòd Deus eos ſanctificet. Deinde accipit aquam, quæ in tanta quantitate debet apponi,

poni, vt à vino valeat abſorberi: in ſignum, quòd Eccleſia debet incorporari Chriſto, non Chriſtus Eccleſiæ. Vnde dicit Auguſt. non mutabis me in te, ſicut cibum carnis tuæ, ſed mutaberis in me: In pane, corpus Chriſti deſignatur: In vino, deſignatur ſanguis: In aqua populus repræſentatur.

Sacerdos quare benedicit aquam, & nō vinū.

Quare Sacerdos benedicit aquam, & nō vinum? Reſpon. quia aqua ſignificat populum, qui indiget benedictione Dei: Vinum autem ſignificat Chriſtum, qui eſt ſuper omnia benedictus. & Catech. de Baptiſ. Sacr. cap. tractatus. Concil. Trid. ſeſſ. 22. c. 7.

Sacerdos quare manus lauat recepta oblatione.

Quare Sacerdos recepta oblatione, lauat manus? Reſpon. ad denotandum, quòd Sacerdos ſit interius lotus per confeſſionem, ſicut exterius manus mundantur per ablutionem. Et lauantur extremitates digitorum, ad deſignandum emundationem à minutis peccatis, quæ quidem emundatio fit ad altare per confeſſionem in introitu Miſſæ. Vel prima lotio, quæ fit ante Miſſam, ſignificat, quòd Sacerdos accedens ad altare, debet de peccatis ſuis plenam feciſſe ſatisfactionem. Et ſecunda lotio, quæ fit poſt offertorium, ſignificat, quòd Sacerdos debet habere munditiam mentis, & corporis, tanquam miniſtrator tanti Sacramenti.

Quare ſacerdos dū lauat manus poſt offertorium dicit ſeptē verſus Pſalmi.

Quare Sacerdos dum lauat manus poſt offertorium, dicit ſeptem verſus vnius Pſalmi? Reſpon. ad poſtulandum ſeptem dona Spiritus ſancti, quibus indiget.

Sacerdos quare vertit ſe ad populū ſecretò dicens, orate fratres, &c.

Quare vertit ſe Sacerdos ad populum ſecretò dicens, Orate fratres, &c. Reſpon. per quod deſignatur, quòd Chriſtus dixit diſcipulis ſuis: Orate fratres, ne intretis in tentationem. Luc. capit. 22. & Matth. cap. 26. Tunc Sacerdos dicit ſub ſilentio ſecreta, quæ debent eſſe ſecundum numerum collectarum ante Epiſtolam præmiſſarum.

Secreta quare dicatur.

Quare dicitur ſecreta? Reſpon, quia ſecretè pro-

 nunciatur.

Sacerdos quare finitis ſecretis dicit alta voce, Per omnia ſæcula ſæculorum.

nunciatur. Et ſignificatur tempus, quo Chriſtus latuit propter metum Iudæorum.

Quare Sacerdos, finitis ſecretis dicit alta voce: Per omnia ſæcula ſæculorum? Reſpon. ad deſignandum, quòd poſt ſuſcitationem Lazari, Chriſtus apertè prædicauit. Poſt hoc ſalutat populum, dicens: Dominus vobiſcum, & monet mentes attendere ad diuina, cum dicit. Surſum corda. Poſtea dicit Præfationem, quæ ſic appellatur: quia præcedit principale ſacrificium.

Præfatio quid ſit.

Quid eſt Præfatio? Reſpond. quòd eſt quædam gratiarum actio, & diuinæ laudis confeſſio. Vnde Præfatio idem eſt, quòd prælocutio, ſeu præparatio ad myſterium: quia accedentes ad illud ſacrificium, debent diligentiſſimè ſe præparare.

Præfatio quid ſignificet.

Quid ſignificat Præfatio? Reſpon. quòd ſignificat ſtatum patriæ.

Sanctus quid ſignificet.

Quid ſignificat Sanctus? Reſpon. quòd ſignificat laudem, quam ſibi cecinerunt pueri Hebræorum Dominica in ramis palmarum. Et dicitur ter, ad denotandum Trinitatem perſonarum.

Sabaoth quid ſignificet.

Quid ſignificat Sabaoth? Reſpond. quòd ſignificat Deus exercituum.

Oſanna quid ſignificet.

Quid ſignificat Oſanna? Reſpon. quòd ſignificat Salua, obſecro.

Canon quid ſit.

Quid eſt Canon? Reſpon. quòd eſt compilatio verborum pertinentium ad diuinum officium, & ad conſecrationem corporis, & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Canon quid ſignificet.

Quid ſignificat Canon? Reſpon. quòd ſignificat tranſitus membrorum in corpus Chriſti myſticum.

Inclinatio Sacerdotis ante altare dum canonem incipit quid ſignificet.

Quid ſignificat inclinatio Sacerdotis ante Altare dum canonem incipit? Reſpond. quòd ſignificat inclinationem Petri, quando procumbens proſpexit in monumentum.

Quem modum debet tenere Sacerdos in Memẽto ſuæ

to ſuæ Miſſæ tam̃ pro viuis, quàm pro defunctis? Reſpon. quòd Sacerdos antequam dicat Miſſam; dicit, vel debet dicere. Domine Deus ego ſum in Miſſa, intendo tibi recommendare iſtum, & iſtum: & poſtea in Miſſa ſufficit, quòd dicat. Memento Domine illorum, quos tibi recõmendaui antea, magna maturitate, & attentione, pronunciando verba canonis, non nimis morando, ne diabolicę tentationes interueniant: & ideo dictum fuit filijs Iſrael, quòd comederent agnum Paſchalem feſtinanter. *Sacerdos quẽ modum tenere debeat in memento ſua Miſſa.*

Vnde quanquam Sacerdos celebrat pro aliquo ſpecialiter, debet virtutem Sacramenti referre ad ipſum: tamen propter hoc non excluditur, quin poſſit, & debeat orare pro alijs.

Sciendum eſt, quòd quando Sacerdos peruenerit ad Qui pridie quàm pateretur, ab hoc loco vſque ibi, Vnde & memores, debet præcipuè applicare cor ad attendendum, & os ad diſtin ctè proferendum, vt nulli alteri rei attendat, nulla dictio euadat, nihilque de forma verborum, vel ſignis omittat. Conſequenter Sacerdos celebrans accedit ad conſecrationem, dicendo verba effectiua conſecrationis ſuper vtramque ſpeciem panis, & vini. Super ſpeciem panis dicit. Hoc eſt enim corpus meum, &c. & eleuat in altum. Deinde ſuper vinum, dicit. Hic eſt enim calix ſanguinis mei, noui, & æterni Teſtamenti myſterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum, &c. & eleuat in altum. *Eleuatio corporis Chriſti quid ſignificet.*

Quid ſignificat Eleuatio corporis Chriſti? Reſpon. quòd ſignificat eleuationem Chriſti in cruce. *Dimiſſio, quid ſignificet.*

Quid ſignificat dimiſſio? Reſpon. quòd ſignificat depoſitionem eius de cruce. *Poſitio ſuper pallam quid ſignificet*

Quid ſignificat poſitio ſuper pallam? Reſpond. ꝙ ſignificat inuolutionem eius in ſyndone munda.

Quid ſignificat Palla? Reſpond. quòd ſignificat

ſyndonem : & ideo dicitur de conſecrat. diſt. 1. cap. conſultò conſtituimus : vt ſacrificium altaris, non ſerico panno, aut intincto quiſquā celebrare præſumat, ſed in puro linteo ab Epiſcopo conſecrato, terreno, ſcilicet, lino procreato, atque contexto; ſicut corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti in ſyndone linea munda ſepultum fuit.

Eleuatio ſanguinis quid ſignificet.

Quid ſignificat eleuatio ſanguinis? Reſp. ad denotandum, quòd totus Chriſtus fuit eleuatus in arbore crucis pro redemptione totius humani generis.

Sanguis quare à corpore ſeparetur.

Quare ſanguis ſeparatur à corpore? Reſpondeo quòd ad denotādum ſeparationem ſanguinis à corpore Chriſti in paſſione.

Sacerdos extendēs brachia. quid ſig.

Quid ſignificat, quando Sacerdos extendit brachia? Reſpon. quòd ad denotandum extenſionem brachiorum Chriſti in cruce.

Quando Sacerdos inclinat ſe dicēs, ſupplices te, &c. quid ſig.

Quid ſignificat, quando Sacerdos inclinat ſe, dicens, Supplices te rogamus. &c. Reſpond. quòd deſignatur humilitas Chriſti, & obedientia in paſſione.

Quando Sacerdos eleuat brachia quid ſig.

Quid ſignificat, quando ſacerdos eleuat brachia? Reſp. ad denotandū, ꝙ oratio eius pro populo dirigitur ad Deū, ſemper pollicē habēdo coninnctū cū īdice, q̄ b. corpus cōſecratū tetigit, vt ſi aliqua particula hoſtiȩ cōſecratȩ adhȩreat illis digitis, nō cadat.

Nobis quoq; peccatorib. quid ſig.

Quid ſignificat Nobis quoq; peccatoribus? Reſp. ꝙ ſignificat contritionem, & confeſſionē latronis alterum increpantis, & dicentis: Nos quidē digna factis recipimus, &c. Luc. cap. 23. Et miſericordiā petentis. Etiam ꝙ Centurio, & qui cum eo erant, reuertebantur, percutientes pectora ſua. Vnde in tenſione, tria ſunt, ſcilicet ictus, ſonus, & tactus: & hoc eſt, quia peccamus, cogitatione, locutione, & opere.

Exclamatio ſacerdotis voce eleuata, cū dicit Pater noſter quid ſig.

Quid ſignificat exclamatio Sacerdotis voce eleuata, cum dicit Pater noſter? Reſpon. quòd eſt reductio ad memoriam illius clamoris, quem emiſit Chriſtus in hora mortis, dicēs; Pater in manus tuas

commeu-

commendo ſpiritum meum. Luc.ca.23.& Heb.c.5.

Quid ſignificat Pater noſter? Reſpond. quòd ſignificat filiationem per gratiam: quòd autem iſta oratio dicitur alta voce, ſignificat, quòd Rex Cœlorum in noua lege publicè prædicauit. *Pater noſter quid ſignificet.*

Dicto Pater noſter, ſequitur libera nos quæſumus, &c. & cum dicitur da pacem, ſignat ſe Sacerdos cum patena, & oſculatur eam, inſinuando, quòd Deo Patri in paſſione Filij eius ſumus reconciliati: Patena ſeorſum conſequenter poſita, ſignificat lapidem à ſepulchro Chriſti in ſua reſurrectione remotum.

Quare dicitur ſub ſilentio libera quæſumus, &c. Reſpon. in ſignum, quòd Chriſtus interdum, ſcilicet, in triduo ſiluit à prædicatione. Cum autem Sacerdos dicit libera nos, ſubdiaconus tradit patenam Diacono, & Diaconus Sacerdoti, oſculatur eum in dextro humero, per quod ſignificatur, quòd ipſe vult eſſe ſocius in paſſione, & in regno. 2. Timot. capit. 2. Per patenam autem quæ rotunda eſt, ſignificatur æternitas, quæ caret principio, & fine. In fine clauſulæ huius, dicit Sacerdos, Per Dominum noſtrum, & cætera, & facit tres partes de hoſtia, quarum duæ partes extra calicem reſeruantur, & vna illarum ſignificat triumphantes in cœlo, altera expectantes in purgatorio, & tertia, quæ in calice mittitur, ſignificat militantes in hoc mundo. *Libera q̄ſumus & quare ſub ſilentio dicatur.*

Quid ſignificat fractio hoſtiæ? Reſpon. quòd ſignificat ſeparationem animæ Chriſti à corpore. *Hoſtia fractio quid ſig.*

Quare hoſtia frangitur in tres partes? Reſpon. ꝙ propter tres apertiones in corpore Chriſti tempore paſſionis, ſ. manuum, pedum, & lateris. Iſtę tres partes fiũt propter trinitatẽ perſonarũ in vna eſſentia. Vnde, licet fiãt tres partes in diuiſione hoſtiæ, vnus tamen eſt Chriſtus totus ſub qualibet parte hoſtiæ. *Hoſtia quare in tres partes fungitur.*

Exemplum habemus in ſpeculo, quòd ſi diuidatur in plures partes: in qualibet parte apparet imago, quæ prius apparebat in integro. Vbi enim eſt pars corporis Chriſti, eſt totum: quia quælibet pars hoſtiæ, licet integrè conſecretur, conuertitur in totum corpus, non pars in partem. de conſec. diſt. 2. cap. vbi, & cap. dum frangitur, eadem diſtinct.

Hoſtię im miſſio in calicem quid ſignificet. Quid ſignificat Immiſſio hoſtiæ in calicem? Reſpon. quòd ſignificat ſepulturam. Vnde Commiſtio vnius partis in ſanguinem ſignificat, quòd corpus Chriſti, & anima in reſurrectione coniunctæ fuerunt, quia deitas nunquam abfuit, imò ſemper fuit cum anima, & ſemper cum corpore.

Pax Domini ſit ſemp vobiſcũ qd ſignificet. Quid ſignificat Pax Domini ſit ſemper vobiſcũ? Reſpon. quòd Chriſtus reſurgens à mortuis, pacem ſuis diſcipulis commendauit, dicens. Pax vobis. Vel ſignificat, quòd vna Sabbatorum ſtetit Ieſus in medio diſcipulorum, & dixit eis, pax vobis: & quia tunc dedit poteſtatem remittendi peccata. Ioann. cap. 20. Et ideo Chorus exclamat Agnus Dei, qui tollis peccata mundi: &c. Ioan. cap. 1.

Agnus Dei qd ſignificet. Quid ſignificat Agnus Dei? Reſpond. quòd ſignificat liberationem per miſericordiam.

Agnus Dei quare triplicetur. Quare Agnus Dei triplicatur? Reſpond. vt liberemur à malis præſentibus, præteritis, & futuris: ad ſignificandum, quòd petimus nobis remitti peccata, ſcilicet cogitationis, locutionis, & operationis; per quorum remiſſionem, veniemus ad æternam pacem.

Et dicitur, Ab agnos, quòd eſt purus, pius: quia Chriſtus Ieſus ſua pietate nos redemit. Vel dicitur ab agnoſcendo, quia ſicut ſolo balatu agnus matrem ſuam agnoſcit: ſic Chriſtus in paſſione ſua matrem ſuam agnouit.

Quare dicatur bis Quare dicitur bis miſerere, & vltimò dona nobis pacem? Reſpond. ad oſtendendum, quòd in mundo

do iſto, & purgatorio indigemus miſericordia Dei, & in paradiſo habebimus pacem, & requiem opulentam. *miſerere. & vltimo da no bis pacē.*

Poſtea, pax à Sacerdote miniſtro datur, & conſequenter omnibus præſentibus communicatur: in ſignum, quòd omnes filij Eccleſiæ debent habere vnam pacē inter ſe, quæ principaliter datur à Chriſto in capite Eccleſiæ: In Miſſa pro mortuis, non datur pax, quia oſculum eſt ſignum pacificationis diſcordantium, mortui autem diſcordes non ſunt. Conſequenter Sacerdos ad dignè ſumēdum corpus Chriſti ſe præparat per deuotas meditationes incarnationis, paſſionis, & duræ mortis Ieſu Chriſti, quas per nimiam charitatem, qua nos dilexit, voluntariè ſuſtinuit; & cum adhuc inimici eſſemus, nos patri reconciliauit; & ſic cum timore magno, corpus Chriſti, & ſanguinem ſumat, ac demum calicis perfuſionem.

Quid ſignificat Communio? Reſpon. quòd ſignificat boni operis conſummationem. Et dicitur à con, quòd eſt ſimul, & vnio: ad denotandum, quòd illius ſacramenti virtute ſumus per charitatem vniti Deo, & proximo. *Communio quid ſignificet*

Quare Sacerdos redit ad dextrum cornu altaris? Reſp. in ſignū, ꝙ Iudæi in fine mundi cōuertentur. *Sacerdos quare reddit ad dextrum cornu altaris.*

Quid eſt poſtcommunio? Reſpon. quòd dicitur poſtcommunio quædam oratio, quæ ſic nominatur. Et ſignificat boni operis conſummationem: vel gaudium, quod habuerunt diſcipuli poſt reſurrectionem Chriſti. Et debent dici iſtæ orationes eodem numero, & eodem ordine, quibus fuerunt dictæ ante Epiſtolam. *Poſt communio qd ſignificet.*

Finita Miſſa, dicat diaconus, vel Sacerdos alta voce Ite Miſſa eſt, quaſi dicat, ite ad propria, vel ſequimini Chriſtum: quia Miſſa, ſiue oblata eſt hoſtia ſalutaris pro nobis ad Deum placandum,

Miſſa eſt conſummata. Vel, Ite Miſſa eſt, quaſi dicat, Ite, feſtinate ingredi in iſtam requiem. Item, Ite Miſſa eſt poteſt exponi ſic. Redite ad propria, quia Miſſa, ſeu oblata eſt Deo hoſtia ſalutaris pro genere humano. Vel dic, quòd annunciat populo, quòd Miſſa, ſeu preces ſunt finitæ, quoniam ſtatutum eſt, vt patet de conſecratio. diſtinctione prima capit. cum ad celebrandum, quòd nullus exire debet de Eccleſia, donec annunciatum ſit per miniſtrùm.

Ite miſſa eſt quid ſignificet. Quid ſignificat, Ite Miſſa eſt? Reſpon. quòd ſignificat illud, quòd dictum eſt diſcipulis ſtatim poſt aſcenſionem Chriſti in cœlum, ſcilicet, hic Ieſus, qui aſſumptus eſt à vobis in cœlum, &c. Act. cap. 1.

Benedicamus domino quare in Miſſis votiuis dicatur, Quare in Miſſis votiuis dicitur Benedicamus Domino? Reſpon. quia non ſumus certi de ſalute noſtra: ideo poſt omnia debemus humiliari Deo.

In Miſſis autem defunctorum dicitur Requieſcāt in pace, id eſt per meritum paſſionis Chriſti, Sanctorum interceſſiones, Eccleſiæ ſuffragia, & præcipuè per oblationem tanti miſterij, liberentur à pœnis purgatorij, & requieſcant in æterna requie, vbi eſt ſumma pax, & tranquillitas.

Dicto Ite Miſſa eſt: clerus, & populus gratulando, reſpondet Deo gratias. Eſt autem interiectio gratulatiua, vel congratulatiua: & eſt ſumptum de Eſdra: quoniam populus Iſrael licentiante Ciro de Babilonica captiuitate ad Ieruſalem, reuerſus, gratias egit Deo.

Deo gratias quid ſignificet Quid ſignificat Deo gratias? Reſpondeo. quòd ſignificat Apoſtolos regreſſos cum gaudio magno in Ieruſalem vnanimiter perſeuerantes in oratione; & quòd pro beneficio redemptionis noſtræ, cuius myſterium, vt dictum eſt, repræſentatur in Miſſa, debemus eſſe in continua gratiarum actione.

Quid ſignificat finis Miſſæ? Reſpon. quòd ſignificat finem mundi.

Miſſæ finis quid ſignificet.

Quid ſignificat Benedictio ſuper populum? Reſpond. quòd ſignificat miſſionem Spiritus ſancti, quem Dominus aſcendens in cœlum, de cœlo miſit in Apoſtolos, iuxta quod ipſe promiſerat eis, dicens: Accipietis virtutem Spiritus ſancti ſuperuenientis in vos.

Benedictio ſup populum quid ſignificet.

Quis reperit hanc Miſſam? Reſpon. ſm Alber. in lib. de officio Miſſæ, q fuit Chriſtus, qui in vita ſua celebrauit duas Miſſas: Vnam ſecretè, & baſſam quinta feria, in cœna in cęnaculo coram diſcipulis: tunc ordinauit hoc ſacrificium, & cōmunicauit ſe, & Apoſtolos: de quo S. Tho. in 3. par. q. 81. arti. 1. & Apoſtolus. 1. Corinth. c. 11. accipite, & comedite, &c. Secundam Miſſam celebrauit ſollemniter in Pontificalibus in die veneris ſancto: Altare, fuit crux: Mitra, fuit corona ſpinarum: Annuli in manibus, fuerunt claui: Sandalia in pedibus, fuerunt claui: Caſula rubea, ſanguis fuſus per totū corpus: Baculus, fuit lancea: diaconus, fuit latro à dextris: ſubdiaconus, latro à ſiniſtris: Acoliti, virgo, & Ioannes. Et quia in Miſſa ſollemni Epiſcopi dantur indulgētiæ, & remittuntur peccata deuotè audientibus, ſit fecit Chriſtus: & hoc, quādo dixit patri: Pater ignoſce, &c.

Miſſam hanc qs repetit.

Pro quibus debet Miſſa celebrari? Reſpon. quòd generaliter pro viuis, & defunctis mortuis in ſtatu purgatorij. de conſec. diſt. 1. c. viſum. & Concil. Trid. ſeſſ. 22. cap. 2. & Catech. in Euchar. ſacr. c. q ſi. Vnde ſciendum eſt ſecundum S. Thom. in 4. ſenten. diſtinctio. 13. quòd pro paruulis defunctis, & baptizatis, etiam Miſſarum ſolemnia celebrantur: non. n. quia proſunt ad remiſſionem alicuius culpę, vel augmentum gloriæ, ſed propter alias rationes: tum propter ſolatiū viuorū, tum ad oſtēdendū paruulos ad vnitatem miſtici corporis Chriſti pertinere, dū idē modus

Miſſa, p quib. celebrari debeat.

dus exequiarum ſeruatur in ipſis, vt in alijs: tum ad commendandum redemptionis myſterium, ꝙ in hoc Sacramento commemoratur: per quod paruuli ſibi proprio merito ſalutem æternam conſequuntur. Tamen eſt ſciendum ſecundum Petrum de Palud. libr.4.ſent. Vbi dicit, ſi miſſa dicatur pro paruulis, tunc oratio debet eſſe pro omnibus defunctis, vel pro alijs. Similiter orationes, & oblationes ad alios defunctos referendæ ſunt.

Miſſa de defunctis quō plus valeat q̃ de functis, quàm alia Miſſa.

Quomodo Miſſa de defunctis plus valet de defunctis, quàm alia Miſſa? Reſp. ſecundum S. Tho. in 4.ſententiar.diſtinct.45.quæſtio.2.quòd in officio Miſſæ non ſolum eſt ſacrificium, ſed etiam ibi ſunt orationes: & ideo ſuffragium Miſſæ continet duo de prædictis, ideſt orationes, & ſacrificium, quantum ex parte ſacrificij oblati, Miſſa de quocunque dicatur, æqualiter prodeſt defuncto: & hoc eſt præcipuum, ꝙ fit in Miſſa: ſed ex parte orationum, magis prodeſt Miſſa de defunctis, in qua ſunt orationes ad hoc determinatę: ſed tamen iſte defunctus recompēſari poteſt per maiorem deuotionem eius, qui dicit Miſſam aliam, vel eius, qui facit dici: vel per interceſſionem illius Sancti, cuius ſuffragium implorabatur, & de quo Miſſa celebrabatur.

Suffragia facta ꝑ defunctis, quomodo ēt proſunt facienti.

Quomodo ſuffragia facta pro defunctis, etiam proſunt facienti? Reſpond. ſecundum S.Thom.in 4.ſent. diſt.65.ꝙ opus ſuffragij, ꝙ pro altero fit, pōt dupliciter conſiderari. Vno modo prout eſt expiatiuum pęnæ per modum cuiuſdam recompēſationis: & hoc modo opus ſuffragij eſt eius, pro quo fit; & ſic abſoluit eum à debito pęnæ ſuæ, ꝙ non abſoluit facientem à debito pęnę proprię. Alio modo pōt conſiderari, in quantū eſt meritorium æternę vitę, ꝙ habet, in quantum procedit ex radice charitatis: & ẽm hoc nō ſolū prodeſt ei, pro quo fit, ſed magis faciēti.

Quomodo ſacerdos poteſt ſacrificare in celebratione

tione Miſſæ pro vno, vel pro pluribus? Reſpon. quod ſi Sacerdos eſt celebraturus pro aliquo, vel aliquibus, dummodo nõ fecerit promiſſionẽ alicui de merito totius illius Miſſæ, & ſuperueniat alius, vel plures, rogãtes celebrari pro animabus defunctorum, põt omnes accipere, & valet pro omnibus, ſecundum deuotionem offerentium: nam offerentes eleemoſinam, & rogantes offerri, dicuntur offerre ſacrificium: & in hoc poteſt intelligi, cap. non mediocriter. de conſec. diſt. 5. Debet ergo Sacerdos eſſe cautus, vt nulli promittat ſpecialiter, ſed dicat, rogabo pro eo, &c. ſecundum Sylueſtrum & alios. Et ſi Sacerdos tribus ſigillatim promiſit celebrare vnam Miſſam, & poſtea non celebrat, niſi vnam pro illis tribus, ſecundum Petr. de Palud. non ſatisfacit. Poteſt tamen ſecund. eund. & ſecun. S. Antoninũ, multis modis excuſari: & primò propter impoſſibilitatem celebrandi, & quia oportet ipſum celebrare ſecundum intentionem Prælati. Secundò, propter conſuetudinem, & maximè ſi talis ſcit conſuetudinem. Tertiò, ſi in alijs ſuffragijs ſatisfacit, vel ſi haberet tantum affectum ad quemlibet trium, ſicut ad vnum tenetur habere.

Sacerdos quomodo poteſt ſatisfacere in celebratione Miſſæ pro vno, vel pro pluribus.

Item, ſecundum S. Thom. vbi ſupra, quòd valor ſuffragiorum, ſi conſideretur ſecundum quòd valent ex virtute charitatis, ſic tantum proſunt ſingulis, ac ſi pro vno tantum fierent, quia charitas non minuitur, ſi diſtribuatur affectus in multos, imò magis augetur. Et ſimiliter etiam gaudium ex charitate procedens, quanto pluribus eſt commune, tanto fit maius, vt dicit Auguſtin. in libro confeſ. Et ſic, quantum ad congratulationem poteſt intelligi. de conſecr. diſtinct. 5. cap. non mediocriter. Si autem conſideretur valor ſuffragiorum in quantum ſunt ſatisfactiones quædam per intentionem facientis, translatę in mortuos, ſic magis valent ei, pro quo ſpecialiter fiunt. Sic enim

effectus

effectus ſuffragij diuiditur ex diuina iuſtitia inter eos, pro quibus fiunt.

Vnde ſciendum eſt, quòd Miſſa quælibet, quæ dicitur reſpectu operis operati, generaliter. Primò, valet omnibus viuis, & defunctis, exiſtentibus in charitate, qui non ſunt in patria. Secundò, valet ſingulariter illi, qui eam dicit, ſi dignè celebrat. Tertiò valet illis, qui ſunt in ſtatu gratiæ, qui faciunt eam dicere pro ſe, vel quibus Sacerdos per intentionem applicat: & ſic non minùs habebit quilibet horum trium, quàm ſi pro ſingulo eorum ſingulariter dixiſſet. Vnde vna Miſſa poſſet liberare aliquando vnam animam de purgatorio, ſi cum tanta charitate, & deuotione diceretur. Vel ſi quis ſe moueret ad faciendum dicere: & ſic quantum ad hoc, ſcilicet per intentionem applicabilem ſatisfacit Sacerdos omnibus tribus. Quantum verò ad meritum generale non ſatisfacit vnam Miſſam, dicens pro tribus. Poteſt verò ſatisfacere in alijs miſſis, & officijs, ſeu bonis per ſpiritualem applicationem, & intentionem: & ſi ſufficienter ſatisfaceret in miſſis, & alijs multis orationibus, & attenta conſuetudine, vt dictum eſt: tales optimè ſatisfaciunt. Tamen eſt aduertendum, quòd ſi aliquis promiſiſſet dicere Miſſam de Domina, aut de Spiritu ſancto, ſeu de alijs ſanctis in tali eccleſia, ſeu altari, vel tali die, non poſſet commutare ad libitum, quia tenetur ſeruare promiſſum, & aliter non ſatisfacit, niſi aliqua rationabili cauſa.

Suffragia ſpecialiter facta, pro aliquo modo proſint æquè alijs.

Quomodò ſuffragia pro aliquo ſpecialiter facta proſint æquè alijs? Reſpon. ſecund. S. Tho. vbi ſup. quòd Cum ſuffragium ſit virtutis finitæ, dirigetur per intentionem facientis, quo voluerit: & ſic valet illi, pro quo fit, quantùm ad liberationem pœnę. Tamen, quantum ad congratulationem, & interiorē cōſolationem, ſecundū ꝙ vnus in charitate

exiſtens

exiſtens de bonis alterius congaudet: ſic ſuffragia facta pro vno, etiam valent omnibus in purgatorio exiſtentibus, & plus illi, qui in maiori charitate eſt. Vnde patet, ꝙ quandocunq; aliquis aliquod ſuffragium facit pro anima patris, vel matris, vel alicuius conſanguinei, vel alterius hominis, de hoc gaudent omnes animæ in purgatorio exiſtentes.

Suffragia facta per malũ hominẽ, quomodo pſint defunctis.

Quomodo ſuffragia facta per malum hominem proſint defunctis? Reſpon. ſecun. eund. S. Thom. vbi ſup. ꝙ ſuffragia facta per malum hominẽ, poſſunt fieri dupliciter. Vno modo, vt per miniſtrum publicum Dei, vel totius eccleſiæ: ficut eſt ſacerdos, qui celebrat Miſſas, vel exequias mortuorum in eccleſia, tunc ſuffragia talis ſacerdotis, quamuis ſit peccator, proſunt defunctis. Secũdo modo ſuffragia fiũt per malum hominem ex proprio motu, & talia ſuffragia non proſunt animabus. Vnde dicitur in decret. Peccatis inuolutus pro alijs orare non poteſt. prima quæſtio. 1. cap. fertur. §. vulnerato. Catech. de ordin. ſacr. capitu. illud verò. §. ſed quamuis. Eſt tamen ſciendum, quòd ſi malus homo daret eleemoſinam pauperi, per quam eleemoſinam pauper ille bonus homo exiſtens excitaretur ad orandum pro anima alicuius, pro qua daretur, tunc per accidens illi animæ prodeſſet.

Sacerdos ſi dũ celebrat nõ applicat valorem Miſſæ, cui applicare tenetur, qui faciendũ ſit.

Quid faciendum, ſi ſacerdos dum celebrat, non applicat valorem Miſſæ, cui applicare tenetur? Reſpon. quòd qui eſt obligatus ad dicendum Miſſam pro aliquo, & non applicat ei totã illam eius partem, quam tenetur ei applicare, peccat mortaliter: & hoc intelligendum eſt, cum ex intento, & voluntariè facit: ſecus autem, ſi inaduertenter, vel ex obliuione faciat: quia tunc ſufficit virtualis intentio applicandi dictum valorem, cui applicare tenetur. Vnde ſciendum eſt, quòd triplex eſt

valor

valor miſſæ,ſcilicet generalis, qui debetur tali eccleſiæ,iuxta intentionem illius. Medius,qui debetur ei, pro quo dicitur miſſa. Et ſpecialis, qui debetur dicenti miſſam: & ſic, qui totum generalem, non applicat toti eccleſiæ, ſecundum ordinationrm eius, & non applicat totum medium ei, pro quo Miſſam celebrat, peccat mortaliter, quia iniuſtitiam committit: vt inquit Nauar. cap. 25. §. 92. & §. 110. notan. 35.

Similiter peccat mortaliter, qui non dicit tot, & tales Miſſas, quot, & quales, & in quo loco tenetur abſque iuſto impedimento, aut quas omiſit, vt debet,non complet. arg.cap.j.de pact. & prom. Greg. & cap. ſignificatum, de præben. vt Nauar.affirmat. cap.25.§. 134.

Vbi aduertendum eſt,quòd poſt hanc vitam,conſolatio denegabitur ei, qui defunctis in ſeculo minus ſuffragatur. Vnde Greg. O quantum bonum, quàm mirificum, quia nunquam diuina miſteria peraguntur,quin tibi concurrant duo opera virtuoſa,ſcilicet vnius animæ de purgatorio liberatio, &c. Caueant ergo hæredes parentum, & carorum mortuorum,& commiſſarij teſtamentorum,& maximè ſacerdotes, & cęteri,quibus animę cõmittuntur,vel quorũ eleemoſinis vſi ſunt,vel vtuntur, nec aliquo modo hæc remedia ſubtrahant, vel deſerant, quia eorum meritum eſt faciendũ, & in futuro pro ſummo priuilegio eis reputatur: Non autem faciendo, mortaliter peccant. Primò, in Deum, propter infidelitatem commiſſi. Secundò,in omnes ſanctos, & angelos,de quorum collegio ſunt, dum liberantur. Tertiò, in omnes animas,in purgatorio exiſtentes, quia impediunt eorum abſolutionem. Quartò, in omnes viuos Chriſtianos, pro quibus animæ liberatæ orarent,& intercederent ad Deum,pro quibus negligentijs, ſi tales non ſatisfecerint, in præſenti,

grauiter punientur, & in futuro damnabuntur.

Quæ ſunt pericula, ſiue defectus, quæ accidere poſſunt circa ſacramentum Euchariſtiæ? Reſpon. ſi contingit, quòd Sacerdos celebrans moriatur, vel graui infirmitate occupetur ante conſecrationem corporis Chriſti, non oportet, quòd per alium ſacerdotem ſuppleatur, quòd reſtat: Si autem poſt conſecrationem hoc acciderit, etiam iam conſecrato corpore ante conſecrationem ſanguinis, debet miſſa celebrata expleri per alium ſacerdotem, vt habetur, de conſecr. diſt. 2. cap. nihil. *Pericula ſiue defectus quæ accidere poſſint circa euchariſtiæ ſacra. q̃ ſunt.*

Item, ſi ſacerdos poſt conſecrationem huius ſacramenti inceptam, recordetur ſe aliquid comediſſe, aut bibiſſe, nihilominus debet perficere ſacrificium, & ſumere ſacramentum: Et ſimiliter, ſi recordetur ſe commiſiſſe aliquod peccatum mortalè, de quo non fuerit confeſſus, debet pœnitere de commiſſo cum propoſito confitendi, & ſatisfaciendi, & ſic perficere ſacrificium, & ſumere ſacramentum. Eadem ratio ſi ſacerdos in Miſſa poſt conſecrationem corporis Chriſti recordetur, ſe cuicunque excommunicationi ſubiacere, debet habere propoſitum humiliter petendi abſolutionem, & ſic per Ieſum Chriſtum totius eccleſiæ Pontificem, inuiſibilem, conſequitur ſacerdos abſolutionem, quantùm ad hunc actum, ſcilicet, quòd perficiat Miſſam iam inceptam. Si autem ſacerdos celebrans Miſſam ante conſecrationem corporis recordetur de talibus prædictis, tutius reputarem maximè in cauſa manducationis, & excommunicationis, quòd Miſſam inceptam deſereret, nec eam perficeret, niſi graue ſcandalum timeretur.

Item, ſi muſca, vel aranea in calice ante conſecrationem ſanguinis Chriſti ceciderit, aut etiã cognouerit ſacerdos in calice, venenum eſſe poſitum, debet effundi illud, quod eſt in calice, & abluto calice, debet

debet poni vinum aliud in eodem calice cum aqua ad conſecrandum: Si verò aliquid horum poſt ſanguinis cõſecrationem ceciderit, debet animal, quod cecidit in calice, cautè capi, & lauari diligenter, & comburi, & ablutio illa cum cineribus ſimul in ſacrariũ mitti. Si verò ſacerdos cognouerit venenum eſſe in calice poſt verba conſecrationis ſanguinis, nullo modo debet ipſum ſumere, nec dare alij ad ſumendum, ne calix vitæ, vertatur in mortem: ſed diligẽter in aliquo vaſculo ad hoc apto cum reliquijs conſeruari: Et ne ſacrificium remaneat imperfectum, debet ſacerdos aliud vinum cum aqua ponere in calice, & iterum reſumere conſecrationem ſanguinis, & ſacrificiũ perficere, & Miſſam complere.

Item, ſi ſacerdos ante cõſecrationem ſanguinis, & poſt conſecrationem corporis Chriſti cognoſcat vinum, aut aquam non eſſe in calice, debet ſtatim apponere, & conſecrare: Si autem poſt verba conſecrationis ſanguinis Chriſti hoc aduertat, ſcilicet, ꝙ aqua non fuerit in calice poſita, ſed vinum, debet ſacerdos nihilominus procedere in Miſſa, & perficere eam, quia appoſitio aquæ in vinum non eſt de neceſſitate huius ſacramenti. Debet etiam puniri ille, ex cuius negligentia hoc contingit, quòd non fuerit appoſita in calice in vino ante conſecrationem: Nullo autem modo debet aqua miſceri vino conſecrato, ſcilicet, facta conſecratione ſanguinis Chriſti: quia, ſi miſceretur poſt ſanguinis Chriſti conſecrationem, ſequeretur corruptio ſácramenti ſanguinis Chriſti ſub aliqua parte ſpecierum. Si autem aduertat ſacerdos poſt verba cõſecrationis ſanguinis Chriſti, quòd vinum non fuerit poſitum in calice, ſed aqua: ſi hoc aduertat ante ſumptionem corporis Chriſti, debet depoſita aqua, quæ in calice erat, ponere vinum in calice cum aqua, & debet reſumere à verbis conſecrationis ſanguinis, & conſe-

crare ſanguinem, & perficere Miſſam: Si autem poſt ſumptionem corporis Chriſti ſacerdos hoc aduertat, quòd vinum non fuerit poſitum in calice, debet aliam hoſtiam apponere, & vinum cum aqua in calice apponere, & debet corpus, & ſanguinem Chriſti conſecrare: quòd ideo dico, quia ſi diceret ſola verba conſecrationis ſanguinis, & non eſſet ibi hoſtia conſecrata, non ſeruaretur debitus ordo conſecrandi: Si verò tantum inciperet à verbis conſecrationis ſanguinis, & repeteret omnia verba ſequentia poſt ſanguinis conſecrationem, non ſic eſſet competens huiuſmodi repetitio verborum ſequentium, niſi ibi eſſet Hoſtia conſecrata: quia in illis verbis conſequentibus, occurrunt quædam dicenda, & fienda, non ſolum circa ſanguinem Chriſti, ſed etiam circa corpus: vt cum ſacerdos facit ſignum crucis circa ſanguinem Chriſti, & etiam corpus, dicens, ſacroſanctum filij tui corpus, & ſanguinem ſumpſerimus, &c. Debet etiam ſacerdos hoſtiam ſumere iterum appoſitam, & conſectatam, & ſanguinem Chriſti, non obſtante etiam, quòd prius ſumpſerit aquam, quæ erat in calice prius: quia præceptum datum, quod perficiatur integrè Euchariſtiæ ſacramentum eſt maioris obligationis, quàm ſit præceptum datum, quòd hoc ſacramentum à ieiunis ſumatur: Si tamen Sacerdoti dicenti Miſſam probabiliter conſtet, quòd aliqua omiſerit, ſi huiuſmodi non ſunt de neceſſitate Euchariſt. ę. ſacerdos non propter hoc debet reſumere illa, mutando ordinem ſacrificij, ſed debet vlterius procedere: Si verò ſacerdos ſit certus ſe omiſiſſe aliquid eorum, quę ſunt de neceſſitate huius Sacramenti, ſcilicet, forma conſecrationis corporis, & ſanguinis Chriſti, cum forma ſit de neceſſitate Sacramenti, ſicut, & materia, in hoc caſu idem faciendum, quòd dictum eſt, eſſe faciendum, ſi deſit materia huius

F Sacra-

Sacramenti. Debet enim Sacerdos reſumere à forma conſecrationis, & cætera, quæ ſequuntur, per ordinem reiterare, ne mutetur ordo ſacrificij. Si autem contingat, quòd propter frigus, vel aliàs hoſtia conſecrata dilabatur de manibus ſacerdotis in Calicem, ſiue ante fractionem Hoſtiæ, ſiue poſt, non eſt neceſſe in hoc caſu reiterare aliquid circa celebrationem huius Sacramenti. Fractio enim hoſtiæ, & quòd vna pars mittatur in calicem ſola, reſpicit, & ſignificat corpus Chriſti myſticum, ſicut commixtio aquę cum vino in calice, ſignificat vnionem populi Chriſtiani ad Chriſtum, & ideo horum intermiſſio non facit imperfectionem ſacrificij corporis, & ſanguinis Chriſti, vt propter hoc ſit neceſſe aliquid reiterare circa celebrationem huius Sacramenti.

Item, ſi per negligentiam aliquid de ſanguine ſtillauerit in tabula, quæ terræ adhæret, lingua lambatur, & tabula radatur. Si verò non fuerit tabula, terra radatur, & igni comburatur, & cinis intra altare recondatur, & ſacerdos quadraginta diebus pęniteat. Si autem ſuper altare ſtillauerit calix, ſorbeat miniſter ſtillam, & tribus diebus pœniteat. Si verò ſuper linteum altaris, & ad aliud peruenerit ſtilla, tribus diebus pœniteat, ſi vſque ad tertium, nouem diebus pœniteat: Si vſque ad quartum, viginti diebus pœniteat, & linteamina, quæ tetigerit ſtilla, tribus vicibus lauet miniſter, calice ſuppoſito, & aqua ablutionis ſumatur, & iuxta altare recondatur: Poſſet etiam ſumi in potum à miniſtro, niſi propter abominationem dimitteretur. Quidam autem vlterius partem linteaminum incidunt, & comburunt, & cinerem in altari, vel ſacrario recondunt, vt patet de conſecrat. diſtin.2. cap. ſi per negligentiam.

Item, ſi quis per ebrietatem, vel voracitatem Eu-

charistiam

chariſtiam euomuerit, laicus quadraginta diebus pœniteat, clericus verò, vel monachus ſexaginta, Epiſcopus autem nonaginta. Si autem infirmitatis cauſa euomuerit, ſeptem diebus pœniteat. ead.diſt. cap. ſi quis per ebrietatem.

Item, ſi quis non bene cuſtodierit ſacrificium, & mus, vel aliquod aliud animal illud comederit, quadraginta diebus pœniteat: qui autem perdiderit illud in Eccleſia, vel pars eius ceciderit, & non inuenta fuerit, triginta diebus pœniteat: Et eadem pœnitentia videtur dignus Sacerdos, per cuius negligentiam hoſtiæ conſecratæ putreſiunt, quæ tamen putrefactio fit in ipſis ſpeciebus ſacramentalibus, & non in ipſo vero corpore Chriſti. ead. diſtin. cap. qui benè.

In prædictis autem diebus in pœnitentia poſitis, debet pœnitens ieiunare, & à communione ceſſare: penſatis tamen conditionibus negotij, & perſonæ, poteſt minui, vel augeri pœnitentia prædicta. Hoc tamen obſeruandum, quòd vbicunque ſpecies ſacramentales integrę inueniuntur, conſeruandæ ſunt reuerenter, vel etiam ſumendæ: quia manentibus ſpeciebus manet corpus Chriſti. Illa autem animalia, in quibus ſpecies ſacramentales inueniuntur, & mures, & huiuſmodi, ſi commodè poſſit, ſunt comburenda, & cineres eorum in ſacrario recondendi, ſicut de raſura tabulæ dictum eſt ſupra.

Explicit Secundus Tractatus ſecundæ partis Scrutinij Sacerdotalis.

TERTIVS TRACTATVS
SECVNDÆ PARTIS
SCRVTINII SACERDOTALIS

R. D. Fabij Incarnati Neapolitani, Sacræ Theologiæ profeſſoris.

De Horis Canonicis, & de earum ſignificationib.

Hora canonica quid ſit.

QVid eſt Hora Canonica? Reſpon. quòd eſt officium diuinum certa hora diei naturalis, Deo perſoluendum ab Eccleſiaſticis perſonis. Vel eſt quædam ſatisfactio obligationis, contracta propter beneficium, ordinem, vel officium ſuſceptum, ex quibus altero eorum, quis deuotè obligatur ad ipſas dicendas.

Hora, vnde dicatur.

Vnde dicitur Hora? Reſpond. quòd diditur ab oro, oras: quia orando, & contemplando debet dici, vt in cap. j. & cap. doleutes, de celebr. Miſſ.

Canonica quare dicatur.

Quare dicitur Canonica? Reſpond. quia à Canone ſunt inſtitutæ. in dict. cap. de celebrat. Miſſ.

Horæ canonicæ, quot ſũt.

Quot ſunt horæ canonicæ? Reſpon. quòd ſunt ſeptem, ſcilicet Matutinum, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſperæ, & Completorium. ſecundum Gloſ. in Clement. prima, de celebrat. Miſſ.

Horæ canonicæ, quomodo & quando inſtitutæ ſint.

Quomodo, & quando ſunt inſtitutæ horæ canonicæ? Reſpon. quòd ſunt inſtitutæ ab Eccleſia, vt dicantur ad laudandum Deum pro beneficijs ſuis: inter quæ ſunt maxima; ſcilicet beneficium creationis, quod expletum eſt in ſeptem diebus: vt patet Geneſ. cap. 1. Et beneficium redemptionis ſeptem quodammodo horis peractum eſt.

Quare ſunt ſeptem horæ canonicæ? Reſpond. quia ſicut cadimus ſepties ſuper peccatum, ita ſepties reſurgamus per ſeptem horas canonicas: iuxta illud Pſalm. 18. Septies in die laudem dixi tibi. Item, ſeptem ſunt, ſicut ſeptem dona Spiritus ſancti: de celebratio. Miſſ. cap. peruenit. Septem dies ſæculi, & ſeptem ætates, quibus completis, finitur mundus: Septem petitiones in oratione Dominica: Septem Pſalmi pœnitentiales: & ita ſunt ſeptem horæ.

Horæ canonicæ quare ſint ſeptem.

Qui tenentur ad horas canonicas? Reſpon. quòd omnes Eccleſiaſticę perſonę, ad laudandum Deum, & gratias agendas de beneficijs. 92. diſtin. cap. fin.

Ad horas canonicas qui teneantur.

Quotuplex eſt genus perſonarum Eccleſiaſticarum? Reſpon. quòd eſt triplex. Primum genus eſt illorum, qui ſunt beneficiati: propter officium enim datur beneficium, ca. fi. de reſcrip. lib. 6. & qui altari ſeruit, de altari viuere debet: ita è contra, qui viuit de altari: in cap. cum ſecundũ Apoſtolum, de præben. Vnde, beneficiati tenentur, non ſolum ex ſtatuto Eccleſiæ, ſed etiam ex obligatione iuſtitię, dum modo poſſint fructus beneficij percipere: quia qui de altari non viuit, altari ſeruire non tenetur. Nec excuſare ſe poſſint, ratione exiguitatis beneficij, ſi ex eo non participant, niſi neceſſaria: ſed imputent ſibi, ex quo ſe fecerunt ad illud intitulari. Tenentur, etiam ſi beneficium ſit factum de patrimonio, & omittentes ſine rationabili cauſa, mortaliter peccant: quia recipiens temporalia, ad ſpiritualia obligatur.

Genus perſonarum Eccleſiaſticarum quotuplex.

Secundum genus eſt, exiſtentes in ſacris, licet non ſint beneficiati: & hoc, tam ſecundum omnes Theologos, quàm canoniſtas, extra de celebrat. Miſſ. cap. dolentes. Eccleſia enim tam intitulando clericos ad beneficium, quàm ſacros ordines eis conferendo, intẽdit eos ad huiuſmodi miniſterium

obligare: & in ſignum huiuſmodi ſubdiacono, qui primum ſacrum ordinem recipit, in ordinatione ſua ſic dicitur. Si hactenus ad eccleſiam tardus fuiſti, amodò ſis velox: ſi hactenus ſomnolentus fuiſti, amodò ſis vigilans.

Tertium genus eſt illorũ, qui per profeſſionem, vel votum ad id faciendum ſe obligauerint. Gloſ. in clem. de celebr. miſ. cap. fin. cap. cum ſede, de præb. & in cap. dolentes. eod. tit. eò quòd religioſi profeſſi ſint inſtituti, non ſolum ad orandum pro ſe particulariter, ſed etiam pro vniuerſali vtilitate fideliũ: & eò etiam, quòd ſint totaliter applicati ad cultum Dei: ideo dicuntur habere beneficium interpretatiuè, ſcilicet, viuendi ex eleemoſinis, vel ex redditibus monaſterij. Nam profeſſi, quorum religio ad actus vitæ contemplatiuæ eſt inſtituta, & per eccleſiam confirmata: & hoc ratione ſuæ profeſſionis tenentur orare, vt dictum eſt: quia ad huiuſmodi orationem, ſcilicet fiendam in perſona totius populi Chriſtiani, pro vtilitate omnium ſunt inſtitutæ ſpecialiter horæ canonicæ. Per votum enim ſollemne religionis, homo obligatur magis laudare Deum, quã non religioſi. clem. j. tam in tex. quàm in glo. de ſtat. mona. Clerici autem in minoribus ordinibus conſtituti non beneficiati ad horas huiuſmodi non tenentur ſecundum omnes doctores.

Ad horas canonicas obligati, q̃d dicere debeant.

Quid debent dicere obligati ad horas canonicas? Reſpon. quòd quilibet debet eccleſiæ ſuæ conſuetudinem ſeruare. cap. nouit. 12. diſtin. & cap. ſeq. Nam dicere hoc, vel illud, non eſt in præcepto, cum diuerſi diuerſa dicant. de conſecrat. diſtinct. 5. cap. in die. Modus tamen dicendi horas, quò ad clericos ſeculares, ſumendus eſt ab eccleſia Romana, vt in dict. cap. in die, vel Metropolitana, diſtinct. 12. cap. fin.

In eccleſijs verò monachorum, & aliorum religioſorum,

gioſorum, ſeruari debet illud, quod dicit eorum regula,& inſtitutio, aut conſuetudo, vt in cap. in his, diſt. 12. & in cap. placuit: ibi, neque monaſteriorum, ead. diſtinct. 12.

Vnde, notandum eſt, quòd Clericus habens plura beneficia, non tenetur dicere plura officia diuina: quia hoc nullibi præceptum reperitur. Tenetur tamen dicere horas canonicas, ſicut & quilibet beneficiatus: & in beneficijs, quibus non reſidet, per alios faciat eas dici.

Item, S. Thom. in quolib. in quadam quæſt. dicit. quòd beneficiatus in duabus eccleſijs, debet dicere officium ſecundum morem illius eccleſiæ, in qua maiorem dignitatem habet: vt puta, ſi in vna eccleſia eſt decanus, in alia ſimplex canonicus, debet dicere officium ſecundum morem eccleſiæ, in qua eſt decanus: Si in vtraque ſit ſimplex canonicus, dicet ſecundum morem eccleſiæ dignioris, non illius, in qua habet opulentiorem præbendam, quia temporalia nullius ſunt momenti, ſpiritualibus comparata: Si autem eccleſiæ ſint paris dignitatis, & in neutra reſidet, eligat morem alterius earum, quæ magis placuerit: Si autem in vna eſt reſidens, ſiue præſens, illorum, cum quibus conuerſatur, moribus ſe conformet.

Ad officium Beatæ Mariæ, quando regulariter dicitur in choro, tenentur omnes ex conſuetudine eccleſiæ, quæ conſuetudo ad præceptum obligat, ſicut ad aliud officium; ſecus, quando non dicitur in choro, licet bonum ſit, vt priuatè tunc dicatur. Secundum Panormit. capitu. primo, de celebratio. miſſ. & clement. prima, eodem titulo.

Sed quò ad officium mortuorum conſiderandum eſt, quòd quandoque dicitur in eccleſia ordinariè, tanquàm pertinens ad officium eccleſiæ,

ſicut in die animarum in tota eccleſia, ſicut ſolet dici, & in quibuſdam eccleſijs conſuetudo eſt, vt dicatur illud officium ordinariè in qualibet eccleſia, vel hebdomada ſemel, vel in qualibet feria vacante, vel qualitercunque aliter, ſecundum certum tempus: & ad illud officium tenetur beneficiatus in illis eccleſijs, etiam reſidens in ſcolis, vt per hoc ſatisfaciat mortuis, quorum recepit bona. Aliquando autem fit officium mortuorum extra ordinariè propter aliquam cauſam emergentem, vt puta ad preces alicuius perſonæ, vel alia ſimili, ad illa clericus reſidens non tenetur, ſecundum S. Th. in quolib. 6. quæſt. 5. art. 2.

Horæ Canonicæ qua hora dicendæ ſint.

Qua hora dicendæ ſunt Horæ Canonicæ? Reſp. quòd in eccleſijs collegiatis debent dici tempore ſuo, ſc licet, Matutinum in nocte: iuxta illud Pſal. 118, Media nocte ſurgebam. &c. de celebr. miſſ. cap. 1. Prima in ortu ſolis: & ſic de cæteris, niſi in neceſſitate, ſed ſtandum eſt conſuetudini. Officium verò, quòd dicitur in priuato, ſi dici non poteſt horis proprijs propter occupationem: melius eſt præuenire, quàm tardare. Nam præuenire eſt præuidentia, ſed tardare, negligentia. Vnde refert Panorm. hoc miraculum de quodam ſancto heremita, quem Angelus paſcebat, & tempore vuarum portabat ei quandoque vuas bonas, quandoque marcidas, quandoque agreſtes. Interrogatus Angelus ab heremita, quæ ſit tantæ diuerſitatis cauſa: reſpondit, quòd bonas portabat tempore, quo dicebat officium tempore competenti, & horis competentibus: agreſtes verò quando anticipabat horam: marcidas, quando differebat vltra debitam horam: & hoc, ideò, quia heremita non occupabatur alijs exterioribus, & competens tempus eſt, quando hora officij correſpondet horæ diei. Solent curiales, & alij occupati dicere de-

mane

mane vſque ad veſperas excluſiuè, & de ſero veſperas cùm completorio: & hoc conſulitur ext. de celebr. miſ. cap. j. Satisfacit tamen ſiquis dicat quamcunq; horam vnius diei à Veſperis præcedentis diei vſque ad mediam noctem ſequentis.

Matutinum in ſero poteſt dici, ſi ex rationabili cauſa facit, quia ſecund. S. Thom. quolib. 5. Melius eſt Deo debitas laudes præueniendo reddamus, & alia honeſta officia poſtea faciamus, quàm ſi per vnum aliud impediatur. Secus, ſi faceret non ex rationabili cauſa: quia ſic eſſet peccatum. arg. cap. clericus, il pri. diſt. 91.

Sciendùm eſt, quia non eſt aliquis modus ſpecialis dicendi horas, ad quem omnes obligantur: ideo ille, qui propter defectum viſus, vel aliam infirmitatem, vel quia propter paupertatem libro caret, aut alia neceſſitate, non dicit ſecundum formam eccleſiæ, vt credit, recompenſat tamen æquiualens per pſalmos, vel orationem dominicam, non peccat mortaliter.

Vbi debent dici Horæ Canonicæ? Reſpon. quòd in Eccleſia, quò ad collegiatos. vt not. gloſ. in cap. fin. 92. diſtinct. & libentius debet ibi dici, quàm extra, tum propter deuotionem loci, tùm propter præſentiam corporis Chriſti, tùm propter reliquias ſanctorum, tùm propter angelos aſſiſtentes, tùm propter ſocietatem clericorum, & maiorem diligentiam, quæ in officio dicendo ſolet ibi apponi, quàm extra. Vbi notandum, quòd clerici ſeculares ſe debent conformare iuxta modum, & ordinem officiandi ſuæ eccleſiæ cathedralis. de conſecr. diſt. 2. cap. inſtitutio. & diſtin. 12. cap. de his. Regularibus autem attẽdendum eſt ad ordinationem regulæ ſuæ, & ſuorum ſtatutorum. diſt. 12. cap. placuit. vt dictum eſt. Conc. Triden. ſeſſ. 22. cap. 3. *Horę Canonicæ vbi dicendæ ſint.*

Vnde, miniſtri eccleſiarũ in puritate conſcientię,

& cum

& cum deuotione diuinum officium dicere, vel pſallere, nec tranſcurrendo, vel ſincopando, neque extranea profana, ſeu inhoneſta colloquia miſcendo: non tardè ad Chorum venire, nec abſque rationabili cauſa ante finem officij eccleſiam exire, nō aues prædales ſecum portare, ſeu facere portari, nec canes venaticos adducere. vt ext. de celebr. miſſ. cap. graui. in clemen. Et ad defectus huiuſmodi reformandos, debent ſuperiores, ad quos pertinet, ſuam diligentiam exhibere; nec non vt in cathedralibus, regularibus, & collegiatis eccleſijs horis debitis deuotè diuina pſallantur. In alijs verò eccleſijs, conuenienter, & debitè celebrentur diuinum officium nocturnum, pariter & diurnum, hoc etiam in virtute obedientiæ fieri præcipitur: de celebrat. miſ. cap. dolentes. Concil. Trident. ſeſſ. 22. cap. 3. Sed quia modus iſte dicendi ſolum ex præcepto eccleſiæ ſtatutus eſt: præcepta autem iuris poſitiui non referuntur, niſi ad ea, quæ ſub iudicio humano cadere poſſunt; cuiuſmodi ſunt actus exteriores, ſed non interiores, habere etiam deuotionem, vel continuam attentionem, non ſubeſt hominis poteſtati, ſed eſt diuinæ gratiæ. Ideo, quamuis dicens verba diuini officij ſine deuotione ex ſua deſidia, pœniteat pro ſua negligentia, non tamen mortaliter peccat, niſi fortè ex affectata incuria, vel ex libidine mortali, iſta negligentia proueniret.

Præterea, ſi is, qui tenetur ad diuinum officium cum alijs: dicens, non omnia verba dicat, ſed quædam ipſum euadant, non oporteat eum reſumere à capite diuinum officium, perturbando: ſed ſit contentus, ſi ab alio audiuit, quia talem modum alternatim dicendi, ſeu cantandi eccleſia ordinauit.

Inſuper, ſi quis officiando in choro cum alijs, ex neceſſitate aliqua prætermiſit pſalmū aliquem, vel lectio-

lectionem, vel aliud ſimile, & non poteſt omiſſum ſupplere, niſi vocem ſuam ſubtrahat ſub adiutorio chori in cantando, melius eſt pertranſire, quàm officium chori minuere, ſuas operas ſubtrahendo, maximè cum Eccleſia certum numerum Pſalmorum, lectionum, & huiuſmodi non pręcepit: Conſuetudo enim dicendi horas canonicas in locis varijs eſt diuerſa:. Secus, ſi ſolus diceret, quia tunc ſi commodè poterit, quod omiſſum nouerit, ſupplere tenetur. Si verò ex induſtria is, qui ad horas canonicas tenetur, aliquam omiſerit abſque neceſſitate infirmitatis, vel alicuius ſimilis, nec aliud in recompenſationem facit, vel facere proponit, mortaliter peccat, contraueniens præcepto Eccleſiæ, & quanto plures horas ſic omiſerit, tanto grauius peccat. Sed fortè non tot peccata mortalia diſtincta incurrit, quot horas omittit: quia totum, ſcilicet ſeptem horarum vnius diei, eſt vnum integrum ex ſuis partibus, ſuper quod cadit præceptum: & ſic omittens officium integrum vnius diei, nõ tranſgreditur niſi vnum præceptum, & vnum peccatum cõmittit: & quot officia diurna huiuſmodi omittit, toties peccat mortaliter: & omittens vnam horam, vt prædictum eſt, peccat mortaliter, quia non exoluit officium integrum, vt tenetur. Si verò ex obliuione omittit, non peccat mortaliter, excuſante eum ignorantia: & ſi iſta obliuio cauſetur ex legitima occupatione, nullum eſt peccatum. Sed quando illa omiſſio reducitur ad memoriam, tenetur ſupplere omiſſum, vel dicendo illud, quod omiſit, vel aliud æquiualens.

Vnde, quòd ſiue ex neceſſitate, ſiue ex voluntate, ſiue ex negligentia, ſiue ex incuria, ſic omiſerit, non tamen de nouo peccat, ſi officia tandiu omiſſa non dicat: ſed confiteri debet, & pœnitentia eſt ei indicenda de peccato omiſſionis: Et congruum

eſt,

eſt, quòd confeſſor in eo pœnitentiam imponat ei, in quo deliquit, ſcilicet, in dicendo eadem officia: & ſi hoc non credit ei proficere, vel ſufficere, in aliã pœnitentiam commutabit, ſecundum Innocen.de celebrat.Miſſ.cap.1. Vt puta fortè propter multitudinem horarum, ad quam tenetur, quas valde difficile eſſet dicere, vel quia nimis indeuotè eas diceret. in clem.in cap.graui.eod.titul. Infirmi autem bene excuſantur à dicendo, & forte ab audiendo, ſi tamen talis ſit infirmitas, in qua directè, vel occaſionaliter ſibi obeſſent, vel obeſſe timerent, ſi celebrationi diuinorum intereſſent. Infirmis autem non eſt lex poſita, Innocent.vbi ſupra. Nec tenentur ad dicendum ea, cum conualuerint, neque ad confitendum, quia omittendo, non peccauerunt. ſecundum Innocent.eod.tit.cap. presbyter.

Sciendum eſt, quòd Epiſcopus non poteſt cum clerico, qui ad horas canonicas tenetur, diſpenſare vt non dicat, nec in aliud commutare: nec etiam Abbas cum monacho, etiam propter ſcolas, vel propter iter. Item, qui ex malitia, vel negligentia non aduertit ea, quæ dicit, quamuis omnia verba completè recitet. Vel, ſi det operam ſuæ diſtractioni, inutiliter ſe ponendo inter fabulas aliorum, tenetur ea redicere. Si verò præter voluntatem, ſeu præter propoſitum rapiatur ad aliud cogitandum, non tenetur. Item, propter crebras cogitationes vanas, diſtractiones, omiſſiones, vel negligentias, quæ in dicendis horis canonicis eueniunt, expediens eſt, quòd ſaltem ſub generali confeſſione, quæ quotidie fit in Miſſa, vel in horis, exprimatur inter alia, peccatum omiſſionis. Item, ſi quis non interfuit in principio officij ſine malitia, non oportet, quòd à capite incipiat; & idem de fine dicendum eſt, ſi intereſſe non poterit, quia ſicut miniſterium abſentis prodeſt illis, qui ſunt in Eccleſia,

ita

ita officium eorum, qui ſunt in Eccleſia, prodeſt illis qui ſunt extra Eccleſiam in adminiſtratione, cũ ſint quaſi corpus vnum. Si tamẽ magnam partem, vel nocturnorum, vel laudis omitteret, bene faceret, ſi idem diceret, ſecundum Innocen. in cap. dolentes, in fine. Non videtur peccare clericus, qui in diuinis officijs, non intelligit omnia, quæ ibi dicit, dum tamen cor ſuum habeat ad Deum, & pſallat eidem, vt dictum eſt.

Quare inſtitutæ ſunt Horæ Canonicæ? Reſpondeo. quòd inſtitutæ ſunt in memoriam paſſionis Chriſti. *Horæ canonicæ quare inſtitutæ ſint.*

Quare inſtituta fuit hora Matutini? Reſpond. quòd in memoriam paſſionis Chriſti: quia in tali hora, ſcilicet mediæ noctis comprehenſus fuit, & ligatus tempore paſſionis, vt nos ad ipſum vinculo amoris attraheret: & tali hora à Iudæis illuſus eſt, & viliter tractus, vt nos à captiuitate inimici eriperet, & ereptos perpetuæ libertati donaret. *Hora matutini quare inſtituta fuit.*

Quare inſtituta fuit hora primæ? Reſpon. quòd in memoriam paſſionis Chriſti. quia in tali hora conuenerunt ſacerdotes, & ſeniores populi, & quærebãt falſum teſtimonium aduerſus Ieſum, in atrio Cayphæ Principis ſacerdotum, & illudentes ei, & colaphis cedentes, & conſpuentes in eum, vinctum eum adduxerunt in prætorium, & tradiderunt eum Pontio Pilato Præſidi. Luc. cap. 23. *Hora prima, quare inſtituta fuit.*

Quare inſtituta fuit hora Tertiæ? Reſpon. quòd in memoriam paſſionis Chriſti: quia in tali hora crucifixus eſt, linguis Iudęorum accuſantium, & damnantium, ac dicentium; Crucifige eum, reus eſt mortis. Poſtea colaphizatus, ligatus ad columnam, flagellatus vſque ad ſanguinem, purpura indutus, & illuſus, ſpinis coronatus, tandem morte condemnatus. Marc. cap. 15. *Hora tertia, quare inſtituta fuit.*

Horæ ſextæ, quare inſtituta ſit. Quare inſtituta fuit Hora ſextæ? Reſpon. quòd in memoriam paſſionis Chriſti: quia in tali hora crucifixus fuit, manibus, & pedibus eius clauis perforatis, & cruci affixis, riuis dulciſſimi ſanguinis in terram profluentibus: & tunc tenebræ factæ ſunt à ſexta hora vſque ad nonam. Matth. cap. 27.

Hora nonę, quare inſtituta ſit. Quare inſtituta fuit hora nonæ? Reſpon. quòd in memoriam paſſionis Ieſu Chriſti: quia in tali hora pendens, & patiens in cruce, felle, & aceto potatus eſt, cum ſe ſitire teſtatus eſt, ſed cum guſtaret, potum amarum bibere noluit: Et tali hora in cruce tormentis, & pœnis fatigatus, dicens patri: Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum, expirauit fęliciter.

Hora Veſperorũ, quare inſtituta fuit. Quare inſtituta fuit hora veſperorum? Reſpon. quòd in memoriam paſſionis Chriſti: quia in tali hora requiſita licentia à Pilato, vt tollerentur corpora crucifixorum de patibulis propter inſtans feſtum Sabbati, venerunt milites, & primi quidem, & alterius, qui pendebant cum Ieſu, fregerunt crura: ad Ieſum verò cum veniſſent, & viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura: Sed vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuò exiuit ſanguis, & aqua. Ioan. cap. 19.

Hora cõpletorij, quare inſtituta ſit. Quare inſtituta fuit hora completorij? Reſpon. quòd in memoriam paſſionis Chriſti: quia in tali hora Ioſeph ab Arimathia venit cum diſcipulis Ieſu ex permiſſione Pilati, vt tollerent corpus Ieſu: venit, & Nicodemus ferens miſturam mirrhæ, & aloes, quaſi libras centum. Cęperunt ergo corpus Ieſu, & ligauerunt linteis cum aromatibus. Ioſeph autem mercatus ſyndonem inuoluit corpus Ieſu in ſyndone munda, & poſuit illud in monumento ſuo nouo, quod erat exciſum de petra Luc. cap. 23. & de conſecr. diſtin. 1. cap. conſultò.

Quid repræſentant horæ canonicę? Reſpond. quia

quia dies naturalis vniuſcuiuſque ætatem, nō quam quilibet homo habet, ſed quam, ſi non peccaſſet, haberet: quæ naturalis dies ſeptem habet varietates. Prima eſt infantia, quæ per matutinas laudes repræſentatur. Secunda pueritia, quæ per primam. Tertia adoleſcentia, quæ per tertiam. Quarta iuuentus, quæ per ſextam. Quinta ſenectus, quæ per nonam. Sexta ſenium, quæ per veſperas. Septima decrepitas, quæ per completorium deſignatur. In his ideo ſingulis ætatibus Creatorem noſtrum ſuper iudicia iuſtitiæ ſuæ laudare debemus. Pſalm. 118.

Hora canonicę q̄d repræſentent.

Quare oramus in hora matutini? Reſpon. quòd officium matutinale dicimus propter carnem domandam: quia, ſicut dicitur Eccleſiaſt. cap. 12. Vigilia oculorum tabeſcit carnes. Et dicuntur matutinæ communiter in media nocte, vt ait Propheta, media nocte ſurgebam ad cōfitendum tibi, Pſ. 118. quia Chriſtus eadem hora natus fuit. Vel quia in illa hora, quaſi ſurrexit, & infernum ſpoliauit, & venturus eſt iudicare ſæculum per ignem. Matth. cap. 25. Vnde ad ſanitatem corporalem valere poteſt, quòd aliquis ad matutinas ſurgit: occaſio eſt enim, vt natura purgetur. Laudes dicimus ad tentationes diaboli repellendas. Vnde Iſa. capit. 26. Expergiſcimini, & laudate, qui habitatis in puluere, ſcilicet carnis. Item, dicuntur ad coronam gloriæ obtinendam; iuxta illud, Non ſit nobis vanum mane ſurgere ante lucem, quia promiſit Dominus coronam vigilantibus: quia in hac hora laudes Deo canimus, vt ei de eius natiuitate, & captione, & noſtra liberatione gratias agamus, & eius aduentum cum gaudio expectemus. Et quia in illa hora Deus mūdum in mane creauit, & Aegyptios in mane ſubmerſit, & à morte reſurrexit: ideo Deo laudes debitas referamus, ne in mane huius mundi cum

Matutini hora quare oramus.

Aegyptijs

Aegyptijs demergamur, & vt pro noſtra creatione, & eius reſurrectione gratias Deo reddamus.

Prima hora quare oramus. Quare oramus in Hora primæ? Reſpon. quòd officium horæ primæ dicimus, in quo Deum laudare debemus: cùm quia eſt initium diei, & nobis dedit mortem cum ſalute, & ſine Sathanæ impedimento tranſire: tum quia angelus nunciauit mulieribus, ad monumentum otto iam ſole venientibus, eum reſurrexiſſe: & ideo in hac hora prima diei laudes Deo exoluimus, vt ipſum imitemur, & ſibi reſurgenti, & apparenti gratias agamus, & tanquam omniũ principio ipſius diei primitias exoluimus.

Tertia hora quare oramus. Quare oramus in Hora tertiæ? Reſpon. quòd officium horæ tertiæ dicimus, in quo Deum laudare debemus: quia in hac hora, in die ſancto Pentecoſtes deſcendit Spiritus ſanctus ſuper apoſtolos, & diſcipulos Chriſti, & repleuit eos, & viſibiliter Dei magnalia loquebantur. Vnde cantat Sancta mater eccleſia: Dum hora cunctis tertia: Et in Actibus Apoſtolorum, cap. 2. Non iſti ebrij ſunt, cum ſit hora tertia diei, propter quòd dicitur hymnus, Nunc ſancte nobis ſpiritus. &c.

Sexta hora quare oramus. Quare oramus in Hora ſextæ? Reſpon. quòd officium Horæ ſextæ dicimus, in quo Deum laudare debemus: quia in hac hora Chriſtus diſcipulis ſuis recumbentibus apparuit, & ipſis cernentibus eſt eleuatus in cœlum. Luc. cap. 24. Marc. cap. 16 & Act. capit. 1.

Hora nona quare oramus. Quare oramus in Hora Nonæ? Reſpon. quòd officium Horæ Nonæ dicimus, in quo Deum laudare debemus: quia in hac hora cętus apoſtolorum ad orandum conuenire conſueuit: & Petrus, & Iohannes aſcendebant in templum cauſa orationis. Petrus quoque eadem hora aſcendit in cœnaculum oraturus, quãdo raptus eſt in extaſim, & linteolum plenum reptilibus de cęlo ante ſe demitti vidit, audiens

diens hæc verba; Petre, macta,& manduca: & ideo Eccleſia hac hora laudat, dicens Pſalm. Mirabilia teſtimonia tua,&c.

Quare oramus in Hora Veſperorum? Reſpon. quòd officium horæ Veſperorum dicimus, in quo Deum laudare debemus: quia in hac hora Chriſtus in cœna ſacramentum corporis, & ſanguinis inſtituit, & pedes diſcipulorum lauit. Ioan. cap. 13. & diſcipulis euntibus in Emaus in habitu peregrini, in fractione panis ſe manifeſtauit. Luc. cap. vlt. & 1. q. j. cap. Dominus in patria: Et ideo Eccleſia Chriſto in hac hora gratias agit. *Veſpertina hora quare oramus.*

Quare oramus in Hora Completorij? Reſpon. q; officium horæ Completorij dicimus, in quo Deũ laudare debemus: quia eccleſia celebrat illã horam in memoriam æterni gaudij: Nam completo electorum numero, in illa hora complebitur gaudiũ electorum in die generalis retributionis: & inde eſt, quòd completorium ſignificat gaudium. Dicitur autem Completorium, quia in eo completur communis vſus loquutionis, cibi, & potus, & aliorum, quæ neceſſariò pro corporis ſuſtentatione ſumuntur, & ſecum etiam hoc ſignificat finem vitæ præſentis. *Completorij hora quare oramus.*

Quare diuerſimodè horæ incipiuntur? Reſpon. quòd nobis cõtingit peccare tripliciter, ſcilicet, corde, ore, & opere: & ideo tribus modis diuerſis, incipiuntur horæ. Vnde, Matutinum incipit per Domine labia mea aperies. Pſalm. 50. Completorium per Conuerte nos Deus ſalutaris noſter. Pſal. 84. Aliæ horæ per medium, ſcilicet, Deus in adiutorium meum intende. Pſal. 69. *Horæ quare diuerſimodè incipiantur.*

Vnde, Domine labia, dicimus cõtra peccata oris. Deus in adiutorium, contra peccata operis. Conuerte nos Deus, contra peccata cordis. Sed quia in peccato cordis, & oris, eſt aliquid operis: ideo, per omnes horas diei, dicimus Deus in adiutorium. &c. *Dñe labia mea, &c.*

 Quare

Quare ĩ trib. diebus hebdomadæ ſanctę nõ dicatur. Quare in tribus diebus, ſcilicet, Iouis ſancta, & in duabus ſequentibus diebus non dicitur Domine labia mea, ſicut in alijs matutinis? Reſp. quia Chriſtus caput noſtrum aufertur. Nec dicitur Deus in adiutorium, quia percuſſo paſtore noſtro, nos oues illius, à quo auxilium petimus, non habemus.

Inuitatoriũ, quare non dicatur. Quare non dicitur Inuitatorium in dictis diebus? Reſpon. vt non inuitemur per hoc ad prauum conſilium Iudęorum contra Ieſum factum.

Hymnus quare nõ dicatur. Quare non dicitur Hymnus? Reſpon. quia tunc Chriſtus factus eſt opprobrium hominum, & abiectio plebis.

Benedictio, quare non petatur ad lectiones. Quare ad lectiones non petitur benedictio? Reſpon. quia paſtor, qui gregi ſuo benedicat, non habetur. In principio enim aliarum lectionum dicitur Iube domine benedicere, & formatur vox imperfectè, ſcilicet Domine: ad denotandum, quòd nullus eſt perfectus in hoc ſęculo.

Hieruſalem, &c. quare in fine lectionũ dicatur. Quare in fine lectionũ dicitur Hieruſalem, Hieruſalem, conuertere ad Dominum Deum tuum? Reſpon. ad denotandum, ꝙ ſi velimus Deum recuperare, quem amiſimus propter peccata noſtra, quòd debemus nos conuertere ad pęnitentiam.

Lamentationes Hieremiæ, quare legantur. Quare leguntur lamentationes Hieremiæ? Reſp. ad denotandum, quòd debemus deplorare mortem Chriſti.

Gloria patri, quare non dicatur in fine pſalmorum. Quare in fine Pſalmorum non dicitur Gloria patri, &c.? Reſp. quia in Chriſti paſſione abſcondita fuit fortitudo gloriæ ipſius Chriſti: & in eius morte Trinitas viſa eſt latere, in cuius laudem dicitur ille verſus.

Quare iſtis trib. dieb. dicuntur tenebrę? Reſp. quia poſito Chriſto in cruce, fuerunt tenebrę per tres horas. ſ. à ſexta vſq; ad nonã: & ideo ob memoriã tanti miraculi, illas tres horas p tres noctes repſentamus.

Quare iſtis tribus diebus officium tenebrarũ dicitur

citur alta voce, & officium diurnum dicitur ſilenter? Reſpon. quia per nocturnũ officium tenebrarũ ſignificatur prophetia prophetarũ apertè, qui quæ Chriſto erant ventura, nunciauerunt, remota formidine, Spiritu ſancto dictante. Per officium verò diurnum ſignificatur prædicatio Apoſtolorũ: ideo ſilenter dicitur, quia Apoſtoli, aut omnino tacuerunt, aut occultè prædicauerunt.

Officium tenebrarũ quare dicatur alta voce, & officiũ diurnum ſilẽter.

Quare Antiphona de Benedictus, & ipſe Pſalmus alta voce cantatur extinctis candelis? Reſpon. quòd ſignificat tumultum cohortis, quam Iudas adduxit cum gladijs, & fuſtibus comprehendere Ieſum.

Antiphona de Benedictus, &c. quare alta voce cantatur.

Quid ſignificant Verſiculi, qui dicuntur poſt Benedictus? Reſp. ꝙ ſignificant lamentationes, & dolores mulierũ, quæ à Galilęa Ieſum fuerunt ſequutæ, inter quas erant Maria Magdalena, Maria Iacobi, & Maria Salome, plorantes iuxta ſepulchrum.

Verſiculi, &c. quid ſignificẽt.

Quid ſignificant quindecim candelæ, quę ponũtur ſuper candelabrum ante altare? Reſp. ꝙ ſignificant duodecim Apoſtolos, & tres Marias, quæ ſequuntur Dominum: quæ extinguntur, quoniam omnes laudes Dei tacuerunt, Apoſtolis tamen fugientibus, ipſę Mariæ, quæ minus timebant, circa Chriſtum, quo ad poterant, verſabantur.

Candelæ quindecim quid ſignificẽt

Quare extinguitur vna candela poſt aliam, & non omnes ſimul? Reſpon: ad denotandum, quòd diſcipuli non omnes ſimul reliquerunt Ieſum magiſtrum eorum, ſed vnus poſt alium. Candela autem, quæ in medio eſt, non extinguitur, ſed occultatur, & poſtea in apertum ducitur, & luce illius media alia luminaria eccleſiæ reaccenduntur: ſignificat Ieſum, qui licet videatur ſecundum corpus extinctus, tamen viuebat ſecundum diuinitatem, quæ illis erat occulta: poſtea reſurgens cum lucę clariſſima ſuis diſcipulis ſe manifeſtauit, quando in mentibus eorum claritate iam extinctis, il-

Candelæ quare vna poſt aliã extinguatur. & nõ omnes ſimul.

luſtratione ſua iterum reaccendit.

Campanæ quare in illis tribus diebus non pulſentur.

Quare campanæ non pulſantur illis tribus diebus? Reſpon. quia per campanas ſignificantur paſtores, & prædicatores, qui tunc ceſſauerunt: & pulſandum eſt tabulis ligneis.

Tabula lignea, quid ſignificet.

Quid ſignificat tabula lignea? Reſpon. quòd ſignificat Chriſtum, qui in ligno crucis clamabat, prædicabat, & orabat.

Altaria, quę denudātur in die Cęnæ quid ſignificēt.

Quid ſignificant altaria, quæ denudantur in die cœnæ? Reſpond. quòd ſignificant receſſum diſcipulorum Domini: quia altare ſignificat Chriſtum, ſeu corpus eius. Alio modo, nudatio altaris ſignificat Chriſtum, in paſſione nudatum.

Altaris veſtimenta quid ſignificēt

Quid ſignificant veſtimenta altaris? Reſpondeo. quòd deſignant Apoſtolos, ſeu Sanctos Dei; quorum prædicatione Chriſtus, quaſi quibuſdam veſtimentis, adornatur: ideo altare denudatur, quia fugientibus Apoſtolis, Chriſtus ſolus remanſit. Tertia die cooperitur, quia poſt eius reſurrectionem, diſcipuli ad eum redierunt.

Sciendum eſt, quòd omnibus diebus, & poſt matutinas, & poſt veſperas à Sacerdote oratio Dominica profertur. de conſecrat. diſtin. 5. cap. id ſemper. Vnde Miſſa non eſt de horis canonicis, nec eſt præceptum quotidie audire. Peccat tamen Sacerdos, qui nunquam vult celebrare, cum poſſit: quia in vacuum gratiam Dei recepit. vt dicitur in ſumma conf eſſ. lib. 1. tit. 7.

Item, qui celebrat nondum dictis matutinis, peccat mortaliter, quia facit contra conſuetudinem generalem, & approbatam Eccleſiæ: iuxta cap. in his. 11. diſtinct. Niſi incidente aliqua repentina neceſſitate ad vitandum graue aliquod damnum, aut ſcandalum id faciat. Secundum Nauar. cap. 2. §. 83. Qui autem celebrat, antequam dicat primam non peccat mortaliter, niſi hoc eſſet contra præceptum,

ptum, vel ſtatutum. ſecundum S. Ant. 3. par. tit. 13.

Cum Sacerdos diſpoſitus, poſſit ſemel in die celebrare, quare non celebrat in Paraſceue? Reſpon. quòd in die Paraſceues Miſſa non dicitur, quia illud Sacramentum eſt figura, & memorialis paſſionis Chriſti, quæ quidem paſſio tali die fuit facta: & ideo veniente veritate, debet ceſſare. Vel quia tali die velum templi ſciſſum eſt, & cornua altaris tranſuerſa ſunt; & ſic non habemus, vbi corpus Chriſti conficeretur. *Sacerdos diſpoſitus, cum poſſit ſemel in die celebrare, quare non celebrat in Paraſceue.*

Quare officium iſtius diei capite caret? Reſpon. quia Chriſtus caput noſtrum nobis ſublatum eſt. Nec in illa die damus oſculum pacis, propter oſculum Iudæ: Nec aliquem in illa die ſalutamus, eò quòd Iudas ſalutatione Chriſtum tradidit. *Officium iſtius diei, quare capite caret.*

Quare hoc officium incipit à lectionibus? Reſpondeo: quia in primitiua Eccleſia omnis Miſſa à lectionibus inchoabatur: ſed hoc, hac die ſpecialiter fit, pro eo, quia paſſio Domini hodie celebrata eſt, in cuius memoriam, omnis Miſſa cantatur. *Officium huius diei quare à lectionibus incipiat.*

Quare in iſta die duæ lectiones leguntur? Reſpon. quia pro duobus populis paſſus eſt Chriſtus, ſcilicet, pro Hebræo, & Gentili: ideo, vna lectionum ſumpta eſt ex lege, ſcilicet ex Leuitico. Altera à Prophetis: quia Chriſti paſſio ex lege præfigurata fuit, & à Prophetis pronunciata. *Quare in iſta die duæ lectiones legantur.*

Quare iſtæ lectiones leguntur ſine titulo? Reſp. quia tunc amiſimus Chriſtum caput, qui nos illuminat, ſicut tituli illuminant libros. *Lectiones quare ſine titulo legātur.*

Quid ſignificat Tractus quatuor verſuum? Reſpond. ſignificat, quòd per Chriſti paſſionem: homo, qui ex quatuor elementis componitur, redimitur. Tractus prolixior denotat magnum bellum Dauid contra Goliam, idest, Chriſti contra Diabolum, ſcilicet, Luciferum. *Tractus quatuor verſuū, quid ſignificet.*

Paſſionẽ lecturus quare nõ petit benedictionem. Quare lecturus paſſionem, non petit benedictionem? Reſpond. quia in illa deſcribitur eſſe ſublatus, qui auctor eſt benedictionis, vnde non eſt, à quo petatur.

Quando legitur Paſſio, quare incẽſum nõ feratur. Quare Paſſio legitur ſine luminaribus? Reſpon. quia ille morte extinctus denunciatur, qui ſecundum Ioannem lux eſt mundi.

Quare non fertur incenſum, quando legitur Paſſio? Reſpon. ad denotandum, quòd tunc feruor deuotionis, vel orationis, qui per incenſum deſignatur ſignificari, in Apoſtolis tepuit, vel potius quaſi extinctus fuit.

Dominus vobiſcum quare nõ dicitur, quando Paſſio legitur, Quare non dicitur Dominus vobiſcum, quando legitur Paſſio? Reſpon. quòd in deteſtationem ſalutionis Iudæ.

Quare in paſſione non reſpondetur Gloria tibi Domine? Reſpond. quia in ipſa exprimitur, quòd Chriſtus fuit à ſuis ſeparatus per mortem corporaliter, & ſpiritualiter, qui metu mortis, eo derelicto fugerant, & nulla gloria ſibi erat.

Quare ĩ Paſſione nõ reſpondeatur Gloria tibi Domi. Quare tota Paſſio non legitur ſub vna voce, ſed cantus verborum Chriſti dulcius moderatur? Reſpon. in ſignum, qùòd dulcius verba Chriſti in ore ipſius reſonabant, qùàm in ore cuiuslibet Euangeliſtæ referentis, cuius verba in tono Euangelij proferuntur. Verba verò impijſſimorum Iudæorum clamosè, & cum aſperitate vocis cantantur, in ſignum, quòd ipſi Chriſto aſperè loquebantur. Finis autem paſſionis, quæ ad ſepulturam pertinet, legitur in tono doloroſo, vt planctus mulierum, de paſſione Chriſti lamentantium, deſignetur.

Paſſio, quare ſub vna voce non legatur.

Quare in fine paſſionis benedictio nõ petatur, &c. Quare in fine paſſionis benedictio non petitur, incenſum portatur, & ſub Euangelij tono legitur? Reſpond. quia finita eſt iam narratio paſſionis, & ex tunc omnia verba ſunt Euãgeliſtę narrantis, quę poſt Chriſti mortẽ vſq; ad reſurrectionẽ contigerũt.

Quare

Quare Paſſio Domini ſecundum Ioannem legitur in die Paraſceues? Reſpon. quia ipſe interfuit crucifixioni, & iuxta crucem ſtetit ſecurus, alijs fugientibus, quia notus erat Pontifici: & quia iſta die oculis noſtris paſſio Domini repræſentatur, meritò eius teſtimonium legitur. *Paſſio domini ſecundum Ioannem quare in die Paraſceues legatur.*

Quare legitur Paſſio ſuper nudum pulpitum? Reſpond. in ſignum, quòd ſicut in Chriſto in cruce pendente ipſius ſecreta, non tam cordis, quàm corporis, nuda omnibus aſtantibus apparuerunt: ita & velo templi per medium ſciſſo omnia intima tẽpli nuda remanſerunt. Vel ad memorandum, quòd ſuper nudum crucis patibulum nudus fuit poſitus ipſe Chriſtus. *Paſſio quare ſuper nudum pulpitum legatur.*

Quare veſtis inconſutilis non fuit ſciſſa, ſed ſortem miſerunt? Reſpond. ad denotandum, quòd vnitas Eccleſiæ nunquam potuit ſcindi ab hæreticis, vel ſciſmaticis, quia non eſt ſapientia contra Deum. *Veſtis incõſutilis quare nõ fuit ſciſſa, ſed ſortem miſerunt.*

Notandum eſt, quòd Iudæi tres accuſationes contra Chriſtum propoſuerunt, ſcilicet, quòd tributum negaſſet; quòd ſe Regem feciſſet: & quòd ſe Dei filium dixiſſet. Contra quas tres in eius perſonam accuſationes dicuntur, ſcilicet, Popule meus, vbi Chriſtus eis exprobrat tria beneficia ſua, ſcilicet liberationem de Aegypto; regimen in deſertum, & introductionem in terram optimam, quaſi dicat. Tu accuſas me de negatione tributi, potius deberes gratias agere, quia te liberaui à tributo, ſiue à ſeruitute Aegypti. Tu accuſas me, quia me Regem dixi, potius deberes gratias agere, quia te rexi in deſerto, & regulariter paui. Item, accuſas me, quia filium Dei me dixi, potius deberes gratias agere, quia terram lacte, & melle manantem, contuli tibi.

Quid ſignificat denudatio crucis in Paraſceue? Reſpon. in ſignum, quòd peruerſi Iudæi Saluato-

Denudatio crucis in Paraſceue, quid ſignificet.

rem denudauerunt; & fit denudatio in tres vices, ad notandum, quòd illi ter Chriſto in paſſione illuſerunt. Primò, quando in atrio principis velata facie eius colaphis eũ cedebant: ad quod deſignandũ in principio reuelationis ipſius crucis, non oſtenditur facies crucifixi. Secundò, ante prætorium, quando eo tradito ad crucifigendũ, milites plectentes coronam ſpineam illudebãt ei flexis genibus, adorando eum, dicentes Aue rex Iudæorum: ad ꝙ repręſentandum, in ſecunda reuelatione diſcooperitur caput, & facies crucifixi: Et ſcias, quia corona fuit de iuncis marinis, ſicut eam videre licet in theſauris Regis Francorum, quorum acies non minus ſpinis duræ ſunt, & acutæ. Tertiò, quando ei in cruce pendenti tranſeuntes dicebant; Vah, qui deſtruis templum Dei: & quia quando hæc illuſio fiebat, Chriſtus totus nudatus in cruce pendebat: Ideo in tertia reuelatione, totus nudus oſtenditur crucifixus, & etiam ad ſignificandum, quòd omnia, quę in lege, & in prophetis obſcura fuerant, in paſſione aperta, & manifeſtata ſunt. Reuelatur ergo crux poſt orationes, ad notandum, quòd oratio à Chriſti paſſione, quam in cruce ſuſtinuit, habet effectum, & exemplar: ipſe enim in cruce pendens, pro amicis, & inimicis orauit.

Vnde Crux Chriſti fuit facta de quatuor lignis. Pes crucis fuit de cedro: per quod deſignatur contemplationis altitudo. Stipes fuit de cypreſſo, per quod deſignatur fama bonæ opinionis. Tranſuerſale fuit de palma, per quod deſignatur fructus iuſtitiæ. Tabula crucis fuit de oliua, per quod deſignatur lenitas miſericordiæ.

Chriſtus quare ſexta feria pati voluit.

Quare Chriſtus voluit pati ſexta feria? Reſpon. vt die, qua crucifixus eſt, coaptaretur ſextæ feriæ primę creationis, & ſextæ ætati huius mundi: quia cum tali die Adam peccauerit, illa etiam die hominem redimere

redimere voluit. Vbi ſciendum eſt, quòd Chriſtus in paſſione ſua redemit non tantum illos, qui tunc erant in lymbo inferni, qui locus dicebatur ſinus Abrahæ, vbi Lazarus erat, ſed omnes futuros, qui ſanctā morte vitam erant finituri.

Vnde, hunc diem Eccleſia celebrat cum mœrore, triſtitia, & abſtinentia, paſſiones verò ſanctorũ cum gaudio, quia ſancti poſt martiriũ ſtatim cęlos aſcenderunt, Chriſtus verò ad infernũ deſcendit, ſed quoniam iam tartara confregit, & inde ſanctorum animas eduxit, & tertia die reſurrexit: ideo tunc ſcilicet die reſurrectionis maximè eccleſia lętatur.

Eccleſia, quare hac die nõ conſecrat corpus Domini, etc.

Quare Eccleſia non cõſecrat hac die corpus Domini, cum dominus dixit, Hoc facite in meam commemorationem? Reſpon. quia receſſit, & ſublatus eſt verus Sacerdos, ideſt, Chriſtus ſponſus eccleſiæ, deſcendit enim ad inferos. Alia ratio, ſecun. Innoc. & habetur de conſec. diſt. 5. cap. Sabbato, vbi inquit: quòd in die Paraſceues, & in Sabbato ſancto, ſacramentum non celebratur, quia conſtat Apoſtolos iſtis duobus diebus in mœrore, & in triſtitia fuiſſe, & ſe propter metum Iudæorum occultauiſſe. Miſſa enim, quæ in Sabbato ſancto celebratur, non ad ipſum ſabbatum, ſed ad diem pertinet ſubſequentem: Cum igitur hac die non ſit corpus Domini conficiendum, ad hanc diem reſeruandum eſt.

Corpus Dñi quare ſub ſpecie panis reſeruetur.

Quare corpus Domini reſeruatur ſub ſpecie panis? Reſpon. ne aliquis ſine viatico decederet ab hac vita, & hoc ordinauit Innocentius Papa. Alia cauſa, quia per illos tres dies licitum eſt communicare, & maximè glorioſis. Sanguis verò non reſeruatur propter periculum effuſionis.

In principio officij ſabbati ſancti, totus ignis dẽt in eccleſia extingui. Poſtea debet excuri cũ calibe, & de ſarmẽto foueri. Deinde dẽt benedici cũ cruce, & aqua benedicta. Poſtea benedicitˀ cereus, & accẽditˀ.

Quid

Ignis, qui ante nouũ ignē in Eccleſia erat, quid ſig.

Quid ſignificat ignis, qui ante nouum ignem in Eccleſia erat? Reſpondeo. quòd ſignificat veterem legem.

Ignis, qui extinguitur, quid ſignificet

Quid ſignificat ignis, qui extinguitur? Reſpon. ſignificat, quòd omnia legalia veteris legis in paſſione Chriſti completa ſunt, & ex tunc debuerunt ceſſare.

Silex, de qua ignis extrahitur, quid ſig.

Quid ſignificat Silex, de qua ignis extrahitur, ſeu excutitur? Reſpon. quòd ſignificat Chriſtum, ſuper quem, ſicut firmam petram, Eccleſia eſt ędificata, & à qua Spiritus ſancti ignis procedit.

Cereus illuminatus, & renouatus, quid ſig.

Quid ſignificat Cereus illuminatus, & renouatus? Reſpon. ſignificat, quòd Chriſtus reſurgens à mortuis, in carne glorioſa verus Deus apparuit. Vel ſignificat Chriſtum ſplendore diuinitatis illuminatum.

Quinque grana incēſi in cereo, quid ſignificēt

Quid ſignificant quinque grana incēſi in cereo? Reſpond. quòd ſignificant aromata, quæ mulieres emerunt, vt vngerent crucifixum. Vel quinque grana ſignificāt quinque plagas in cruce receptas.

Crux de incēſo facta in cereo, quid ſignificet

Quid ſignificat Crux de incenſo facta in cereo? Reſpon. quòd repręſentat veſpertinum ſacrificium legis, quod ad immolationem Chriſti in ara crucis factam, in veſpere mundi præfigurauit, quod in eius paſſione fuit completum.

Cereus, qui à diacono benedicitur, quid ſig.

Quid ſignificat Cereus, qui à Diacono benedicitur, qui eſt minoris ordinis? Reſpon. quòd ſignificat, quòd Chriſtus reſurgens à mortuis ſe primò, mulieribus manifeſtauit, & per eas, quæ ſunt debilioris ſexus, gloriam ſuæ reſurrectionis diſcipulis manifeſtauit. Et hoc fecit Dominus, ad denotandum, quòd ſicut mortis initium per mulierem intrauerat in mundum, ita per mulierem mundo nunciaretur reparatio.

Lectiones, ſiue

Quid ſignificant lectiones, ſiue prophetiæ, quæ leguntur? Reſpon. quòd deſignant proceſſum noſtræ

ſtræ captiuitatis à principio vſque ad paſſionem Chriſti.

ꝓphetiæ quæ legũtur quid ſignificẽt

Quare lectiones, ſiue prophetiæ leguntur ſine titulis? Reſpond. quia Chriſtus caput noſtrum nondum nobis redditur.

Lectiones, ſiue ꝓphetiæ, quare ſine titulo legantur.

Quare hac die ſit baptiſmus? Reſpon. quia in eo conſepulti ſumus Chriſto propter hoc baptizandus ter immergitur.

Baptiſmus, quare hac die ſit.

Quot ſunt in benedictione Baptiſmi? Reſpond. quòd ſunt ſex, quoniam Sacerdos orat, aquam manu tangit, vocem mutat, cereus immergitur, alij cerei illuminantur, inſufflat Sacerdos, & Chriſma miſcet.

In baptiſmi benedictione quot ſint.

Quare in Miſſa Sabbati Sancti nõ dicitur Introitus, ſed incipitur à Kyrieeleiſon? Reſpon. quia caput noſtrũ Chriſtus nondum nobis redditur: Hac enim die, & vigilia Pentecoſtes non dicitur Introitus, ad repræſentandum antiquam conſuetudinem Miſſam incipiendi, quæ fuit ante Celeſtinum Papam. Incipit ergo à Kyrieeleiſon, eo quòd eſt quædam vox lætitiæ, de hoc, quòd neophiti ſunt renati, rogat Eccleſia, vt Dominus eos in nouitate conſeruare dignetur. Omnia enim quæ dicuntur vſque ad Euangelium ad eos referuntur.

In Miſſa Sabbati Sancti, quare introitus non dicatur, ſed incipitur à Kyrieeleiſon.

Quare dicitur Gloria in excelſis Deo? Reſp. quia angeli pro renatis baptiſmate in cœlis gloriantur. Epiſtola verò de Beato Paulo, communi ſermone debet legi, quia doctrinam Apoſtolorum ſignificat, quæ iam in baptizatis eſt publicanda.

Gloria in excelſis Deo, quare dicatur.

Quare Graduale non dicitur? Reſpond. quia baptizati nondum per opera in virtutibus gradum fecerunt. Alleluia, quæ eſt vox angelica ideo dicitur, quia Angeli pro baptizatis à ſeruitute diaboli ereptis, & ad fidem cõuerſis gloriãtur. Sed quia conuenit ipſos laborare, quãdiu ſunt in hoc mundo, ideo dicitur Tractus Laudate Dominũ omnes gẽtes, &c.

Graduale quare nõ dicat.

Quare

Luminaria, quare nõ portãtur ad Euangelium. Quare ad Euangelium non portantur luminaria? Reſpondeo, quia qui eſt lumen nondum nobis redditus eſt. Incenſum tantum portatur; in ſignum, quòd mulieres tulerunt aromata, vt vngerent Ieſum.

Credo, quare nõ dicatur. Quare Credo non dicitur? Reſpon. vt per hoc denotetur infirmorum animorum dubitatio.

Offertoriũ, quare non dicatur. Quare offertorium non dicitur? Reſpondeo, quia nondum ſurrexit, qui det nobis, quod offerre poſſimus. Communio quoque non dicitur, quia baptizati nondum communicauerunt: nam in die Paſchæ communicare debent. Facta communione, ſtatim dicuntur veſperæ breues: ne Neophiti, qui nondum conſueuerunt audire diuinum officium, tædio afficiantur.

Communio, quare non dicatur.

Veſperæ, quare dicãtur ante oratione Miſſæ. Quare Veſperæ dicuntur ante orationem Miſſæ? Reſpondeo. ne finita Miſſa populus videatur habere licentiam abeundi, & quòd nihil amplius deberet expectare. Vnde, ideo totum officium ſub vna oratione completur, quoniam Sacramentum Baptiſmi in Chriſti paſſione conſummatur. Vel ideo dies hæc in Miſſa, non in veſpera terminatur, vt Chriſtus, qui nos morte redemit, ſine fine laudetur, qui eſt in ſæcula benedictus.

Veſperæ in quadrageſima, quare ante prãdium in ferialibus diebus dicãtur. Quare in Quadrageſima dicuntur Veſperæ ante prandium ferialibus diebus cum Miſſa? Reſpond. ſecundum Archid. de conſec. diſt. 1. quòd ieiunium quadrageſimæ ſolet magis celebrari ad imitationẽ Chriſti: & quia Chriſtus ieiunauit quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, nihil comedens; deberemus nos toto illo tempore ieiunare nulla die, vel hora comedentes, ſicut ipſe non comedit: & quia hoc facere non poſſumus propter defectum naturæ, ſaltem tota die ieiunando, volumus eum modo, quo poſſumus, imitari: & quia inſtante, & vrgente famis neceſſitate, non poſſumus

mus expectare, vt finiatur dies, expectamus ſaltem, quòd horæ diurnales finiantur: horæ, ſcilicet, quæ in die ſunt celebrandæ, quarum vltima eſt officium veſpertinum: Completorium enim, quod ſequitur, licet deputetur huic diei, quaſi complens ipſam, non tamen dicitur in hac die, ſed poſt finem ipſius in principio ſequentis diei, quia ſecundum computationem canonicam à veſpertino tempore incipit ſequens dies. Et ideo ſtatutum eſt; quod in quadrageſima veſperæ poſt Miſſam conuentualem ſtatim celebrentur ſine interuallo, quod non fit in alijs ieiunijs, quæ non cum tanta diſtrictione ſeruantur.

Quid eſt officium? Reſpon. ſecundum Iſid. quod eſt proprius, vel congruus actus vniuſcuiuſque perſonę ſecundum mores ciuitatis, vel inſtitutæ profeſſionis. Alia nanque habent inſtituta Monachi, alia Canonici, alia Heremitæ, & ſic de reliquis. *Officium quid ſit.*

Vnde dicitur officium? Reſpon. ſecundum Hieronym. in libro de officijs, quòd dicitur ab efficiendo, quaſi efficium: ab efficio, efficis: vna litera in aliam propter decorem ſermonis mutata, vnicuique etenim conuenit ſuum efficere officium. Vel ſecundum Iſidor. Officium dicitur, vt quiſque ille agat, quæ nulli officiant, ſed omnibus proſint. *Officium vnde dicatur.*

Vnde, in ſingulis diurnis horis Sacerdos incipit, Deus in adiutorium meũ intende, & ſingulæ finiuntur per Deo gratias: & ſic initium, & finis referuntur ad idem, ſcilicet ad Deum, qui eſt Alpha, & O, ideſt principiũ, & finis. 35. diſt. cap. ab exordio. Poſt Deus in adiutorium meum intende, &c. ſtatim in ſingulis horis ſubiungitur Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto, &c. quos duos verſus Damaſus Papa in fine Pſalmorum cantari inſtituit. In officio mortuorum, nec Deus in adiutorium, nec Gloria Patri dicendum eſt, qu a in illis Saluatoris exequias imitamur, in quibus hæc ceſſant.

Antiphonæ quid ſignificet Quid ſignificant Antiphonæ? Reſpon. quòd ſignificant charitatis copulam.

Pſalmi, quid ſignificet. Quid ſignificant Pſalmi? Reſpond. quòd ſignificant bonam, & diuinam operationem.

Antiphonæ quare inchoantur ante Pſalmos, Quare Antiphonæ inchoantur ante Pſalmos? Reſpond. quia Pſalmi opus ſignificant, antiphona verò charitatis copulam, ſeu mutuam dilectionem, ſine qua opus non prodeſt, & per quam opus incipit meritorium eſſe.

Hymni quid ſignificet. Quid ſignificant Hymni? Reſpondeo. quòd ſignificant laudem. qui tam ex inſtitutione Gelaſij Papæ, quàm ex approbatione Cõciliorum Toletani, & Agathen. de conſecr. diſt. 1. cap. de hymnis, & diſtinct. 5. cap. conuenit, in ſingulis diuinis officijs canuntur. Eſt autem hymnus Græcè, Latinè Laus Dei, cum Cantico: vel vox humana in laudem Dei, metricè compoſita. Canticum verò eſt exultatio mentis habita de æternis, in vocem humanam prorumpens.

Cantica quid ſignificẽt. Quid ſignificant Cantica? Reſpon. quòd ſignificant iubilationem ſpiritualem.

Pſalmos, vt canerent in duas partes chori diuiſi alternatim quis inſtituit. Quis inſtituit, vt canerent Pſalmos in duas partes chori diuiſi alternatim? Reſpon. quòd Damaſus Papa. Et dicuntur alternatim Pſalmi, ad notandum alternam exhortationem Sanctorum ad benè operandum. Dicuntur etiam alternatim, ideſt, vna pars chori vnum verſum, & altera alium diceret: ad notandum, quòd alter alterius onus ferre debet.

Lectiones matutini quid ſig. Quid ſignificant lectiones matutini? Reſpond. quòd ſignificant doctrinam noſtram, quia per eas docemur.

Reſponſoria quid ſignificẽt Quid ſignificant Reſponſoria? Reſpond. quòd ſignificant bona opera. Dicitur enim Reſponſorium, quia lectioni reſpondere, ideſt conſonare debet.

Quid ſignificat officium nocturnum? Reſpond. quòd

quòd licet officia à Veſperis incipiant, iuxta illud, de veſpera in veſperam, celebrabitis Sabbata veſtra: extra de ferijs, cap. 2. quia tamen ordo conueniens eſt, vt à tenebris procedamus in lucem, & non è conuerſo, ideo à nocte officium inchoemus. Tempus autem nocturnum ſignificat vitam noſtram in peccatis: nocturnum officium, noſtri exilij ſeruitium. Nam laus matutina pœnitentiæ ſuffragium, per quam tendimus ad laudis gaudium, & libertatis. Vel tempus ante nocturnum, ſignificat tempus ante legem mortis, in quo omnes ſilebant à laudibus Dei: tempus nocturnum ſignificat tempus legis datæ Moyſi: tempus laudis matutinæ ſignificat tempus gratiæ à reſurrectione, vſque ad finem mundi: in quo tempore Deum laudare tenemur de bonis naturæ, quæ illa hora nobis contulit reſurgendo, & de bonis gloriæ, quæ in ea nobis dabit reſuſcitando.

Officium nocturnũ quid ſignificet.

Quid ſignificant Capitula? Reſpon. quòd ſignificant exhortationem boni operis, ſeu diuini.

Capitula quid ſignificet

Quid ſignificant verſiculi? Reſpondeo. quòd ſignificant fructus.

Verſiculi quid ſignificet.

Quid ſignificat Oratio? Reſpond. quòd ſignificat miſericordiam Dei, quæ præcedit, & ſubſequitur hominem in bonis operibus.

Orationes, quare in ſingulis horis dicantur.

Quare orationes dicuntur in ſingulis horis? Reſpondeo, quia per orationes promiſſio impetranda eſt. Oratio enim petitio eſt. Nam orare, petere eſt: ſicut exorare, eſt impetrare. Et ſecundum Gregor. veraciter orare, eſt amaros in compunctione gemitus, & compoſita verba ſonare.

Sacerdos oraturus, quare populum ſalutat, dicẽs Dominus vobiſcũ.

Quare, Sacerdos oraturus, populum ſalutat, dicens Dominus vobiſcum? Reſpond. vt illum animet ad orandum pro ipſo, quòd eius oratio ſit accepta Deo. Oratione finita, iterum orat dicens Dominus vobiſcum, quaſi dicat: ſi gratiam Dei impetratis

tratis, in illa perſeuerate: & iterum populus dicit. Et cum ſpiritu tuo, ac ſi dicat, oraſtis pro nobis. Finita oratione dicitur Benedicamus Domino, & dicitur quandoque à pueris, qui ſunt imperfectę ætatis, ad denotandum omnia opera noſtra imperfecta eſſe. Reſpondens Chorus Deo gratias, ſignificat, quòd vſq; in finem vitæ noſtræ, innocentiam debemus ſeruare, & Deo benedicere, ei pro beneficijs gratias exoluendo. Vel Benedicamus Domino, cum Deo gratias, eſt laus finalis, & exultatio ineffabilis, quę erit in gloria cum gratiarum actione.

Deo gratias quid ſignificet

Benedicamus domino cũ Deo gratias quid ſit.

Explicit Tertius Tractatus Scrutinij Sacerdotalis.

QVAR-

QVARTVS TRACTATVS SECVNDÆ PARTIS

Scrvtinii Sacerdotalis

R. D. Fabij Incarnati Neapolitani, Sacræ Theologiæ profeſſoris.

De Modo audiendi Confeſſionem: Et modo confitendi.

QValis debet eſſe Confeſſor? Reſpond. quòd debet eſſe iuſtus, & mundus, quòd omnibus pręcellere debet in vita, & moribus: quia pœnitentiam iniũgens, debet eſſe ſine peccato. Hinc Auguſt. inquit, Sacerdos, vt ſapiens medicus, & perfectus, primum ſua peccata delere ſciat, & poſtea aliena detergere, & ſanare, & non publicare; & habetur 3. quæſtio. 7. cap. Sacerdos. Vnde, Gregor. In grauibus peccatis quis poſitus, dum ſuis premitur, aliena non diluit. 3. quæſtio. 7. cap. in grauibus. Verum, quantum ad vitæ meritum, eum non poſſe diluere peccata aliorum, tamen ex officio poteſt: quia Sacerdos, quantumcunque immundus, non poteſt Sacramenta polluere, quia purgatoria cunctorum peccatorum exiſtunt, ſed ſemetipſum tantum lædit, bona adminiſtrando, & diſpendium ſibi ipſi præbet, alijs verò commodum. vt patet diſtinctio. 5. quæſtione octaua, cap. vltim. Sacramenta etiam non habent effectum, ſecundum merita dantis, ſed accipientis. 1 1. quæſt. 8. cap. 6. Nota tamen ſecundum Bonauent. in 4. ſent. diſtinct. 19. quòd Sacerdos exiſtens in peccato

Cõfeſſor qualis eſſe deat.

mortali, quando abſoluit pœnitentem, niſi ipſe de ſua mortali culpa pœniteat, grauiter peccat.

Debet etiam Confeſſor eſſe diſcretus, vt ſciat diſcernere de peccatis, & cognoſcere, quid ſit criminale, quid veniale. Vnde Auguſt. inquit & habetur de pœnit, diſt. 6. c. qui vult, Caueat ſpiritualis iudex, ſicut non commiſit crimen nequitiæ, ita non careat munere ſcientiæ: oportet enim, quòd ſciat cognoſcere, quicquid debet iudicare. Sit diligens Inquiſitor, ſubtilis inueſtigator, ſapienter, & aſtutè interroget à peccatore, quod forſitan ignorat, vel verecundia velit occultare. Cognito verò crimine, varietates eius non dubitet interrogare, locum, tempus, &c.

Requiruntur etiam plures aliæ conditiones in Confeſſore, quas ponit Auguſt. ibidem, vbi dicitur, quòd habeat dulcedinem in affectione, pietatem in alterius crimine, diſcretionem in varietate: adiuuet confitentem, orando, eleemoſinas, & cætera bona pro eo faciendo: ſemper eum iuuet, leniendo, conſolando, ſpem promittendo. Vnde verſus,

Confeſſor dulcis, affabilis, atque benignus.
Prudens, diſcretus, mitis, pius, atque ſuauis.

Hæc omnia prædicta, ac plura alia de hac materia, habentur, de pœnit. diſtin. 6. cap. qui vult, & in 4. ſent. diſt. 17. & 19.

Vnde Sacerdos, ſiue confeſſor cum pio affectu, & benigno vultu, non execrando, nec ſpernendo, ſed ſupportando, & contribuendo, debet pœnitentē audire. 16 quæſt. 7. cap. pœnitentem. Vbi dicitur, quòd pœnitens ex corde, ita debet ſuſcipi, ſicut Chriſtus fecit, dicens: Congratulamini mihi, quia inueni ouem, quæ perierat: Luc. cap. 15. & de pœniten. & remiſſ. cap omnis vtriuſque ſexus habetur, ꝙ Cōfeſſor debet eſſe cautus in inquirēdo, diſcretus in conſulendo, miſericors in pęnitentiā imponēdo,

Quemo-

Quomodo Confeſſor debet ſuum officium exercere? Reſpon. quòd debet dulci, & ſuaui eloquio inducere pœnitentem ad compunctionem, & confeſſionem, proponendo ei beneficia, quæ contulit ei Deus, qui ipſum creauit, animam eius ſua imagine inſigniuit, ipſum gubernat, & paſcit, ſuo precioſo ſanguine redemit, vitam æternam ab initio mundi præparauit, Proponat ſibi vitæ breuitatem, mundi inſtabilitatem, & præcipuè Chriſti pietatem, qui venit redimere peccatores, & de paſſione eius, & ſimilia: Et quòd Deus paratus eſt ſemper recipere ad gratiam ſuam peccatores, humiliter pœnitentes: & ſi non vult confiteri, proponat ei terrorem extremi iudicij, pœnas inferni, & huiuſmodi: & debet confortare peccatorem, ne deſperet præ multitudine peccatorum, aut enormitate, vel magnitudine. Proponat ei exempla Sanctorum, de Petro, qui Chriſtum negando, grauiter peccauit, & poſt amaram pœnitentiam, factus caput Eccleſiæ, fratres ſuos confirmauit. De Paulo, qui de perſequutore ſęuiſſimo, effectus eſt vas electionis. De Maria Magdalena publica peccatrice: Matthæo Telonẹario, & alijs. Exhortetur etiam pœnitenté, vt integrè confiteatur omnia peccata ſua, de quibus recordari poterit, nullum cęlando, vel excuſando. Caueat autem Sacerdos, vel quicunque confeſſionem auditurus, ne confeſſiones audiat, vel pœnitentias imponat, aut abſoluat, ea intentione, vt aliquid temporale à pœnitente recipiat; nam ſi hoc facit, apud diſcretum iudicem, qui omnia nouit, grauiter ſe aſtringit. extra de ſimon. cap. tua nos. Tamen gratis oblatum, à pœnitente deuotè recipere debet, etiam quantumcunque modicum, & non reſpuere ex contemptu, ſicut magni prælati quidam faciunt, quaſi hoc ſit dedecus: Nam tota Eccleſia de ele-

Confeſſor quomodo officium ſuum exercere debet.

emoſina ſuſtentatur. Honeſtum eſt autem, vt confitens aliquid det in ſignum deuotionis tempore confeſſionis, quamuis de rigore iuris non teneatur. Etiam laudabiles conſuetudines circa hoc ſunt ſeruandæ: tamen ſi ſubditus nihil voluerit dare, non eſt propter hoc pœnitenti ſua abſolutio deneganda: ſecundum Hoſtienſ. in ſumma titul. de pœn. §.16.

Confeſſor quomodo habēdus ſit erga pœnitentes.

Quomodo habendus ſit Confeſſor erga pęnitentes? Reſpond. quòd confeſſor peccatorem venientem ad confeſſionem, benignè, dulciter, & charitatiuè recipere debet. 26. quæſtio. 7. per totum. Suſcepto peccatore. Confeſſor primò dēt inducere ad deuotè confitēdum cum omni humilitate, genua flectendo, & monendo, vt faciat ſibi ſignum crucis: & dicat Confiteor Deo omnipotenti, &c. vſque ad meam culpam. Et non debet permittere, vt confitentem in faciem aſpiciat, quia audacius confitebitur: etſi eſt mulier, faciat eam ex tranſuerſo ſtare, nec ipſius faciem reſpiciat, quia ſicut dicitur Abacuch. cap. 1. facies mulieris ventus vrens. Vnde, ſecundum S. Thom. in 4. ſentent. diſtinct. 19. quòd Sacerdos à principio confeſſionis, decens eſt interrogare confitentem de conditione ſua, & de exercitio, & ſtatu, & quantum temporis eſt, quòd fecerit vltimam confeſſionem: etſi fecerit pœnitentiam ſibi iniunctam, & vtrum in ſtatu gratiæ, vel peccati mortalis.

Deinde, Sacerdos ſi nouit, quòd confitens eſt perſona rudis, interroget eum, ſi ſcit Pater noſter, Aue Maria, & Credo: & ſi neſcit, doceat ea, vel ſaltem iniungat, vt addiſcat: extra de pœnit. & remiſſ. cap. Deus qui: & de vita, & honeſt. cler. cap. quiſque presbyter.

Item interroget, ſi habet odium cũtra proximũ, quia debet eũ ad cõcordiam cogere. diſt. 79. cap. placuit.

cuit. Catech.in expoſ.orat.dominic.in verb.ſicut, & nos dimittimus. Et ſi habet aliquid reſtituere, cogendus eſt, vt quàm citius reſtituat: Catech.de pęn. ſac.cap.vltim. Nam, vt dicit Auguſt.non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.

Deinde Sacerdos interroget pœnitentem, ſi eſt impeditus, ita vt non poſſit abſolui: vt puta, ſi eſt excommunicatus, vel habet aliquos caſus reſeruatos: Nam, ſi eſt excommunicatus,abſoluat eum ab ea, ſi poteſt: ſi autem non poteſt, remittat eum ad ſuperiorem, vel ab eo habeat licentiam abſoluendi: nec abſoluat eum à peccatis, antequam fuerit abſolutus ab excommunicatione: quia excõmunicatus maiori, vel minori excommunicatione,non eſt particeps Sacramentorũ Eccleſiæ; ſecus autem,ſi ignoranter abſoluat. Si verò non ſit excommunicatus, ſed habet aliquos caſus, vel peccata ſuperiori reſeruata,tunc debet eum abſoluere ab his,de quibus po teſt, deinde remittere eum ad ſuperiorem de reſiduo abſoluendum.Concil.Trident.ſeſſ.14. cap.7.

Poſtremò,Confeſſor debet eum inducere ad con fitendum per ſeipſum omnia peccata ſua eo modo, quo ſcit: & ſi ſcit ordinatè dicere, non debet impediri, ſed eſt ſupplendum, vbi deficit, in exprimendo circunſtantias neceſſarias, & declarando grauitatem peccatorum, vel numerum: & quomodo debeat abſtinere, arguendo, vel exhortando, ſecundum conditionem perſonæ, & ſtatus: Et ſi non ſcit dicere, vt plurimum accidit, bonum eſt, vt dicat ſaltem illa, quæ ſcit dicere.

Quem modũ debet habere pęnitens in aggrediẽdo confeſſionem? Reſpon.quòd pęnitens primò debet meditari crimina,quæ commiſit. Vnde Chryſo. inquit,ſi recordaberis peccatorum tuorũ, & frequenter ea in cõſpectu Dei pronuncies,& pro eis depreceris,citò ea delebis. Secundò pęnitẽs debet col-

ligere peccata propria; & non aliena. in cap. conſideret, de pœnitent. diſtin. 5. Tertiò, debet confitens flebiliter orare. Vnde Bernar. dicit. Lachryma, & ora pro peccatis tuis, vt inuenias gratiam. Quartò, pœnitens debet eligere Confeſſorem prudētem, qui ſciat diſcernere inter lepram, & lepram, ideſt, inter peccatum, & peccatum. de pœnit. diſt. 6. cap. 2. Qui confitetur, omnino Sacerdoti confiteatur meliori, quàm poteſt. Quintò, confitens debet dicere peccata ſua vni presbytero, ſecundū Magiſt. ſent. lib. 4. ſent. diſt. 16. vbi inquit. Qui peccata vult redimere, caueat, ne ductus verecundia, diuidat apud ſe confeſſionem: ſed vt diuerſis diuerſa velit Sacerdotibus manifeſtare. Quidam enim vni cęlant, quæ alij manifeſtanda conſeruant, quòd eſt ſe laudare, & ad hypocriſim tendere, & ſemper venia carere: & idem habetur de pœniten. diſtin. 5. cap. conſideret. §. qui igitur peccata. Sextò, confitens non debet ſponte cęlare aliquod crimen, præcipuè mortale. Vnde Auguſt. de pœniten. diſtinctione prima, §. non ergo. Vbi eſt taciturnitas confeſſionis, non eſt ſperanda venia criminis. Qui enim timet iudicium Dei, non erubeſcit peccatum confiteri, ſecundom Ioan. Chryſoſt. ſuper Matth. Perfectus timor ſoluit omnem pudorem, confeſſio peccati pudorem habet: Et ipſa erubeſcentia eſt grauis pœna, ideo iubemur confiteri peccata, vt erubeſcentiam patiamur pro pœna: Nam hoc ipſum eſt pars diuini iudicij, ſecundum Magiſt. ſentent. libr. 4. diſtinctio. 17. De negligentia autem oblitorum debet pœnitens grauiter dolere, & generaliter confiteri. Si verò à mente aliqua exciderint, confitetur pœnitens veritatem Deo: cum generaliter dixerit. Deus, qui noſti occulta cordis, opera mea, & delicta mea à te non ſunt abſcondita, quibus veniam largiaris. Et hæc eſt

veritas

veritas confitentis, quam diligit Deus. Ex hoc patet, quòd generalis confeſſio etiam mortalia delet, quorum intelligentia non habetur, ſecundum Magiſt.ſentent.lib.4.diſtin.21.

Quiſquis ergo vult peccata confiteri, vt inde mereatur veniam, debet humiliter, & deuotè adire Sacerdotem, & ponat ſe in eius arbitrio, & acquieſcat ſuo conſilio, & cætera. Offerat Deo cor contritum. Aperiat Sacerdoti cordis ſecretum. Omnem verecundiam exuat in confitendo. Non erubeſcat dicere, quod non erubuit facere. Non cęlet peccatum. Non ſileat modum. Non palliet commiſſum. Non modum attenuet. Non imminuat quantitatem. Non omittat qualitatem: Nam qui ſic verè confitebitur, veniam conſequetur. Ait enim Ambroſius. Vera confeſſio liberat à morte, paradiſum aperit, ſpem ſalutis tribuit, nec meretur iuſtificari, qui in vita ſua non vult confiteri. Audi Iſaiam, Dic tu prior iniquitates tuas, vt iuſtificeris, quaſi dicat, niſi dixeris, non iuſtificaberis: Fruſtramus verbum Chriſti. Chryſ. peccata tua dicito, vt deleas illa, peccáre non erubuiſti, & confiteri erubeſcis, dicito in hac vita, vt in alia requiem habeas, dicito ingemiſcens, & lachrymans, in Codice ſcripta ſunt pecca ta tua. Auguſtin.ò breue verbum, peccaui, quòd aperit portas paradiſi, exemplum in latrone: Confitere, & da gloriam Deo, & indica mihi, quid feceris. Vnde ſciendum eſt, quòd multi ſunt adeo ſimplices, niſi interrogentur, nunquam confitebuntur, & quòd maius eſt, multi, qui ſecundum ſæculū ſapientes cenſentur, in pertinentibus ad confeſſionē ignorantes pęnitus reperiētur.

Quomodo debent fieri interrogationes? Reſpon. ſecundum S.Thom.in 4.ſent.diſt.19. quòd ſacerdos debet perſcrutari conſcientiā peccatoris in cōfeſſione, quaſi medicus vulnus, & iudex cām: quia frequē-

ter p̄ cōfuſione cōfitens taceret, interrogat⁹ reuelat.

In interrogationibus faciendis, quæ obſeruanda ſint.

Quæ ſunt obſeruanda in interrogationibus faciendis? Reſpond. ſecundum S.Tho.ibid. quòd primò, vt peccator interrogetur de peccatis, quæ conſueuerunt in hominibus illius conditionis abundare: non enim oportet, quòd à milite quæratur de peccatis clericorum, aut religioſorum, aut econuerſo. Secundò, vt non fiat explicita interrogatio de peccatis, niſi de illis, quę omnibus manifeſta ſunt: de alijs autem adinuentionibus peccatorum, ita debet à lōginquo fieri interrogatio, vt ſi commiſit, dicat, & ſi non commiſit, non addiſcat. Tertiò, vt de peccatis præcipuè carnalibus non deſcendat nimis ad particulares circunſtantias: quia huiuſmodi delectabilia, quanto magis in ſpeciali conſiderantur, magis concupiſcentiam nata ſunt mouere: vt dicitur in 3.Ethic.& ideo poteſt contingere, vt Confeſſor talia quærens, & ſibi confitenti noceat.

Quot sūt illa de quibus pęnitēs ſit interrogandus.

Quot ſunt illa, de quibus pœnitens eſt interrogandus? Reſpon. ꝙ ſunt ſeptem, ſcilicet, de iuriſdictione, de cōditione, de excōmunicatione, de examinatione, de iteratione, de dilatione, & de variatione.

Primum eſt, quando pęnitens non eſt notus confeſſori: interrogandus eſt, de iuriſdictione, ideſt de quo loco, vel terra ſit: vt ex hoc Confeſſor poſſit intelligere, ſi ſpectat ad ſuam iuriſdictionem: quia non poteſt quis ſoluere, vel ligare eum, qui ſibi confitetur, niſi habeat iuriſdictionem ſuper eum: extra de pęn.& remiſſ.cap.omnis, & de pœn.diſtin.6. cap. placuit. Nam benè aduertere debet, quantum illa ſe extendat. Vnde, abſolutio prolata in ſibi non ſubiectum, eſt nullius momenti. Conc.Trid.ſeſſ.14.c.7.

Secundum eſt, quandò pœnitens non eſt notus confeſſori, interrogādus eſt, de conditione, ideſt cuius conditionis ſit: vtputa, ſi eſt clericus, vel laicus: ſi ſolutus, vel coniugatus: cuius artis, vel officij: ſi

ex ſubſtantia licitè acquiſita viuat, vel non: & ſic de cæteris huiuſmodi; vt ſacerdos præcognita pœnitentis conditione, melius de omnibus ſciat interrogare, ac cognoſcere, quæ ad eum ſpectant. Vnde, Aug. oportet, vt ſacerdos ſciat cognoſcere, quicquid debet iudicare: Iudiciaria enim poteſtas hoc expoſtulat, vt qui debet iudicare, diſcernat. de pœn. diſt. 6. c. 1.

Tertium eſt, quòd pœnitens interrogandus eſt de excommunicatione, ideſt, ſi nouerit ſe ab aliquo iudice eſſe excommunicatum, vel ſi inciderit in aliquam excommunicationem iuris communis, Papalem, ſeu Epiſcopalem, vel etiam in ſententiam alicuius conſtitutionis ſynodalis, vel prouincialis, particulariter interrogando de aliquibus caſibus excõmunicationum, ſecundum conditionem perſonæ, & præcipuè de conſtitutionibus illius diœceſis, vel Prouinciæ, vel etiam à legatis factis: & ſi reperit eum excommunicatum, antequam abſoluat à peccatis, abſoluat eum ab excommunicatione, ſi authoritatem habet: ſin autem remittat eum ad habentẽ, vt dictũ eſt: & ſi talis pœnitens eſſet in articulo mortis, poſſet tunc abſolui, Concil. Trid. ſeſſ. 14. cap. 17.

Quartum eſt, quòd pœnitens interrogandus eſt, de examinatione, ideſt, ſi ſe ad confeſſionem præparauit, & adhibuit diligentiam in examinando conſcientiam ſuam: monendo, vt diſcutiat vitam ſuã, diſcurrendo diuerſas ætates, ſcilicet, pueritiæ, adoleſcentiæ, virilitatis, & ſenectutis. Deinde, Confeſſor inſtruat, vt conſideret diuerſos ſtatus, ſcilicet virginalem, vidualem, & matrimonialem: ac etiam diuerſas fortunas, ſ. proſperitatis, aduerſitatis, ſanitatis, & infirmitatis: Poſtea, vt conſideret diuerſa officia, & exercitia, quæ exercuit: nec non diuerſas ſocietates, quas tenuit, & diuerſa loca, in quibus conuerſatus eſt: Poſtremò, vt conſideret diuerſas culpas, quibus Deum offendit, corde conſentiẽdo, ore

loquendo,

loquendo,& opere adimplendo. Rom.cap.10. hæc S.Thom. de integritate confeſſionis.

Quintum eſt, quòd pęnitens interrogandus eſt, de iteratione, ideſt, ſi in vltima confeſſione confeſſus fuit integrè omnia peccata ſua, vel cõfeſſus fuit confeſſori,qui non potuit eum abſoluere,vel neſciuit ligare,& ſoluere,quia tunc teneretur iterare cõfeſſionem.Vnde, Augu.ſic ait.Qui confiteri vult peccata ſua, vt inueniat gratiam, quærat ſacerdotem ſcientem ligare,& ſoluere.de pęn. diſt.6.ca.qui vult.

Sextum eſt, quòd pęnitens interrogandus eſt de dilatione,ideſt quantùm temporis eſt, quòd nõ fuerit confeſſus: quia vt dicitur in cap. omnis. quòd vnuſquiſque tenetur ſaltem ſemel in anno confiteri omnia peccata ſua, cum peruenerit ad annos diſcretionis: Nam, tàm puer, quàm puella poſſunt peccare mortaliter à ſeptennio ſupra, cum tunc ſint doli capaces: vt notant Doctores, extra de delict. cap. 1.

Septimum eſt,quòd pœnitens interrogandus eſt, de variatione,ideſt,de peccatorũ varietatibus: quia non ſolum cõfeſſor debet interrogare pęnitentem de mortalibus, ſed etiam de circunſtantijs, vt cap. omnis,de pęnit.& remiſſ.6.ſacerdos. Quantò altior eſt gradus,tantò periculoſior eſt caſus. Vnde, præcipitur cuilibet confeſſori, vt ſit diſcretus, & cautus, ſcilicet,circa qualitates,& circunſtantias peccatorũ perquirendas,& diſcutiendas,aliàs cum expreſſo periculo damnationis ſui,& ſibi confitentis confeſſiones audit: iuxta illud Matth. cap.15. Cæcus ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt.

Interrogationes quo ordine fieri debeant in confeſſione.

Quo ordine fieri debent interrogationes in confeſſione? Reſpon.quòd fieri debent de peccatis communibus: vtputa, ſicut eſt tranſgreſſio decem præceptorum: commiſſio ſeptem peccatorum mortalium:abuſio quinque ſenſuum,& de circunſtantijs,

quæ

quæ mutant ſpeciem,& aliquando,quæ aggrauant notabiliter:non omnes de omnibus,ſed quilibet interrogentur de peccatis,quę conſueuerunt in hominibus illius ſtatus, & conditionis communiter reperiri, vt dictum eſt.

Quot ſunt Circunſtantiæ confeſſionis? Reſpon. ſecund.S.Thom. primæ 2.quæſt.7.art.1.& 2.& omnes doctores in 4.ſent.diſt.17.quòd ſunt octo,ſcilicet. Quis, quid, vbi, per quos, quoties, cur, quomodo, quando.

Circunſtātiæ cōfeſſionis quot ſint

Quis.ſ.religioſus,vel ſecularis. Quid,ſcilicet ſi fecit furtum, vel homicidium. Vbi ſcilicet,in quo loco. Per quos,ſ.an ſolus,vel aſſociatus: per ſe, an per alium. Quoties.ſ. ſemel, an pluries. Cur. ſ.quo animo,vel qua intentione. Quomodo,ſcilicet,an naturaliter, vel contra naturam. Quando,ſcilicet,an die feſto, vel ieiuniorum.

Circunſtantiarum ſpecies quos ſint.

Quot ſunt ſpecies Circunſtantiarum? Reſpon. quòd ſunt tres.Quædam ſunt,quæ mutant ſpeciem peccati: quædam, quæ aggrauant,ſed non mutant: & quædam,quæ alleuiant.

Circunſtantię,quę mutant ſpeciem peccati,ſunt: ſicut accipere rem alienam inuito domino, eſt peccatum furti,modò iſto peccato addatur iſta circunſtantia vbi,ſ. quòd accipiatur de loco ſacro,iam mutatur ſpecies peccati, quia non ſolùm eſt furtum, imò ſacrilegium. Similiter, cognoſcere mulierem non ſuam,eſt fornicatio,addatur iſta circunſtantia, quis,ſcilicet,quòd ſit coniugata, iam eſt adulteriū, vel quòd ſit virgo,iam eſt ſtuprum,vel quòd ſit conſanguinea,iam eſt inceſtus.Vel,addatur iſta circunſtantia,quomodo,ideſt,quòd non cogneſcatur modo debito,iam mutatur ſpecies,quia eſt contra naturam Similiter,inebriari de ſua natura non eſt peccatum mortale: addatur iſta circunſtantia, quoties, ſcilicet,iam habet in vſu,ꝙ inebriet ſe,iam eſt pecca

tum mortale. Similiter, alium percutere iniurioſè, eſt peccatum: addatur iſta circunſtantia quis, ſcilicet, quòd ille, qui percutitur, ſit clericus, iam mutatur ſpecies, quia ibi eſt excommunicatio: & ſic de alijs circunſtantijs.

Circunſtantiæ autem, quæ aggrauant peccatum, ſed non mutant ſpeciem peccati, ſunt: ſicut cognoſcere ſolutam non ſuam, eſt fornicatio: modò addatur iſta circunſtantia, quando, i. ꝙ cognoſcatur tempore ſacro, licet non mutetur ſpecies peccati, tamen aggrauat peccatum. Vel additur iſta circunſtantia, quid, i. quādo fornicetur publicè, & manifeſtè, iam aggrauat peccatum, & ſic de alijs circunſtantijs.

Circunſtātiæ verò, quæ alleuiant peccatum, ſunt: ſicut percutere clericum, eſt peccatum, addatur iſta circunſtantia, Cur, ſcilicet, ꝙ aliquis percutiat cum ludo, & non animo nocendi, iam minuitur peccatum. Similiter, accipere rem alienam, eſt peccatum, addatur iſta circunſtantia, quando, ideſt, aliquid accipiat cum tempore neceſſitatis, minuitur peccatum, & ſic de alijs circunſtantijs.

Circunſtantiæ, quæ ſint de neceſſitate cōfitendæ, et q̄ non. Quæ Circunſtantiæ ſunt de neceſſitate confitendæ, & quæ non? Reſp. quòd Circunſtantiæ, quæ mutant ſpeciem peccati, ſunt de neceſsitate confitendę, ſecundum omnes doctores in 4. ſent. diſt. 16. Vnde, non ſufficit dicere in confeſsione, accepi alienā rem, imò ſi accepta fuerit de loco ſacro, oportet, ꝙ exprimatur, dicendo, & accepi illud de eccleſia, vel de tali loco. Non enim ſufficit dicere, peccaui cum muliere: imò oportet, quòd exprimatur, ſi ſit coniugata, vel virgo, vel conſanguinea, vel religioſa, & ſic de alijs.

Circunſtantiæ autem, quæ aggrauant peccatum, ſed non mutant ſpeciem peccati, eſt diuerſitas inter doctores: Nam quidam dicunt, quòd tenentur de neceſsitate; Alij autem dicunt, quòd non ſunt

ſunt de neceſſitate confitendæ. Eſt tamen multum congruum, & vtile, quòd confiteantur, & confeſſores debent interrogare de huiuſmodi circunſtantijs, & maximè ſimplices.

Circunſtantiæ verò, quæ alleuiant peccatum, ſecundum omnes doctores, vbi ſupra, quòd non debent confiteri, niſi fortè interrogentur ab eis.

Item, ſecundum Petr. de Palu. lib. 4. ſent. diſtinct. 16. quæſtio. 3. quòd circunſtantiæ ſunt in quintuplici differentia.

Primæ ſunt, quæ nihil faciunt ad rem, quia nec aggrauant, nec alleuiant: & huius generis ſunt illę, quæ nobis important aliquam conuenientiam, aut diſconuenientiam ad rectam rationem, nec ex ſe, nec ex ſuppoſitione: ſicut furari cum dextera, vel ſiniſtra manu. Confiteri autem huiuſmodi circunſtantias, non eſt de neceſſitate, quinimo ſuperfluum eſt.

Secundę Circunſtãtię ſunt, quæ alleuiant, quales ſunt illę, quæ important aliquã conuenientiam, vt facere malũ bona intẽtione: vt puta, ſiquis furetur, vt det pauperi, vel ſiquis peccet per ignorantiã, credens bene facere: & iſtas circunſtantias confiteri eſt imperfectum, niſi timeret ſcandalum confeſſorum.

Tertiæ circunſtantiæ ſunt, quæ aggrauant, veruntamen nõ mutant ſpeciem peccati: ſed tantùm aggrauant infra ſpeciem peccati, ſicut illæ, quæ important diſconuenientiam ad rectam rationem ex ſuppoſitione: vt furari multum, eſt grauius, quàm furari parum. Confiteri huiuſmodi circunſtantias ſecund. S. Tho. lib. 4. ſent. diſtin. 16. quæſt. 3. artic. 2. non eſſe de neceſſitate, niſi circunſtantiæ, quæ ad aliud genus peccati trahunt. Tamen, eadem confiteri perfectionis eſt.

Quartæ circunſtantiæ ſunt, quę mutant ſpeciem peccati, ſed tamen non in infinitum, vt puta, quia

vtrunque

vtrunque peccatum eſt veniale, & tunc non eſt neceſſe illas confiteri, ſicut neque peccata venialia.

Quintæ circunſtantiæ ſunt, quæ aggrauant in infinitum, & mutant ſpeciem peccati, vt puta, furari in loco ſacro. Item cognoſcere mulierē coniugatā, vel ſanctimonialem, vel germanam, vel affinem, vel prius cognitam à conſanguineo ſuo, vel contra naturam, & huiuſmodi: Et de talibus circunſtantijs ſecundum omnes doctores, quod neceſſe eſt confiteri. Item, Concil. Trid. ſeſſ. 14. cap. 5. & Catech. de pœn. ſacr. cap. ſed quoniam.

Conditiones, quas dēt habere confeſſio, quot ſint.

Quot ſunt conditiones, quas debet habere confeſſio? Reſpon. ſecun. S. Thom. & omnes Theol. in 4. ſenten. diſtinct. 14. quæſt. vlt. artic. 4. quæſtio. 3. ad 4. quòd ſunt ſexdecim, quæ in his verſibus continentur, ſcilicet,

Sit ſimplex, humilis, confeſſio, pura fidelis.
Atq; frequens, nuda, diſcreta, libens, verecunda,
Integra, ſecreta, lachrymabilis, accelerata.
Fortis, & accuſans, & ſit parere parata.

Simplex, i. quòd non recitet in confeſſione, niſi quod ad quantitatem peccati pertinet.

Humilis, vt. ſ. ſe miſerum peccatorem cognoſcat.

Pura, vt ſcilicet, recta ſit confitentis intentio.

Fidelis. i. vera, & ſine falſitate.

Atque frequens, ideſt, ſępè confiteatur. Iſtud eſt ad bene eſſe.

Nuda, vt. ſ. non inuoluat obſcuritate verborum.

Diſcreta, ſ. vt maiora cū maiori pudore confiteaē.

Libens, ideſt ſpontanea, & non coacta.

Verecunda, vt ſcilicet, erubeſcat, & non ſe iactet de peccatis.

Integra, vt ſcilicet, non ſubtrahat aliquid de his, quæ ſunt manifeſtanda.

Secreta, ſcilicet quantùm ad conditionem fori, in quo de occultis conſcientiæ agitur.

Lachry-

Lachrymabilis, quo ad dolorem de peccato commiſſo.

Accelerata, vt ſcilicet, non differat de die in diem. Hoc eſt de bene eſſe.

Fortis, vt ſcilicet, nihil propter verecundiam dimittat.

Et accuſans ſeipſum, & non alium.

Et ſit parere parata, ſcilicet Confeſſori.

Quot ſunt conditiones, quas debet habere confeſſor? Reſpon. quòd ſunt quinque, ſcilicet, Poteſtas, Scientia, Prudentia, Bonitas, & Sigillum. *Conditiones quas debet habere confeſſor quot ſint.*

Prima conditio, quam Confeſſor debet habere, eſt poteſtas, ſcilicet ordinis, iuriſdictionis, & quo ad vſum: & primo quantum ad poteſtatem ordinis, quia non ſacerdos quamuis in neceſſitatis articulo audire poſſit confeſſiones, non tamen poteſt eum abſoluere. Nam ſolis ſacerdotibus datæ ſunt claues Eccleſiæ, & poteſtas ligandi, & ſoluendi. Ioan. cap.20. Nam in tali caſu confeſſionem audiens, tenetur ad ſeruandum ſigillum. Secundò, Confeſſor debet habere poteſtatem iuriſdictionis, ſcilicet ordinariam, & delegatam: quia non poteſt quis ſoluere, vel ligare eum, qui ſibi confitetur, niſi habeat iuriſdictionem ſuper eum: & benè aduertere debet, quantum illa ſe extendat. Tertiò, Confeſſor debet habere poteſtatem quo ad vſum, quia excommunicatus, ſuſpenſus, & huiuſmodi: etſi habeant poteſtatem, non tamen habent vſum talis poteſtatis: ex defectu enim huius poteſtatis, confeſſio redditur inualida, & mortaliter peccat ſacerdos audiens confeſſionem, ſine huiuſmodi poteſtate.

Secunda conditio, quam debet habere Confeſſor, eſt ſcientia, quæ ſecundum S. Thom. in 4. ſent. diſtin.17. in expoſitione literæ: Et ſi non ſit maior, tāta debet eſſe, vt ſciat diſtinguere inter peccatum, & non peccatum: & inter veniale, & mortale, & ſi *Quanta ſcientia debeat eſſe in confeſſore.*

in

in aliquo eſſet dubitatio, ſciat conſiderare, vt poſſit recurrere ad petitiores. Item, ſecundum Bonauentu. in 4. ſentent. eadem diſt. quòd tantam ſcientiam debet habere confeſſor, quòd ſciat diſcernere in peccatis communibus, quid veniale, & quid mortale, & quòd ſciat ſemper ad quę peccata ſua poteſtas ſe extendere poſſit. Vnde ſciendum eſt, quòd Confeſſor quoties ſe ingerit ad confeſſiones audiendas, toties ſe offert ad reſpondendum de quolibet, & interdum de caſibus inopinatis, & aliàs inauditis, & de quæſtionibus valde perplexis.

Tertia conditio, quam debet habere Confeſſor, eſt Prudentia: Vbi ſciendum eſt, quòd Confeſſor debet eſſe prudens, ſcilicet, pœnitentem inſtruendo, interrogando, hortando, animando ad ſpem, & huiuſmodi, ſobriè inueſtigando, ne ſeipſum in tentationem præcipitet, & pœnitentem doceat peccata, quæ ignorat, & iuxta grauitatem peccatorum, & conditionem confitentium, quo ad arguendum peccata, confeſſor prudenter ſe habeat, & pariformiter quo ad omnes: ſed cum ſimplicibus ſe dulciter habeat eos diligenter de modo confitendi inſtruendo, rudes, & ruſticos, ne eorum peccata enormia reputent leuia, durius increpando, ſapientes, & eruditos vrbanius corripiendo. Induratos, & inſenſatos, acriter arguendo, & quantum fieri poteſt, verbis, & exemplis ad compunctionem inducendo, & terrorem extremi iudicij eis incutiendo: Mulieres blandis verbis, & mollibus non alliciendo, ſed potius ſeueris, & rigidis corripiendo, & quàm citius poteſt fieri, ſuperfluis colloquijs penitus reſecatis, de ipſis ſe expediendo.

Quarta conditio, quam debet habere confeſſor, eſt Bonitas, ideſt, vt ſit ſine peccato mortali: hoc eſt, vt nullum habeat peccatum mortale, de quo non ſit contritus: Si in mortali audit confeſſiones,

mortaliter

mortaliter peccat, adminiſtrando ſacramentum iſtud: quia, ſecundum S. Thom. omnis exiſtens in mortali, exhibendo ſe miniſtrum Eccleſiæ in aliquo actu, mortaliter peccat, & toties, quoties huiuſmodi actum facit: non tamen ſemper requiritur confeſſio, niſi in Euchariſtia, ſed ſufficit contritio. Et ideo, qui accedit ad audiendas confeſſiones, debet prius probare ſeipſum ſaltem in generali, dicendo verè ſuam culpam de omnibus commiſſis cum vero propoſito amplius non peccandi mortaliter, & ſatisfaciendi Deo: & ſic contritus miniſtret Sacramentum.

Quinta conditio, quam debet habere Confeſſor, eſt ſigillum; Ita quòd quocunque præcepto ei facto, etiam à Papa, non debet manifeſtare, quę audiuit in confeſſione, ſecundum S. Thom. in 4. ſent. diſtin. 21. quæſtio. 2. artic. 1. quia, quantum ad hoc, nulli, niſi Deo ſubiicitur: & hoc eſt contra prœceptum naturale, & diuinum, quia contra charitatem: Nam præcipitur in cap. omnis, de pœniten. & remiſſ. vbi dicit, Caueat Sacerdos omnino, ne verbo, aut ſigno, aut alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorem: Et ſi requiratur ſub quacunque pœna, an tale quid ſciat, poteſt dicere, ſe neſcire abſolutè, quia neſcit, vt homini ſubiectus, & hoc poteſt iurare, ſecundum S. Thom. ibi. ad 3. Nam ſi hoc fecerit, deponatur & omnibus diebus vitę ſuę ignominioſus, peregrinando pergat, de pœnit. & remiſſ. cap. omnis vtriuſque ſexus.

In quibus caſibus tenetur quis reiterare confeſſionem? Reſpond. ſecundum omnes Doctores in 4. ſentent. diſtin. 17. quòd in ſex: duo ex parte confeſſoris, & quatuor ex parte confitentis. *Confeſſionem reiterare in quib. caſibus quis teneatur.*

Primus eſt, ſi Confeſſori defuit poteſtas abſoluendi: & hoc eſt, quando confitetur ei, qui non poteſt abſoluere, ſecundum S. Thom. & Richar. ibidem,

& 33.quæſt.2.cap. latronem. & arg. extra de pœnit. & remiſſ.cap. ſignificauit.

Secundus eſt, propter ignorantiam confeſſoris: vtputa, quia neſcit ligare, nec ſoluere, ſeu diſcernere inter mortale, & veniale, & conſequenter, nec ritè abſoluere. de pœnit.diſt.6.cap. qui vult.

Tertius eſt, ex parte pœnitentis, quando non confitetur integrè omnia peccata mortalia: & non ſolum ſi tacuit ſcienter, ſed etiam ſi omiſit ex obliuione, ſeu ignorantia affectata, vel craſſa, vt puta, quia de peccatis ante cogitare noluit, nec adhibuit debitam diligentiam: ſecus ſi ex ignorantia probabili aliquid etiam mortale omiſit, quia tunc nõ tenetur iterare, niſi ꝙ omiſit.de pęnit.diſt.3.c.ſi Apoſtolus.

Quartus eſt, quando pœnitens pœnitentiam ſibi iniunctam de mortalibus ſcienter, & deliberatè abſque legitima cauſa omiſit, ſeu non compleuit, & etiam eſt oblitus: ſecus eſt de venialibus tantum. de pœnitent. diſtinctio.3.cap. ſunt plures, & cap.ſi Apoſtolus.

Quintus eſt, cum quis fictè ad confeſſionem vadit, & ſine contritione, vel atritione debita: vtputa, quia non dolet de peccatis omnibus, vel non intendit in futurum abſtinere ab eis ſecundum Archid. de pœnitent. diſtin.3.cap.fin. & Hoſtien.in ſumma, tit.de pęnitent. & remiſ.

Sextus eſt, vt cum tempore, quo confeſſus fuit, erat excommunicatus; quia, ſiue ſciret ſe excommunicatum, ſiue ignoraret probabiliter, vel etiam oblitus fuiſſet, tenetur iterare confeſſionem, cum hoc poſtea nouerit, tam de excommunicatione maiori, quàm de minori. extr.de cler.excom.mi. cap.ſi celebrat, & ſic prima abſolutio fuit nulla.

Confiteri alteri, q̃ ꝓprio ſacerdoti in quib. caſibus quis teneatur

In quibus caſibus poteſt quis alteri confiteri, quã proprio ſacerdoti? Reſpond. ſecundum Hoſtienſ.in ſumma, tit.de pœnit.& remiſ.quòd in octo.

Primus

Primus eſt, quando proprius Sacerdos eſt omnino indiſcretus, & ignarus: vt quia neſcit diſcernere inter peccatum, & non peccatum: nam qui vult confiteri, debet quærere ſacerdotem, qui ſciat ſoluere, & ligare. de pœnit.diſtinct.6.cap. qui vult. & & cap.ſi ſacerdos, & cap.placuit. Et multo magis ſi eſt ſollicitator ad malum, vel reuelator confeſſionis: quia tunc recurrendum eſt ad ſuperiorem, & petere licentiam alteri confitendi, ſecundum S.Tho. in 4.ſent.diſtin.17.

Secundus eſt, quando quis tranſtulit domicilium de vna parochia ad aliam, quia ſtatim efficitur Parochianus illius Eccleſiæ, ad quam ſe traſtulit animo remanendi, & ſubiectus illi curato in omnibus, quæ ad ius parochiale pertinent, præter quam in decimis prædialibus, quæ regulariter illi Eccleſiæ debent dari, in cuius parochia prædia ſunt ſita, extra de parochia.cap.ſi.& 16.quæſt.1. cap. ſi quis laicus.

Tertius eſt, quando quis eſt vagabundus, nullibi habens, nec quærens domicilium, ſed hinc inde circumiens, talis enim poteſt vbique confiteri cuilibet ſacerdoti, nedum, quo ad celebrandum, ſed etiam, quo ad ſoluendum, & ligandum. Nam, & vagabundus criminoſus vbique puniri poteſt.ext.de rap. cap. 1.& Monachus vagabundus vbiq; capi poteſt. 18.quæſtio.2.cap.Abbates.

Quartus eſt, cum quis proprio domicilio relicto nauigat, vel iter facit, quærens quo ſe transferat, ſecund.Richar.in 4.ſent. diſt.17. artic,3. quæſtio.1.

Quintus eſt, ratione delicti, ſcilicet, quando quis deliquit in aliena parochia. extra de rap. cap.1. & 6.quæſtio. 3. cap. placuit: quòd in foro iudiciali intelligitur.16.quæſtio.1.cap.5.& Collec.in cap.omnis de pœn.& remiſ.puta, cum quis eſt excommunicatus in loco delicti, vt fieri ſolet in furtis, & ſimilibus.Nam tunc non poteſt abſolui à proprio ſacer-

dote, ſed ad excommunicatorem mittendus eſt abſoluendus .

Sextus eſt, ratione ſtudij. Nam ſcholares, & alij incolæ anniales, & mercenarij debent confiteri ſacerdoti parochiæ, quam incolunt per annum: vt dicit Innocent. dict.cap.omnis .

Septimus eſt, ratione neceſſitatis: quia in articulo mortis conſtitutus, ſiue occaſione infirmitatis, ſiue alterius periculi, belli, maris, & huiuſmodi, in abſentia proprij ſacerdotis, cuilibet ſimplici ſacerdoti catholico, dummodo cenſura Eccleſiaſtica non ligato, confiteri poteſt, & ab eo abſolui ab omni peccato, etiam ab excommunicatione, ſiue à iure, ſiue ab homine. extra de ſepult. cap. parochiano.

Octauus eſt, ſi ſacerdos nõ proprius ponat ſpem in ratihabitione proprij Sacerdotis: hoc tamen non tenetur, quia in talibus non habet locum, ratihabitio: eod. titul. cap. actus legitimi. & cap. ratihabitionem, lib. 6. Vbi ſciendum, ſecund. Hoſtien. quòd in omni caſu, quo quis poteſt audire alienum parochianum, debet audiens de bene eſſe confitenti iniungere, quòd ſe repræſentet proprio ſacerdoti. ar. extr. de ſent. excom. cap. de cætero. & cæt. ea naſcitur, & cap. quòd de his. & Concil. Trid. ſeſſ. 14. cap. 7.

Sacerdos proprius quid ſit. Quis eſt proprius ſacerdos? Reſpond. ſecundum S. Thom. in Opuſc. & Petr. de Palud. in 4. ſen. diſt. 16. quæſtio. 3. arti. 1. quòd proprius ſacerdos eſt omnis, qui habet curam alicuius ordinariam, ſiue delegatã in foro animæ. Sed ſtrictius accipitur proprius ſacerdos ille, qui iure ſuo ordinario, & immediatè habet hanc curam, vt Papa, Epiſcopus, & Curatus Parochialis: quia his tribus immediatè quælibet anima ſubeſt, videlicet, Papæ, qui curam habet omnium generaliter, & vbique. Epiſcopo proprio, quo ad ſuam diocęſim: & de his habetur expreſsè. in Clement. cap. dudum, de ſepult. Et proprio curato, quo

ad

ad ſuam parochiam. vt in cap. omnis, de pœnitent. & remiſſ.

Quid eſt Cura animarum? Reſpond. ſecundum Innocen. quòd eſt poteſtas ligandi, & ſoluendi in foro pœnitentiali, & reijciendi, & recipiendi in Eccleſia, cogendi, & puniendi exceſſus. Vnde ſub hac intelligitur etiam interdicere, ſuſpendere, & excommunicare, vt dictum eſt in Tractatu duodecimo primæ partis. *Cura animarum quid ſit.*

Quomodo Confeſſor ſe debet habere erga infirmos? Reſpond. quòd Confeſſor, cum ad infirmum pro cõfeſſione vocatur, cum omni ſolicitudine eum audire debet, & omni diligentia eius ſaluti intendere. Vnde, de pęnit. diſt. 6. cap. ſi quis: dicitur, Quanquam periculoſum eſt, pęnitentiam vſque ad extremum vitæ differre: Tamen quia nemo eſt deſperandus, dum in hoc corpore conſtitutus eſt. ead. diſtin. cap. nemo. Presbyter, qui morientibus, vel in mortis periculo conſtitutis pęnitentiam negauerit, eorum animarum reus erit. 29. quæſtio. 6. cap. ſi presbyter. & cap. ſequen. Facile eſt enim prudenti Confeſſori in tali caſu, animum, etiam cuiuslibet magni peccatoris ad Deum conuertere, & ad omne bonum perſuadere, & diſponere, ac tandem eius animam de inferno liberare. *Confeſſor quomodo erga infirmos ſe habere debeat.*

Quæ ſunt illa, quę ſacerdos infirmũ debet interrogare? Reſpond. quòd ſi infirmus eſt ſuæ mentis compos, debet eum inducere cum ſpe venię ad contritionem, & interrogare eum, quantum temporis eſt, ex quo non fuit confeſſus: & totius illius temporis, quo non eſt confeſſus, omnium peccatorum ſuorum ab eo exigat puram confeſſionem, eum interrogãdo in generali, vel in ſpeciali plus, & minus, prout eius diſcretioni, & confitentis conditioni expedire videbitur, & infirmitatis grauitas ſine multo detrimento patietur, & præcipuè de his interro- *Sacerdos quæ infirmũ interrogare debeat.*

gandus eſt: Si contentatur de omni eo, quod Deo placuerit circa ipſum diſponere, ſiue de ſanitate, vel infirmitate, ſiue de vita, ſiue de morte, & ſi doleat de omni offenſa Dei, & proximi, & ei iniurias remittit, nam aliàs ſaluari non poteſt, & ſimilibus. Si verò fuerit infirmitate grauatus, ſeu in periculo mortis conſtitutus, non eſt ei pœnitentia iniungenda, ſed tantum innoteſcenda quantitas, & qualitas. 26. q. 6. cap. ſi presbyter. & cap. ab infirmis. Declarare tamen debet ei ſacerdos. Si tu eſſes ſanus, talem pœnitentiam tibi darem, & vſque ad tale tempus, quamuis etiam multo maiorem facere deberes ſecũdum Canones, & ſi conualueris, facias hoc, vel illud. Si verò ad Deum migraueris, facias pro pœnitentia talem eleemoſinam, vel iniungas hæredibus tuis, vel amicis, vt pro te faciant: & ſi hoc acceptat, ſecurè eum abſoluat: talis enim erit viatico reficiendus, & ante mortem oleo inungendus, & amicorum orationibus, & eleemoſynis adiuuandus: vt in d. cap. ab infirmis. Si verò talis infirmus infirmitate oppreſſus loquelam amiſerit, vel in freneſim conuerſus fuerit: diſtingue, quia, aut talis benè viuebat, vt fidelis Chriſtianus, ſingulis annis confitebatur, & ſe communicabat, & huiuſmodi, licet ſacramenta non petierit: quia talia ex inſperato acciderunt: vel etiã ſi malus, & obſtinatus diù in peccatis perſeuerauerit, & à longo tempore non eſt confeſſus: petijt tamen ſacerdotem pro confeſſione, & oſtendit ſe omnia velle facere, quæ debuit, & de hoc dent teſtimonium, qui eum audierunt, & periculum eſt in mora, quia continuò creditur moriturus, in vtroque caſu talis præſupponitur contritus: Ideò aliquo de circunſtantibus faciente pro eo confeſſionem generalem, ſacerdos abſoluat eum ab omnibus cenſuris, caſibus, & peccatis iniungens aliquid circunſtantibus, vel conſanguineis, aut hæredibus pro anima

eius

eius faciẽda, ſi voluerint acceptare. Deinde ꝓprius ſacerdos miniſtrabit ſacramentum Euchariſtiæ, licet non ſit confeſſus, eò quòd non potuit. 26. quæſt. 6. cap. is, qui: niſi timeretur de eius expuitione, vel vomitu. Idem, videtur, ſi quis à natiuitate amens fuerit, nam talis poteſt baptizari, & ei in neceſſitate, ſcilicet, in mortis articulo conſtituto, Sanctum Corpus Chriſti dari: vt no. glo. 26. quæſt. cap. qui recedunt. Extrema verò vnctio omnino talibus danda eſt, etiam ſi non potuerint communicare: quia licet propter freneſim non permitterent ſe inungi, poterũt ligare, & ſibi violenter dari, ſecus autem de eo, qui multo tempore citra non confeſſus eſt, vel notorius peccator exiſtens, ſubitò incurrit amẽtiam, vel loquelam perdidit, nec prius, vel poſtea oſtendit ſigna contritionis: nam tali ſacramenta non debent dari, nec in eccleſiaſtica ſepultura ſepeliri.

Interrogationes infirmo morięti, quomodò facienda ſint.

Quomodo faciendæ ſunt Interrogationes infirmo morienti? Reſpon. ſecun. Anſel. quòd primò infirmus interrogari debet? Si credit omnia, quę ſunt fidei Chriſtianæ; & reſpondeat, Credo. Secundò, ſi gaudet ſe mori in fide Chriſtiana, & reſpõdeat, Gaudeo. Tertiò, ſi recognoſcit, ſe Deum multum offendiſſe: & reſpondeat, recognoſco. Quartò, ſi dolet de omni Dei offenſa: & reſpondeat, doleo. Quintò, ſi proponit de cętero ab omni offenſa peccati mortalis abſtinere: & reſpondeat, diuino auxilio mediante propono. Sextò, ſi credit meritis paſſionis Chriſti, & non proprijs, ad gloriam peruenire; & reſpondeat, credo. Vltimò, debet ſic dici, ſi occurrerit tibi inimicus diabolus, ſemper ei opponas merita paſſionis Chriſti.

Item, ſecun. eundem Anſelmum, Ab infirmo languente, ſic debet ſacerdos interrogare. Frater lętaris, quia in fide Chriſtiana morieris, reſpondeat infirmus, etiam. Fateris te non ita bene vixiſſe, vt debuiſti,

buiſti, reſpondeat etiam. Pœnitet te de hoc, & habes voluntatem emendandi te, ſi ſpacium haberes viuendi, reſpondeat etiam. Credis, quòd Ieſus Chriſtus filius Dei viui natus fuit ex Maria Virgine glorioſa, reſpondeat etiam. Credis te non poſſe ſaluari, niſi per mortem eius, reſpondeat etiam. Agis ei gratiam ex toto corde propter iſta beneficia, reſpondeat etiam. Dicat Sacerdos age dum ſupereſt in te anima tua, in eius morte ſola totam fiduciam tuam pone, huic morti te totum immiſce, hac te totum contege, te totum inuolue. Si Deus te iudicare voluerit propter peccata tua, dic mortem Ieſu Chriſti Domini noſtri obijcio inter me, & mala merita mea, ipſiusq; mortem offero pro bono merito, quòd habere debuiſſem, ipſamque mortem pono inter me, & iram tuam.

Exhortetur etiam Sacerdos infirmum, ꝙ patienter, & humiliter ſuſtineat, & ſuſcipiat infirmitatem ſibi immiſſam à Deo, nam infirmitas corporis, ſi benè, & ſine murmure toleretur, parit animæ ſanitatem: Flagellum ergo Dei, ne contemnas, à quo ſolo eſt animæ ſalus, ſed magis age gratias Deo te flagellanti, te corripienti: flagellat Deus omnem filium, quem recipit. ad Hebr. cap. 12.

Item, contemptum vitæ præſentis, & mortis appetitum, Sacerdos infirmo tali modo, quo poterit, ſuadeat: vt ſi de vitæ huiuſmodi miſeræ naufragio intimè cogitares, feſtinanter mori in Domino concupiſceres: beati enim mortui, qui in Domino moriuntur. Conſidera vitam præſentem, cuius initium dolore plenum, medium, & ærumnis, & peccato infectum, finem verò, pœnam multiplicem comitantem, & vide, an potius ſit appetendum [illegible] mori, an malè viuere; nemo ſine crimi[illegible] ait Eccleſiaſt. Hoc aduertebat ſatis Apo[illegible] dicebat, Cupio diſſolui, & eſſe cum

Chriſto,

Chriſto, multo autem melius: denique præſentis vitæ moleſtias quis ſufficit numerare, ſcilicet, eſurire, ſitire, calere, frigeſcere, laſſari, & alia, quaſi innumerabilia, ex conſuetudine quaſi nobis domeſtica. Sunt, & alia incommoda ſpiritus longe grauiora, vt concupiſcere, fornicari, adulterari, rapere, furari, occidere, mutilare, iraſci, & odire, & alia plurima, quæ ſpiritum necant, à quibus omnibus per mortem liberari, cum alia via non poterit, quis ſapiens non deſideraret. Hinc eſt, quòd Auguſt. mortem ſic alloquitur. O mors deſiderabilis, finis omnium malorum præſentium, laborum clauſula, quietis principium, quis excogitare poteſt vtilitates tuarum beatitudinum.

Quæ ſunt ſigna, per quæ cognoſcitur infirmus, quod quàm citò morietur. Primum ſignum eſt, quando quis conſideret faciem infirmi, qui ſi omnino diſſimilis eſt reſpectu ſtatus ſanitatis, ſignum eſt mortis. Secundum ſignum eſt, ſi infirmus vigilat, & lucem, & homines fugit, & faciem abſcondere nititur, ſignum eſt mortis. Tertium ſignum eſt, ſi infirmus ſtridet dentibus in acuta paſſione, & eſt antiquus, nec hoc antea facere conſueuerat, vel inſanire incipit, tunc citò morietur. Quartum ſignum eſt, ſi naſus contrahitur, & ſi labia contrahuntur, ſignum eſt mortis. Quintum ſignum eſt, ſi infirmus habet linguam ſiccam, & nigram, puſtulam in lingua, hoc eſt ſignum mortis. Sextum ſignum eſt, ſi ſternutationem non habet, cum piper, vel helleborum immittitur in naſum infirmi: quòd tamen ſimplices facere non debent, alioquin infirmum grauiter lędere poſſent, & eſt ſignum malum, ſi non ſternutat: modò in ſternutatione mouetur totum corpus hominis ab intra, & ab extra. Septimum ſignũ eſt, ſi ſordes aurium, quæ naturaliter ſunt amaræ, vertantur in dul

Signa per quæ cognoſcitur infirmus vt cũ citò morietur quæ ſint.

cem

cem ſaporem, eſt ſignum mortis. Octauum ſignum eſt, ſi ſudor, & anhelitus frigeſcit, & inſuper manus ipſius infirmi ſunt frigidæ, & fuſcæ, ſignum eſt mortis. Nonum ſignum eſt, ſi infirmus nec dormire, nec requieſcere poteſt, ſed iam vult hic, iam illuc, nec in vno loco manere poteſt, ſignum eſt mortis.

Vnde notandum eſt, cum homo eſt in in anxietate mortis, deuotè orare debet, ſi non ore poteſt, tamen corde. Iſid. de ſummo bono, Melius eſt cum ſilentio cordis orare ſine ſono vocis, quàm ſolis verbis, ſine intuitu mentis. Item, in agone homo debet clamare, & iſte clamor non debet fieri ore, ſed corde: quia iſte clamor, quem Deus vult habere in agone, nihil aliud eſt, niſi deſiderium cordis,. quòd homo debet habere pro æternis gaudijs. In agone enim quiſque abſtrahere debet ab omnibus terrenis, & corporalibus rebus, & eleuare mentem ſuam ad Deum, & ad cœleſtia, ſic vt vnuſquiſque poſſit dicere cum Apoſtolo, Philip. capit. primo. Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Item in agone homo debet flere ſaltem corde pro peccatis ſuis: Caſsiodor. ſuper Pſalm. Dominus neſcit differre, quem compuncto corde ſibi ſenſerit ſupplicare. Ezech. capit. 17. In quacunque hora peccator ingemuerit, omnium peccatorum eius amplius non recordabor. Item, in agone mortis homo debet committere animam ſuam Deo omnipotenti, qui eſt protector omnium ſperantium in ſe. Item, homo debet reddere animam ſuam ipſi Deo, qui eſt creator, & redemptor animarum noſtrarum. Vnde crucifixus habendus eſt iuxta infirmum, vt infirmus per ſignum crucifixi viſum admoneatur ad meditandum paſsionem Chriſti, vt ſicut Chriſtus mortuus eſt in cruce, ſic & ipſe velit mori: etiam circa infirmum habenda eſt aqua benedicta, & ipſe infirmus ſæpe aſpergatur propter

infeſtationes dæmonum, quia in agone adſunt multi dæmones.

Item Sacerdos in agone mortis debet ſic infirmum exhortari, Frater, ſi vis ad viſionem Dei tui peruenire, omnino oportet, vt ſis mundus in mente. Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt, ait Chriſtus. Si ergo vis mundum cor, & puram conſcientiam habere, peccata tua vniuerſa cõfitere: oris enim confeſſio fit ad ſalutem, ait Apoſtolus. Et ſi ante hoc, aut per obliuionem, aut verecundiæ confuſionem, aliqua peccata, vel circunſtantias aggrauantes omiſiſti, truncaſti, abſcondiſti, vel minus plenè dixiſti, reſume, & confitere, quoniam in proximo eſt, vt amplius confiteri non poſſis: dic vni peccata tua, & Deus coram millibus in iudicio teget ea. *Si* hic tu tegas, & abſcondas in omniũ conſpectu, ad tui confuſionem nudabuntur. Recogita ergo omnes annos tuos in amaritudine animæ tuæ: & ſi forte prius confeſſus es grauia, modò ſaltem, ſi ſuperuixeris, reliqua confitere: non ſit tua ſollicitudo de vxore, de liberis, de rebus mundialibus, ſed omnem ſollicitudinem tuam proijce in Deum, vt hortatur Beatus Petrus: non ſis immemor tuæ ſalutis, multum tempus in vanum trãſegiſti, nunc vna hora tibi forte ſupereſt in hac vita, vel paulo plures: hanc, vel illam, ſeu illas expende totaliter in vtilitatem animæ tuæ, & commodum: ſurge, & comede, grandis enim tibi reſtat via, ſurge de lacu miſerię, & de luto fecis ſpiritualis, ideſt, peccati per confeſſionem, & lotus lachrymis contritionis, comede corporis Chriſti ſacramentum, & hoc erit tibi viaticum, ideſt, via hac, qua gradieris, robur, & fulcimentum, & ambulabis per Dei gratiam in fortitudine cibi illius vſque ad montem Dei, quòd tibi concedat fidelium omnium redemptor Dei filius Ieſus Chriſtus.

Quomo-

Confeſſor quomodo ſe habere dẽat circa abſolutionẽ peccatorum.

Quomodo Confeſſor ſe debet habere circa abſolutionem peccatorum? Reſpon. quòd poſtquam pœnitens integrè omnia peccata ſua confeſſus fuerit: conſideret Confeſſor, ſi occurrat aliquod peccatum, de quo pœnitens abſolui non debeat ante reſtitutionem factam, vel ſaltem ſine firmo propoſito reſtituendi, cum potuerit: & in his ita diſcretè ſe habeat, ne in deſperationem pęnitens inducatur. Conſideret, ſi occurrat in confeſſione aliquis caſus reſeruatus ſuperiori, ſiue ſit caſus excommunicationis maioris, ſiue propter enormitatem, vel alia cauſa reſeruata: & ſi pęnitens excommunicatus fuerit, remittat eum ad illum, qui poteſt eum ab excommunicatione abſoluere, antequàm abſoluat à peccatis. Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 7. Si verò non ſit excommunicatus, ſed habet aliquos caſus, vel peccata ſuperiori reſeruata, tunc debet eum abſoluere ab his, à quibus poteſt: deinde remittere eum ad ſuperiorem, de reſiduo abſoluendum, informando pœnitentem, quòd illa peccata, à quibus ipſe non potuit eum abſoluere, confiteatur Epiſcopo, vel eius Vicario, & faciat ſe ab eis abſolui; nec per hoc dicitur confeſſio diuiſa, quia integrè confitetur primo, & abſoluens ſecundò confirmat, & perficit, quòd inceptum erat: vel ſi confeſſus, perſona ſimplex fuerit, vadat ipſe Confeſſor, ſi poteſt, ad Epiſcopum pro authoritate obtinenda, aut ſi confitentem mittit, de eius licentia illa peccata in cedula, quam ipſemet pœnitens portet Epiſcopo, vel eius Vicario, ſcribat ſub hac forma, vel ſimili, videlicet: Latorem, vel latricem præſentium pro homicidio, vel inceſtu, in tali gradu commiſſo, abſoluendũ paternitati veſtræ tranſmitto, vt beneficium abſolutionis impendendo, & ſalutarem pœnitentiam iniungendo, ipſum Sanctæ Eccleſiæ reconcilietis. Et Confeſſor cautum ipſum reddat, ne illam cedulam

alteri

alteri legendam tradat. Sed ſi ille non habet caſum reſeruatum, vel etiam ſi habet, & ipſe Confeſſor ab omnibus abſoluere poteſt, liberè abſoluat eum.

Vnde, ſi confitens in articulo, ſeu periculo mortis ſit poſitus, ab omnibus cenſuris, caſibus, & peccatis, poterit Confeſſor eum abſoluere, & ab omni excommunicatione, ſiue à iure, ſiue ab homine, ratione neceſſitatis: ſiue occaſione infirmitatis, ſiue alterius periculi, belli, maris, & huiuſmodi, in abſentia proprij ſacerdotis, cuilibet ſimplici Sacerdoti catholico, dummodo cenſura Eccleſiaſtica non ligato: extra de ſepultu. cap. parochiano. niſi ſpecialiter aliud ſit ſtatutum, vt in Excommunicationibus Bullæ cœnæ Domini. Si verò ſanus fuerit, & ligatus reperitur aliqua excommunicatione iudicis, remittat eum ad excommunicatorem, vel ad eius ſuperiorem, ad quos de iure pertinet abſolutio, ſecundum Richar. in 4. ſenten. diſtin. 18. art. 9. quæſt. 1. Si autem ſit excommunicatus excommunicatione iuris, abſoluat eum ab ea, ſi poteſt: ſi autem non poteſt, remittat eum ad habentem authoritatem abſoluendi, vt ſupra dictum eſt. nec abſoluat eum à peccatis, priuſquam fuerit abſolutus ab excommunicatione: quia excommunicatus maiori, ſeu minori excommunicatione non eſt particeps ſacramẽtorum Eccleſiæ, ſecundum omnes Doctores, in 4. ſentent. diſtin. 18 artic. 9. quæſtio. 4. ſecus autem ſi ignoranter abſoluat.

Sacerdos ſimplex ĩ quib. caſibus pœnitentẽ abſoluere nõ poſſit, ſed ad ſuperiorẽ remittere.

In quibus caſibus ſimplex Sacerdos non poteſt pœnitentem abſoluere, ſed ad ſuperiorem remittere? Reſpondeo. ſecundum Sanct. Thom. in 4. ſententiarum diſtinctio. 19. quæſtio. 1. ad 3. quòd in quinque caſibus. Primus eſt, quando eſt ſolemnis pœnitentia imponenda. Secundus eſt de excommunicatis. Tertius eſt quando inuenit irregularitatem contractam. Quartus eſt de incendiarijs.

Quintus eſt quando eſt conſuetudo in alio Epiſcopatu, quòd omnia crimina ad terrorem Epiſcopo reſeruantur. Concil. Triden. ſeſſ. 14 cap. 7.

Confeſſor quomodo ſe habere dēat in impoſitione pœnitentiæ.

Quomodo Confeſſor debet ſe habere in impoſitione pœnitentiæ? Reſpond. quòd Sacerdos debet ſcire, & attendere in danda pęnitentia, & res, & facultatem pęnitentis, ſicut peritus medicus conſiderat in danda medicina vires ægrotantis, ſcilicet, quęcunque medicina, ſiue pœnitentia conueniat: Et ſecundum hoc iniũgatur alijs ieiunare, alijs eleemoſinæ, alijs peregrinatio, alijs plus, alijs minus, proprietatem, & vires pęnitentis conſideret. Vt autem ſciatur, qualiter ſacerdos procedere debeat. Nota, quòd pro quolibet peccato mortali, deberet regulariter ſeptemnis pęnitentia imponi 33. quæſt. 2. c. hoc ipſum; niſi maior, vel minor inueniatur in canone expreſſa: & hoc intellige pro crimine publico: non eſt maior, vel minor pęnitentia, quum ſcripta reperitur, imponēda, niſi ex magna cauſa ſuper hoc diſpenſetur. extra de pęnit. & remiſſ. cap. quæſitum. Si autem ſit occultum, tunc indiſtinctè pęnitentia, erit arbitraria, & huiuſmodi ſeptemnis pęnitentia, magis, vel minus aſpera debet imponi, ſecundum quòd maioritas criminis, vel minoritas cum cæteris circunſtantijs expoſcit: quòd ſecundum Hieronym. plus valet apud Deum mortificatio vitiorum, quàm abſtinentia ciborum. de pęnit. diſtin. 1. cap menſuram. Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. de ſatisfact. neceſſ. & fruct. Catech. de pęn. ſac. cap. vltim.

Et bene faceret Sacerdos, ſi diceret ita pęnitenti, tu cōmiſiſti tot, & talia peccata mortalia, pro quorum quolibet deberes ſeptemnem pęnitentiam ſubire: ſed quia forte vita tua ad hoc non ſufficeret, iniungo tibi talem pęnitentiam pro omnibus, & concedo, quòd Indulgentiæ prælatorum, quas tuo labore, ſeu eleemoſinis te mereri contigerit, tibi proſint, & omnia bona, quæ facies, & mala, quæ tole-

tolerabilis iniungo tibi pro pęnitencia. Item, ſi pęnitens nolit ſubire onus pęnitētiæ ſibi impoſitum, inducat eum ad hoc, ſuaſionibus, & exemplis oſtendendo ei, quantam pęnam ſuſtinuit primus parens cum tota poſteritate pro guſtu pomi vetiti. Exprimat ei horrorem pęnarum inferni, acerbitatem purgatorij, quod in illo purgabitur hic plenè per pęnitentiam.

Caueat Sacerdos, ne cuiquam tam grauem pęnitentiam imponat, quòd eam complere non poſſit: melius eſt enim de miſericordia rationem reddere, quàm de crudelitate: vbi enim paterfamilias largus eſt, non debet diſpenſator eſſe tenax: & ſi Dominus benignus eſt, vt quid vult ſeruus apparere auſterus. 26. quæſt. 7. cap. alligant.

Caueat etiam Sacerdos ex alio latere, ne per indiſcretam pietatem, pęnitenti noceat: nam facilitas veniæ incentiuum tribuit delinquendi. 23. quæſtio. 4. cap. eſt iniuſta miſericordia. Et ſicut nulli homini claudenda eſt miſericordia, ita nulli peccatori, relaxanda eſt impunitas: ibidem, cap. duo iſta. Sic ergo moderatè ſe habeat ſacerdos, & prudenter, vt nullum ſinat peccatorem à ſe decedere deſperatum propter grauitatem pęnitentiæ: ſed potius ſibi imponat pro quolibet die, dicat vnum Pater noſter, & Aue Maria: vel qualibet ſeptimana vadat ad Eccleſiam, vel aliquid leuius, quòd mera ſuſcipere voluerit voluntate.

Vnde, Magiſter ſent. dicit, quòd ſi Sacerdos non iniungat pęnitentiam condignam, vel ſi iniungat dignam, & pęnitens eam non implet, non abſoluitur à tota pœna debita, ſed à tanta, quantam pęnitentiam fecit, niſi fortè propter magnitudinem contritionis, pars reſidua dimittatur. Catech. de ſacr. pęnit. cap. vltim.

Quæ pœnitentia eſt pro ſingulis peccatis iniungenda?

gandus eſt: Si contentatur de omni eo, quod Deo placuerit circa ipſum diſponere, ſiue de ſanitate, vel infirmitate, ſiue de vita, ſiue de morte, & ſi doleat de omni offenſa Dei, & proximi, & ei iniurias remittit, nam aliàs ſaluari non poteſt, & ſimilibus. Si verò fuerit infirmitate grauatus, ſeu in periculo mortis conſtitutus, non eſt ei pœnitentia iniungenda, ſed tantum innoteſcenda quantitas, & qualitas. 26. q. 6. cap. ſi presbyter. & cap. ab infirmis. Declarare tamen debet ei ſacerdos. Si tu eſſes ſanus, talem pęnitentiam tibi darem, & vſque ad tale tempus, quamuis etiam multo maiorem facere deberes ſecūdum Canones, & ſi conualueris, facias hoc, vel illud. Si verò ad Deum migraueris, facias pro pœnitentia talem eleemoſinam, vel iniungas hæredibus tuis, vel amicis, vt pro te faciant: & ſi hoc acceptat, ſecurè eum abſoluat: talis enim erit viatico reficiendus, & ante mortem oleo inungendus, & amicorum orationibus, & eleemoſynis adiuuandus: vt in d. cap. ab infirmis. Si verò talis infirmus infirmitate oppreſſus loquelam amiſerit, vel in freneſim conuerſus fuerit: diſtingue, quia, aut talis benè viuebat, vt fidelis Chriſtianus, ſingulis annis confitebatur, & ſe communicabat, & huiuſmodi, licet ſacramenta non petierit: quia talia ex inſperato acciderunt: vel etiā ſi malus, & obſtinatus diù in peccatis perſeuerauerit, & à longo tempore non eſt confeſſus: petijt tamen ſacerdotem pro confeſſione, & oſtendit ſe omnia velle facere, quæ debuit, & de hoc dent teſtimonium, qui cum audierunt, & periculum eſt in mora, quia continuò creditur moriturus, in vtroque caſu talis præſupponitur contritus: Ideò aliquo de circunſtantibus faciente pro eo confeſſionem generalem, ſacerdos abſoluat eum ab omnibus cenſuris, caſibus, & peccatis iniungens aliquid circunſtantibus, vel conſanguineis, aut hæredibus pro anima

eius

eius faciēda,ſi voluerint acceptare. Deinde ꝓprius ſacerdos miniſtrabit ſacramentum Euchariſtiæ, licet non ſit confeſſus,eò quòd non potuit.26.quæſt. 6.cap.is, qui: niſi timeretur de eius expuitione, vel vomitu.Idem,videtur, ſi quis à natiuitate amens fuerit, nam talis poteſt baptizari,& ei in neceſſitate,ſcilicet, in mortis articulo conſtituto, Sanctum Corpus Chriſti dari: vt no. glo. 26. quæſt. cap.qui recedunt. Extrema verò vnctio omnino talibus danda eſt,etiam ſi non potuerint communicare:quia licet propter freneſim non permitterent ſe inungi, poterũt ligare, & ſibi violenter dari,ſecus autem de eo, qui multo tempore citta non confeſſus eſt,vel notorius peccator exiſtens, ſubitò incurrit amētiam, vel loquelam perdidit, nec prius, vel poſtea oſtendit ſigna contritionis: nam tali ſacramenta non debent dari,nec in eccleſiaſtica ſepultura ſepeliri.

Interrogationes infirmo moriēti, quomodò faciendæ ſint.

Quomodo faciendæ ſunt Interrogationes infirmo morienti? Reſpon.ſecun.Anſel. quòd primò infirmus interrogari debet? Si credit omnia,quę ſunt fidei Chriſtianæ; & reſpondeat, Credo. Secundò, ſi gaudet ſe mori in fide Chriſtiana,& reſpōdeat,Gaudeo. Tertiò,ſi recognoſcit,ſe Deum multum offendiſſe: & reſpondeat,recognoſco. Quartò,ſi dolet de omni Dei offenſa: & reſpondeat,doleo. Quintò,ſi proponit de cętero ab omni offenſa peccati mortalis abſtinere: & reſpondeat,diuino auxilio mediante propono. Sextò, ſi credit meritis paſſionis Chriſti,& non proprijs,ad gloriam peruenire;& reſpondeat,credo. Vltimò, debet ſic dici, ſi occurrerit tibi inimicus diabolus, ſemper ei opponas merita paſſionis Chriſti.

Item,ſecun.eundem Anſelmum,Ab infirmo languente, ſic debet ſacerdos interrogare. Frater lętaris,quia in fide Chriſtiana morieris,reſpondeat infirmus, etiam. Fateris te non ita bene vixiſſe. vt de-

buiſti, reſpondeat etiam. Pœnitet te de hoc, & habes voluntatem emendandi te, ſi ſpacium haberes viuendi, reſpondeat etiam. Credis, quòd Ieſus Chriſtus filius Dei viui natus fuit ex Maria Virgine glorioſa, reſpondeat etiam. Credis te non poſſe ſaluari, niſi per mortem eius, reſpondeat etiam. Agis ei gratiam ex toto corde propter iſta beneficia, reſpondeat etiam. Dicat Sacerdos age dum ſupereſt in te anima tua, in eius morte ſola totam fiduciam tuam pone, huic morti te totum immiſce, hac te totum contege, te totum inuolue. Si Deus te iudicare voluerit propter peccata tua, dic mortem Ieſu Chriſti Domini noſtri obijcio inter me, & mala merita mea, ipſiusq; mortem offero pro bono merito, quòd habere debuiſſem, ipſamque mortem pono inter me, & iram tuam.

Exhortetur etiam Sacerdos infirmum, vt patienter, & humiliter ſuſtineat, & ſuſcipiat infirmitatem ſibi immiſſam à Deo, nam infirmitas corporis, ſi benè, & ſine murmure toleretur, parit animæ ſanitatem: Flagellum ergo Dei, ne contemnas, à quo ſolo eſt animæ ſalus, ſed magis age gratias Deo te flagellanti, te corripienti: flagellat Deus omnem filium, quem recipit. ad Hebr. cap. 12.

Item, contemptum vitæ præſentis, & mortis appetitum, Sacerdos infirmo tali modo, quo poterit, ſuadeat: vt ſi de vitæ huiuſmodi miſeræ naufragio intimè cogitares, feſtinanter mori in Domino concupiſceres: beati enim mortui, qui in Domino moriuntur. Conſidera vitam præſentem, cuius initium dolore plenum, medium, & ærumnis, & peccato infectum, finem verò, pœnam multiplicem comitantem, & vide, an potius ſit appetendum benè mori, an malè viuere; nemo ſine crimine viuit, ait Eccleſiaſt. Hoc aduertebat ſatis Apoſtolus, cum dicebat, Cupio diſſolui, & eſſe cum

Chriſto,

Chriſto, multo autem melius: denique præſentis vitæ moleſtias quis ſufficit numerare, ſcilicet, eſurire, ſitire, calere, frigeſcere, laſſari, & alia, quaſi innumerabilia, ex conſuetudine quaſi nobis domeſtica. Sunt, & alia incommoda ſpiritus longe grauiora, vt concupiſcere, fornicari, adulterari, rapere, furari; occidere, mutilare, iraſci, & odire, & alia plurima, quæ ſpiritum necant, à quibus omnibus per mortem liberari, cum alia via non poterit, quis ſapiens non deſideraret. Hinc eſt, quòd Auguſt. mortem ſic alloquitur. O mors deſiderabilis, finis omnium malorum præſentium, laborum clauſula, quietis principium, quis excogitare poteſt vtilitates tuarum beatitudinum.

Signa ꝑ quæ cognoſcitur infirmus vt cũ citò morietur quæ ſint.

Quæ ſunt ſigna, per quæ cognoſcitur infirmus, ꝙ quàm citò morietur. Primum ſignum eſt, quando quis conſideret faciem infirmi, qui ſi omnino diſſimilis eſt reſpectu ſtatus ſanitatis, ſignum eſt mortis. Secundum ſignum eſt, ſi infirmus vigilat, & lucem, & homines fugit, & faciem abſcondere nititur, ſignum eſt mortis. Tertium ſignum eſt, ſi infirmus ſtridet dentibus in acuta paſſione, & eſt antiquus, nec hoc antea facere conſueuerat, vel inſanire incipit, tunc citò morietur. Quartum ſignum eſt, ſi naſus contrahitur, & ſi labia contrahuntur, ſignum eſt mortis. Quintum ſignum eſt, ſi infirmus habet linguam ſiccam, & nigram, puſtulam in lingua, hoc eſt ſignum mortis. Sextum ſignum eſt, ſi ſternutationem non habet, cum piper, vel helleborum immittitur in naſum infirmi: quòd tamen ſimplices facere non debent, alioquin infirmum grauiter lędere poſſent, & eſt ſignum malum, ſi non ſternutat: modò in ſternutatione mouetur totum corpus hominis ab intra, & ab extra. Septimum ſignũ eſt, ſi ſordes aurium, quæ naturaliter ſunt amaræ, vertantur in dul

cem ſaporem,eſt ſignum mortis. Octauum ſignum eſt, ſi ſudor,& anhelitus frigeſcit, & inſuper manus ipſius infirmi ſunt frigidæ, & fuſcæ,ſignum eſt mortis. Nonum ſignum eſt, ſi infirmus nec dormire, nec requieſcere poteſt,ſed iam vult hic,iam illuc,nec in vno loco manere poteſt, ſignum eſt mortis.

Vnde notandum eſt, cum homo eſt in in anxietate mortis, deuotè orare debet, ſi non ore poteſt, tamen corde. Iſid. de ſummo bono, Melius eſt cum ſilentio cordis orare ſine ſono vocis, quàm ſolis verbis, ſine intuitu mentis. Item, in agone homo debet clamare, & iſte clamor non debet fieri ore, ſed corde: quia iſte clamor, quem Deus vult habere in agone, nihil aliud eſt, niſi deſiderium cordis,. quòd homo debet habere pro æternis gaudijs. In agone enim quiſque abſtrahere debet ab omnibus terrenis, & corporalibus rebus, & eleuare mentem ſuam ad Deum, & ad cœleſtia, ſic vt vnuſquiſque poſſit dicere cum Apoſtolo, Philip. capit. primo. Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Item in agone homo debet flere ſaltem corde pro peccatis ſuis: Caſsiodor. ſuper Pſalm. Dominus neſcit differre, quem compuncto corde ſibi ſenſerit ſupplicare. Ezech. capit. 17. In quacunque hora peccator ingemuerit, omnium peccatorum eius amplius non recordabor. Item,in agone mortis homo debet committere animam ſuam Deo omnipotenti, qui eſt protector omnium ſperantium in ſe. Item, homo debet reddere animam ſuam ipſi Deo, qui eſt creator,& redemptor animarum noſtrarum. Vnde crucifixus habendus eſt iuxta infirmum, vt infirmus per ſignum crucifixi viſum admoneatur ad meditandum paſsionem Chriſti, vt ſicut Chriſtus mortuus eſt in cruce, ſic & ipſe velit mori: etiam circa infirmum habenda eſt aqua benedicta, & ipſe infirmus ſæpe aſpergatur propter

infeſtationes dæmonum, quia in agone adſunt multi dæmones.

Item Sacerdos in agone mortis debet ſic infirmum exhortari, Frater, ſi vis ad viſionem Dei tui peruenire, omnino oportet, vt ſis mundus in mente. Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt, ait Chriſtus. Si ergo vis mundum cor, & puram conſcientiam habere, peccata tua vniuerſa cõfitere: oris enim confeſſio fit ad ſalutem, ait Apoſtolus. Et ſi ante hoc, aut per obliuionem, aut verecundiæ confuſionem, aliqua peccata, vel circunſtantias aggrauantes omiſiſti, truncaſti, abſcondiſti, vel minus plenè dixiſti, reſume, & confitere, quoniam in proximo eſt, vt amplius confiteri non poſſis: dic vni peccata tua, & Deus coram millibus in iudicio teget ea. Si hic tu tegas, & abſcondas in omniũ conſpectu, ad tui confuſionem nudabuntur. Recogita ergo omnes annos tuos in amaritudine animæ tuæ: & ſi forte prius confeſſus es grauia, modò ſaltem, ſi ſuperuixeris, reliqua confitere: non ſit tua ſollicitudo de vxore, de liberis, de rebus mundialibus, ſed omnem ſollicitudinem tuam proijce in Deum, vt hortatur Beatus Petrus: non ſis immemor tuæ ſalutis, multum tempus in vanum trãſegiſti, nunc vna hora tibi forte ſupereſt in hac vita, vel paulo plures: hanc, vel illam, ſeu illas expende totaliter in vtilitatem animæ tuæ, & commodum: ſurge, & comede, grandis enim tibi reſtat via, ſurge de lacu miſerię, & de luto fecis ſpiritualis, ideſt, peccati per confeſſionem, & lotus lachrymis contritionis, comede corporis Chriſti ſacramentum, & hoc erit tibi viaticum, ideſt, via hac, qua gradieris, robur, & fulcimentum, & ambulabis per Dei gratiam in fortitudine cibi illius vſque ad montem Dei, quòd tibi concedat fidelium omnium redemptor Dei filius Ieſus Chriſtus.

Quomo-

Confeſſor quomodo ſe habere dẽat circa abſolutionẽ peccatorum.

Quomodo Confeſſor ſe debet habere circa abſolutionem peccatorum? Reſpon. quòd poſtquam pęnitens integrè omnia peccata ſua confeſſus fuerit: conſideret Confeſſor, ſi occurrat aliquod peccatum, de quo pœnitens abſolui non debeat ante reſtitutionem factam, vel ſaltem ſine firmo propoſito reſtituendi, cum potuerit: & in his ita diſcretè ſe habeat, ne in deſperationem pęnitens inducatur. Conſideret, ſi occurrat in confeſſione aliquis caſus reſeruatus ſuperiori, ſiue ſit caſus excommunicationis maioris, ſiue propter enormitatem, vel alia cauſa reſeruata: & ſi pęnitens excommunicatus fuerit, remittat eum ad illum, qui poteſt eum ab excommunicatione abſoluere, antequàm abſoluat à peccatis. Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 7. Si verò non ſit excommunicatus, ſed habet aliquos caſus, vel peccata ſuperiori reſeruata, tunc debet eum abſoluere ab his, à quibus poteſt: deinde remittere eum ad ſuperiorem, de reſiduo abſoluendum, informando pœnitentem, quòd illa peccata, à quibus ipſe non potuit eum abſoluere, confiteatur Epiſcopo, vel eius Vicario, & faciat ſe ab eis abſolui; nec per hoc dicitur confeſſio diuiſa, quia integrè confitetur primo, & abſoluens ſecundò confirmat, & perficit, quòd inceptum erat: vel ſi confeſſus, perſona ſimplex fuerit, vadat ipſe Confeſſor, ſi poteſt, ad Epiſcopum pro authoritate obtinenda, aut ſi confitentem mittit, de eius licentia illa peccata in cedula, quam ipſemet pœnitens portet Epiſcopo, vel eius Vicario, ſcribat ſub hac forma, vel ſimili, videlicet: Latorem, vel latricem præſentium pro homicidio, vel inceſtu, in tali gradu commiſſo, abſoluendũ paternitati veſtræ tranſmitto, vt beneficium abſolutionis impendendo, & ſalutarem pœnitentiam iniungendo, ipſum Sanctæ Eccleſiæ reconcilietis. Et Confeſſor cautum ipſum reddat, ne illam cedulam

alteri

alteri legendam tradat. Sed ſi ille non habet caſum reſeruatum, vel etiam ſi habet, & ipſe Confeſſor ab omnibus abſoluere poteſt, liberè abſoluat eum.

Vnde, ſi confitens in articulo, ſeu periculo mortis ſit poſitus, ab omnibus cenſuris, caſibus, & peccatis, poterit Confeſſor eum abſoluere, & ab omni excommunicatione, ſiue à iure, ſiue ab homine, ratione neceſſitatis: ſiue occaſione infirmitatis, ſiue alterius periculi, belli, maris, & huiuſmodi, in abſentia proprij ſacerdotis, cuilibet ſimplici Sacerdoti catholico, dummodo cenſura Eccleſiaſtica non ligato: extra de ſepultu. cap. parochiano. niſi ſpecialiter aliud ſit ſtatutum, vt in Excommunicationibus Bullæ cœnæ Domini. Si verò ſanus fuerit, & ligatus reperitur aliqua excommunicatione iudicis, remittat eum ad excommunicatorem, vel ad eius ſuperiorem, ad quos de iure pertinet abſolutio, ſecundum Richar. in 4. ſenten. diſtin. 18. art. 9. quæſt. 1. Si autem ſit excommunicatus excommunicatione iuris, abſoluat eum ab ea, ſi poteſt: ſi autem non poteſt, remittat eum ad habentem authoritatem abſoluendi, vt ſupra dictum eſt. nec abſoluat eum à peccatis, priuſquam fuerit abſolutus ab excommunicatione: quia excommunicatus maiori, ſeu minori excommunicatione non eſt particeps ſacramẽtorum Eccleſiæ, ſecundum omnes Doctores, in 4. ſentent. diſtin. 18 artic. 9. quæſtio. 4. ſecus autem ſi ignoranter abſoluat.

Sacerdos ſimplex ĩ quib. caſibus pœnitentẽ abſoluere nõ poſſit, ſed ad ſuperiorẽ remittere.

In quibus caſibus ſimplex Sacerdos non poteſt pœnitentem abſoluere, ſed ad ſuperiorem remittere? Reſpondeo. ſecundum Sanct. Thom. in 4. ſententiarum diſtinctio. 19. quæſtio. 1. ad 3. quòd in quinque caſibus. Primus eſt, quando eſt ſolemnis pœnitentia imponenda. Secundus eſt de excommunicatis. Tertius eſt quando inuenit irregularitatem contractam. Quartus eſt de incendiarijs.

Quintus

Quintus eſt quando eſt conſuetudo in alio Epiſcopatu, quòd omnia crimina ad terrorem Epiſcopo reſeruantur. Concil. Triden. ſeſſ. 14 cap. 7.

Confeſſor quomodo ſe habere dẽat in impoſitione pœnitentiæ.

Quomodo Confeſſor debet ſe habere in impoſitione pœnitentiæ? Reſpond. quòd Sacerdos debet ſcire, & attendere in danda pęnitentia, & res, & facultatem penitẽntis, ſicut peritus medicus conſiderat in danda medicina vires ægrotantis, ſcilicet, quęcunque medicina, ſiue pœnitentia conueniat: Et ſecundum hoc iniũgatur alijs ieiunare, alijs eleemoſinæ, alijs peregrinatio, alijs plus, alijs minus, proprietatem, & vires pęnitentis conſideret. Vt autem ſciatur, qualiter ſacerdos procedere debeat. Nota, quòd pro quolibet peccato mortali, deberet regulariter ſeptemnis pęnitentia imponi 33. quæſt. 2. c. hoc ipſum; niſi maior, vel minor inueniatur in canone expreſſa: & hoc intellige pro crimine publico: non eſt maior, vel minor pęnitentia, quum ſcripta reperitur, impouẽda, niſi ex magna cauſa ſuper hoc diſpenſetur. extra de pęnit. & remiſſ. cap. quæſitum. Si autem ſit occultum, tunc indiſtinctè pęnitentia, erit arbitraria, & huiuſmodi ſeptemnis pęnitentia, magis, vel minus aſpera debet imponi, ſecundum quòd maioritas criminis, vel minoritas cum cæteris circunſtantijs expoſcit: quòd ſecundum Hieronym. plus valet apud Deum mortificatio vitiorum, quàm abſtinentia ciborum. de pęnit. diſtin. 1. cap menſuram. Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. de ſausfact. neceſſ. & fruct. Catech. de pęn. ſac. cap. vltim.

Et bene faceret Sacerdos, ſi diceret ita pęnitenti, tu cõmiſiſti tot, & talia peccata mortalia, pro quorum quolibet deberes ſeptemnem pęnitentiam ſubire: ſed quia forte vita tua ad hoc non ſufficeret, iniungo tibi talem pęnitentiam pro omnibus, & concedo, quòd Indulgentiæ prælatorum, quas tuo labore, ſeu eleemoſinis te mereri contigerit, tibi proſint, & omnia bona, quæ facies, & mala, quæ

tole-

tolerabilis iniungo tibi pro pęnitentia. Item, ſi pęnitens nolit ſubire onus pęnitẽtiæ ſibi impoſitum, inducat eum ad hoc, ſuaſionibus, & exemplis oſtendendo ei, quantam pęnam ſuſtinuit primus parens cum tota poſteritate pro guſtu pomi vetiti. Exprimat ei horrorem pęnarum inferni, acerbitatem purgatorij, quod in illo purgabitur hic plenè per pęnitentiam.

Caueat Sacerdos, ne cuiquam tam grauem pęnitentiam imponat, quòd eam complere non poſſit: melius eſt enim de miſericordia rationem reddere, quàm de crudelitate: vbi enim paterfamilias largus eſt, non debet diſpenſator eſſe tenax: & ſi Dominus benignus eſt, vt quid vult ſeruus apparere auſterus. 26. quæſt. 7. cap. alligant.

Caueat etiam Sacerdos ex alio latere, ne per indiſcretam pietatem, pęnitenti noceat: nam facilitas veniæ incentiuum tribuit delinquendi. 23. quæſtio. 4. cap. eſt iniuſta miſericordia. Et ſicut nulli homini claudenda eſt miſericordia, ita nulli peccatori, relaxanda eſt impunitas: ibidem, cap. duo iſta. Sic ergo moderatè ſe habeat ſacerdos, & prudenter, vt nullum ſinat peccatorem à ſe decedere deſperatum propter grauitatem pęnitentiæ: ſed potius ſibi imponat pro quolibet die, dicat vnum Pater noſter, & Aue Maria: vel qualibet ſeptimana vadat ad Eccleſiam, vel aliquid leuius, quòd mera ſuſcipere voluerit voluntate.

Vnde, Magiſter ſent. dicit, quòd ſi Sacerdos non iniungat pęnitentiam condignam, vel ſi iniungat dignam, & pęnitens eam non implet, non abſoluitur à tota pœna debita, ſed à tanta, quantam pęnitentiam fecit, niſi fortè propter magnitudinem contritionis, pars reſidua dimittatur. Catech. de ſacr. pęnit. cap. vltim.

Quæ pœnitentia eſt pro ſingulis peccatis iniungenda?

Quæ pœnitentia pro ſingulis peccatis iniungẽda ſit.

genda? Reſpon. quòd pro quolibet peccato mortali, eſſet regulariter ſeptemnis iniungenda, ſeu imponenda, vt dictum eſt. 33. quæſt. 2. cap. hoc ipſum, & de pœnit. diſtin. 7. cap. menſuram. Sed hodie omnes pœnitentiæ ſacerdotis arbitrio taxandæ ſunt: conſideratis circunſtantijs perſonarum, & conditionũ. 26. quæſt. 7. cap. tempora: & d. cap. menſuram. & ext. de pœnit. & remiſſ. cap. Deus qui, & Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 8. Vnde ſacerdotes debent ſemper iniungere pœnitentiam per contrarium peccato: vt ſuperbo iniungenda eſt humilitas, præponens ei humilitatem Chriſti, quomodò ſe ipſum pro nobis humiliauit, deſcendens de cœlis, naturam humanam aſſumendo, vt nos perditos, ſecum traheret, & diuinitatem nobis tribueret: & etiam præponat ei caſum diaboli, qui per ſuperbiam è cœlo ad infernum cecidit.

Auaro, iniungenda eſt eleemoſina: & debet inducere eũ ad miſericordiã, & miſericordiæ opera complenda: informet eum de breuitate vitæ, de bonorum, & fortunæ inſtabilitate, & quomodo cum bonis commutabilibus interiret & bonum in cõmutabile, fęlicitatem, ſcilicet, perpetuam, non conſequeretur: & quòd ſit memor, ſicut nudus in mundum intrauit, ita nudus reuertetur.

Luxurioſo, iniungenda eſt continentia: & debet inducere eum ad ieiunia, & flagellationẽ corporis: vt ſic ad ſeruitutem animæ corpus ſuum redigat, & quòd præmeditetur, quale corpus ſuum erit poſt mortem, & quòd non perdat perpetuitatem vitæ per corruptibile cadauer.

Iracundo, iniungenda eſt patientia, quòd ſcilicet, omnia ferat ęquo animo, & præponat ei patientiã Ieſu Chriſti, qui cum pro nobis peccatoribus pateretur, non comminabatur iudicanti ſe iniuſtè, ſed pro ſe crucifigentibus rogauit patrem, vt eis igno-

ſceret:

ſceret: & ſic inſtruat pęnitentem, vt poſſit vocari filius Dei, ſecundum illud Euangelij: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Matth. cap. 5.

Guloſo, iniungendum eſt ieiunium, & debet inducere eum ad abſtinẽtiam obſeruandam, eo quòd nimius potus, & cibus, non ſolùm generãt corporis infirmitates, & prauos humores, verumetiam intellectus, & ingenij obtuſitatem.

Inuido, iniungenda eſt Charitas proximi: & ꝙ omnes multa mẽbra ſumus in vno corpore, ſ. Chriſto, & qui proximũ lędit, proprium membrũ lędit.

Accedioſo, imponẽda eſt diligentia, & boni operis operationes: & confeſſor debet incitare ad feruorẽ, & ſolicitudinem proprię ſalutis, & quòd ſit ſectator bonorum operum, & adimpleat pręcepta Dei ſummo labore, & firmo propoſito amando cęleſtia, & ne vagẽt erga terreſtria, & efficiatur negligens diuinorum operum, & ſalubrium. Quia contraria contrarijs curantur. de pœnit. diſt. 2. cap. 2.

Tamen ſciendum eſt, quòd Sacerdotes ſemper cauere debent, ne per pœnitentiam, quam iniungunt, alteri præiudicium faciant: vt viro, in præiudicium vxoris, & familiæ: aut ſeruo, in præiudicium Domini, & huiuſmodi.

Item, caueat Sacerdos, ne pęnitentia, quam iniungit pœnitenti, ſit nimis rigida, vel arcta, ſed quòd ſit medicinalis, addiluenda peccata mortalia, non ad deſtruendum corpus, ſed etiam ſi quis ſe nimis attenuare, vel macerare voluerit per indiſcretam pœnitẽtiam, prohibeat Sacerdos, ne hoc faciat, quia is, qui ſe nimium affligit, ita vt mors ſequatur, homicida eſt ſuipſius.

Item, grauior pœnitentia eſt ei imponenda, qui publicè peccat, quàm qui occultè propter ſcandalum proximi, ex peccato publico proueniens: Eſt.n. ſcandalum dictũ, vel factum minus rectũ, præbens *Scandalũ quid ſit.*

K alijs

alijs occaſionem minæ. Ideò inquiratur à pœnitente, ſi peccatum ſuum fuit publicum, & multos ſcandalizauerit. i. taliter peccandi occaſionem dedit, & ſi ſit publica pęnitentia, videtur imponenda maior, vel minor ſecundum quòd plus, vel minus peccauit. catech. de ſatisfact. cap. nunc ad tertiam. eod. tit. de pœn. ſac. Vnde Auguſt. vbi ortum eſt malum, ibi moriatur: ſi in occulto factum eſt, extinguatur per occultam pœnitentiam: ſi in publico, per manifeſtam, vt gaudeat eccleſia de conuerſo.

Vbi notandum, quòd facientes digna opera pœnitentiæ, vt ſecundum quantitatem delictorum, ſic quantitas bonorum operum. Vnde dicit Greg. homil. 4. Tanta debet quiſque à ſe reſcindere, quanta ſe meminit illicita perpetraſſe. Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ, quia aliter non poteſtis iudicium euadere; & non ſolum dicit fructum pęnitentiæ, ſed dignum pœnitentiæ, ſecundum peccati modum: hæc ille. Apocalipſ. cap. 18. dicitur, Quantùm glorificauit ſe, & in delitijs fuit, tantum date illi tormentum, & luctum, leuem, & breuem pœnitentiam iniunxit Dominus mulieri in adulterio deprehenſæ, dicens: vade, & iam amplius noli peccare. Ioan. cap. 8. dicit Dominus Petro, non diço tibi vſq; ſepties, ſed vſq; ſeptuagies ſepties: & ponitur ibi numerus determinatus pro indeterminato, ac ſi diceret, toties, quoties, vt dicit Aug. Mat. 18. vniuerſitas enim numero ſeptenario deſignatur. Reg. cap. 12. Melius eſt modica amaritudo infantibus, quàm æternum tormentum in viſceribus. Dicit Auguſt. de eccleſiaſticis dogmatibus, cap. 48. Si erramus modicam pęnitentiam imponentes, non ne melius eſt propter miſericordiam Dei rationem dare, quàm propter nimiam crudelitatem ſuccumbere pęnitentem. Si enim benignus eſt Deus, vt quid ſacerdos vult eſſe auſterus? 26. quæſt. 7. cap. alligant. de pęnit. diſt. 6.

diſtin.6.cap.qui vult. Melius eſt Deo reddere rationem de nimia miſericordia,&c.in dict.cap.alligatur. Exemplum habemus à Chriſto,vt dicit Ray.qui nulli vnquam grauẽ impoſuit pœnitentiam, ſed dixit, vade, & iam amplius noli peccare. vt dictum eſt. Si pœnitentiam non habueritis,peribitis; vt ſcribitur Leuit.cap.13. ſine qua nemo poterit videre Deum. 13.quæſt.8.cap.quemadmodum. Qui vult ergo ſaluus eſſe,pęniteat,dum ſanus eſt,ſecundum Auguſt. De modo abſolutionis, dicetur in fine huius ſecundæ partis.

Qui ſunt canones pœnitentiales? Reſpon. quòd primus eſt, vt presbyter fornicarius pœniteat annis decem.82.diſtin. cap.presbyter. Ibi etiam habetur, qualiter hoc tempore pęnitere debeat. *Canones pœnitentiales qui ſint.*

Secundus eſt, vt presbyter, qui cognouit filiam ſpiritualem,ſcilicet,quam baptizauit,vel cuius confeſſionem audiuit, pœniteat annis duodecim. Epiſcopus verò,qui talia commiſit,pęniteat annis quindecim.cap.ſi Sacerdos: & cap.non debet.30.q.1.

Tertius eſt, vt quicunque filiam ſuam ſpiritualem, vel matrem cognouit, pęniteat annis ſeptem: & ſimiliter ei conſentientes. 30.quæſtio. 3.cap. non oportet.

Quartus eſt, vt qui contraxit cum aliqua alteri desponſata per verba de præſenti,ipſa dimiſſa, quadraginta diebus ieiunet in pane,& aqua.& ſequentibus ſeptem annis pœniteat.extra de ſpon.cap.duo accepiſti.

Quintus eſt, vt qui cognoſcit duas commatres, vel ſorores, ad minus annis ſeptem pœniteat. 30.q. 4.cap.ſi presbyter.

Sextus eſt, vt qui cognouit monialem, ſiue deuotam, decem annis pœniteat: Et ſimiliter ipſa ſecundum formam traditam.27.quæſt.1. cap.de filia, & cap. deuotam.

Septimus eſt, vt qui ignoranter cognouit duas ſorores, vel matrem, & filiam, vel amitam, & neptem, pœniteat ſeptem annis. Si autem ſcienter, perpetuo priuetur coniugio. 24. quæſt. 3. cap. ſi quis cum duabus.

Octauus eſt, vt qui duxit in vxorem eam, quam polluit per adulterium, pęniteat quinque annis. 31. quæſt. 1. cap. ſi qua vidua.

Nonus eſt, vt qui contra naturam peccauit, ſi ſit clericus, deponatur, vel religioni tradatur: Si verò ſit laicus, à cetu fidelium, vſque ad ſatisfactionē, debet fieri alienus. ext. de exceſſ. præla. cap. clerici.

Decimus eſt: vt, qui coierit cum brutis, pęniteat pluſquam ſeptem annis, & ſimiliter pro inceſtu. 32. quæſt. 2. cap. hoc ipſum.

Vndecimus eſt, vt presbyter, qui intereſt clandeſtinis nuptijs, triennio ſuſpendatur: Et ſi culpa exegerit, grauius puniatur, extr. de claud. deſpon. cap. cum inhabitio.

Duodecimus eſt, vt qui votum ſimplex violauerit, pœniteat tribus annis. 27. diſt. cap. ſi vir.

Tertiuſdecimus eſt, vt qui excommunicatus celebrauit, debeat triennio pœnitere, & feria ſecunda, quarta, & ſexta, à vino, & carne abſtinere. 11. quæſt. 3. cap. de his. De pœna vero degradati: habetur, diſt. 80. cap. accedens.

Quartuſdecimus eſt, vt homicida voluntarius, ſine ſpe reſtitutionis deponatur, & pœniteat ſeptem annis. diſt. 50. cap. minor.

Quintuſdecimus eſt, vt homicida caſualis, pœniteat quinque annis. diſtinct. 50. cap. eos, & duobus cap. ſequen.

Sextuſdecimus eſt, vt ſi quis fecerit homicidium propter neceſſitaté ineuitabilem, pęniteat duobus annis. diſt. 50. cap. de his clericis.

Septimuſdecimus eſt, vt matricida pœniteat

decem

decem annis ſecundum formam traditam. 33.q. 2. cap.latorem. Vxoricidę pęna grauior debet imponi.

Octauuſdecimus eſt, vt qui presbyterum interfecit, pęniteat duodecim annis. ext.de pœn.& remiſſ. cap.2. De pœnitentia verò, qui occidit monachum, vel clericum, ſubdiaconum, vel diaconum, habetur. 17.quęſt.4.cap.qui occiderit. De pęnitentia autem, qui machinatur in mortem Domini ſui, vel in regimen eius, habetur. 23.quæſt.vlt. §. ſi quis.

Nonuſdecimus eſt, vt qui iniuſtè alium ad mortem accuſat; quadraginta diebus in pane, & aqua per ſeptem annos ieiunet, & pęniteat, & hoc ſi accuſatus ſit occiſus: Si autem tantum membrum perdiderit, triennio pęniteat, extra de accuſatio. cap. accuſaſti.

Vigeſimus eſt, vt qui eſt periurus, quadraginta diebus in pane, & aqua ieiunet, & ſeptem annis ſequentibus pœniteat: & ſemper debet eſſe in pœnitentia, ſcilicet interiori. 6.quæſt. 1.cap.quicunque.

Vigeſimuſprimus eſt, vt qui compulſus conditionaliter, aut non ſcienter periurat: ſi liber ſit, quadraginta diebus ieiunet in pane, & aqua: ſi verò ſeruus ſit eius, qui coegit eum, tribus quadrageſimis, & legitimis ferijs, ſcilicet, ſecunda, quarta, & ſexta. 22.quæſt.5.cap. qui compulſus.

Vigeſimuſſecundus eſt, vt qui iurat in manu Epiſcopi, vel in cruce conſecrata, pęniteat tribus annis: Si verò in cruce non conſecrata pęniteat vno anno: Qui verò coactus, & ignorans ignorantia iuris, & poſtea cognoſcit, pęniteat tribus quadrageſimis. 22.q. 5. cap.2. Qui verò coactus pro vita redimenda, vel qualibet cauſa, vel neceſſitate, pęniteat tribus quadrageſimis.ead.quæſt.cap.ſi quis coactus.

Vigeſimuſtertius eſt, vt qui menſurat in falſa menſura, triginta diebus in pane, & aqua ieiunet.ext.de contrahen.emp. cap.vt menſuræ. De pęna falſarij

literarum habetur extra eod.cap. ad audientiam, & cap.dura,& cap.ad falſariorum, & de verbo.ſignifi. cap.nouimus.

Vigeſimuſquartus eſt, vt qui frangunt ſolemnem pœnitentiam, ſiue redeundo ad priora crimina, vel ſimilia, à communione ſuſpendantur, à catholicorum conuiuijs ſeparentur, & decem annis pœniteant, & communicent in fine vitæ ſuæ. 33.q. 2.cap. de his verò. & de pęn.diſt.5.cap. ſi quis verò.

Vigeſimuſquintus eſt,vt qui ſcienter falſum iurat, vel alium iurare cogit, quadraginta diebus ieiunet in pane, & aqua, & ſeptem ſequentibus annis pęniteat. Alij etiam, ſi conſcij fuerint, ſimiliter pœniteant.22.quæſt.5.cap.ſi quis conuictus.

Vigeſimusſextus eſt, vt qui canit Miſſam, & non communicat, vno anno pœniteat, & interim Miſſas non cantet. de conſec.diſtin.5. cap.relatum.

Vigeſimusſeptimus eſt, vt presbyter,qui mortuũ clericum inuoluit in palla altaris, decem annis, & quinque menſibus pęniteat: Diaconus verò triennio, & dimidio. de conſecr.diſtin.1.cap. nemo per ignorantiam.

Vigeſimuſoctauus eſt, vt qui committit ſacrilegium, Eccleſiam violando, vel chriſma, ſiue calicem ſacrum pollutis manibus accipit, vel ſimilia ſacrilegia committit,ſeptem annis pœniteat: in duobus primis non intret Eccleſiam, & vſque ad quartum non offerat, & tribus diebus in hebdomada à vino,& carnibus abſtineat ieiunando: ſed alia conſideranda ſunt, ſi.ut hoc plenius inuenitur. 12. q. 2.cap.de viro.

Vigeſimuſnonus eſt, vt parentes, qui frangunt ſponſalia filiorum, à communione triennio ſeparentur,& ſimiliter filij ſecundum promiſſionem factam, contraxerint, excuſantur vtrique: ſcilicet, quo ad pœnam Eccleſiæ, ſed non quo ad reatum.

ex quo dederunt operam in contrarium. 31. quæſtio.3.cap. ſi qui parentes, arg. de pęnit. diſtinctio.1. cap. ſi cui.

Trigeſimus eſt, vt qui blaſphemauerit publicè Deum, vel aliquem Sanctorum, & maximè Beatam Virginem, ſeptem dominicis diebus ante fores Eccleſiæ, nudis pedibus, dum cantatur Miſſa, exiſtat: & ſeptem ſextis ferijs ieiunet in pane, & aqua, & tres pauperes, ſi poterit, paſcat: & alia, vt in cap. ſi quis iratus.2.quæſtio.& 3.cap.ſtatuimus, extra de maled.

Trigeſimuſprimus eſt, vt presbyter, qui reuelat confeſſionem, deponatur, & omnibus diebus vitæ ſuæ ignominioſus debeat peregrinari, de pęnitent. diſtin.6.cap.Sacerdos.

Trigeſimuſſecundus eſt, vt qui in dicendis horis canonicis, & alijs officijs diuinis diſcrepet à conſuetudine propriæ Metropolitanæ Eccleſiæ ſex menſibus priuetur à communione, ſi hoc accidat ex contemptu.diſtin.12.cbp.de his.

Trigeſimuſtertius eſt, vt Epiſcopus, qui ordinat ſine cauſa iuſta clericum inuitum, aut reclamantem, vel pœnitus inuitum abſolutè, vno anno ſuſpendatur. diſtin.34.cap.1.

Trigeſimuſquartus eſt, vt Epiſcopus, qui correctionem de venditione miniſteriorum diſſimulat, duobus mēſibus, presbyter quatuor, diaconus tres, ſubdiaconus, & cæteri ad arbitrium iudicis pœniteant.1.quæſt.1.cap.quicquid inuiſibilis.

Trigeſimuſquintus eſt, vt ſortilegus, quadraginta diebus pœniteat extra de ſor. cap.requiſiſti.

Trigeſimuſſextus eſt, vt qui videt in aſtrolabio, duobus annis pœniteat.extra de ſor.cap.ex tuarum.

Trigeſimuſſeptimus eſt, de ſtilla ſanguinis Altaris cadentis ſuper terram, vel aliquid aliud propter negligentiam presbyteri, quadraginta diebus pę-

 nitcat.

niteat. de conſec.diſtin.2. cap.ſi per negligentiam.

Trigeſimuloctauus eſt, vt qui euomit Euchariſtiam propter ebrietatem, vel voracitatem: ſi laicus, pœniteat quadraginta diebus: ſi clericus, vel monachus, vel presbyter, vel diaconus, pœniteat ſeptuaginta diebus: Si Epiſcopus pœniteat nonaginta: ſi verò propter infirmitatem euomit, ſeptem diebus pœniteat, de conſecr. diſtin.2. cap. ſi quis propter ebrietatem.

Trigeſimuſnonus eſt, vt qui domum, vel aream voluntariè ſuccendit, ſublata, vel incenſa omnia reſtituat, & tribus annis pœniteat. extra de iniu. cap. ſi quis domum.

Quadrageſimus eſt, quando mus corrodit, vel comedit Euchariſtiam, Sacerdos quadraginta diebus pęniteat: Si perdiderit, triginta diebus. de conſecr.diſtin 2.cap.qui bene.

Quadrageſimuſprimus eſt, vt qui dederit, vel acceperit communionem ab hæreticis, & neſcit hoc eſſe prohibitum ab Eccleſia, & poſtea intelligit, pęniteat vno anno: Si autem ſciuit, & neglexit, pęniteat decem annis: Qui verò permittit hæreticum Miſſam celebrare in Eccleſia Catholica per ignorantiam iuris, pęniteat quadraginta diebus: Si pro reuerentia eius per annum pœniteat: ſi pro damnatione Eccleſiæ Catholicæ, & pro contemptu Romanorum, proijciatur ab Eccleſia ſicut hæreticus, ſi ſit impęnitens, alioquin pęniteat decem annis: Si autem relicta Eccleſia ad hæreticos tranſierit, & alios ad hoc induxerit, pęniteat duodecim annis, tribus extra Eccleſiã, ſeptem inter audiẽtes, duobus extra cõmunionẽ, & ſic duodecimo anno cõmunionẽ, ſiue oblationẽ percipiat. 24.q.1.c.ſi quis dederit.

Quadrageſimuſſecundus eſt, vt patronus, qui res Eccleſiæ dilapidat, vno anno pœniteat. 16.quæſt.7. cap. filijs.

Quadrageſimuſtertius eſt: vt, qui domum ſuam magicis,& incantatoribus luſtrat,vel aliud facit: & qui ei hoc conſulit, quinque annis pęniteat. 16. q. 5.cap. qui diuinarores. & cap. non liceat.

Quadrageſimuſquartus eſt, vt, qui pacem cum proximo ſuo non facere iurat, vno anno pœniteat, & ad pacem redeat.22.q.2.cap. qui ſacramento.

Quadrageſimuſquintus eſt: vt pro periurio, adulterio, homicidio, dentur pro pœnitentia regulariter ſeptem anni: & ſimiliter, pro fornicatione, licet non ita aſpera pęnitentia iniungatur.22.quęſt.cap. prædicandum.23.q.1.cap.hoc ipſum, & §.ſeq.

Quadrageſimuſſextus eſt: vt, qui ſcienter rebaptizatur, ſeptem annis pœniteat, & feria quarta, & ſexta in pane, & aqua, ieiunando tres quadrageſimas faciat, & hoc ſi pro vitio hæreſis fecerit: Si autem pro munditia,ideſt, pro ſalute corporis obtinenda: vt extra de apoſta. cap.2. tribus annis pęniteat.de conſecrat.diſtinctio.4. cap. qui bis: & talis, qui bis baptizatur, vel confirmatur, ſit de foro Eccleſiæ, & cogitur fieri irregularis. de conſecr. diſt.4. cap.dictum eſt.

Quadrageſimuſſeptimus eſt:vt qui vxorem adulteram cognoſcit, antequam pęniteat; annis tribus pęniteat.21.quæſtio.1.cap.ſi quis, vel ſecundo; qui verò cognoſcit eam pęnitentem ante pœnitentiam peractam, duobus annis pęniteat. eadem quæſtio. cap.ſi quis, el primo.

Sunt plures alij caſus, qui cauſa breuitatis prætermitto. Hi autem intelligendi ſunt de pęnitentia publica, & pro peccato publico. Poſſunt tamen ex cauſa moderari, conſideratis diuerſis circunſtantijs. Concil. Trident.ſeſſ.14.cap.8.

Explicit Quartus Tractatus Secundæ Partis Scrutinij Sacerdotalis.

QVIN-

QVINTVS TRACTATVS
SECVNDÆ PARTIS
SCRVTINII SACERDOTALIS

R. D. Fabij Incarnati Neapolitani, Sacræ Theologiæ profeſſoris.

De Indulgentijs.

Indulgẽtia quid ſit.

QVid eſt Indulgentia? Reſpon. ꝙ nihil aliud eſt,quàm remiſſio pęnæ pro peccatis debita. Item ſecund. Nauar. de Iobeleo, notab. 20. num. 1. quòd Indulgentia eſt remiſſio pœnæ temporarariæ debitæ actuali peccato pœnitentis,extra ſacramentalem abſolutionem facta, à prælato eccleſiæ, ob rationabilem cauſam, eam de theſauro ſatisfactionum eccleſię compenſante. Vnde, vt dicit S.Thom.lib.4.ſent.diſt.20. quòd Indulgentiæ valent ad remiſſionem pœnæ reſiduæ poſt contritionem, & confeſſionem. Pro quo ſciendum eſt, quòd in contritione, & confeſſione remittitur culpa,ſed ſolutio pœnæ adhuc manet:quia ſecundum Mag.ſen.lib.4.diſt.14. Deus ex iuſtitia impunitum, non dimittit delictum. Et Auguſt. nullum malum impunitum, aut hic, aut in futuro, in purgatorio oportet nos ſoluere pœnam pro peccatis: & reſpectu talis pęnæ valent indulgentię, Concil. Trid.ſeſſ. 21.cap.fin. & ſeſſ.26. in decreto de Indulgentijs.

Indulgẽtia vnde originem habeãt.

Vnde habent originem Indulgentiæ? Reſpon. ꝙ ſunt quatuor theſauri eccleſiæ, vnde emanant illæ indulgentiæ. Primus eſt theſaurus reconditus ex ſuperabundanti merito paſſionis Chriſti:quia illud

meritum

meritum ſufficiebat ad infinitos mundos, & ad infinitos homines redimendos, & de ſuperabundanti indulgentiæ dantur.

Secundus theſaurus eſt genitricis Dei Mariæ, quæ nunquam venialiter, nec mortaliter peccauit, & tamen multos dolores ſuſtinuit, & ſpecialiter in morte filij. Luc. cap. 2. tuam ipſius animam pertranſibit gladius: & de ſuperabundantia iſtius theſauri dicuntur illæ indulgentiæ erogari.

Tertius theſaurus eſt Ioannis Baptiſtæ, qui in vtero ſanctificatus erat: cuius cibus erāt locuſtæ, & mel ſilueſtre, & veſtes de pilis camelorum: & inſuper caput eius datum eſt ſaltatrici, & ſanctorum Apoſtolorum, & omnium martyrum, quorum ſanguis pro Chriſto fuſus plus meruit, quàm eis fuiſſet neceſſarium ad premium, & de tali ſuperfluo ſumitur illud, vnde indulgentiæ dantur.

Quartus theſaurus eſt ſanctorum confeſſorum, virginum, & omnium electorum, qui in ieiunijs, vigilijs, orationibus, & caſtigationibus, & peregrinationibus Deo fideliter ſeruierunt, quorum merita ita fuerunt ſublimia, vt longè minora eis ſuffeciſſent ad ſalutem: & ideo de ipſorum ſuperfluo cæteris peccatoribus prouidētur indulgentiæ. Sed diceres: quia ſancti ſunt iam premiati in cœlo vltra condignum; ergo nihil remanſit ſuperfluum. Reſpondet S. Thom. in 4. ſent. diſt. 29. quòd quodlibet bonum opus in charitate factum, ad duo proficit. Primò, eſt meritorium vitæ æternæ: & ſic verum eſt, quòd ſancti premiati ſunt vltra condignum: quia habent iam vitam æternam, cui nullæ dantur hic paſſiones condignæ, vt patet per Apoſtolum, dicentem, ad Roman. cap. 8. non ſunt condignæ paſſiones, &c. Secundò, bonum opus in charitate factum eſt relaxatiuum pœnæ pro peccatis debitæ: & ſic ſancti per bona opera, & paſſiones; etiam meruerunt

relaxa-

relaxationem pęnæ pro peccatis deputatę: ideo, quo ad hoc non ſunt premiati, quia ipſe glorioſus Dominus noſter Ieſus Chriſtus peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius: Et etiam glorioſa virgo Maria non peccauit venialiter, nec mortaliter: Et etiam Sanctus Ioannes Baptiſta non peccauit mortaliter: & Sancti Apoſtoli, & Sancti Martyres, & Sancti Confeſſores, & Sanctæ Virgines pauca peccata commiſerunt, & tamen multa bona opera, & exercitia habuerunt, laborando, ieiunando, vigilando, caſtigando corpora ſua: & inſuper multas paſſiones ſuſtulerunt, quę pro peccatis multorum poſſent ſufficere: quorum meritorum tanta eſt copia, quòd omnem pœnam debitam nunc viuentibus excedunt, & præcipuè propter meritum Chriſti.

Theſaurus Eccleſiæ cui cõmiſſus ſit, et qui habet poteſtatem expendẽdi theſaurum Eccleſiæ.

Cui commiſſus eſt theſaurus Eccleſiæ, & qui habet poteſtatem expendendi theſaurum Eccleſię? Reſpond. ſecundum S. Thom. in 4. ſent. diſtin. 23. quòd ſolus Papa habet poteſtatem plenariam ſuper theſaurum Eccleſiæ: Vnde, dicitur extra de pęnit. & remiſſ. cap. cum ex eo. Indulgentijs dandis ſummus Pontifex habet plenitudinem poteſtatis: Sed Epiſcopi habent limitatam poteſtatem faciendi indulgentias, non vniuerſalem.

Chriſtus quare dedit poteſtatem ſuper theſauris Eccleſiæ Vicario, ſcilicet Domino Apoſtolico, & Epiſcopis.

Quare Chriſtus dedit ſuo Vicatio, ſcilicet, Domino Apoſtolico, & Epiſcopis talem poteſtatem ſuper theſauris Eccleſiæ? Reſpond. quòd quintuplici ratione. Prima ratio, vt oſtendatur Dei bonitas immenſa, & eius infinita miſericordia: & hęc eſt potiſſima cauſa. Nam Deus per hoc oſtendit ſe plus velle acceptare modicum opus ex charitate factum .i. eleemoſinam, orationem, peregrinationem, quàm quòd velit hominem pati pęnam magnam inuitè.

Secunda ratio, vt homines per indulgentias moueantur ad opera pietatis exercenda, & ad venerandas

das reliquias Sanctorum, quæ organa Spiritus ſancti fuerunt: placet enim Deo honorare Sanctos, & reliquias Sanctorum: quod oſtendit in hoc, quòd miracula in præſentia reliquiarum facit.

Tertia ratio, vt diuites delicati, qui de minimis pęnis dolent valde, nõ deſperent, cum pęnas purgatorij audiunt ita horribiles eſſe: dantur eis indulgentiæ per eleemoſinarum erogationem, quòd ſine dolore in pręſenti poſſunt efficere: & ſic pęnas purgatorij euadere in futurum.

Quarta ratio, vt pauperes conſolarentur, quia cum diuites faciunt eleemoſinas, pauperes vtique conſolantur: quia Dominus ſolicitus eſt pauperum, quòd oſtenditur in hoc.

Quinta ratio, vt Deus probaret noſtram fidem, quomodo credamus in Sanctam Eccleſiam Catholicam, & quomodo credamus, quòd Dominus dedit tantam poteſtatem, primò Beato Petro Apoſtolo ſingulariter, dicens, Matth. cap. 16. Quodcunque ſolueris ſuper terram, &c. Et eandem poteſtatem habet iam Dominus Apoſtolicus, quam, habuit Beatus Petrus, & conſequenter alij Prælati Eccleſiæ.

Quæ requiruntur ad Indulgentias cõſequendas? Reſpond. ſecundum S. Thom. in 4. ſenten. diſtin. 20. quòd quatuor requiruntur. Primum eſt, authoritas dantis Indulgentias: Nam Papa habet plenitudinem poteſtatis, poteſt enim centum annos, vel mille dare, imo poteſt dare Indulgentias omnium peccatorum, vel dimidiam, vel ſeptimam partem peccatorum, & breuiter, inquantum vult, poteſt dare: Sed Epiſcopi habent authoritatem limitatam, quando dedicatur Eccleſia, non poteſt dare vltra annum. In anniuerſario verò dedicationis, aut alia ex quacunque cauſa, non poſſunt dare Indulgentias, niſi quadraginta dierum. extr. de pęn. & rem. cap. cum ex eo. *Ad indulgẽtias cõſequẽdas quæ requiruntur.*

Alij autem Prælati inferiores,ſiue ſeculares, ſiue regulares, vt Abbates, Præpoſiti, Decani, Priores, & huiuſmodi non poſſunt facere, aut dare indulgentias, vt not.gloſſ.cap.noſtro, niſi ex ſpeciali conceſſione, aut priuilegio, vel alia cauſa legitima, puta, præſcriptione, & huiuſmodi, id ei comperat, vt in cap.accedentibus; de exceſ.præla.

Secundum eſt,cauſa rationabilis: pro quo ſciendum eſt ſecundum S.Thom.quòd cauſa quare danda ſit indulgentia, debet eſſe honor Dei, & vtilitas Eccleſiæ, ſiue vtilitas proximo um: Et quandocunque illa concurrunt, tunc prælatus habet cauſam ſufficientem ad dandum indulgenti s.

Tertium eſt, quod recipiens indulgentias, ſit in gratia: Nam indulgentiæ non proſunt exiſtenti in quocunque peccato mortali,de quo non eſt contritus, nec confeſſus, nec habet propoſitum dimittendi, nec valent excommunicato maiori excommunicatione, niſi ſit abſolutus.

Quartum eſt, quod facit illud, pro quo indulgentia datur: Nam ſecundum S.Thom. in 4. ent. diſtin. 20.quòd indulgentia non valet ei, qui eſt in gratia,& libenter faceret illud,pro quo datur,& non poteſt: quia indulgentia datur ſub hac forma,ſcilicet, vt faciat, vel det hoc, vel illud. Vnde, iſta quatuor requiruntur ad indulgentiam conſequendam: & ſi vnum de his quatuor defuerit, nihil conſequetur.

Vbi ſciendum eſt ſecundum S.Thom.in 4.ſenten tiarum. diſtinctio. 24. quòd indulgentia aliquando determinata eſt ad tempus: puta, quicunque vadit ad talem Eccleſiam vſque ad tale tempus, habeat tantum de Indulgentia:tunc intelligitur ſemel tantum. Aliquando eſt indulgentia perennis, ſicut in Eccleſia S.Petri Romæ quadraginta dierum, & tunc quoties quis vadit, toties indulgentiã conſequitur.

Item,

Item, ſciendum eſt ſecundum eundem S.Thom. ibidem, quòd ille, qui eſt vicinus Eccleſiæ, & etiam ſacerdotes, & clerici conſequuntur tantam indulgentiam, ſicut ille, qui venit à mille dietis, quia remiſſio non proportionatur labori, ſed meritis, quæ diſpenſantur, ſed ille, qui plus laborat, plus acquirit de merito eſſentiali.

Item, ſciendum ſecundum eundem S. Thom. quòd quamuis religioſus ſit in ſtatu perfectionis, tamen ipſe ſine peccatis venialibus viuere non poteſt: Et ideo ſi aliquando propter peccatum reus ſit alicuius pœnæ, poteſt per indulgentias ab hoc expiari, quæ etiam ſit indulgentia de dando, poſſunt dare, ſi habent adminiſtrationem, vel aliquid dandi a ſuis prælatis petere.

Indulgētiæ quātum valeant. Quantum valent Indulgentiæ? Reſpond. ſecundum S. Tho. quòd indulgentiæ ſimpliciter in tantum valent, quantum ſonant. Valent igitur omnibus ſuſcipientibus quadraginta dies Indulgentiæ in tantum, quantum valent eidem quadraginta dies pœnitentiæ in præſenti, non tamen æqualiter omnibus, ſicut nec quadraginta dies pœnitentiæ æqualiter valent omnibus. Nam, ſicut in mundo quadraginta dies pœnitentiæ plus valent vni perficienti cum maiori labore, & feruore, ſeu afflictione, quàm alteri cum minore, ita quadraginta dies indulgentiæ plus valent illi, qui ſe ad eam diſponit cum maiori labore, afflictione, & feruore, ſeu dati quantitate, quàm alteri, qui cum minori. Vnde ſequitur, quòd duo ſimul quadraginta dies, ſiue annum, ſiue centum, ſiue mille annos conſequuntur, & vni delet plus pœnam purgatorij, quàm alteri: Similiter ſi eſt indulgentia ad dimidiam partem, vel quartam, vel ſeptimam partem peccatorum, quò ad pœnam: tum in tantum valet, quantum valet pœnitentia facta, ſuffi-

ciens pro tantorum peccatorum quantitate. Et ideo de iſta portione non habebis pœnam in hoc ſeculo, neque in futuro: quia Deus non punit bis in idipſum. Similiter etiam ſi ſonant indulgentiæ ad totum cumulum peccatorum, tunc omne debitum aufertur: nec poſt hoc amplius habebit pœnam, neque in præſenti ſeculo, neque in futuro. Vnde, Papa ex cauſa, quæ concernit honorem Dei, & vtilitatem Eccleſiæ, & proximorum, poteſt dare indulgentias, prout vult, vel pro toto, vel pro parte.

Quid ſit de illo, q. conſequitur generalem indulgētiā poſita p Papam.

Quid ſit de illo, qui conſequitur generalem indulgentiam poſitam per Papam? Reſpond. ſecundum Hoſtien. quòd ſtatim ad cœlum euolat, ſi in tali ſtatu decedat: quia nullum impedimentum eſt aſcendendi in Cœlum, ex quo quis moritur in gratia, niſi ſolutio pœnæ. Et dicit S. Thom. in 4. ſententiarum diſtinctio. 20. quòd qui indulgentias ſuſcipit, non abſoluitur ſimpliciter loquendo à debito pœnæ, ſed datur ſibi de theſauro Eccleſiæ, vnde debitum ſoluat, ergo cum remiſſa eſt pœna illa tota ex theſauro Eccleſiæ per indulgentias, idem eſt, ac ſi eſſet per ipſum hominem ſoluta, & ſic iuſtitiæ Dei ſatisfactum eſt.

Indulgētiarū impedimenta quot ſint.

Quot ſunt impedimenta indulgentiarum? Reſpond. quòd ſunt quatuor. Primum eſt, defectus credendi: Vnde, qui non habet fidem, quòd talia ſibi proficiant, non conſequitur indulgentias. Secundum impedimentum eſt, quando quis non eſt in gratia, licet in mortali peccato, vel etiam, quando eſt excommunicatus, talis non conſequitur indulgentias, quia eſt ſicut membrum abſciſſum à corpore; & ſicut palmes abſciſſus à vite. Tertium impedimentum eſt, quando quis non eſt confeſſus: Nam communiter omnes indulgentiæ dantur contritis, & confeſſis, & verè pœnitentibus. Pro quo ſciendum, quòd quando quis eſt verè contritus, &

habet

habet propoſitum confitendi, & ſatisfaciendi: tunc Deus in illa vera contritione dimitteret ſibi omnia peccata ſua, & quæcunque bona opera; & ſic talis contritus facit in illo bono propoſito, etiam antequam ad confeſſionem veniat, & talia opera omnia, ſunt Deo accepta, & ſibi meritoria ad vitam æternam. Quartum impedimentum eſt, quando quis non facit ea, propter quæ indulgentiæ datæ ſunt, quamuis enim quis eſſet confeſſus, & per omnia ad indulgentias diſpoſitus: & ſi non faceret ea, propter quæ Indulgentiæ datæ ſunt, tunc nullo modo ſecundum Sanctum Thomam Indulgentias conſequeretur.

Explicit Quintus Tractatus Secundæ Partis Scrutinij Sacerdotalis.

SEXTVS TRACTATVS
SECVNDÆ PARTIS
SCRVTINII SACERDOTALIS

R. D. Fabij Incarnati Neapolitani, Sacræ Theologiæ profeſſoris.

De Voto.

Votum quid ſit.

QVID eſt Votum? Reſpondeo. ſecundum Magiſtrũ ſententiarum lib.4.diſtinctio.38. quòd eſt teſtificatio quædam promiſſionis ſpontaneæ, quæ Deo, & de his, quæ Dei ſunt, fieri debet: & fit verbis, vel ſignis.

Item, ſecundum Sanct.Thom. 2. 2. quæſtio. 88. artic.1. quòd Votum eſt conceptio melioris propoſiti animi deliberatione firmata: & fit ex ſola cordis cogitatione.

Item, ſecundum Raym.in ſumma. quòd Votum eſt alicuius boni cum animi deliberatione Deo facta promiſſio. Et habetur iñ cap. 1. de vot. & vot. redemp. in glo.

Item, ſecundum Nauar.Manu. Confeſſ. cap.12. numero 24. quòd votum eſt promiſſio ſaltem interior deliberatè Deo facta de aliquo bono maiori, à ſuperiore non reuocata.

Vbi ſciendum eſt, quòd in hac diffinitione ponitur promiſſio pro genere, quia debet adeſſe animus obligandi ſeipſum, & ſufficit, quòd ſola mens ſit interior, ideo dicitur, ſaltem interior, etiam ſi nihil dicat, aut ſcribat deliberatè. Ideo dicitur, quoniam promiſſio ſubita, & facta abſque conſidera-

tione

tione non ſufficit, ſufficit tamen tanta deliberatio, & conſideratio, quanta ad peccandum mortaliter, ad merendum ſufficeret: quòd enim ſufficit ad obligandum diabolo, ſufficit etiam ad obligandũ Deo. Gloſ. cap. mulier. 32. quæſtio. 2. dicitur facta Deo, quoniam omne votum tacitè, vel expreſsè mediatè, vel immediatè fit Deo. Dicitur etiam in diffinitione, de aliquo bono maiori, quia propriè loquendo, votum eſt de meliori bono: & hoc ſiue ſit de conſilio, ſiue de præcepto: vnde qui vouit non peccare, quamuis de præcepto, aliàs teneatur, nihilòminus ita obligatur, vt ſi fregerit illud, non ſolum tranſgreditur præceptum de non peccando, ſed etiam de adimplendo voto. Præterea dicitur de meliori bono, quia votum faciendi aliquid, cuius contrarium, ſecundum ſe melius eſt, nihil valet, vt votum non ingrediendi religionem: ſimiliter votum non obligat in impedimentum maioris boni: Vnde vouens ſe ducere aliquam in vxorem, non impeditur, quo minus ingredi poſſit religionem, ſimiliter votum de his, quæ neceſſariò eueniunt, non obligat, vt votum de moriendo, & materia indifferenti, vt de non eundo in ciuitate Neapolis, & de huiuſmodi: & de re turpi, & impoſſibili, & re bona, in malum finem, & de non obſeruandis conſilijs Euangelicis, vt de non ſeruare caſtitatem: vlterius dicitur in diffinitione, à ſuperiore non reuocata, quia vota filiorum familias, & religioſorum, & aliorum, qui alterius poteſtati ſubduntur, legitimè à ſuis parentibus, prælatis, alijsque ſuperioribus irritata, non obligant. cap. puella. 20. quæſtio. 2. Nullus enim poteſt per promiſſionem ſe firmiter obligare ad id, quod eſt in poteſtate alterius, ſed ſolum ad id, quod eſt omnino in ſua poteſtate.

Quicunque autem eſt ſubiectus alicui, quantum

ad id, in quo eſt ſubiectus, non eſt ſuæ poteſtatis facere, quod vult, ſed dependet ex voluntate alterius: & ideo non poteſt ſe per votum firmiter obligare in his, in quibus alteri ſubijcitur ſine conſenſu ſui ſuperioris.

Votum vnde dicatur. Vnde dicitur Votum? Reſpon. ſecundum S. Tho. vbi ſupra, & in 4. ſenten. diſtin. 38. quòd dicitur à voluntate, tanquam dicatur à primo mouente rationem ad vouendum.

Ad votũ quot requirantur. Quot requiruntur ad Votum? Reſpond. ſecundum S. Thom. 2. 2. quæſtio. 88. quòd tria ex neceſſitate, ſcilicet deliberatio voluntatis, propoſitum, & promiſſio ſaltem in corde. Primum eſt, deliberatio voluntatis: quia, qui vouet, debet prius deliberare in mente: vtrum illud, quod vouere vult, ſit ei expediens: & an poſſit perſeuerare. Secundum eſt, quòd propoſitum ſit firmum: quia non ſufficit ſolum propoſitum, etiam præcedente deliberatione, niſi ſequatur promiſſio. Tertium eſt, promiſſio voti, ſcilicet, vel vocalis, aut mentalis, quæ obligat, quò ad Deum, qui ſolus intuetur cor.

Vnde Abbas, in cap. literaturam: extra de vot. & vot. redempt. dicit, quòd in Voto poſſunt attendi tria, ſcilicet.

Initium, Confirmatio, & conſummatio. Initiatur enim Votum, cum propoſitum in mente ſeminatur, & cognoſcit homo illud eſſe bonum, quod proponit, non tamen aliquid deliberat: ideo ex hoc nõ obligatur, quò ad Deum, nec quò ad Eccleſiam. Cõfirmatur, cum ſuper propoſito figitur, & firmatur deliberatio: & ex hoc obligatur, quò ad Deum. Conſummatur, cum propoſitum deliberatum ore, vel alio actu extrinſeco exprimitur: & hoc obligat, quò ad Deum, & quò ad Eccleſiam. In dubio conſulat Confeſſor, quod tutius eſt.

Votum quotuplex ſit. Quotuplex eſt Votum? Reſpondeo, ſecundum Magi-

Magiſtrum ſenten.diſt.38.quod eſt duplex, ſcilicet, Votum ſingulare, ſiue voluntatis. Votum Commune, ſiue neceſſitatis, eſt illud, quod in Baptiſmo omnes faciunt, cum ſpondent per ſe, vel per alium renunciare Diabolo, & pompis eius, tenere fidem, ſeruare decalogum, & alia, ſine quibus ſalus non eſt. de conſecratio. diſtinctio.4.cap. prima igitur: & cap. primum interrogetur, & 1. quæſtio. 1.cap.ſi qui Epiſcopi.§.ecce. Votum autem ſingulare, ſiue voluntatis, eſt cum aliquis ſponte promittit ſe facturum aliquod bonum, ad quod non tenebatur ante votum; decimaſeptima, quæſtione prima.capite ſunt quædam. Sed poſt votum aſtringitur: ſicut eſt votum continentiæ, & abſtinentiæ, peregrinationis, & huiuſmodi: ſecundum Hoſtienſ. *Si* quis tamen aliquid voueret, ad quod tenetur, etiam ſine voto, tanto grauius peccat contrafaciens: quia duplici vinculo eſt innodatus.

Vnde notandum, quod Fractio voti pertinet ad infidelitatem, ſecundum S.Thom. 2.2. quæſtio.88. artic.3. Votum enim eſt actus latriæ. Iſai.cap.19.Colent eum in hoſtijs,& muneribus,& vota vouebunt Domino, & ſoluent. vt inquit S.Tho. vbi ſup.arti.5. & Eccl.cap.5. quodcunque voueris,redde, multoq; melius eſt non vouere, quàm poſt votum promiſſa non reddere: ad fidelitatem enim hominis pertinet, vt ſoluat id, quod promiſit. Vnde Auguſt. in libr.de mendacio. Fides dicitur ex eo, quod fuit dicta, maximè autem debet homo Deo fidelitatem, tum ratione dominij, tum etiam ratione beneficij ſuſcepti: & ideo maximè obligatur homo ad hoc, quod impleat vota Deo facta. Hoc enim pertinet ad fidelitatem, quam homo debet Deo. Fractio autem voti eſt quædam infidelitatis ſpecies, & propter hoc ſunt vota reddenda,quia diſplicet Deo infidelis promiſſio. Votum enim pro opere reputatur,vt

in cap. qui bona agunt. 17. quæſtio.1. Vbi etiam dicitur: Poſt votum quiſque neceſſariò cogitur ſoluere, quod vouit: Itaque cum votum voueris Domino Deo tuo non tardabis reddere, vt Deuteronom.cap.23.& in Pſalm.75. Vouete, & reddite Domino Deo veſtro, & Eccleſ. ſi quid vouiſti Deo, ne moreris reddere.

Votũ ſingulare, quomodo diuidatur. Quomodo diuiditur votum ſingulare, ſiue voluntatis? Reſpondeo, quòd quoddam eſt Votum ſimplex, & quoddam ſolemne. Nam Votum ſimplex fit mente Deo, vel nuda promiſſione ſine ſolemnitate ſpeciali. Votum verò ſollemne fit in conſpectu Eccleſiæ, ſcilicet, quando homo actualiter ſe Deo dedicat per ſacri ordinis ſuſceptionem.diſt.32. cap.placuit.; & diſtin.27.cap. diaconi. Vel per profeſſionem debitæ regulæ debito modo factæ in manu ſuperioris, cui profeſſio debet fieri per ſuſceptionem ſacri habitus, qui tantum datur profeſſis.c.omnes fœminæ.28.q.1.& cap.1. de vot. & vot.redemp.

Votum quomodo ſollemnizatur. Quomodo Votum ſolemnizatur? Reſpon.quòd per ſuſceptionem ſacri ordinis. Vel per profeſſionem tacitam, vel expreſſam alicui de religionibus approbatis: & dirimit matrimonium poſt contractum, & eſt nullum.27.q.1. cap. ſicut qui clerici.

Votorum ſpecies quot ſint. Quot ſunt ſpecies Votorum? Reſpon.ſecundum S.Thom.2.2.quæſt.88.art.2.& in 4.ſentent. diſt.38. artic.2.q.1.quòd ſunt duæ, ſcilicet. Votum purum, ſiue abſolutum;& Votum conditionatum. Votum purum, ſiue abſolutum eſt, cum quis vouet ſe facturum aliquid abſolutè, & ſimpliciter, ſine aliqua conditione, vel determinatione: & tunc tenetur ſtatim adimplere, cum poterit, niſi aliud in mente habuerit, vouendo; & tunc datur ei tempus ad arbitrium boni viri, vt votum ſuum impleat.

Vnde, qui vouit religionem intrare, ſtatim tenetur, cum poteſt, nec ſufficit intrare in fine vitæ ſuæ:

quia

quia per votum intrandi religionem, reſiduum vitæ ſuç Deo dedicauit: Similiter, qui vouit cum aliqua muliere contrahere matrimonium, non ſufficit ſemel contrahere ante mortem: quia ad hoc fit matrimonium, vt ſimul viuant.

Votum autem conditionatum eſt, cum quis promittit aliquid ſub conditione: puta, ſi ab infirmitate liberetur, & huiuſmodi: & tali conditione non exiſtente, non tenetur. 22.quæſt.8.cap. non ſolum, & hoc intelligitur, ſiue ſit conditio expreſſa, ſiue ſit tacita, quæ ex ſui natura ineſt voto, vt ſi potero, & huiuſmodi. Si tamen aliquis voueat ex duabus cauſis, & ſub diuerſis conditionibus, reſpiciendum eſt ad eius intentionem, ſi intendebat ſe obligare qualibet illarum conditionum exiſtente.

Sunt tamen aliqua vota, quæ prorſus neque probantur, neq; reprobantur: vt ſi quis vouet die Sabbati indui albo in memoriam Virginis Mariæ, &c. Et redditio voti eſt de iure naturali, ſiue diuino. glo. & Doct. in cap. curſus, qui clerici, vel vouentes, ſecundum Sanct. Thom. in 2.2. quæſt. 80. & Hoſtienſ. in ſumma. tit. de Voto, §. votum. Et ſi quid poſſibile vouetur, vt ędificare Eccleſiam, ſi ſuperueniente paupertate adimplere non poteſt, liberatus eſt à voto, ſecundum Sanct. Thom. in quarto ſententiarum diſtinctio 38. Et qui vouit ieiunare hoc anno vigiliam Sanctæ Catharinæ, & non ſeruauit, alia die votum implebit ſecundum Panormitan. in cap. per tuas, de Voto.

Item, vouens ſub conditione, ſiue ſit generalis, ſicut ſunt talia, ſi Deus voluerit, ſi vixero, ſi potero, & ſimilia, quæ in omni voto ſubintelliguntur, licet non exprimantur. 27. quæſtio. 1. cap. Beata Maria; Siue conditio ſit ſpecialis, vt puta, ſi filius meus conualeſcat, viſitabo limina Apoſtolorum, vel ſimile. Si conditio non extiterit, non obligatur,

ſic vouens ex voto: ſi conditio extiterit, tenetur. extra de conditio. appo. veri. de reſtitu. ſpol. intellige tamen vouentem non obligari, quando tota obligatio ponebatur in euentu conditionis: & ſi vouens non fuerit in culpa, quòd conditio non euenit, quia ſic tenetur, & iterum, niſi propter vitandum ſcandalum votum fuerit adimplendum. extra de conuerſ. coniugis. cap. ex parte, circa finem. ſecundum Innocent. & Hoſtien.

Mulieres in partu laborantes, & alij quicunque in anguſtijs conſtituti, vouentes ſi habeant deliberatam intentionem obligandi, obligati ſunt. arg. 18. quæſtio. 4. cap. ſunt. qui opes. ſecus, ſi ſubitò, & indeliberatè.

Votum de quo fieri deat. De quo debet fieri Votum? Reſpondeo, ſecundum Sanct. Thom. ſecunda ſecundæ quæſt. 88. quòd Votum non poteſt fieri de malo, nec de indifferenti, ſed tantùm de bono, & de tali bono, ad quod quis aliàs non tenetur, illud autem quod in aliquo euentu eſt bonum, & in aliquo eſt malum, non obligat, niſi pro euentu bono.

Vnde, vt ait S. Thom. vbi ſupra, quòd Vota illorum, qui vouerunt non comedere de capite, vel de pedibus animalis, vel non lauare manus, & huiuſmodi, ſunt potius deridenda, quàm ſeruanda, etiam ſi pro honore Sanctorum fiant, quia quandam ſuperſtitionem important.

Item Vota implenda ſunt rationabiliter, vt natura non minus grauetur: & quia homo in his, quæ ad ſeipſum pertinent de facilè fallitur: ideo Vota cũ nimia carnis maceratione an ſeruanda ſunt, an prætermittenda, ſuperioris eſt arbitrium requirendum, ſi tamen homini in ſeruatione voti magnum grauamen immineret, nec eſt facultas recurrendi ad ſuperiorem, non debet huiuſmodi votum obſeruare, ſecundum S. Thom. vbi ſupra.

Item,

Item, ſi aliquis vouet aliquid propter duas cauſas, deficiente vna illarum, non eſt abſolutus: vt puta, Fabius vult ire ad Sanctum Iacobum, quia credebat ibi inuenire germanum ſuum, & etiam pro peccatis ſuis redimendis, quamuis ſciat ante iter arreptum, germanum ſuum eſſe mortuum, nihilominus tenetur propter aliam cauſam, ſecundum Raymun. hoc verum ſi nihilominus intendiſſet ſe obligare.

Si quis emiſit duo vota inter ſe compaſſibilia, vtrunque ſeruari debet, niſi authoritate ſuperioris alterum in melius commutetur, ſi ſint incompaſſibilia, debet ſeruari, quod maius eſt, de reliquo ſatisfacere ad arbitrium prælati, ſecundum S. Thom. vbi ſupra.

Item Votum non poteſt legitimè fieri de re inutili ad ſalutem, quia de oblatione promiſſionis, quæ nec eſt ad honorem Dei, nec ad vtilitatem offerentis, Deus non curat, & quamuis conſcientia erronea obliget, fortè ad huiuſmodi ſponſiones ſeruandis; ita quòd contrafaciens peccat, ſtante tali conſcientia. Error tamen ille deponendus eſt ad conſilium boni viri, quia Deus obligationem, quæ fit per conſcientiam erroneam, non acceptat. ſecundum Richard. in 4. ſentent.

Item vouens aliquod bonũ, quod eſt improportionatum ſecundum probabilem ęſtimationem ſuę infirmitatis, facit, quod non expedit ſibi, nec licet, imò magis videtur illaqueare ſe, quàm augere ſecuritatem de ſua ſalute, & tale votum non habet diſcretionem concomitantem. ſecundum Richard. in 4. ſenten.

Vnde, licet aliquando Votum fiat Sanctis, tamen propter Deum fit eis, & principaliter fit Deo, cum enim quis vouet viſitare Eccleſiam Sancti Iacobi, promiſſio talis operis vocalis, vel mentalis, fit

Sancto

Sancto Iacobo: ſed obligatio ad perficiendum promiſſum ſit Deo. Et ſic quòd eſt materiale in illo voto, ſit ſancto, quod eſt formale, ſit ſoli Deo. ſecundum Ricardum, in quarta ſenten. diſtinctione 38.

Vbi ſciendum eſt, quòd ſimpliciter Votum eſt alicuius boni: ideo de eo, quod malum eſt, ſimpliciter non poteſt fieri votum: vt ſi aliquis voueat ſe fornicari, aut hominem occidere, vel huiuſmodi. In omnibus talibus decretum voluntatis eſt mutandum, & agenda eſt pœnitentia de turpi voto. Similiter votum non debet fieri de impoſſibilibus: vt ſi voueat ſe non moriturum. Item, non debet fieri votum de indifferenti, in quantum ſcilicet non eſt materia virtutis, vt leuare feſtucam,& huiuſmodi. Item, non debet fieri votum de bono communi, quod eſt omnibus neceſſarium, & ad quod omnes tenentur, ſicut votum baptiſmi, ſed ſolùm debet fieri votum de bono ſupererogationis, vt religio, Ieiunium, eleemoſina, peregrinatio, continentia, & huiuſmodi. Nam ſiquis fecit votum de impoſſibili,non tenetur, quia ad impoſſibile nemo tenetur: Sed vouendo, peccauit mortaliter. Si verò fecit votum de poſſibili, quod poſtea factum eſt impoſſibile, non tenetur ſeruare, niſi in quantum poteſt: Si autem omnino ſit impotens, in toto liberatur, donec poterit: quòd ſi ſua culpa impoſſibilitatem incurrit, grauiter peccauit, ſecundum Richardum, in 4. ſentent. diſtinctio. 38. artic. 5. quæſtione prima, & tenetur facere, quod in ſe eſt, vt poſſit, & habere promptam voluntatem faciendi, quando poterit, ſecundum San. Thom. 2. 2. quæſtio.88. artic.3.

Item ſciendum eſt ſecundum Richardum, vbi ſupra, quòd ſiquis vouit monaſterium aliquod, vel

vel religionem intrare, debet dare operam, quantùm poteſt, vt ibi recipiatur: & ſi habuit intentionem obligandi ſe ad religionem in generali, ſi ibi non poteſt recipi, tenetur aliam intrare, etiam ſi habuerit particularem affectionem ad vnam: Si verò ſolum intendebat intrare vnam religionem, vel locum, non tenetur aliam intrare, ſi ibi recipi non poteſt: Si verò non appareat de eius intentione, licet optaret intrare aliquam in particulari, in hoc dubio tenetur intrare aliquam aliam religionem, ſi in ea recipi non valet.

Item ſciendum, quòd ſiquis fecit votum de carnibus non comedendis, vel de non bibendo vino, & huiuſmodi, & poſtea infirmetur, & à medicis dicatur, quòd in maximum diſcrimen ſibi erit tale votum obſeruare: Poteſt contrauenire, maximè ex authoritate ſuperioris. capit. conſilium. §. fin. de obſeru. ieiun. Voto enim videtur inſerta conditio tacita, ſcilicet, ſi neceſſitas non obuiet: quia, quod eſt licitum ex lege, fit licitum. cap. quod non eſt, de reg. iur.

Qui ſunt illi, qui non poſſunt vouere? Reſpond. quòd illi, qui ſunt in poteſtate alterius, non poſſunt vouere, nec per votum ſe obligare his, in quibus alteri ſunt ſubiecti: ſed in alijs, in quibus non ſubijciuntur, poſſunt vouere, & ſe per votum obligare. Vnde notandum ſecundum S. Thom. 2.2. quæſtio. 88. artic. 8. quòd ſunt quædam perſonæ, quorum vota non ſunt obligatoria, niſi ratificentur ab illis, à quibus poſſunt irritari: & ideo non debent ſeruari, illis contradicentibus.

Primò, ſunt Epiſcopi, qui ſine licentia Papæ non poſſunt vouere, ita quòd diſſoluatur vinculum, quod eſt inter eos, & eccleſiam. extra de renuntia. cap. niſi pridem. Epiſcopi enim ſunt ſponſi eccleſiæ. vt in ca. inter corporalia. extra de tranſl.

epiſco.

epiſco. vel elect. Item, non poſſunt emittere vota, quæ eſſent in præiudicium ſuæ curæ: vt in cap. magnæ. extra de vot.

Secundò, qui non poſſunt vouere, ſunt clerici beneficiati, qui vouere nequeunt peregrinationem, aut aliud, propter quod habeant relinquere eccleſiam ſuam ſine licentia prælati ſui. vt de conſecrat. diſtinct. 5. cap. non oportet. & extra de renunc. cap. admonet. & ext. de vot. cap. magnæ. Votum tamen religionis facere poſſunt ſine licentia epiſcopi. 19. quæſtio. ſecunda, capit. duæ ſunt: & ſimiliter de accipiendo crucem: vt extra de vot. capit. fin. Alia verò vota, quæ non vergunt in præiudicium eccleſiæ ſuæ: vt puta, abſtinentiæ, & orationis dicendæ, & huiuſmodi, poſſunt facere ſine licentia Papæ, argumen. 8. quæſtio. prima, cap. clemens: & extra de teſti. capit. relatum. el 2. & extra de vot. cap. magnæ. §. j.

Tertiò, non poteſt vouere religioſus profeſſus circa ea, quæ ſunt in præiudicium obedientiæ prælati ſui: Vnde in alijs, quæ non præiudicant prælato ſuo, aut religioni, poteſt vouere, & tenetur ſeruare, niſi contrarietur à prælato ſuo: vt in gloſ. capit. monachis. 20. quæſtio. 4. & ſecundum S. Thom. vbi ſupra. Si autem vouerit, frangendum erit, vt in eodem cap. Tantæ enim altitudinis eſt religionis votum, vt omnia alia vota in eo tranſmutari poſſint, extra de vot. cap. ſcripturæ.

Quartò, pueri ante annos pubertatis, ſcilicet, maſculus ante decimumquartum annum, & puella ante duodecimum completum, non poteſt vouere: quia, vt plurimum patiuntur defectum rationis, & ſunt in poteſtate parentum, vel tutorum: & ideo, ſi vouent, poteſt à parentibus, vel tutoribus irritari eorum votum. Item, ſi impuber intrat religionem, pater, vel tutor poteſt

eum reuocare infra annum. 20. quæſtio. 2. cap. puella. & extra de regu. capit. 2. Poſt annos verò pubertatis, quò ad ea, quæ pertinet ad perſonam eorum, poſſunt vouere, & tenentur ſeruare, etiam inuitis parentibus, puta, de ingreſſu religionis, de abſtinentia, de contrahendo matrimonio, & huiuſmodi: ſed quantum ad illa, quæ pertinent ad diſpenſationem domeſticam, non poſſunt ſine conſenſu patris vouere: puta, de danda eleemoſina, niſi habeat peculium caſtrenſe, vel quaſi: de ipſo enim poſſunt vouere, & tenentur ſeruare, etiam inuitis parentibus, quia in ipſo habent plenum dominium: generaliter, non ſolùm pueri impuberes, ſed etiam omnes alij, non habentes vſum rationis, & liberi arbitrij, non poſſunt vouere. cap. ſicut teneor, extra de regu.

Quintò, ſerui non poſſunt vouere contra voluntatem dominorum aliquid, quod impediat, eorum ſeruitium, vt de ingreſſu religionis, vel peregrinationis, & huiuſmodi. 54. diſt. cap. ex antiquis, & cap. ſi ſeruus: poſſunt autem vouere illa, ex quibus non fit præiudicium dominis.

Sextò, vir, ſeu mulier non poteſt vouere ſine conſenſu alterius coniugis, ſeruare caſtitatem: In hoc enim eſt æqualis mulier viro ſuo. 1. Corinth. 7. cap. Tamen ſi aliquis coniugum vouerit caſtitatem, non poteſt petere debitum, licet teneatur reddere alteri petenti, cap. quidam, & cap. placet, de conuerſ. coniug. In alijs verò quæ pertinent ad regimen familiæ, & diſpenſationem domus, mulier eſt ſubiecta viro ſuo, & non contra: & ideo de illis mulier non poteſt vouere ſine licentia viri ſui. 23. quæſtione quinta, cap. manifeſtum, & capit. noluit, & cap. mulierem. Ideo, non poteſt vouere, facere eleemoſinam de rebus viri: In alijs verò, ex quibus non fit præiudicium viro,

ro, poteſt vouere, tamen ſi maritus nolit, tenetur frangere. Vir quoque non poteſt facere votum, per quod generetur præiudicium vxori, quò ad debitum reddendum: quia, vt ſupradictum eſt, quò ad hoc ſunt pares: capitulo gaudemus, de diuor. Sciendum eſt autem, quòd ſi vxor vouerit facere eleemoſinam de re propria, in qua vir nihil iuris habet, debet adimplere votum, etiam non conſentiente viro, cum ei nullum ex hoc præiudicium ſubſequatur.

In Votis diſpenſare. Vel ea cõmutare quis poſſit.

Quis poteſt in votis diſpenſare, vel ea commutare? Reſpond. ſecundum S. Thom. ſecunda ſecundæ quæſtio. 88. artic. 12. quòd ſummus Pontifex, qui gerit plenariè vicem Chriſti in tota eccleſia, ipſe habet plenitudinem diſpenſandi in omnibus diſpenſabilibus votis. Epiſcopis verò committitur diſpenſatio in votis, quæ communiter fiunt, & indigent frequenti diſpenſatione, vt habeant de facili homines, ad quos recurrant: ſicut ſunt vota communium peregrinationum. argumen. ad hoc, ext. de vot. cap. 1.

Notandum eſt circa diſpenſationem votorum, ſecundum Hoſtien. quòd quandocunque aliquis vouet, vel promittit aliquid facere, quo facto: vel aliquid non facere, quò non facto, cædit in detrimentum ſalutis animæ, vel corporis, vel peccatum mortale incurritur, non eſt ſeruandum votum, nec iuramentum, nec pactum, nec conſuetudo, nec lex, nec præceptum, nec aliquod aliud vinculum firmitatis. 22. quæſtio. 4. §. iuramentum. cap. innocens, & cap. inter cætera. & extra de iureiuran. cap. quantum. Si verò votum eſt licitum authoritate ſuperioris, ex cauſa poteſt diſpenſari, ſeu commutari. extra de vot. & voti redemp. cap. primo, vbi patet, quòd Epiſcopus, vel eo ſuperior poteſt omnia vota ex cauſa diſpenſare, vel commutare in

melius,

melius, præter ea, quæ ſunt ei expreſsè prohibita, & Papæ reſeruata, quæ ſunt quatuor. Primum eſt, votum continentiæ, ſeu caſtitatis, vel religionis, quòd ſolus Papa poteſt diſpenſare ex magna cauſa, & propter maius bonum, vt dicit Hoſtienſ.dict.c.1. Poteſt tamen Epiſcopus diſpenſare ſuper voto de non petendo debitum coniugale. Secundum eſt, votum vltramarinum. extra de vot. & vot.redemp. cap.ex multa. Tertium eſt, votum de viſitando limina Apoſtolorum Petri, & Pauli. Quartum eſt, votum Sancti Iacobi. Hæc quatuor reſeruantur Papæ de conſuetudine curiæ. Cæteri verò prælati, & Confeſſores, Epiſcopo inferiores, licet à peccato tranſgreſſionis votorum poſſint abſoluere, cum non ſit de caſibus reſeruatis: vota tamen de iure communi non poſſunt diſpenſare, nec commutare, & ſic de conſuetudine reſeruatur, vt dicit Hoſtien. Exceptis tamen prælatis religioſis, qui diſpenſare poſſunt in votis ſubditorum ſuorum, vt dictum eſt. Nam omne votum, quod quis fecerit in ſeculo, ſi ingrediens religionem actualiter, ſeu habitualiter intendit illi voto, quod fecerat, amplius non teneri, votum ipſum commutatur in votum religionis, & in ipſo ingreſſu liberatur: extra de vot. & vot.redemp. cap. ſcripturæ. Si verò actualiter, ſeu habitualiter intendit, ingrediendo religionem, etiam obligari ad illa, remanet obligatus, tamen poſtquam deuenerit hoc ad notitiam prælati ſui, ipſum ab illis abſoluere poterit, præcipuè ſi tempore profeſſionis eius prælatus hoc ignorabat. ſecundum Richar. in quarto ſententiarum diſtinctio. 38. artic.8. quæſtio.2.

Voti commutatio, quomodo fieri debeat.

Quomodo debet fieri commutatio Voti? Reſpondeo, ſecundum Sanct.Thom.ſecunda ſecundæ quæſtio.88.artic.10. quòd conuenienter in voto poteſt fieri diſpenſatio, ſi commutetur in aliquid, quod

quod ſit magis ad honorem Dei, non autem poteſt diſpenſare ſimpliciter: ideſt, vt vouens nihil teneatur facere. cap. non eſt, extra de vot. Et ideo in commutatione voti, tria debent conſiderari: vt in cap, magnæ, extra de vot. ſcilicet, quod licet, quod decet, & quod expedit, ſcilicet, vt ſit melius. In diſpenſatione verò non ſufficit, quòd ſit æquè bonum, aliter vterque peccat, ſcilicet, diſpenſans, & ille, qui diſpenſatur, ſi hoc ſciat. ſecundum Hoſtien. Quo autem ad diſpenſationem, ſeu commutationem, ſciendum eſt, ſecundum Richard. libro quarto ſententiarum, diſtinctione trigeſima octaua, articulo octauo quæſtione prima, quòd quamuis in votis poſſit fieri commutatio, non tamen fieri debet authoritate vouentis: quia nemo iudex in cauſa propria. In commutatione verò Confeſſor multa habet conſiderare. Primò, cauſam licitam: quia, qui ſine cauſa rationabili diſpenſat, licet quo ad Eccleſiam teneat, tamen quo ad Deum, & in iudicio animæ diſpenſans, ſibi damnationem acquirit, nona, quæſtione tertia, capite, aliorum: & extra de vot. & vot. redemp. cap. non eſt. Secundò, conſiderare debet qualitatem perſonæ vouentis: quia, ſi votum eſt peregrinationis, & vouens eſt robuſtus, commutari poteſt in vigilias, & ieiunia: Si vouens eſt diues, ſed debilis, poteſt commutari in eleemoſinam. Et ſi vouens eleemoſinam eſt pauper, & fortis, poteſt commutari in itinerationem, & ieiunia.

Tertiò, debet conſiderare maiorem vtilitatem, expedit enim vtilitatem Reipublicæ præferre vtilitati priuatæ. Vnde Dan. 4. cap. dicitur: Peccata tua eleemoſinis redime. Quartò, Confeſſor conſiderare debet facultates vouentis, laborem, & expenſas itineris: iſta opinio eſt verior. Tollere autem abſque cauſa, vel vlla commutatione, non videtur

detur poſſe fieri, nec etiam ſine authoritate ſuperioris, quantumcunque ſit cauſa poſſe differri, ſi haberi poteſt. de vot. & vot. redempt. c. non eſt, & ſecundum Hoſtien. Similiter, dicendum eſt de diſpenſatione iuramentorum: nam ad quem pertinet votum commutare, ſeu diſpenſare, ad eundem etiam pertinet iuramenta diſpenſare, ſeu commutare, ſecundum Innocent. in cap. debitores, extra de iureiurand.

Explicit Sextus Tractatus Secundæ Partis Scrutinij Sacerdotalis.

SEPTIMVS TRACTATVS SECVNDÆ PARTIS

Scrvtinii Sacerdotalis

R. D. Fabij Incarnati Neapolitani, Sacræ Theologiæ profeſſoris.

De Vſura.

Vſura quid ſit.

QVID eſt Vſura? Reſpond. quòd eſt quicquid ſorte accedit ex peccato, vel intentione præcedente: vt in cap. conſuluit. de vſur. Vel ſecundum Ray. in ſumma, quòd Vſura eſt lucrum ex mutuo pacto debitum, vel exactum.

Item ſecundum Nauar. Manu. Conf. cap. 17. numer. 207. quòd Vſura eſt lucrum pecunia ęſtimabile ſuapte natura, quod principaliter vi mutui veri, vel palliati quæritur.

Item ſecundum Hoſtien. in ſumma, titu. de Vſur. quòd Vſura eſt quicquid ſolutioni pecuniæ mutuatæ accedit, ipſius rei vſus gratia, pactione interpoſita, vel hac intentione habita in contractu, vel exactione poſt contractum.

Vbi ſciẽdum eſt Primò, quòd quicquid accipitur vltra ſortem, ideſt, vltra portionem mutuatam, ſiue ſit pecunia, ſiue fructus, vel bladum, ſiue vinum, aut ceruiſiam, ſiue quodcunque aliud, quod aliquo precio æſtimari poteſt, vſura eſt, ſecundum Sanct. Thom. ſecunda ſecundæ quæſtio. 78. vbi dicit, quòd etiam ſi propter mutuum recipiatur munus à lingua, vel ab obſequio, tanquam ex obligatione mutui,

tui, & hoc pacto, vel intentione principali; vſura eſt, & habetur in ſumma confeſ.lib.2.tit.7. quæſt.2. & 5. Vnde ille, qui mutuat frumentum antiquum principali intentione, vt nouum accipiat, & magis bonum; vſuram committit: ſecundum Raym. & Hoſtienſ. Quando aliquis propter hoc facit mutuum frumenti, vt ex melioratione lucretur. cap. conſuluit, & cap. in ciuitate: extra de vſu. ſi autem mutuat, non principaliter, vt lucretur; ſed, vt non pereat, & accipienti gratiam faciat, non committit vſuram, ſecundum Raym. & Hoſtien. in titul. de vſu. Si tamen quis taliter mutuans, præſumeret veriſimiliter, quòd nouum deberet plus valere, mutuans hac intentione, eſſet vſurarius. cap. nauiganti. extra de vſur. & habetur in ſumma confeſſ. eod. titul. quæſtio.42.

Secundò ſciendum eſt, quòd Vſura committitur ſolum in contractu mutui veri, vel interpretati. Mutuum autem eſt contractus, in quo quis aliquid dat recepturus, non idem in numero, ſed tantundem in genere ſuo: Et dicitur mutuum ex eo, quòd de meo tuum fiat: quia mutuans transfert dominium in eum, cui mutuat. Et fit in rebus, quæ conſiſtunt in numero, pondere, vel menſura. Et committitur vſura in iſto contractu, quando aliquid recipitur vltra ſortem, non obſtante, quòd mutuans, recipiat in ſe aliquo caſu ſortis periculum: vt in cap. nauiganti, extra de vſu. Vt, ſi quis mutuat eunti ad mundinas pecuniam, & ſuſcipit in ſe periculum maris: eſt enim vſurarius, vt ibi dicit text. Item, ſi quis mutuat centum ad decem annos: ita quòd ſi infra decennium aliter contrahentium moriatur, debitor ſit liber: ſi autem nullus moriatur, det ducentum, vſurarius eſt.

Tertiò ſciendum eſt, dum dicitur ipſius rei vſus gratia: quòd ſi non accipiatur aliquid vltra ſortem,

gratia conſumptionis vſus ipſius rei, ſed pro loco pœnæ appoſitæ abſque fraude, non eſt vſura. Vnde, ſecundum Raymund. in ſumma, & Richard. in 4. ſenten. diſtin. 14. quòd exigens talem pœnam, non tenetur ad teſtitutionem, ſi non fuit appoſita in fraudem vſurarum, ſed intentione attendi accipientem ad obſeruantiam fidelitatis promiſſæ, extra de arbitris. capit. dilecti. & 12. quæſtio. 2. capit. fraternitas.

Quartò ſciẽdum eſt, quòd ſi in mutuo ſit expreſſa pactio de aliquid accipiendo vltra ſortem, quòd tunc expreſſa eſt vſura: & tales facientes hos contractus propriè dicuntur vſurarij, ſecundum Hoſt. maximè quando ſunt confeſſi in iure, vel conuicti, vel quando tenent menſam paratam ad vſuras: ar. ext. de cohabi. cleri. & muli. cap. tua, & cap. fin. & in cap. cum in diœceſi. extra de vſur. Vnde dicit Scotus in 4. ſen. diſtin. 15. quòd ad vitandum vitium vſuræ, non debet ſe alter contrahentium conſtituere in loco tuto de lucro, & proximum in damno. Vnde, ſi quis mutuaret frumentum eo pacto, vt ſibi reſtituatur in tempore, quo, vel ſemper, vel vt in pluribus, eſt plus valiturum: vel ſi quis vendit ad terminum, & precium determinat pro quacunq; die, qua interim plus valebit, talis committit vſuram: ſecun. Hoſtien. in ſum. in tit. de vſur. §. an aliqui: & glo. in cap. fina. de vſuris: & habetur in ſumma confeſſ. eodem titu. q. 21. Talis. n. contractus claudicat in pacto: qñ autẽ debeat plus, vel minus valere, attẽdendus eſt ſolitus curſus regionis. ſec. Hoſt. in ſum. eo. tit. §. an aliquo.

Quintò ſciendum eſt, quòd ſi aliquis mutuet gratis, & aliquid ſibi detur gratis vltra ſortem, non eſt vſura. 24. quæſt. 3. cap. vſura: & diſt. 18. cap. de eulogijs, & 1. quæſt. 1. cap. ſicut. Similiter, ſi aliquis principaliter mutuet ex charitate, tamen ſecundariò habeat ſpem habendi aliquam remunerationẽ ab illo:

ita

ita tamen, quia etiam, ſi ſciret ſe nihil habiturũ, vellet mutuare, non videtur vſura. 57. diſt. cap. in ſingulis. 59. diſt cap. ſi efficio. & 61. diſt. cap. quid proderit. Cum enim quis mutuum dat liberaliter, ſcire poteſt debitorem ſibi naturaliter obligari ab antidota, ext. de teſtam. c. cum in officijs, & 1. q. 2. cap. quam pio. & ext. de ſimon. c. tua, & concordat Hoſt. in ſum. & gl. cap. conſuluit: ext. de vſu. Si autem principaliter cauſa mutuandi, ponitur in expectationẽ lucri, vel emolumenti, pręcipuè ſi aliàs nõ erat mutuaturus, quicquid poſtea accepit, vſura eſt, ſiue ſit pecunia, vel alia res: ſiue conſiſtat in dando, ſiue faciendo. 14. q. 3. c. 1. 2. & 3. & extra de vſur. c. 1. & c conſuluit. Quicq̃d enim accipitur cum tali corrupta intẽtione, eſt vſura: vt inquit glo. ſup. 18. c. Exod. ꝙ non debemus recipere propter mutuum fruges, nec aliquam aliam rem. Et Io. Cald. c. fin. ext. de vſur. vbi dicit: quòd ſicut in ſimonia prohibitio muneris includit, non ſolum munus à manu, ſed etiam à lingua, & obſequio. 1. quæſtio. 1. cap. ſunt nonnulli & in clement. & ſi quæſtiones, extra de ſimon. Ita, & in vſura.

Sextò, & vltimò ſciendum eſt, ꝙ, quia quicquid etiam ſine pacto extorquetur propter mutuum, eſt vſura. 14. q. 3. cap. plerique, & ibi Archi. Dicit quoque Scot. in 4. ſent. diſt. 3. quòd vltra prędicta, neceſſe eſt, ꝙ in contractu mutui lucrum nõ veniat ex tempore, quia tempus non poteſt vendi. Vnde in cap. qui manu mittitur. 12. quæſtio. 2. dicitur, quòd eſt commune, non eſt particulare ſingulorum.

Vnde dicitur Vſura? Reſpon. ſecundum Raym. quòd dicitur ab vſu, & ęs, ęris: quaſi vſu ęris, ideſt, vſus ęris, ideſt pecuniæ: licet tamen nomine pecuniæ, quicquid habent homines, contineatur. 1. quæſtio. 3. cap. totum. *Vſura vnde dicatur.*

Quotuplex eſt Vſura? Reſpond. ſecundum omnes Theologos, & Canoniſtas, ꝙ eſt duplex, ſcilicet, *Vſura quotuplex ſit.*

mentalis, & extrinſeca. Vſura mentalis conſiſtit in ſpe lucri ex mutuo abſque conuentione. Vſura verò extrinſeca conſiſtit in hoc, quòd eſt lucrari ex mutuo, interueniente pactione explicita, vel implicita.

Vſura mentalis quomodo ſit peccatum. Quomodo vſura mentalis eſt peccatum? Reſpon. quòd ſi lucrum ſperetur ex mutuo, eſt peccatum reſtitutioni obnoxium. Si verò ex mera gratitudine eius, qui accipit mutuum, & non ex mutuo, non eſt peccatum, neque tenetur ad reſtitutionem.

Vſura extrinſeca quomodo ſit peccatũ. Quomodo vſura extrinſeca eſt peccatum? Reſpon. quòd ſi lucrum eſt aliquid pecunia æſtimabile: vt puta, ſi aliquis mutuat alteri, vt fiat amicus, non eſt vſurarius. Si lucrum non eſt ſuum, ſcilicet, mutuantis: vt puta, ſi aliquis mutuat alteri, vt rehabeat ſuum, vel vt redimat vexationem, quia ſi non mutuaret, fortè debitum negaret, vel ſe ad iudicium trahi faceret, quòd non fecit propter mutuum, non eſt vſura: neque etiam eſt peccatum, ſi mutuans deducit in pactum damnum emergens, vel lucrum ceſſans, quia non eſt lucrum: ſed obligat ad remutandum, vel molendum in mola ſua, vel ad ſumendum aliquid ex officina ſua, vſura eſt: quia illa obligatio pecunia æſtimari poteſt: diſtinguendum tamen eſt lucrum licitum ab illicito: lucrum licitum in præſenti caſu eſt precium pro mola, vel alijs mercibus, & hoc non eſt vſura, nec ſubiacet reſtitutioni: Illicitum verò eſt obligatio, ideo tenetur ad relaxandum vinculum obligationis, & ad recompenſationem illius ad arbitrium boni viri.

Vſura, et intereſſe quomodo differãt. Quomodo differunt vſura, & intereſſe? Reſpon. quòd vſura eſt lucrum de capitali acceptum. Intereſſe autem eſt æſtimatio alicuius vtilitatis non habitæ propter alicuius factum iniuſtum, vel iniu-

iniuſtam conceſſionem.

Quotuplex eſt Intereſſe? Reſpondeo, quòd eſt duplex. Aliud eſt lucri ceſſantis, aliud dicitur damni emergentis. Lucri ceſſantis eſt, vt quia non dediſti mihi pecuniam meam, ceſſauit lucrum, quod cum ea faciebam. Damni emergentis eſt, vt quia non dediſti mihi pecuniam meam, oportuit me accipere ad vſuram, ex quo damnum incurri. *Intereſſe quotuplex ſit.*

Exemplum damni emergentis, habet pecunias ad reficiendum domum, vel emendum æſtate triticum, aut fęnum, & eas mutuo tibi, quas quia ad præfixum diem non ſoluiſti (domus cecidit) triticum duplo carius emptum, pecora fame perierunt, aut aliquod ſimile damnum accepi. Exemplum verò lucri ceſſantis: ſum mercator, habeo pecunias, quibus merces emere volo ad negociandum, eas tibi mutuo, & die præfixo non reſtituis lucrum, quod ob id facere ceſſo, eſt meum intereſſe lucri ceſſantis: & tam emergens damnum, quàm lucrum ceſſans peti poteſt in tribus caſibus. Primò, quando mora in ſoluendo præceſſit. capit. conqueſtus. de vſuris. Secundò, cum ante, aut poſt moram contingit mutuum, tamen datum fuit per aliquam vim ſuperioris: Tertiò, cum à principio conuenit de ſoluendo damno: in quibus caſibus non ſolùm eſt licitum accipere, & exigere, ſed etiam à principio conuenire de ſumma, quæ vltra ſortem ſibi repetenda eſt ex veriſimili illo intereſſe damni, aut lucri, ſecundum Nauar. Manual. conf. capit. 17. num. 212. & Abb. cap. conqneſtus, de vſur.

In quibus rebus, ſeu contractibus committitur Vſura? Reſpondeo, ſecundum Raym. quòd ſolùm in his rebus, circa quas conſiſtit mutuum, quæ conſiſtunt in numero, pondere, vel menſura. *Vſura in quib. contractib. committatur.*

Numero, vt quælibet moneta, quæ propriè dicitur pecunia numerata. Pondere, vt ære, argento, auro, &c. quæ appenduntur. Menſura, vt frumento, vino, oleo, & ſimilibus. 14. quæſtio. 3. cap. vſura: & quæſtio. 4. cap. nullus. Sed ſecundum Hoſtien. intelligendum eſt, quòd in contractu mutui, ſolùm regulariter habet locum vſura. Mutuum autem locum habet in his rebus, quæ conſiſtunt in numero, pondere, & menſura. Si tamen aliquid tibi mutuo, & pro illo mutuo, promittas mihi veſtem, vel equum, vel prædium, vel aliquid aliud, quòd nec in numero, pondere, vel menſura conſiſtat, vſura eſt, vt in 14. quæſt. 3. cap. plerique, & cap. vſura. Secus, ſi res eſſet locata, non mutuata.

Contractus, qd ſit.

Quid eſt Contractus? Reſpon. quòd eſt obligatio mutua ex voluntate partium conſurgens.

Contractus quot modis cõtrahatur.

Quot modis contrahitur Contractus? Reſpond. quòd quatuor modis. Primò, ex contractu, vt emptione, venditione, locatione, & huiuſmodi. Secundò, ex quaſi contractu, ſcilicet, quando quis gerit negotium alterius ſine mandato eius. Vnde, Quaſi contractus eſt obligatio, quæ prouenit, non ex cõtractu, vel maleficio, vel quaſi, ſed quoddã medio modo, ſicut, quãdo qs agit negotia alterius ſine eius mandato, aut exercet tutelã, vel eſt curator, & huiuſmodi. Tertiò, ex maleficio, vt ex furto, rapina, & huiuſmodi. Quartò, ex quaſi maleficio, ſcilicet, cum quis non directè, ſeu doloſè deliquit, ſed quaſi, quia fuit in culpa, vt ex eius domo aliquid eſt effuſum, quòd alteri nocuit.

Item, contrahitur quatuor modis. Primò, re: vt mutuo, commodato, depoſito, & huiuſmodi. Secundò, verbis in ſtipulando. Tertiò, literis, vt quando in literis confitetur ſe recepiſſe, quod tamen non recepit. Quartò, ſolo conſenſu: vt in ſocietate, mandato, emptione, venditione, vel locatione: in his

non

non requiritur ſcriptura, nec præſentia, ſed ſufficit eos, qui contrahunt, conſentire per ſe, vel per alium, ſcilicet, per nuntium, vel epiſtolam, ſecus in alijs, quia requiritur vltra conſenſum, litera, res, vel verbum.

Contractus quotuplex ſit. Quotuplex eſt Contractus? Reſpond. quòd eſt duplex. Quidam dicuntur nominati: vt ſunt emptio, venditio, locatio, conductio, mandatum, depoſitum, ſocietas, pignus, commodatum, permutatio, ſtipulatio, & mutuum. Alij dicuntur innominati, qui ſunt quatuor. Primus do, vt des: vt puta, domum, vt des vineam. Secundus, facio, vt facias: vt puta, facio tibi librum, vt ędifices mihi domum, & huiuſmodi. Tertius, do, vt facias. Quartus facio, vt des. Et dicuntur innominati, quia nomina eorum poſſunt alijs contractibus nominatis conuenire: & iſti ſequuntur naturam contractuum nominatorum, qui eis aſſimilantur.

Vſurarij contractus quot modis fiunt. Quot modis fiunt Contractus vſurarij? Reſpon. ꝙ multis modis. Primus Contractus vſurarius eſt, quando Nobiles tradunt pecuniam mercatori, vel campſori, ne ipſa deficiat eis, paulatim conſumendo: intendentes principaliter recipere annuatim ad diſcretionem eorum, ſaluo tamē capitali, vſura eſt. Similiter vſura eſt, quādo aliquis dat mercatoribus, aut artificibus pecuniā, vt cum ea negótietur cum hac intētione principali, quia ſperat ab eis aliquod lucrum, aliter non deponeret. Et quamuis ſine pacto hoc faciant, tamen vſuram committit. 14. quæſtio. 3. cap. vſura. Similiter vſura eſt: quando aliquis mutuat pecunias diuerſis perſonis accipientes in pignus, vel hypothecā, domos, vel agros, aut alias res ſub nomine ſecuritatis; ſed fructum, ſeu vſum dicti pignoris, interim volunt habere, quouſque reſtituatur eis pecunia, nō computando in ſorte ipſum fructum, ſeu vſum. vt patet in cap. 1. de vſu.

Secun-

Secundus contractus vſurarius eſt, quando mercatores, & artifices vendunt ad credentiam vſque ad certum terminum: & propter hanc dilationem ſolutionis, appreciant rem plus, quàm valeat. Hoc enim fit in fraudem vſurarum. cap. in ciuitate, & cap. fina. de vſur.

Tertius contractus vſurarius eſt: quando aliquis indiget pecunia, vadit ad diuitem, rogans, vt mutuet ſibi, offerens pro ſecuritate hypothecam bonorum ſuorum: cui ille reſpondet, nolo mutuare, ſed paratus ſum emere pro eodem precio, & vſque ad certum tempus retrouendere tibi pro eodem precio: Secundum enim Hoſtienſ. in cap. ad noſtram, de emptio. & vendi. hic contractus præſumitur fieri in fraudem vſurarum, maximè quando eſt inęqualitas in precio: vt quia ille vult emere multo minori precio, quàm valeat res.

Quartus contractus vſurarius eſt; quando quidam emunt poſſeſſionem, vel domum valentem mille, & quinquecentum, vel ſexcentum, aut circa. Deinde locant eam, ſiue dant ad emphyteoſim ipſi venditori, habita conſideratione precij in emptione ſoluti, recipientes pro fructu annuo quinque pro centenario ſoluto. Iſte enim contractus eſt illicitus, & præſumitur factus in fraudem vſurarum, ſecundum communiter Doctores, de empt. & vendit. cap. ad noſtram, & in cap. illo vos: de pigno. & ſecundum Hoſtienſ. in ſum.

Quintus contractus vſurarius eſt, quando aliquis ponit pecuniam in ſocietate, vt lucrum faceret ex ea, ita quòd vnus ponat pecuniam, & alius operam perſonalem: Hic contractus eſt licitus, dummodo ſit negotiatio licita, aliàs non, cap. per veſtras, de dona. inter vir. & vxor. & ideo vterque poteſt accipere lucrum, tam ponens pecuniam, quàm ponens operam: quia plerumque, quod pecuniæ de-

eſt,

eſt, per operam ſuppletur. Vnde ſciendum eſt, quòd poteſt quis deducere in pactum, quòd ipſe accipiat tres partes lucri, & alius ſolum quartam partem; & hoc quando quis ponit plus in ſocietate, ſiue ratione pecuniæ, ſiue ratione induſtriæ: Arbitrio ergo boni viri æſtimabuntur, an illud plus, quòd in ſocietate ponit quis, correſpondeat illi pluri, quòd de ſocietate percipit. Similiter ad propriam conſcientiam recurrendum eſt. Si autem vnus plus altero non conferret, tale pactum non valeret. Ex quibus concluditur alius caſus vſurarius: videlicet, quòd ſi quis paciſcatur, vt habeat duas partes lucri, & vnam tantum damni, & alius duas partes damni, & ſolum vnam lucri: & tamen ambo æqualiter ponunt in ſocietate, vel reſpectu pecuniæ, vel reſpectu induſtriæ: Iſte contractus eſt illicitus, ſciendum eſt quoque, quòd aliquis poſſet dare licitè pecuniam ad ſocietatem, vel pecora, non facto aliquo pacto de lucro, ſed committendo diſcretioni ipſius recipientis, vt aſſignet partem lucri, vel damni, ſecundum quod ei iuſtum videbitur. Vnde ſi ille non benè aſſignaret, non ſolum in foro conſcientiæ teneretur, ſed etiam poſſet cogi ſatisfacere ad arbitrium boni viri.

Sextus contractus vſurarius eſt, quando aliquis dat pecuniam ad ſocietatem, aut pecora cum hoc pacto, quòd capitale ſit ſaluum, iſte enim contractus in foro conſcientiæ fieri non poteſt. 14. quæſt. 3. cap. plerique, in gloſſ.

Septimus contractus vſurarius eſt, quando aliquis dat alicui mercatori centum ducatos, vel centum oues alicui ruſtico tenendas ad ſocietatē, & ipſe vult habere commodum de toto, & non vult ſentire damnum, niſi de dimidia parte capitalis, & tamē alius tantum ponit in ſocietate, ſicut ipſe ratione operę, & induſtriæ, vel alio modo: talis enim contra-

ctus eſt iniquus, ſecundum Raym. & ſummam Confeſſ. lib. 2. titul. 7.

Octauus contractus vſurarius eſt, quando aliquis dat ad ſocietatem certa capita ouium æſtimata certo precio, hoc pacto, quòd ruſticus non accipiat aliquam vtilitatem, donec, qui dederit, recipiat prius totam ſortem ex fœtibus: vel ſi quis paciſcatur, quòd antequam ruſticus accipiat aliquid, reſtaurabit de fœtibus omnia mortua: his enim pactis eſt quaſi velle facere oues immortales, & ideo eſt illicitus iſte cõtractus: vt habetur in ſumm. confeſſ. lib. 2. titul. 7.

Sunt autem plures alij contractus vſurarij, qui fiunt à diuerſis hominibus, maximè à campſoribus in cambijs ſuis, quos cauſa breuitatis prætermitto.

Cambiorum generaquot ſint. Vnde ſciendum, quòd ars campſorum, non eſt de ſe illicita, ſi debito modo fiat: Sed, vt inquit S. Anto. in 3. par. ſum. tit. 8. diuerſa ſunt genera cambiorum. Quoddam enim dicitur cambium minutum, & reale ſolum: vt quando quis habens ducatos in auro, vellet monetam: vel habens monetam, vellet aurũ, aut alterius generis pecuniam, campſor verò vult tantum pro ducato: & hoc eſt licitum, ſi accipit ſm rationabilem patriæ conſuetudinem: poteſt enim aliquid accipere pro labore ſuo in numerando: & ratione expenſarum, quas fecit pro penſione, & miniſtris. Ratio namque laboris, & expenſarum habenda eſt c. magnæ: extra de vot. Et licet aliqui dicant, hoc lucrum ſolum licere campſoribus facientibus illam artem, tamẽ etiam alijs ſit licitum aliquid pro labore numerandi accipere; licet non tantum, quantum illi, qui tenent banchum ad iſtam artem.

Secundum cambium dicitur etiam reale, ſed per literas, quòd ſic fit. Quidam indigens pecunia Romæ, nec eam volens ſecum portare propter periculum, dat campſori centum aureos hic, vt ſibi faciat dari totidem Romæ, vbi non valent tantum, ita ꝙ

campſor

campſor lucratur quinque, vel ſex ratione huius valoris: vel ſi Romę tantundem valent, ipſe campſor facit literâ alteri campſori Romæ, vt illi det nonagintaquinque: & dicit S. Ant. ꝙ iſte eſt contráctus nominatus: Do, vt des, deſeruiens vtilitati hominum, rationabiliter inſtitutus: & poteſt licitè accipi lucrum: & hoc ratione laboris in ſcribendo, & alijs expenſis penſionis, & miniſtrorum periculis multis, quibus ſubiacent campſores. Nemo enim cogitur de ſuo facere beneficium 10. quæſt. 2. cap. præcariè, & 1. Corinth. cap. 9.

Cambium tertium dicitur ſiccum, & per Venetos etiam ad libras groſſorum nuncupatur, & idem eſt. Et fit iſto modo: Indigens pecunia Romæ exiſtens, accipit à mercatore centum florenos reſtituendos ſibi inde ad menſem, ſed cum illo valore, qui valebunt inde, valebunt inde ad decem dies à tẽpore dictæ pecuniæ acceptæ Venetijs illi centum floreni, quando valent plus, aliquando minus, & valde rarò. Hoc arbitror vſurarium contractum, quia hic eſt mutuum, & ſub ſpecie lucri, quorum primum eſt materia, ſecundum vt forma in peccato vſuræ, nec excuſat dubium, vt in cap. nauiganti: extra de vſur. Et iſta cambia dicuntur ſicca, eo quòd in veritate ſunt ſicca à charitate proximi, & ſiccant animam à gratia Dei, & ideo ſunt prohibita, ſecundum communiter Doctores; cauſa breuitatis pertranſeo. de quibus vide Sanctum Antonium: vbi ſupra, & Silueſt. in verb vſur. 4. per totum.

Quot modis variatur contractus ſocietatis? Reſpondeo, quòd tripliciter. Aliquando vnus ponit tantum pecuniam, & alter operam corporalem. Aliquando vnus ponit pecuniam, & operam: alius pecuniam tantum. Aliquando autem ambo ponunt in ſocietate pecuniam, & operam, vel pecuniam tantum, & in omnibus ſeruanda eſt æquitas, *Contractus ſocietatis quot modis variatur.*

ne

ne aliquid fiat in fraudem vſurarum. Vnde, ſi vnus ponit in ſocietate operam tãtum, alius ponit libras triginta ad tertiam partem lucri, & damni, hoc eſt ad lucrum, & damnum decem librarum, viginti remanentibus ſemper ſaluis: hoc caſu poſito, niſi ille, qui operam ponit, mercedem recipiat pro labore, quem ſuſtinet pro commercio decem librarum, quarum lucrum, & damnum ſpectat ad illum, qui pecuniam dedit; Nam viginti libras mutuauit mercatori pro commercio decem librarum tantũ pertinentium ad lucrum, & ad damnum illius, qui pecuniam dedit, cum ſit recepturus viginti libras, quę nõ ſtant in periculo ſuo, & commercium circa decem libras. Debent enim viginti libræ ſtare periculo ſuo, ſicut, & alius, qui operam gerit, & etiam debet ſtare lucro illius, qui operam ponit: quia qui habet onus, conueniens eſt, vt habeat emolumentum. Et ideo ſi ille, qui operam gerit, nihil habet pro mercede laboris exhibiti in lucro, quod accidit illi, qui pecuniam dedit, vſura committitur: quia in hoc caſu, ille, qui pecuniam dedit, nihil debet habere pro viginti libris, ad ſimilitudinem mutuantis, qui rationę mutui, nihil poteſt habere vltra ſortem. Quando enim contrahitur ſocietas, ita quòd vnus ponit pecuniam, & alius operam, licitus eſt contractus: dum tamen ſeruetur æquitas ſocialis: hoc autem non eſt in propoſito, quia ſi mercator recipiens pecuniã, & ponens operam, poſtquam emit merces, perdet eas, perdit viginti libras, & operam corporalem: collator autem pecuniæ non perdit, niſi decem, & non operam corporalem: caſus ergo non eſt licitus, ſed in fraudem vſurarum factus.

Societas quot modis reddatur illicita.

Quot modis ſocietas reddatur illicita? Reſpon. quòd pluribus modis. Primò quando negociatio eſt illicita. cap. per veſtras. de dona. inter vir: & vxor. Secundò, quando pecunia non ſubiacet periculo eam

conferentis:

conferentis: hoc eſt, vt ſi pereat, tota illi pereat. gloſ. cap. plerique. 14.quæſtio. 3. Tertiò, quando æqualitas non ſeruatur, & pro quantitate partium collatarum lucrum non diuiditur. Nauar. Manua. confeſſ. capit. 17. num. 251. quòd autem ſit vſurarius, quando periculum ad vnum ex ſocijs tantùm pertinet. Abb. cap. nauiganti. num. 11. de vſur. Ex quibus ſciendum eſt. Primò, quòd ſi quis ponat in ſocietate operas ſuas, alius ſcutos centum, ad tertiam partem lucri, & damni, ideſt ad lucrum, & damnum quinquaginta,& quinquaginta remaneant, vſurarius eſt: quia ex parte pecuniæ, quæ remanet ſalua, eſt mutuum cum lucro. Secundò, quòd ſi capitale perdatur per operas præſtatas, damnum erit proprium ponentis: quia ex pecunia, & induſtria confertur vnum tantùm. Tertiò, quòd ſi damnum euenerit perſonæ: vt puta, quia defendendo pecunias, fuerit vulneratus, tale damnum erit commune, & alter ſocius tenetur contribuere expenſas: hæc Sylueſt.in verb. ſocietas. igitur lucrum, & damnum in ſocietate erit conferendum iuxta quantitatem pecuniæ, & qualitatem operæ arbitrio boni viri iudicandam.

Quando eſt licitum accipere ad vſuram? Reſpond. ſecundum Sanc. Thom.2.2.quæſt.76.quòd ad hoc,vt quis poſſit accipere ad vſuram ſine peccato: oportet, quòd mutuans ſit de ſe paratus ad mutuandum ſub vſuris: Si autem inducatur, peccat mortaliter eum inducens, etiam ſi ſit in neceſſitate: quia minus malum eſt illi rapere violenter ea, quibus indiget, quàm facere ipſum per vſuram peccare mortaliter: quia in extrema neceſſitate omnia ſunt communia. Item requiritur,quòd accipiens ad vſuram ſit in neceſſitate, tunc enim excuſatur. Intelligitur autem neceſſitas, quamuis non ſit extrema, dummodo homo non accipiendo, *Ad vſuram accipere quādo ſit licitum.*

tale

tale mutuum, notabiliter damnificaretur, vel notabilem penuriam pateretur: ſecundum Richar. in 4. ſenten. diſtinctio. 15. articu. 5. quæſtio. 5. & Hoſtienſ. in ſum. tit. de vſu, vbi dicit, quòd qui in neceſſitate accipit ad vſuram, non peccat: ſed mortaliter peccat, ſi ſine neceſſitate.

Vſura quomodo ſit peccatum mortale. Quomodo Vſura eſt peccatum mortale? Reſpon. quòd Vſura, ſiue dare ad vſuram, eſt peccatum omni lege prohibitum. Exod. cap. 22. dicitur. Si pecuniam mutuam dederis pupillo meo pauperi, qui habitat tecum, non vrgebis eum, quaſi exactor, nec vſuris opprimes. Item Leuit. cap. 25. dicitur. Pecuniam non dabis fratri tuo ad vſuram, & frugum ſuperabundantiam non exiges. Item Deuteron. cap. 23. Fratri autem abſque vſura id, quo indiget, commodabis, vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore tuo in terra. Item Nehemię, cap. 5. dicitur. Increpaui optimates, & magiſtratus, & dixi eis, vſuras ne exigatis à fratribus veſtris: ſed centeſimam pecuniæ, frumenti, & vini, & olei, quam exigere ſoletis ab eis, date illis. Item, Prouerb. cap. 28. Qui congregat diuitias ex vſuris, & fęnore, in malum ſuum congregat eas. Item Pſal. 14. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo, & ſequitur, qui pecuniam non dedit ad vſuram. & Pſalm. 54. Non defecit de plateis eius vſura, & dolus. & Pſalm. 81. Ex vſuris, & iniquitate redimet animas eorum. Item, Ezech. cap. 18. dicit Deus. Vir ſi fuerit iuſtus, & pignus debitori reddiderit, ad vſuram non accommodauerit, & amplius non acceperit, vita viuet, ait Dominus Deus. Secundum legem etiam euangelicam tenentur indigentiam pauperum ſine vſura diuites releuare. Luc. cap. 6. Mutuum date nihil inde ſperantes. Quæ authoritas inducitur in decretis. diſtinct. 23. §. his igitur. & in cap. ne hoc. 14. quæſtio. 4. & etiam in cap. ſuper eo.

per eo.de vſur.& in cap.conſuluit, eodem titul.& 14. quæſt.3.in cap. putant. Secundum legem etiam naturæ, diues pauperis neceſſitati, vt ſuiipſius ſubuenire tenetur, dicente Chriſto, Matth.cap.7.omnia quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis.

Cum ergo vſura ſit contra legem Dei: ideo lex humana non poteſt eam concedere: quapropter Eccleſia ſtatuit, ne vllo modo vſuræ accipiātur.quadrageſimaſeptima diſtinctione, cap. quoniam. Et in clem.cap.ex graui,de vſu. dicitur, quòd quicunque pertinaciter aſſeruerit vſuras poſſe fieri ſine peccato, pro hæretico debet condemnari: Et ibidem excommunicantur excommunicatione maiori, tam poteſtates, quàm capitanei, rectores, & conſules: & quicunque alij ſtatutum facientes, quòd vſuræ poſſint exigi. Item,qui ad ſoluendum vſuras compellunt, & iudices, qui ſoluendas eſſe vſuras iudicant, & qui operam dederint, quòd vſuræ ſolutæ non repetantur: & qui ſtatuta edita in vſurarum fauorem, infra tres menſes non deleuerint de libris, ſi poſſunt: & qui ſtatuta, vel conſuetudines ſuper vſuras præſumpſerint obſeruare, omnes ſunt excommunicati: vt patet in dict. clem. cap. ex graui. de vſur.

Vbi ſciendum eſt ſecundum Raym. Primò,quòd vſuræ prohibitę ſunt authoritate Dei,qui ſuper omnes leges eſt. Nam cũ par in parem non habeat imperium.ext.de elect.cap.intonuit: multò minus,minor in maiorem: ergo Imperator terrenus non potuit condere legem contra Deũ. Secundò,quia ſunt contra naturalem iuſtitiam,quia venditur id,ꝙ non eſt.Vnde naturaliter illicitę ſunt,ſed cõtra ius naturale nulla lex valet.diſt.8.§.his.32.q.7. cap. flagitia. Tertiò, quia & in iure ciuili dicit lex, ꝙ ſacræ leges non dedignantur ſacros canones imitari,ſpecialiter

in matrimonijs, & vſuris: ſed ſecundum canones non poſſunt exigi: ergo nec ſecundum leges. Quartò, quia dicit Imperator ſe amplecti quatuor concilia vniuerſalia, adeo vt per ea ſuis legibus derogetur: Sed in Niceno concilio, quòd eſt vnum de illis, reprobantur vſuræ, diſtinctione 47. capitul. quoniam: & ſic leges omnes in hac parte abrogatæ ſunt.

Vnde notandum, quòd licet quidam dixerunt vſuram eſſe conceſſam in quibuſdam caſibus, propriè loquendo, in nullo caſu conceditur. Sed in caſibus, quos illi poſuerunt, aliquid accipitur vltra ſortem: ideo propter aliquam ſimilitudinem largè, & impropriè ſumendo dicitur vſura ibi permiſſa, ſed non eſt vſura. Illos autem caſus ponit Hoſtien. in ſumma, videlicet in his verſibus.

Feuda, fideiuſſor, pro dote, ſtipendia cleri
Venditio fructus, cui velles iure nocere
Vendens ſub dubio, precium poſt tempore ſoluens
Pœnam, nec in fraudem, lex commiſſoriæ gratis.
Dans ſocijs pompam plus ſorte, modis datur iſtis.

Primò Feuda, quando Eccleſia, vel laicus recipit à ſuo vaxallo feudum in pignus. cap.1. de feud.

Secundò Fideiuſſor, quando fideiuſſor ſoluit, & patitur intereſſe. cap.1. de fideiuſſoribus.

Tertiò, Pro dote, quando gener ſuſtinet onera matrimonij. cap. ſalubriter, de vſur.

Quartò Stipendia cleri, quando clericus accipit in pignus poſſeſſionem Eccleſiæ ſuæ. cap.1. & ſeq. de vſur. ſecus eſſet in poſſeſſione alterius in pignore accepta.

Quintò venditio fructus, quando venduntur fructus ad tempus. cap. in ciuitate. cap. fin. de vſur.

Sextò Cui velles iure nocere, ab hoſtib. enim poſſumus omnia iura auferre. cap. ab illo. 4. quæſt. 4. cui enim iure bellum indicitur, põt mutuari ſub vſuris.

Septimò

Septimò vendens ſub dubio, quando volo ſeruare vſque ad aliquod tempus. cap. fin. de vſur.

Octauò precium poſt tempora ſoluens, ratione moræ.c.peruenit.de fideiuſſ.cap.conqueſtus.de vſur.

Nonò pœnam, nec in fraudem, ratione pœnæ. cap.dilecti, de arbit.

Decimò lex commiſſoria cum pacto de retrouendendo.cap.illo, de pignor. Abb.cap.ad noſtram, de empt. & vend.

Vndecimò gratis, ratione donationis, quando nullum interuenit pactum, nullaque intentio interceſſit. cap.de eulogijs.18.diſt.cum ſimilibus.

Duodecimò dans ſocijs pompam, quando dat pecunias idem numero reſtituendas ad oſtentationẽ, ſecundum S.Thom.2.2.quæſtio.78. artic.1. ad 6.

Ad vſuram accipere quare eſt peccatum.

Quare eſt peccatum accipere ad vſuram? Reſpon. ſecundum S.Thom.2.2.quęſt.78.artic.1.quòd accipere ad vſuram pro pecunia mutuata, ſecundum ſe eſt iniuſtum, quia venditur id, quod non eſt, per quod manifeſtè inæqualitas inſtituitur, quæ iuſtitię contrariatur. Vbi ſciendum eſt ſecundum eundem S.Thom.vbi ſupra, quòd rerum, quæ in vſum noſtrum veniunt; quædam ſunt, quorum vſus eſt ipſarum rerum conſumptio, vt frumentum, vinum, oleum, & huiuſmodi, quæ vſu conſumuntur, quibus homo non vtitur, niſi comedendo, vel bibendo, & ſic ex toto conſumendo. Aliæ autem res ſunt, quarum vſus, & ſi non ſunt ipſarum conſumptio, in ſe eſt tamen ipſarum diſtractio, ſicut domus, ager, iumentum, vaſa aurea, & argentea, & huiuſmodi: vſus enim domus eſt habitatio, non conſumptio: ſicut vſus agri, eſt cultiuatio ad fructificandum, non diſſipatio, & ſic de alijs huiuſmodi: Et ex iſto trium genere rerum vſus ipſius rei ſeorſum, poteſt computari ab ipſa re, & vnus ſine altero concedi: Poteſt enim alicui tradi dominium domus, vel agri, vel

ſerui, vel iumenti, retento ſibi vſufructu ad vitam, vel ad aliquod tempus: vt fit aliquando in donationibus:& è contrario,poteſt concedi vſus talium rerum, retento ſibi dominio, vt fit in locatione affictuũ, in penſione domus,& huiuſmodi. Et ideo in huiuſmodi licitè poteſt recipere certum precium, ſeu lucrum pro vſu dato ipſius rei, retento ſibi dominio rei,& inde ad certum tempus habitare ex integro. Sed in rebus primi, & ſecundi generis, quarum.ſ. vſus eſt ipſarum conſumptio, vel diſtractio, non poteſt cõputari ſeorſum vſus talium rerum ab ipſis rebus,quia inſeperabilis eſt,& cuique conceditur vſus,& res: & propter hoc mutuum transfertur in dominium: Sicut ergo ſiquis ſeorſum vellet vendere vinum,& ſeorſum vſum vini, venderet eandem rem bis:vnde, & venderet id, quod non eſt, propter quod manifeſtè contra æqualitatem iuſtitiæ agit: quia petit ſibi duas recompenſationes fieri:vna,ſcilicet,reſtitutionem æqualem rei mutuatæ,alia verò, vt precium vſus,quòd dicitur vſura,& ſic peccatum eſt: vt puta, contra rationem, & legem naturalem, & contra iuſtitiam.

Vſura palliata quot modis committitur

Quot modis committitur Vſura palliata? Reſp. quòd ſeptem modis. Primo modo, quando aliquis in loco pignoris pro certa pecunia,vino, tritico,vel alia re quacunque vſufructu carente, accipit graciam,terram, iumentũ, vel quamcunq; rem,vſumfructũ habentem,& cõditione,quòd fructus,& prouentus ex illis contingentes ſibi conuertentur,quouſque fuerit ſibi ſolutum, in quo pacto quicquid ex illis vltra ſolidum recipitur,vſura eſt.

Secundo modo committitur vſura palliata, quãdo aliquis in loco pignoris accipit veſtimentum,vaſa lignea, aurea, vel argentea, & eis vſque ad terminum ſolutionis vtitur, & ea peiorat, in quanto magis voluntariè in vſu ſuo illa peiorat, in tanto

grauio-

grauiorem, vſuram committit.

Tertio modo committitur vſura palliata, quando vſurarius mutuat alicui certam ſummam pacuniæ ſub pignore longè melioris valoris, quàm eſt pecunia accommodata, vſque ad certum terminũ, ſperat firmiter mutuatorem non poſſe tenere, tali conditione adiecta, quòd ſi non ſolueret ſibi limitato die, pignum ſuum perderet.

Quarto modo committitur vſura palliata, quando vſurarius emit aliquam rem, ſiue poſſeſſionem longè minori precio, quàm valeat, ſub tali conditione, quòd venditor rehabere poſſet ſub eodem precio, ſi reſoluerit pecuniam certo die limitato: quem tamen diem emptor ſperat venditorem tenere non poſſe, ſed talis manifeſtè facit contra doctrinam Apoſtoli, primo Theſſal. cap.4.

Quinto modo committitur vſura palliata, cum quis tradit pecuniam ſuam alicui negotiatori tali conditione adiecta, quòd ſit ſocius eius in lucro, & non in damno, quod eſt valde magna iniquitas, cum pauper, cui traditur pecunia, laborem habeat, & periculum, tàm corporis, quàm animę, & ſuper eum ponatur adhuc periculum pecuniæ: vult enim vſurarius, quòd pecunia ſua ſit, quò ad lucrum, & pauperis, quò ad damnum, & periculum.

Sexto modo committitur vſura palliata, cum diues non vult vltra ſortem accipere pecuniam à paupere: vult tamen ex pacto, vt operetur cum ea duabus, vel tribus, vel pluribus diebus; contra quos Sanct. Thom. ſecunda ſecundæ, quæſt. 78. inquit. Sicut munus à manu non licet exigere, vel ſperare pro mutuo implicitè, nec explicitè, tacitè, vel expreſsè: ita, nec munus à lingua, nec ab obſequio: & ratio eſt, quoniam vtrunque poteſt pecunia menſurari, ſicut patet in,

his, qui locant operas ſuas, quas lingua, vel obſequio, vel manu exercent.

Septimo modo cõmittitur vſura colorata, quando vſurarius vendit aliquam rem, vt puta, triticum, vinum, & cætera. & pro dilatione ſolutionis precij longè carius vendit iſtud, quàm ſecundum commune forum valet, & quàm venderet illud, ſi ſtatim ſolutionem haberet. Tempus, quod ad omnium vſus, & profectum conditum eſt, venditioni talis exponit in hoc, quòd eo plus recepturus eſt, quia cum debitore diutius pecunia ipſius moratur: tempus igitur vendendo, vendit, & per conſequens diẽ, & noctem. Talis vſurarius oportet illud, per quod vſuram obtinuit, reſtituere illi, de quo iniuſtè vſuram recepit, vel eius hęredibus, vel exequutoribus, ſi quo modo bene poſſet, ſin aliter, id debet pauperibus erogare, vt manifeſtè oſtenditur, in cap. extra in antiquis. lib. 5. de vſuris. & cap. conſuluit.

Abſque vſuræ ſuſpicione, in quib. caſib. poteſt quis vltra ſortem aliquid recipere.

In quibus caſibus abſque vſuræ ſuſpicione quis poteſt aliquid vltra ſortem recipere? Reſpondeo, ſecundum Hoſtien. quòd poteſt quis emere frumentum, & vinum, vel huiuſmodi tempore, quo colligitur, vt poſtea alio tempore vendat carius. Primò, propter commune bonum: ſicut Ioſeph emit frumenta, vt haberet, vnde prouideret populis terræ tempore famis, & hoc meritorium eſt. Secundò, propter prouiſionem ſuam, & ſuorum: ſicut, ſi aliquis nunc emat, timens ne poſtea oporteat eum carius emere pro ſe, & ſuis: & poſtea, quia non indiguit, vendidit, ſicut communiter in foro vendebatur, & hoc licitum eſt. Tertiò, propter pietatem: vt, ſcilicet, de lucro prouideat pauperibus: & hoc iterum licet, dummodo ita moderatè hoc faciat, quòd communitas per chariſtiam non lædatur. Quartò, propter exercendam iuſtam commutationem per modum mercationis, vt non in-

tendat

tendat chariſtiam inducere,ſed potius artem ſuam, ſiue negotiationem exercere,quod potiſſimè locum habet, quando hæc eſt propria negociatio eius: ita quòd pro opera ſua recipit lucrum. Quintò, propter auaritiam, ſcilicet, vt charius vendat,nulla alia neceſſitate, vel vtilitate penſata, aut vt chariſtiam inducat, & congreget: ita quòd homines cogantur ab eo emere.& ipſe poſſet ad libitum vendere,& iſti tales enormiter peccant. Vnde ſecundum Raym. tales propter hoc nō ſunt cogendi ad reſtitutionem certæ perſonæ, ſed pauperibus.

Qui dicuntur manifeſti vſurarij? Reſpon.quòd ille dicitur manifeſtus. Primò, qui eſt notorius de iure; puta,quia conuictus,vel condemnatus de vſuris, ſeu coram iudice ſponte confeſſus.c cum olim: & cap ſuper quibuſdam,de verbor.ſignifica. Secundò, qui eſt notorius de facto, notorietate facti: puta.tenet altare paratum, vel mutuat in camera omnibus volentibus, ſicut meretrix in poſtribulo patet cuilibet. ar.de cohab.cler. & mu. cap.tua, & cap. fin. Tertiò, dicitur manifeſtus, ſecundum gloſſ. in cap. 2. de vſur. lib. 6. quando quis coram ſacerdote, & teſtibus confeſſus eſt in articulo mortis ſe vſurarium, & mandauit reſtitui vſuras, & reſignauit libros. *Vſurarij manifeſti, qui dicantur.*

Quæ eſt pœna publicorum vſurariorum? Reſpondeo, ſecundum Raym. quòd ipſo iure ſunt excommunicati: non dico ſimpliciter, ſed quantum ad tria, ſcilicet quòd non debent recipi ad communionem altaris: nec debent recipi eorum oblationes, nec debent recipi ad Eccleſiaſticam ſepulturā, ſi in hoc peccato deceſſerint.extra eo.c.quia in omnibus. Et ſacerdos recipiens oblationem manifeſti vſurarij, debet manere ſuſpenſus ab exequutione officij, donec ſatisfaciat arbitrio Epiſcopi. Eandem pœnā incurrit, qui eos tradit Eccleſiaſticæ ſepultu- *Vſurariorum publicorum pena quæ ſit.*

ræ. vt in dict. cap. qui in omnibus. Sed hodie ſepelientes, ipſo facto ſunt excommunicati: vt in cle. cap. eos. extr. de ſepul.

Vſurarij manifeſti, quomodo ad confeſſionem vel ad ſepulturam recipi poſſint.

Quomodo vſurarij manifeſti poſſunt recipi ad confeſſionem, vel ad ſepulturam? Reſpondeo, non ſufficit, quòd in vltima voluntate mandēt de vſuris ſatisfieri, ſed oportet, quòd de ipſis ſit ſatisfactum, prout eorum facultates patiuntur, vel ſaltem, quòd illis, quibus facienda eſt reſtitutio, ſi præſto ſint, aut alijs, qui illis poſſunt acquirere, vel illis abſentibus ordinario loci, vel vices eius gerenti, aut rectori parochiæ ipſius vſurarij coram aliquibus fide dignis idoneè de reſtitutione ſit cautum, vel prouiſum: ita, ſcilicet, quòd ſi quantitas ſit manifeſta, illa exprimatur, alioquin eſt moderanda arbitrio recipientis eam. Ipſe tamen ſi ſcienter moderetur minorem, tenetur ad reſtitutionem reſidui. Nullus intereſſe debet teſtamentis manifeſtorum vſurariorum, vel eos ad confeſſionem admittere, vel ipſos abſoluere, niſi fecerint ſatisfactionem: vt dictum eſt. Teſtamenta quoque eorum ipſo iure ſunt irrita. extra eod. cap. quanquam. lib. 6.

Vſura, cui reſtituenda ſit.

Cui reſtituenda eſt vſura? Reſpondeo, ſecundum Hoſtien. quòd generaliter reddi debet ei, à quo quis extorſit, vel eius hæred.. & ſi non inueniatur, eſt pauperibus eroganda: extra eod. cap. cum tu. Quòd ſi abſens eſt, eo quòd vſurarius trāſtulit ſe ad alium locum, tenetur ei mittere ſuis proprijs ſumptibus: quòd ſi ille, qui habebat recipere ab vſurario, vel hæredes eius, tranſtulit ſe à iò, tunc mittet ei ſumptibus illius, cui mittit, niſi expenſæ excederent totam ſummam: tunc enim debet pauperibus erogari. 2. q. 6. c. anteriorum. & ext. de Iudæ. c. cum ſit: niſi, ꝙ de proximo eius aduentus ſperatur: tunc enim pecunia conſignabitur, & deponetur. Et hæc ſunt intelli-

intelligenda ſecundum Hoſt. de publico vſurario.

Quomodo puniuntur, concedentes domos vſurarijs ad fœnus exercendum? Reſpon. quòd nec collegium, nec aliqua vniuerſitas, aut ſingularis perſona debet permittere, ꝙ vſurarij, alienigenæ, ſi non oriundi de terris ipſorum, publicè exercere volentes vſuras, habeant domos conductas, ſeu aliter habitent in terris ſuis; ſed omnes infra tres menſes expellendi ſunt de terris ſuis. Et nemo poteſt eis locare, aut alio titulo concedere aliquam domum ad fœnus exercendum. Contráfacientes autem, ſi ſunt Patriarchæ, Archiepiſcopi, vel Epiſcopi, incurrunt ipſo facto ſuſpenſionem: Si autem ſunt minores clerici, incurrunt excommunicationem: Et ſi eſt collegium, vel vniuerſitas incurrit interdictum: Et ſi tales ſententiã per menſem ſuſtinuerint, ex tunc terræ eorum ſunt interdictæ, quandiu ibi vſurarij morantur. Si verò ſunt laici, debent per ordinarios Eccleſiaſtica cenſura compelli: & hæc omnia habentur in cap. 1. de vſu. lib. 6. Pœna huius capituli obtinet contra omnes vſurarios, tam Iudæos, quàm Chriſtianos, cum indiſtinctè loquatur, ſicut, & cle. cap. ex graui, de vſur. quæ comprehendit etiã Iudæos: vt patet ibi per gloſſ. ſuper verb. cenſura. Si autem domus locetur vſurario non alienigenæ, ſed oriundo de terra illa, talis locans, licet peccet mortaliter, tamen non incurrit cenſuras prædicti capituli, ſecundum glo. ibi. Vnde notandum, quòd grauiter peccant Reges, & Principes, ac communitates manifeſtos vſurarios defendentes, præcipuè Iudæos. Contra quos Innoc. 3. in cap. poſt miſerabilem, de vſu. inquit. Iudęos ad remittendas Chriſtianis vſuras, per principes, & poteſtates cõpelli præcipimus ſeculares, & donec eis remiſerint ab vniuerſis Chriſti fidelibus, tam in mercimonijs, quàm in alijs, per excommunicationis ſententiam eis inhibemus

Quomodo puniã tur, concedentes domos vſurarijs ad fænus exercendum.

communionem omnimodam; hæc ille; vbi dicit glo. quòd Iudæi per Eccleſiam puniuntur pœna corporali: vt patet 28. quæſtio. 1. cap. ſæpè, in fin. & 7. quæſt. 4. cap. conſtituit: Ita tamen, quòd ad ſanguinem non procedatur: extr. de rap. cap. in Archiepiſcopum. Vnde, dicit Alex. de Ales in 3. par. ſum. in tract. de 7. præcepto decalogi, quæſt. 5. quòd Principes Chriſtiani poſſũt expoliare Iudæos omnibus, præter neceſſarijs, non tamen debent occidere, niſi mereantur ex aliquo maleficio, ſicut cæteri Chriſtiani. Dicit autem Sanct. Thom. in quadam Epiſtola, quòd Principes talia bona accipientes à Iudæis, debent ea reſtituere his, à quibus ea licitè acceperunt ipſi Iudæi, ſi inueniuntur, alioquin in pios vſus ad conſilium Diœceſani, vel aliorum proborum virorum, vel in communem terræ vtilitatem expendere.

Explicit Septimus Tractatus Secundæ Partis Scrutinij Sacerdotalis.

OCTAVVS TRACTATVS
SECVNDÆ PARTIS
SCRVTINII SACERDOTALIS

R. D. Fabij Incarnati Neapolitani, Sacræ Theologiæ profeſſoris.

De Simonia.

QVID eſt Simonia? Reſpon.ſecundum Hoſtien.lib.5 rub.3. de Simonia.§.1.ꝙ Simonia eſt ſpiritualium, vel annexorũ ſpiritualibus, præcedente pacto promiſſionis, cõditionis, modi, ſeruitij, precũ, vel cuiuſuis temporalitatis receptio, vel donatio. Item ſecundum S.Tho.2.2.q.100. artic.1.& in 4.ſent. diſtin.15. & omnes Theologos, & Canoniſtas in cap. qui ſtudet. 1.q.1. quòd eſt ſtudioſa voluntas emendi, vel vendendi aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum, & Nauarr. Manual. Confeſſ.cap.23.nume.100. confirmat. *Simonia quid ſit.*

Vbi ſciendum eſt Primò, cum dicitur, Simonia eſt ſtudioſa voluntas: ibi ponitur voluntas, non pro potentia, ſed pro actu eius. Conſtat enim, quòd omne peccatum committitur per actum voluntatis, & in eo completiuè conſiſtit.

Secundò, cum dicitur ſtudioſa, ideſt, deliberata. Ex quo patet, quòd quis per ſolam voluntatem deliberatam efficitur ſimoniacus, quò ad Deum. Talis tamen Simonia mentalis non ponitur in foro Eccleſiæ, quæ non iudicat de occultis, niſi procedant ad extra. Reſtat ergo, quòd à ſolo Deo puniatur, qui iudicat æquè perfectè de occultis, ſicut

cut de apertis, & manifeſtis.

Tertiò, nomine emptionis, & venditionis in propoſito intelligitur omnis contractus circa ſpiritualia, qui non fiunt gratis. Excipitur tamen contractus permutationis, quæ eſt licita, ſeruatis debitis circunſtantijs. Vnde beneficia Eccleſiaſtica non poſſunt adinuicem permutari authoritate, vel pactione partium ſine Simonia. Sed Epiſcopus ſi vtile eſſe viderit, poteſt ex officio ſuo transferre perſonas, & facere permutationem: ita tamen, quòd partibus intereſſe non licet de hoc paciſci, & tractare: vt Innocent. ponit, ſed totum exponant, & relinquant in manu ſuperioris. Permutatio verò poſſeſſionum per ſe non eſt inhibita, quia datur ibi temporale pro temporali: extra de rerum permut. ad quæſtio. Ita tamen, quòd ſi altera pars præponderet, poterit pecunia refundi, vt ſic ad æqualitatem permutationis perueniatur.

Quartò, iuxta illud, aliquid ſpirituale: notandum ſecundum Theologos, quòd aliquid dicitur ſpirituale tripliciter: primò quidem eſſentialiter, & intrinſecè, vt gratia, & virtutes: Secundò verò caſualiter, vt ſacramenta nouæ legis, quæ cauſant gratiam: Tertiò autem actualiter, vt orare, prædicare, inſtruere; & ſic de alijs actibus ſpiritualibus.

Quintò, iuxta illud: vel ſpirituali annexum; Notandum, quòd aliquid dicitur ſpirituali annexum dupliciter.

Vno modo, ſicut ex ſpiritualibus dependens, vt habere Eccleſiaſtica beneficia. Hoc enim dicitur ſpirituali annexum, eo quòd non competit, niſi habenti beneficium clericale.

Alio modo dicitur ſpirituali annexum: quia ad ſpiritualia ordinatur, ſicut iuſpatronatus, quod ordinatur, ad præſentandum clericos ad beneficia

Eccleſia-

Eccleſiaſtica. Hoc modo etiam vaſa ſacra, quæ ordinantur ad vſum ſacramentorum, poſſunt dici ſpiritualibus annexa.

Item, ſciendum eſt ſecundum prædictos Doctores: quòd per ſpiritualia intelliguntur ſacramenta, vt Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Ordo, Pœnitentia, Extrema Vnctio, & Matrimonium, ſiue benedictio nuptiarum: pro quibus dare pecuniam, vel recipere, vt precium eorum, prohibitum eſt, quia Simonia. Annexa verò ſpiritualibus, vel ſacramentalia: ſunt dedicationes Eccleſiarum, conſecrationes virginum, & aliarum rerum ad cultum diuinum pertinentium, benedictio Abbatum, abſolutio ab excommunicatione, & ab alijs cenſuris Eccleſiaſticis, electio prælatorum Eccleſiaſticorum, confirmatio eorum, renunciatio, viſitatio ipſorum prælatorum, correctio criminum, vel deſiſtere à correctione in iudicio Eccleſiaſtico, cura animarum, ingreſſus religionis, vel monaſterij, Eccleſia, ſiue beneficium ſimplex, vel curatum, præbenda, dignitas Eccleſiaſtica, vt Archidiaconatus, præpoſitura, Epiſcopatus, officium ſepulturæ, vel locus Eccleſiæ conſecratus ad ſepulturam, vel vbi iam eſt ſepultus aliquis, ius capellæ, vel patronatus, ius percipiendi decimas, officia Eccleſiaſtica, vbi eſt aliquid iuriſdictionis ſpiritualis, vt œconomus, vicedominus, & huiuſmodi: ferre ſententiam in iudicio Eccleſiaſtico, & ſimilia, pro quibus paciſci eſt ſimonia, prima, quæſtione ſecunda, cap. quàm pio, vbi dicitur, Ceſſet omnis pactio, ceſſet omnis conuentio. Et eſt ſciendum, quòd non ſolum, qui ſpiritualia vendunt, vel emunt, Simoniaci ſunt: ſed etiam illi, qui in his mediatores ſunt. 1. q. 2. cap. ſicut Epiſcopus. Notandum eſt etiam, quòd ſi quis ſine pactione, vel exactione expreſſa cōferat aliquid

ſpirituale,

ſpirituale principaliter hac intẽtione; vt propter illud recipiat temporale: puta, audit confeſſionem, vel dicit Miſſam, vel confert ordinem, ſiue beneficium, & ſimilia: principaliter, quia ſperat propter hoc ſe habiturum pecuniam, vel aliquid aliud. Et ſimiliter, qui dat temporale, principaliter, vt recipiat ſpirituale; puta, Euchariſtiam, ordinem, beneficium, & huiuſmodi: ſimoniam committit mentalem, quæ eſt mortale peccatum, ſecundum S. Tho. in 4. ſent. diſtin. 25. Sed talis ſimonia mentalis tollitur per pœnitentiam. ext. de ſimo. cap. mandato.

Simonia vnde dicatur. Vnde dicitur Simonia? Reſpond. quòd dicitur à Simone mago, qui fuit primus author huius ſceleris in nouo Teſtamento. Actu. cap. 8. Ipſe enim voluit emere gratiam Spiritus ſancti à Beato Petro. Sic Giezi in veteri Teſtamento voluit gratiam ſanitatis Naaman Siro vendere: vt 4. Reg. cap. 5.

Simonia quare potius dicatur, quã Giezia. Et ab iſto Simone nomen ſuum Simonia accepit. Vnde tam illi, qui ſpiritualia vendunt, quàm etiam illi, qui emunt Simonem imitantes, communiter Simoniaci appellantur.

Quare potius dicitur Simonia, quàm Giezia? Reſpondeo, quia Giezi ſolum vendidit donum Dei: Simon autem ad hoc emere volebat, vt poſtea alijs venderet, prima, quæſtione tertia, cap. Saluator: & ideo potius dicitur Simonia, quia, quò ad intentionem: Simon in emptione, & venditione peccauit.

Vnde, committitur, quando aliquod munus datur, vel accipitur pro emptione, vel venditione ſpiritualium. vt habetur, prima, quæſtione prima, cap. nonnulli.

Simonia quotuplex ſit. Quotuplex eſt Simonia? Reſpond. quòd duplex eſt: quædam interior, ſiue mentalis: quædam verò exterior, & conuentionalis. Simonia mentalis eſt etiã duplex: quædã, quæ in ſola mente, & propoſito conſiſtit.

conſiſtit. Alia eſt mentalis,quæ non conſiſtit in ſolo propoſito,ſed habet aliquem actum exteriorem, coopertum tamen, & velatum, vt non poſſit benè agnoſci, niſi ab operante: vt cum quis ſeruit temporaliter, aut munus offert pro ſpirituali conſequendo: non tamen declarat ſuam intentionem, ſcilicet, quòd intentione habendi hoc faciat,ſeu pacto explicito,tunc eſt Simonia, non purè mentalis, quia eſt imperatiua actus exterioris, latenter tamen: tales ſimoniaci peccant mortaliter, non tamen reſtituere tenentur. Simonia autem exterior, & conuentionalis, in emptione, & venditione rei ſpiritualis conſiſtit, accipiendo largè emptionem, & venditionem: & quia emptio, & venditio in tribus conſiſtit,ſcilicet, in intentione, conuentione,& exequutione,abſq; his tribus, ſimonia non eſt conſummata.Et ex his vltimis tribus,inquit Nauar.Manua. conf. cap. 23. & cap.102. triplicem eſſe Simoniam,mentalem tantum, cōuentionalem tantum, & realem. Simonia mentalis tantùm, eſt ſimonia mente concepta citra omnem conuentionem expreſſam, vel tacitam: ſiue res tradatur, ſiue non: Et eſt duplex,altera,quæ neque peruenit ad conuentionem,neque ad dationem.: Altera,quæ peruenit ad dationem citra omnem conuentionem,quarum vtramq; eſſe peccatum mortale, nulli dubium eſt. Simonia verò conuentionalis tantùm eſt ſimonia conuenta expreſsè, vel tacitè, nondum tamen ab vtraque parte exequuta: & eſt duplex: altera ex vtraque parte exequuta; altera ex vna tantùm, & vtraque eſt peior mentali tantùm. Simonia realis eſt ſimonia conuenta expreſsè, vel tacitè ex vtraque parte completa,ſaltem quò ad aliquam partem pro miſſorum vtriuſque partis, dicitur, vel tacitè, quia interdum fit illa fine ſine verbis,ſolis nutibus: hæc Nauar. vbi ſupra. num. 105. quæ non ſolum eſt punibilis

nihilis in foro interiori, ſed etiam in exteriori. Concordat Sanct. Thom. ſecunda ſecundæ, quæſt. 100. articu. 6. ad 6. & Syluestr. verb. Simonia, num. 4. & 5.

Simonia quot modis committatur. Quot modis committitur Simonia? Reſpond. quòd tribus modis: aliud eſt munus ab obſequio: aliud à manu: & aliud à lingua. Munus ab obſequio, eſt ſeruitus indebitè impenſa. Munus à manu, eſt pecunia: Munus à lingua, eſt fauor mundanus.

Primo modo Simonia committitur, cum aliquis obtinet beneficium eccleſiaſticum, vel aliud donum ſpirituale per ſeruitium indebitum, vel indebita intentione impenſum, quod vocatur munus obſequij. Secundo modo ſimonia committitur, quando aliquis obtinet beneficium, vel donum ſpirituale per pecuniam, quòd munus manus vocatur. Tertio modo Simonia committitur, quando aliquis obtinet beneficium eccleſiaſticum, vel aliquod donum ſpirituale per adulationem, vel preces carnales, quæ munus linguæ dicuntur.

Vnde per pecuniam intelligitur omnis res temporalis. prima, quæſtio. prima, capitu. nonnulli. Et per quodlibet horum numerum in ſpiritualibus datorum, vel acceptorum pacto, vel exactione, vel intentione principali, committitur ſimonia. prima, quæſtione tertia, capitulo Saluator. Vbi dicitur: Quiſquis res eccleſiaſticas, ideſt, ſpiritualia, quæ dona Dei ſunt, non adhoc, ad quod inſtituta ſunt, ſed ad propria lucra munere linguæ, vel indebiti obſequij, vel pecuniæ largitur, vel adipiſcitur; Simoniacus eſt. hæc ibi.

Munus ab obſequio quõ inducit ſimoniam. Quomodo munus ab obſequio inducit ſimoniam? Reſpondeo, ſecundum Sanct. Thom. ſecunda

cunda ſecundę, quæſtio. 100. artic. 5. quòd aut obſequium impenſum eſt corporale, & illicitum: aut corporale de ſe licitum: aut ſpirituale. Si obſequium eſt corporale, eſt illicitum: vt qui ſeruit Epiſcopo, vel alicui alteri prælato in faciendis vſuris, mercantijs, lenocinijs, & huiuſmodi, tunc ſeruiens in talibus pro beneficio habendo, vel quocunque alio ſpirituali, ſimoniam committit: & ſimiliter ille, qui propter tale obſequium, confert beneficium Eccleſiaſticum. Si autem obſequium ſit de ſe honeſtum, vel ad ſpiritualia ordinatum: vt puta, quia laborat pro vtilitate Eccleſiæ, eundo Romam: vel quia ſeruit prælato in officio aduocandi, ſeu procurandi, & huiuſmodi: tunc ſi prælatus tali conferat aliquod beneficium Eccleſiaſticum, non peccat: dummodo tria concurrant. Primum eſt idoneitas ex parte ſuſcipientis beneficium. Secundum eſt, quòd non interuenerit pactio. Tertium eſt, quòd non habeatur principaliter reſpectus ad obſequium impenſus: quia vbi interuenit pactum, & ſimiliter vbi principaliter habetur reſpectus ad ſeruitium receptum, tunc committitur Simonia: non autem vbi habetur reſpectus ad idoneitatem. Si verò obſequium ſit merè ſpirituale, quod eſt annexum, ſiue impoſitum beneficio, tunc indubitanter poteſt conferri beneficium cum pacto, ita ſcilicet, quòd ſuſcipiens beneficium, promittat obſequium illi annexum: ſicut patet de capellania, quæ confertur alicui cum tali pacto, quòd celebrabit in ea, vel celebrari faciet certum numerum Miſſarum.

Quomodo munus à manu inducit Simoniam? Reſpon. ſecundum Durand. in 4. ſentent. diſtin. 15. quòd munus à manu; Vel eſt tale, & tantum, quòd præſumitur inclinare affectũ ad collationem rei ſpiritualis propter ipſum, & tunc præſumitur *Munus à manu quomodo ſimoniã inducit.*

O ſimo-

ſimonia: Vel hoc tam parum eſt, quòd non præſumitur inclinare affectum ad collationem rei ſpiritualis, & tunc non eſt ſimonia. Hoc tamen verum eſt, quò ad iudicium Eccleſiæ, quæ hoc præſumit in exterioribus: quo autem ad Deum, & conſcientiam, ſemper eſt ſimonia, quoties, ſcilicet, propter quodcunque temporale, etiam quantumcunque paruum, datur ſpirituale: Quia ſi hoc faciat cum pacto, tunc eſt ſimonia mentalis, quæ per pœnitentiam aboletur. Secus autem, vbi temporale datur merè gratis, & non habito reſpectu ad ſpirituale. Tunc autem præſumitur temporale non dari gratis, quando datur inſtante neceſſitate, vel cum vacat beneficium, & præſertim, quando munus eſt notabile, vel etiam, quando offertur ab eo, qui antea nuſquam viſus fuerat aliquid offerre. Iſta enim exteriora ſunt iudicia corrupta, & ſimoniacæ intentionis.

Munus à lingua quomodo inducit Simoniã.

Quomodo munus à lingua inducit Simoniam? Reſpondeo, vt cum alicui confertur beneficium non habito reſpectu ad idoneitatem, neque ad vitæ meritum, ſed ad preces, quas magnæ perſonæ, aut doctæ, aut quibus collator ſe cognoſcit obnoxium, pro eo faciunt. Pro quo notandum eſt, quòd prçces, quas quis facit apud alium pro beneficio obtinendo: aut fiunt pro ſe, aut pro alio: Si pro ſe, iterum diſtinguendum eſt ex parte beneficij: quia, aut fiunt pro beneficio, cui eſt annexa cura animarum, aut pro ſimplici: Si primum, tunc eſt Simonia, ſecundum Sanct. Thom. ſecunda ſecundæ, quæſtione prima, articulo quinto, etiam quantumcunque aliàs eſſet dignus, quia eo ipſo, quòd ſe ingerit præſumptuoſus, & ambitioſus videtur, & per conſequens indignus. Multò magis autem talis eſt ſimoniacus, ſi aliàs eſt indignus: puta, quia illiteratus, vel fornicator notorius, aut huiuſmodi.

di.

di. Si autem quis porrigat preces pro ſe ipſo pro beneficio ſimplici, & indigeat, nec eſt eo indignus propter aliquod impedimentum, non eſt ſimoniacus, nec peccat, ſecundum Sanct. Thom. vbi ſupra, quòd ſi non indigeat, peccat, eò quòd auſert ſuſtentationem, & prouiſionem alicuius pauperis, & indigentis clerici. Multò magis autem peccat, ſi ſit indignus. Ex quo patet, quòd Epiſcopus ad nullius inſtantiam, etiam cuiuſcunque dignitatis, aut authoritatis exiſtat, debet dare beneficium indigno, & quem ſcit eſſe talem, etiam dato, quòd ſint preces armatæ, quòd ſi ſecus fuerit, ſimoniam incurrit: & dupliciter peccat. Primò quidem prouidendo de beneficio inſufficienti. Secundò verò hoc agendo ex humano fauore, quòd ſimoniacum eſt. In tali ergo caſu debet magis Deo obedire, quàm hominibus.

Quare Simonia eſt peccatum? Reſpondeo, quòd propter tria: ex parte vendentis, ex parte ementis, & ex parte venditionis. Primò, eſt peccatum ex parte vendentis: quia ille, qui vendit ſpiritualia, non eſt illorum Dominus, ſed diſſipator. prima Corinth. capitulo tertio. Secundò, eſt ex parte ementis. Ille enim, qui emit rem multo minori precio, quàm valeat, iniuſtè emit, ſecundum Sanct. Thom. ſecunda ſecundæ, quæſtione ſeptuageſimaoctaua. Sed ſpiritualia ſunt tantæ nobilitatis, & perfectionis, & valoris, quòd excedunt omnia temporalia: & ideo non poſſunt precio temporali emi. Sapient. 8. capitulo. Tertiò, eſt ex parte venditionis: quia qui vtitur aliquo actu ad aliud, ſeu alio modo, quã ordinauit Deus, iniquè facit, & tanto peius, quanto illud eſt in ſe dignius. Ordinauit autem Deus ſpiritualia gratis conferri debere hominibus per miniſtros ſuos. Matth. 10. capitu. Gratis accepiſtis, gratis date, idest, ſacramenta, & alia ſpiritualia. &

Simonia quare ſit peccatũ.

habetur prima, quæſtione prima, cap. quicquid: Et ſic patet, quòd ſimonia eſt peccatum mortale, Vnde, propter ſimoniam debet quis excommunicari, prima, quæſtione prima, cap. quicunque.

Notandum ſecundum Sanct. Thomam in quadam quæſtione, in quolibet. quòd tria ſunt neceſſaria in diſpenſatione Sacramentorum, vt Simonia euitetur.

Primum eſt, vt fiat ex conceptione iuris diuini, vel humani, aut ſaltem piæ conſuetudinis.

Secundum eſt, vt ſit intentio pia, & non corrupta.

Tertium eſt, vt ſit forma honeſta, vt qui requiratur ante pij officij exhibitionem, nec pactum interuenire videtur, ſed expleto officio, poterit erigi. Si igitur illa tria conueniant, ſecurè recipiant.

Simoniaci pœna qua ſit. Quæ eſt pœna Simoniaci? Reſpondeo, quòd ordinati Simoniacè ipſo facto ſunt ſuſpenſi ab exequutione ſuorum ordinum, etiam quantumcunque ſit occultus, ſecundum Hoſtienſ. Item, notorij Simoniaci ſunt ſuſpenſi ab ordinibus, & beneficijs, ſimoniacè ſuſceptis, prima, quæſtione prima, capitulo ſtatuimus, & capitulo quiſquis: & hanc ſuſpenſionem, ſecundum Ambroſ. videtur vocare excommunicationem: in capitulo reperiuntur. prima, quæſtione prima in gloſſ. Et tales, ſcilicet, conferentes ordines, vel beneficia, & officia Eccleſiaſtica, & illa recipientes per ſimoniam: ſi ſunt clerici, debent deponi, & priuari omni officio, & beneficio, ſi conuincantur de hoc in iudicio Eccleſiæ: ſi autem ſunt laici, & mediatores ſimoniæ, debent excommunicari, prima, quæſtione ſecunda, capitulo ſi quis. Efficiuntur etiam infames, & quilibet criminoſus admittitur, ad accuſationem eorum. extra de ſimon. capit. tanta, & capit. ſi Dominus.

Sed

Sed ſciendum eſt, ꝙ hodie omnes ſimoniaci: tam vendentes, quàm ementes: tam principales, quàm fautores: tam notorij, quàm occulti, ipſo facto ſunt excommunicati: vt patet per extrauagantem Martini quinti; quæ incipit Multæ, & per aliam extrauag. quæ incipit damnabile ſcelus. Item omnes ſimoniaci, & mediatores quolibet anno in Cœna Domini excõmunicantur ex ore Papæ, vt patet in proceſſu curiæ. Dicunt tamen communiter Doctores, quòd ſolum ſunt excommunicati ipſo facto ſimoniaci in ordine, vel beneficio. Nec obſtat. cap. reperiuntur. & cap. quicunque, & cap. placuit. 1. quæſt. 1. & ſimiliter. cap. ex multis. 1. quæſt. 3. quia licet, ſub pœna anathematis prohibeant, tamen ſolum loquuntur de ſimonia, in ordine, vel beneficio. Vbi ſciendum eſt, quòd quando ſimonia eſt ſolum mentalis ſine omni pactione, non ligatur talis ſimoniacus aliquarum prædictarum pœnarum.

Vbi ſciendum eſt, ꝙ inter bona ſpiritualia, quę ſimoniaci vendere, & emere ſolent: quędam dicuntur ſpiritualia, quia illis quæritur Spiritus ſanctus, cuiuſmodi ſunt orationes, & ſuffragia Eccleſię. Alia verò ſunt ſpiritualia, quia dona ſunt à Spiritu ſancto data, vt ſapientia, ſcientia, & intelligentia, & quia illa ſunt dona Spiritus ſancti, ideo prohibet illa uendere. Prouer. c. 23. dicitur. Noli vendere ſapientiam, & doctrinam, & intelligentiam; & ſicut Chriſtus dicit in Euangelio, Gratis accepiſtis, gratis date. Quædam verò dicuntur ſpiritualia largè, quia ſpiritualibus exercitijs deſeruiunt, vt vaſa, & veſtes Eccleſię. Et quædam dicuntur ſpiritualia, quia illis ſuſtentantur miniſtri Eccleſiæ, qui ſpiritualibus exercitijs ſunt intenti, cuiuſmodi ſunt decimę. & oblationes, & cætera huiuſmodi, ſed tamen talia, potius ſunt dicẽda ſpiritualibus annexa, quàm ſpiritualia.

Cui reſtituenda eſt pecunia Simoniacè recepta?

Pecunia ſimoniacè recepta, cui reſtituenda ſit.

Reſpondeo, ſecundum Raymund. in ſumma, quòd debet reſtitui Eccleſiæ, in cuius contumeliam data eſt: extra de ſimon. capit. de hoc autem: argumen. decimaſeptima, quæſtione quarta, cap. ſi quis in atrio: & vigeſimaſeptima, quæſtione prima, cap. ſi quis rapuerit, & habetur in ſumma Confeſſ. libro primo, titulo primo, quæſtione vigeſimatertia. Et hoc cum pecunia datur alicui particulari perſonæ: puta, prælato ſoli, vel alij cuicunque. Ita, quòd Eccleſiæ collegium non eſt in culpa. Si tamen ille, qui dedit pecuniam tranſeat poſtea ad aliud Monaſterium, cum non poſſit ſtare in primo Monaſterio. cap. quoniam: de ſimon. debet illi monaſterio dari pecunia: vt eo viuente habeat vſum illius pecuniæ: & poſtea reſtituatur priori Eccleſiæ, argumen. decimaſexta, quæſtione ſexta, cap. de lapſis, & c. ſi quis rapuerit, decimaſeptima, quæſtione prima. Si tamen ipſum monaſterium, vel Eccleſia fuit in culpa: vt ſi quis dedit Monaſterio, vel collegio pecuniam, vt recipiatur, non debet reddi ei. vt in dicto capitu. de hoc autem, quia non eſt conueniens, quòd Eccleſia, ſiue Monaſterium cum tali fraude ſit in lucro: Nemo enim poteſt licitè retinere, quod doloſè lucratur: ideo cum Eccleſia non poſſit in hoc caſu retinere, non debet reſtitui ei, qui turpiter dedit, in hoc caſu debet erogari pauperibus: argumen. in capit. cum tu. de vſur. Si autem ille, qui dedit, vult intrare religionem, vel iam eſt perſona religioſa, & tranſeat de illo Monaſterio ad aliud, non debet reſtitui ei, ne ex ea committat aliam ſimoniam: Semel enim malus, ſemper præſumitur malus in eodem genere delicti. Sed debet aliquo bono modo dari Monaſterio, ad quod vadit ſine reuelatione peccati illius: & cum reſeruatione dominij primo Monaſterio, vel Eccleſiæ, in cuius contumeliam facta eſt ſimonia, quando ipſa

Eccleſia non eſt in dolo: ita quòd poſt mortem illius reuertatur ad ipſam Eccleſia primam, ſiue Monaſterium. Si autem Eccleſia in ipſa fuerit in culpa, debet dari in toto Monaſterio, quod intrat, ne ſit ei oneroſus. argumen. decimaſexta, quæſtione ſexta, capitulo de lapſis. & vigeſimaſeptima, quæſtione prima, capitulo ſi quis rapuerit. Ex quibus omnibus colligitur, quòd pecunia per ſimoniam accepta obligata eſt ad reſtitutionem.

Explicit Octauus Tractatus Secundæ Partis Scrutinij Sacerdotalis.

NONVS TRACTATVS
SECVNDÆ PARTIS
SCRVTINII SACERDOTALIS

R. D. Fabij Incarnati Neapolitani, Sacræ Theologiæ profeſſoris.

De Reſtitutione.

Reſtitutio quid ſit.

QVID eſt Reſtitutio? Reſpondeo, ſecundum Sanct. Thom. ſecunda ſecundæ, quæſtione ſexageſimaſecūda, articulo primo, quòd eſt actus commutatiuæ Iuſtitiæ: quando, ſcilicet res vnius ab alio habetur: vel per volūtatem eius, ſicut in mutuo: vel depoſito contra voluntatem eius, ſicut in rapina, & furto. Vnde, Reſtituere nihil aliud eſt, quàm iterato aliquem ſtatuere in poſſeſſionem, vel Dominium rei ſuæ, quæ ei debetur.

Item, ſecundum Nauar. Manual. Confeſſor. capitulo decimoſeptimo numero ſexto, quòd eſt actus Iuſtitiæ ſpecialis commutatiuæ, quo redditur alteri, quòd ſuum eſt, vel quòd ei debetur lege veræ Iuſtitiæ formaliter, vel virtualiter, de bonis animi, corporis, honoris, vel pecuniæ.

Vbi notandum eſt, ſecundum Sanct. Thom. in quarto ſententiarum, diſtinctione decimaquinta, quæſtione prima, articulo quinto, quòd Reſtitutio non eſt pars ſatisfactionis, eò quòd poteſt eſſe ſine ipſa. Nam ad veram ſatisfactionem requiritur reconciliatio illius, qui ſatisfacit, cum illo, cui ſatiſfacit. Ad reſtitutionem autem non requiritur talis

recon-

reconciliatio, ſed ſufficit purè, & nudè reddere debitum, & ſic reſtitutio poteſt eſſe ſine ſatisfactione: Aliquando autem currit cum ea, vt cum quis reſtituit alienum cum humilitate, vt ſic reconcilietur illi, à quo aliquid abſtulit. Inſuper reſtitutio eſt reparatio inæqualitatis exiſtentis in rebus: vt cum quis reſtituit rem, quam prius iniuſtè detinebat. Satisfactio autem eſt reparatio inæqualitatis exiſtentis in actionibus, & paſſionibus: vt cum quis verberat alium iniuſtè, & per violentiam, ibi eſt inæqualitas iuſtitiæ. Cum verò modo poſſibili ſtudet hanc inæqualitatem reparare, dicitur ſatiſfacere.

Quotuplex eſt Reſtitutio? Reſpondeo, quòd eſt triplex. Prima eſt realis, & non voluntaria, vt ſiquis cogatur reſtituere rem, & talis reſtitutio propriè non eſt meritoria, cum non fiat libera voluntate reſtituentis. Secunda eſt realis, & voluntaria, vt ſi quis ſponte reſtituat rem ad æſtimationem, vel arbitrium boni viri, ſeu iuxta conſilium Eccleſiæ. Tertia eſt voluntaria, & non realis, vt cum quis tentus reſtituere, non habet vnde, ſed habet bonam voluntatem reſtituendi: & talis reſtitutio voluntaria in non habentibus, benè dicitur ſufficere: cum voluntas apud Deum pro facto reputetur, ſcilicet, in illo, cui deeſt facultas. In gloſ. capitulo primo. extra de eo, qui mit. in poſ. cauſa rei ſeru. tamen non obſtante tali voluntate, tentus ad reſtitutionem debet conteri, & confiteri cum propoſito realiter ſatisfaciendi, ſi ad pinguiorem fortunam venerit. *Reſtitutio quotuplex ſit.*

Qui tenentur ad reſtitutionem? Reſpond. quod omnes, qui indebitè detinẽt alienum, ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè acceperint: & non ſolum, qui detinent, ſed etiam quicunque iniuſtè abſtulit, vel conſumpſit, aut alio quouis modo alium iniuſtè damnificauit. *Ad reſtitutionem q̄ tenēatur.*

Tenentur

Tenentur quoque ad reſtitutionem omnes, qui iuſſerunt furtum fieri, vel dederunt conſilium, fauorem, vel auxilium: & hoc per illam regulam. Qui cauſam damni dat, damnum dediſſe videtur: capitulo. ſi culpa. de iniu. & damno: Et per aliam regulam, quæ dicit, Agentes, & conſentientes pari pœna puniuntur. capitulo, notum ſit, ſecunda, quæſtione prima, & decimaſeptima, quæſtione quarta, cap. omnes. Nam ſecundum Sanct. Thom. & omnes Doctores in quarto ſententiarum, diſtinctione decimaquinta, quæſtione ſecunda, articulo ſecundo, tales in ſolidum ad reſtitutionem tenentur: vt continetur in his verſibus, ſcilicet.

Iuſſio, Conſilium, Conſenſus, Palpo, Recurſus,
Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.

Primò, dicitur Iuſſio, ideſt participando iuſſione, mandato: & tenetur in ſolidum de omni damno, etiam ſi nihil habuit vtilitatis: & ſimiliter exequens. argument. in capitulo Iulianus, vndecima, quæſtione tertia.

Secundò, dicitur Conſilium, ideſt, participando conſilio, ſcilicet, quando alicui conſulit, vt furetur, vel rapiat: & tenetur ad reſtitutionem, ſi ille, cui conſulit, aliàs non erat facturus furtum: Si verò omnino erat facturus, etiam ſine conſilio, non tenetur, licet peccauerit mortaliter.

Tertiò, dicitur Conſenſus, ideſt, participando conſenſu, ſcilicet, quando quis expreſſo conſenſu, conſentit in furto, aliàs non furaturo: ita quòd ſine ipſo conſenſu, damnificatio non fuiſſet ſubſequuta. Similiter ratificans furtum, vel rapinam ſuo nomine factam, tenetur ad reſtitutionem, quia ratihabitio mandato comparatur. capitulo, ratihabitionem. de regul. iur. in libro ſexto, & tenetur inſolidum. capitulo, qui conſentit,

cum duobus capitu. ſequent. vndecima, quæſtione tertia, & capitu. cum ad ſedem. de reſtitutio. ſpoliatorum.

Quartò, dicitur Palpo, ſcilicet, quando participat, palpando, ideſt, laudando, & adulando ei de furto, vel rapina: ita quòd probabiliter credit, quòd ex hac adulatione ſit motus ad damnificandum proximum, quia talis adulatio eſt quidam conſenſus. diſt. 86. cap. nemo.

Quintò, dicitur Recurſus, ideſt, participando recurſu, ſcilicet, quando fur, aut latro habet recurſum ad eum cum ſpolijs, nam ſcienter receptans rem furtiuam, & furem, tenetur furti, ſecundùm Innocent. & Hoſtienſ. in capit. ſicut dignum. de homicid. tenetur de omni damno, quod ex receptione factum eſt, quod aliàs factum non fuiſſet.

Sextò, dicitur Participans, ideſt, quis tenetur participare: puta, ſcienter comedendo, vel recipiendo de re furtiua, & tenetur ad reſtitutionem in quantum participauit, ſecundum Theol. in 4. ſenten. diſtinct. 15.

Septimò, dicitur Mutus, ideſt, ille, qui vidit rem furati, & ſine aliquo periculo ſuo poſſet impedire furtum, puta, de mandato, vel alio modo, & ex malitia tacet. 23. quæſtione tertia, capitulo non inferendæ, vbi patet, quòd qui non repellit à ſocio iniuriam, cum poteſt, tam eſt in vitio, quàm ille, qui facit.

Octauò, dicitur, Non obſtans, vt ſcilicet, iudex, cui ex officio incumbit prouidere, ne damna inferantur, qui non corrigit, nec punit delinquentes, ita quòd propter hoc fiunt furta, & rapinæ, tenetur ad reſtitutionem, quando ſine periculo ſuæ perſonæ, vel alterius, rationis, ſcandali, potuit obuiare, & ita intelligitur

illud,

illud, quod patet. vigeſimatertia, quæſtione tertia, capitulo qui poteſt. & capitulo facientis. diſtinctione octuageſimaſexta, vbi dicitur, quod facientis proculdubio culpam habet, qui quòd poteſt corrigere, negligit emendare, & idem habetur in capitulo error. & in capitulo conſentire. diſtinctione 83.

Nonò, dicitur, Non manifeſtus, ideſt, qui participat, non manifeſtando, ſcilicet, quando ſcit, vbi eſt res furtiua, & ſine ſui periculo eam poteſt manifeſtare, & interrogatus à iudice, tacet veritatem, extra de fur. capitulo cum fure. & 9. quæſtione 3. capitulo. quiſquis. vbi dicitur, quòd vterque reus eſt, & qui tacet veritatem, & qui mendacium profert.

Quid reſtituẽdũ ſit. Quid reſtituendum eſt? Reſpondeo, quòd omnis res aliena indebitè accepta, aut detenta, vel quæ debetur, (ſi fieri poteſt) reddenda eſt: & tunc omne damnum, & intereſſe, quod ſequutum eſt ex acceptione illius rei, reſtituendum eſt. Notandum, quòd damna vitæ, mutilatio membri, ſanitatis, libertatis, honoris, famæ, iniuriarum, damni, lucri emergentis, & ceſſantis, & ſimilia, ſunt reſtituenda in aliquibus bonis ad arbitrium boni viri, meliori modo, quo poteſt. Similiter, quando mulier habet filium, quem de adulterio concepit, & eius maritus nutrit eum credens eſſe ſuum filium, & relinquit eum hæredem, vt cæteros filios: vxor non tenetur hoc ſuo viro dicere, cum id fieri non poſſit ſine damno, & periculo ſuæ vitiæ, quando tamen poſſet fieri ſine tali damno, & periculo, deberet ei dicere: & nulla mulier debet confidere de bonitate, & ſimplicitate ſui mariti in tali caſu, etiam cum hoc ſit ſecretiſſimum, eſſet infamare ſe, & ſuum filium, ſed debet adhibere illud remedium cum patre illius pueri, & facere,

quòd

quòd poteſt, ſaluando ſuum honorem, & vtilitatem filiorum ſui mariti: nec debet manifeſtare ipſi filio, quia ille non teneretur credere matri: ſed bonum eſſet hortari eum, vt religionem aliquam ingrederetur.

Quantũ reſtituendum ſit.

Quantum reſtituendum eſt? Reſpondeo, quòd totum illud iniuſtè acceptum, & damnum, quod paſſus eſt Dominus rei: & quando id non eſt certum, ſtandum eſt iudicio bonorum, & expertorum virorum, & maximè circa lucrum ceſſans: quia ſi eſſet vir, qui viuebat ex lucro alicuius determinatæ quantitatis pecuniæ, quam iuſtè negotiabatur, & cum induſtria, & labore ſuo tantùm lucrabatur, quòd ex illo lucro viuebat ipſe cum familia ſua, qua perdita per furtum, oportuit eum vendere domum, vel agrum, vt poſſet exequi iuſtum ſuum negotium, quia non habebat aliam pecuniam repoſitam: & ideo fur tenetur ad totum capitale, & totum damnum, ſcilicet, lucrum ceſſans, & damnum emergens, iuxta arbitrium boni viri.

Reſtitutio cui facieda ſit.

Cui facienda eſt reſtitutio? Reſpondeo, quòd facienda eſt ei, cui res ſubtracta fuit, etiam ſi non ſit Dominus rei, ſed ſua interſit ex cauſa honeſta, rem non eſſe ſublatam: vt puta, habebat in ea ius pignoris, vel vſum, aut aliquid huiuſmodi. Si verò ipſe, cui eſt res ablata, fuerat eam furatus: non ſibi, ſed Domino eſt reſtituenda; vel illi, cui prior fur ſurripuerat, ſi ſua intererat ex cauſa honeſta eam non ſurripi. Et regulariter reſtitutio fienda eſt ſpoliatis. tertia, quæſtione prima, capitulo reintegranda. & extra de reſtitutio. ſpoliatorum. quaſi per totum. Et non ſolùm tenetur ad reſtitutionem fur, ſed etiam ille, qui ſcienter rem furto ſublatam emit. Veruntamen in rebus minimis, quæ tanquam

derelictæ

derelictæ videntur à Domino, furtum non committitur, etiam ſi capiantur occulté, ſicut eſt acus, penna, & ſimilia: nec tenetur accipiens ad reſtitutionem, niſi haberet animum furandi, & nocumentum inferendi proximo: quia ſic furtum committeret, & ad reſtitutionem teneretur, quantumcunque paruum eſſet.

Reſtitutio vbi facienda ſit. Vbi facienda eſt Reſtitutio? Reſpondeo, quòd facienda eſt in loco, à quo fuit accepta, niſi fortè accipiens, & is, à quo accepta eſt, mutaſſent domicilium, & ſi manerent in eodem loco, tunc in illo. Si verò damnificatus mutat domicilium, damnificans mittet damnificato rem acceptam expenſis illius. Si verò damnificatus multùm diſtat, & non expectatur eius aduentus, monendus eſt per literas, & interim res debet deponi, & Domino conſignari, maximè quando res eſt magni valoris, & difficilis translationis: Si verò res ſint parui valoris, ſic quòd oporteat plus exponere pro tranſlatione, quàm ipſæ res valcant, poterit opportunitas expectari: quòd ſi nulla ſperetur opportunitas, tunc ſunt pro ſalute illius pauperibus erogandæ.

Si autem damnificans mutat domicilium, tenetur ſuis expenſis mittere damnificato, quia fuit in mora, & culpa, cùm non reddiderit in loco, à quo accepit.

Reſtitutio quo facienda ſit. Quomodo facienda eſt Reſtitutio? Reſpondeo, quòd ſi furtum fuerit occultum, reſtitutio debet fieri per ſacerdotem ſine expreſſione tui nominis, ne te ipſum infamet, vel alia notificatione, quæ vel directè, vel indirectè duceret in tui cognitionem: Vel, ſi iam commodè non poteſt fieri reſtitutio, tunc per eundem ſacerdotem debes petere dilationem ab alio. Vel,

ſi iam

ſi iam manifeſtum eſt, tunc per te ipſum debes reſtituere, vel per te ipſum dilationem petere: & ſi nolit tibi dare, tunc teneris recedere ab omnibus tuis vſque ad extremam neceſſitatem, vt ei indilatata reſtitutio fiat.

Sciendum, quòd qui debita tenentur ſoluere proximis, ſi terminus ſolutionis aduenerit, & poſſunt ſoluere, & nolunt, tales non debent abſolui à peccatis, nec ad communionem accedere, niſi omnia ſoluant.

Quando facienda eſt Reſtitutio? Reſpondeo, quòd quàmprimum fieri poteſt, ſub pœna noui peccati facienda eſt: quia, qui debet alienum, quod poteſt reſtituere, & non reſtituit, facit ei, cuius eſt, iniuriam, & ideo ſi non reſtituat, peccat, quia priuat, ſiue impedit eum vſu rei ſuæ, ſicut, cum furatur: ſed non licet etiam per modicum tempus in peccato morari: & tenetur ſtatim reſtituere, vel dilationem petere: Vbi ſciendum eſt ſecundum Sanct. Thom. ſecunda ſecundæ, quæſtione ſexageſimaſecunda, articulo octauo. Sicut accipere rem alienam eſt peccatum contra iuſtitiam: ita etiam, & detinere eam. *Reſtitutio quando faciēda ſit.*

Nam per hoc, quòd aliquis detinet rem alienam inuito Domino, impedit eum ab vſu rei ſuæ, & ſic facit illi iniuriam. Sed ſic eſt, quòd non licet per modicum tempus morari in peccato, quinimmo quilibet tenetur peccatum ſtatim deſerere, ſecundùm illud Eccleſiaſt. capit. vigeſimoprimo.

In quibus caſibus poteſt differri Reſtitutio? Reſpondeo, quòd in quatuor. Primus eſt, quando reſtitutio eſt in præiudicium illius, cuius ſit, vt cum reſtituitur gladium furioſo ipſum repetenti durante furia. *Reſtitutio in quibus caſibus differri poſſit.*

Secun-

Secundus eſt, quando reſtitutio ſtatim facta, vergeret in infamiam reſtituentis: tunc enim differre poteſt, donec opportunitate habita, reſtituat ſaltem per confeſſorem.

Tertius eſt, quando ex reſtitutione ſequitur maius incommodum reſtituentis, quàm ſit commodum illius, cui fit reſtitutio; vt puta, ſi reſtituens ſit in extrema neceſſitate, non autem ille, cui fienda eſt reſtitutio. In tali caſu ille, qui detinet rem alienam, non tenetur eam reſtituere, ſed poteſt illam ſibi retinere, eo quòd tunc efficitur quodammodo ſua. Extrema enim neceſſitas omnia facit communia, & res efficitur occupantis eam pro tunc. Debet tamen talis proponere, quòd ſi aliquando peruenerit ad pinguiorem fortunam, dictam rem integrè reſtituet.

Quartus eſt, quando reſtitutio fieri non poteſt: ipſa enim impotentia abſoluit, ſeu excuſat eum ab inſtanti reſtitutione, cum ſecundùm regulam iuris, impoſſibilium nulla ſit obligatio: debet tamen remiſſionem, vel dilationem petere per ſe, vel per alium ab eo, cui debet.

Reſtitutio, quō facienda ſit in offenſione corporis. Quomodo facienda eſt Reſtitutio in offenſione corporis? Reſpondeo, quòd abſciſſio membri, vel defloratio virginis non poteſt reſtitui ad æquale, cum membrum abſciſſum, vel integritas carnis reſtitui non poſſit: tamen ſecundum recompenſationem ad arbitrium boni viri, debet fieri reſtitutio: vt in pecunia, vel honore: & hoc intelligitur de virgine, quæ per violentiàm corrumpitur; quia, ſi ex voluntate eius, ſine fraude, & violentia corrumperetur, non teneretur ad reſtitutionem ille, qui deflorauit.

Vnde, Mag. ſententia, diſtinctione decimaquinta, in quarto, in fine, dicit. Demit enim iniuſtè quis alicui, quòd reſtituere non valet, vt oculum,

lum, vel vitam, & huiuſmodi, & tamen ſi pœnituerit peccati cum amore condignæ ſatisfactionis veniam habet, nec ideo quiſquam putet, qui rem alienam iniuſtè abſtulit, quam reddere poteſt de illo peccato pœnitere, ac veniam conſequi, niſi reſtituerit ablatum: quandiu enim res, propter quam peccatum eſt, non redditur, ſi reddi poteſt, non agitur pœnitentia, ſed fingitur.

Mutilans tenetur ad reſtitutionem ſecundum arbitrium boni viri, pro cura medicis ſoluenda, & pro victu miniſtrando, quo careret mutilatus propter membrum mutilatum, & toto tempore vitæ ſuæ. extra de iniur. & damn. dat. capitulo primo.

Tenetur etiam mutilans ad conſolationem afflicti, ſeu mutilati, & quòd humiliet ſe ſibi.

Homicida verò debet puniri pœna talionis, ſecundum leges: tamen occidens tenetur propinquis occiſi iuxta damnum, & ſuffragia impende e pro anima occiſi, quamuis numquam poſſit æquiualenter ſatisfieri, ſeu fieri reſtitutio.

Quomodo fit reſtitutio famæ? Reſpondeo, ſecundum Sanctum Thomam, ſecunda ſecundæ, quæſtione ſeptuageſimatertia, articulo primo, quòd ſi quis aufert famam alicui, verum, & iuſtè dicendo, ſcilicet, ordine debito ſeruato, non tenetur ad aliquid: ſi verò falſum dicendo, & iniuſtè, tunc tenetur confiteri, ſe dixiſſe falſum: ſi autem dicendo verum, ſed iniuſtè: puta, cum aliquis prodit crimen occultum contra ordinem debitum, tunc tenetur ad reſtitutionem, quantum poteſt ſine mendacio, vt pote, quòd dicat ſe malè dixiſſe, vel quòd eum iniuſtè diffamauerit, vel ſi non poteſt famam reſtituere, debet ei aliter recompenſare, ſicut & in alijs rebus: & habetur decimaquinta, quæſtione prima, capitulo quidam, & *Reſtitutio famæ quomodo fit.*

decimaquarta, quæſtione ſexta, capitulo ſi res.

Reſtitutio de rebus incertis quomodo facienda. Quomodo facienda eſt reſtitutio de rebus incertis? Reſpondeo, ſecundum Sanct. Thom. ſecunda ſecundæ, quæſtione ſexageſimaſecunda, articulo quinto, quòd ſi ille, cui debet fieri reſtitutio, ſit omnino ignotus, debet hoc reſtituere ſecundum quod poteſt, ſcilicet, dando in eleemoſinas pro ſalute ipſius, ſiue ſit mortuus, ſiue ſit viuus, præmiſſa tamen diligenti inquiſitione de perſona eius, cui eſt reſtitutio facienda. Vnde, incerta dicuntur, quæ non poteſt quis retinere ſibi, ſiue quia per rapinam, vel vſuram, vel fraudem, vel damnum, vel alienam rem inuentam non habitam pro derelicta accepit: & perſona, cuius eſt res, ignoratur: vel ſi ſcitur, non inuenitur, nec ipſe, nec hæres eius. Similiter poſſunt dici incerta, quæ quis accipit per ſimoniam, non de fructibus beneficij habiti per ſimoniam, quia debent reſtitui illi Eccleſiæ, vel cameræ Apoſtolicæ. Similiter, dicuntur incerta, quæ per turpitudinem ſunt acquiſita, vbi datio, & acceptio ſunt prohibita, & tale dicitur turpe lucrum propriè, & ſolum, vt in meretricio, hyſtrionatu, & ſimilibus.

Quomodo ſint reſtituendæ res inuenta, Quomodo ſunt reſtituendæ res inuentæ? Reſpondeo, ſecundum Sanct. Thom. ſecunda ſecundæ, quæſtione ſexageſimaſexta, articulo quinto, quòd quædam ſunt, quæ nunquam fuerunt in bonis alicuius: ſicut lapis, & gemmæ, quæ reperiuntur in littore maris, & talia occupanti conceduntur: & eadem ratio eſt de theſauris antiquo tempore occultatis, quorum memoria non eſt, cuius ſint, niſi quod ſecundum glo. decimaquarta, quæſtione quinta. Si quid inueniſti: & tenetur inuentor dare medietatem Domino agri, ſi in alieno agro inuenerit, propter quod in Parabola Euangelij dicitur, Matth. capitulo decimotertio, de inuentore

uentore theſauri abſconditi in agro, qui emit agrum, quaſi vt haberet ius poſſidendi totum theſaurum.

Quædam verò res inuentæ fuerunt de propinquo in alicuius bonis; & tunc ſi quis eas accipiat, non animo retinendi, ſed animo reſtituendi domino, quia eas pro derelictis non habuit, non committit furtum: Et ſimiliter ſi pro derelictis habeantur, & hoc credat inuentor, ſi ſibi eas retineat, non committit furtum: aliàs autem committit peccatum furti.

Vnde, dicit Auguſtin. in quadam homilia: & habetur decimaquarta, quæſtione quinta. Si quid inueniſti, & non reddidiſti; rapuiſti: hic in glo. dicitur: hoc ſcias, quòd ſi quis inuenit theſaurum in loco proprio, ſtatim inuentoris eſt: ſi autem in loco alieno, & caſu fortuito eum inuenerit, dimidius ſit inuentoris, & dimidius Domini loci: Si verò ſtudiosè quæſiuit, & inuenit eum in loco alterius, totus erit Domini loci: Si verò in loco ſacro, vel religioſo, caſu fortuito inuenit theſaurum, totus eſt inuentoris.

Tamen, ſi aliquid inueniatur in loco ſacro, ſiue caſu fortuito, ſiue alio, quòd debet reſtitui illi, qui amiſit, ſi reperiatur, ſin autem debet conſilio diſcreti Sacerdotis, ſeu Confeſſoris, poni in ædificio Eccleſiæ.

Si autem in loco profano aliquid reperiatur, debet repertor ſignificare Rectoribus Eccleſiarum propinquarum, vt notificent in generali, quòd ſi ſit aliquis, qui amiſerit, & cætera, quòd veniat ad ipſum, & datis certis interſignijs rei amiſſæ, repertor promptus eſt reſtituere. Et ſi non reperiatur, qui amiſerit, debet repertor iudicio Eccleſiæ erogare pauperibus, ſeu in alia opera charitatis commutare.

Multi enim credunt ſine peccato eſſe, ſi alienum, quod inuenerunt, non reddant, dicentes: Deus dedit mihi, cui debeo reſtituere: diſcant, hoc peccatum eſſe ſimile rapinæ, ſi qui inuenta non reddant. capitulo multi, decimaquarta, quæſtione quinta. Si autem aliquis theſaurus in domo, agro, aut alia poſſeſſione alicuius reperiatur, debet ei reſtitui, in cuius poſſeſſione fuit res reperta. De hac materia breuiter tenendum eſt in caſu conſcientiæ: quòd ſi aliquid inueniſti, quod fuerit alterius, ſiue in loco proprio, ſiue alieno, debes reſtituere amiſſori, ſi poſſis eum inuenire: ſinautem iudicio Eccleſiæ debes deſtribuere, aliter non agitur pœnitentia, niſi reddatur res aliena, decimaquarta, quæſtione ſexta, capitulo, ſi res: & ſecundum Magiſtrum ſententiarum, libro quarto, diſtinctione decimaquinta. Nec ideo quiſquam putet, qui rem alienam iniuſtè abſtulit, quam reddere poteſt, de illo peccato pœnitere, ac veniam conſequi, niſi reſtituat ablatum. Et ſic patet, quòd omne alienum debet reſtitui.

Vnde alienum dicitur illud, quòd detinetur inuito Domino. Et dicitur alienum quinque modis. Vno modo, quia abſolutè eſt ablatum.

Secundò, quia de vſura eſt acceptum.

Tertiò, quia damnum alicui intulit, ſicut quando tenetur ad intereſſe.

Quartò, quando ex aliquo fructifero prouenit, vt habens agrum in pignore, niſi fructus computet in ſortem, alienum retinet.

Quintò, alienum eſt, quod acquiritur in ludo taxillorum, vel ſimilium lucrorum, quæ non habentur ex induſtria hominum, ſeu ingenio.

De Ludo taxillorum eſt notandum illud, quòd habetur in gloſſ. capitulo clerici: de vita, & honeſtat. cler. & in gloſſ. trigeſimaquinta diſtinctione,

ne, capitulo Epiſcopus. vbi recitatur duplex opinio de acquiſitis in ludo taxillorum. Prima fuit, quòd lucrans in ludo taxillorum non debet reddere pecuniam perdenti, ſed erogare pijs operibus: in capitulo, plerique. de immunitate. Eccleſi. & in glo. capitulo, clerici, de vita, & honeſtate cler. Alia opinio eſt, quòd ille, qui perdit rem in ludo taxillorum, poteſt repetere: & ideo eſt ſibi reſtituendum.

Vnde lucrans in tali ludo tenetur ad reſtitutionem, & amittens poteſt repetere; vel ſi non dum ſoluit, poteſt non ſoluere: Secus eſt de ludo ſcacchorum, vbi potius humanum ingenium exercetur.

Item ille, qui trahit alium ad ludum fraudulenter, tenetur ad reſtitutionem. Tamen alia opinio ponitur, quæ talis eſt, quòd ſi amittentes alio iuri ſubiecti ſint, vt minores vigintiquinque annis, ſerui, furioſi, & ſimiles eis, vel illis, in quorum poteſtate ſunt, debet reſtitui illud, quod amiſerunt: Si autem non ſint alieno iuri ſubiecti, illud, quod amittunt, debet pauperibus erogari: quia vterque eo facto priuatur dominio talis rei.

Reſtitutio quib. pauperibus erogari debeat.

Quibus pauperibus Reſtitutio debet erogari? Reſpondeo, quòd inter pauperes præeligendi ſunt pauperiores. Inter pauperes autem æquales in paupertate, debent eligi iuſtiores, quando ſunt in eadem neceſſitate. Nam ſi omnibus debetur miſericordia, iuſto amplius. vt habetur ſeptuageſimaſexta diſtinctione, capitulo, non ſatis, & decimaſexta, quæſtione prima, capit. fina. Vnde dicit Hieronymus, quòd in pauperibus, non tam paupertas, quàm religio attendenda eſt.

Quot ſunt caſus Reſtitutioni obnoxij? Reſpondeo, quòd viginti manus Diaboli ſunt, quarum quælibet habet quinque digitos, ſeu modos,

in quibus centum reperiuntur caſus obnoxij, ſitte obligati ad reſtitutionem, ſecundum Sanct. Anton. ſecunda parte, titulo primo, capitulo primo: & vt iudicium incipiat à domo Dei, ab Eccleſia inchoabimus.

Prima manus dicitur ſacrilega. Vnde, Primus digitus eſt, cum auferuntur vaſa ſacra, calices, paramenta, cruces, reliquiæ, aut alia huiuſmodi, quæ ſunt diuino cultui mancipata de loco ſacro, vel non ſacro. Secundus, quando non ſacra auferuntur de ſacro. Tertius, quando fit incendium, vel effractio in loco ſacro, vel etiam inferuntur damna Eccleſijs, aut Eccleſiaſticis perſonis, exigendo gabellas, aut pedagia. Quartus, cum clerici malè tractant bona Eccleſiarum, dilapidando, dando meretricibus, ludendo, vel indebitè alienando in præiudicium Eccleſiæ, vel pauperum, aut ſucceſſorum. Quintus, cum ſubtrahuntur legata facta Eccleſijs, vel retinentur decimæ, vbi conſueuerunt ſolui, vel cum ſine iuſto titulo fructus Eccleſiæ recipiuntur.

Secunda manus dicitur, Simoniaca. Vnde, Primus digitus eſt accipere pecuniam, vel alia temporalia pro Sacramentis adminiſtrandis, aut beneficijs, ſiue officijs Eccleſiaſticis conferendis per modum precij, & non per modum eleemoſinæ, tales tenentur accepta erogare pauperibus, vel Eccleſiæ.

Secundus, accipere pecuniam appreciatiuè pro ſacramentalibus, vt pro conſecratione Eccleſiæ, vel Altaris, ſepulturis, iure patronatus, ingreſſu religionis, aut alijs huiuſmodi.

Tertius, pro ſpiritualibus exercitijs, pro prædicatione, oratione, electione, confirmatione, ac alijs huiuſmodi.

Quartus accipere Simoniacè beneficium quodcunque.

cunque. Quintus, procurare, ſeu mediare circa præmiſſa.

Tertia manus dicitur bellatoria. Vnde, Primus digitus eſt, cum aliquis Dominus, vel communitas aſſumit, vel inducit iuſtum bellum. Secundus, ſunt illi, qui ad hoc concurrunt, adiuuando, conſulendo, vel cooperando: Tertius, iniuſtum bellum habens, res alienas, vel ſubditorum capiens, deſtruens, vel facere permittens. Quartus, iuſtum bellum habens, bona Eccleſiarum, non incaſtellatarum, aut clericorum, vel etiam viatorum, aut peregrinorum rapiens. Quintus, iuſtum bellum habens ex ſua inertia, & craſſa negligentia non defendens.

Quarta manus dicitur Raptoria. Vnde, Primus digitus conſiſtit in vſurpatione Dominiorum, caſtrorum, & villarum. Secundus, in tallijs, aut alijs impoſitionibus iniuſtis. Tertius, in pedagijs, & gabellis nouis, abſque authoritate, vel neceſſitate. Quartus, in latrocinijs, & rapinis terreſtribus, vel maritimis, vt raptores, & piratæ conſueuerunt. Quintus, in perſonis liberis capiendis, & vendendis.

Quinta manus dicitur Proditoria. Vnde, Primus digitus eſt, quando quis, caſtra, populos, & terras aufert à ſuo Dominio, & proditoriè dat alteri, qui ius non habet. Secundus, quando tradit amicum, vel alterum in manus inimici ad occidendum, vel alio modo vexandum. Tertius, quando terras, aut alia bona Domini procurat venire in manus inimicorum, aut aſſociat aliquem, vt ſpolietur. Quartus, quando ſecreta reuelat. Quintus, cum quis vtitur inſidijs, non ſeruando promiſſa pacta, etiam hoſti, dum ipſe ſeruat ei fidem, & non aliàs.

Sexta manus dicitur iniuſtè iudicatoria. Vnde,

Primus digitus, eſt quando iudex dat ex certa ſcientia iniuſtam ſententiam, vel ſi accipiat pro ſportulis, & vacationibus vltra debitum, & curiæ ſtilum. Secundus, quando ex ignorantia craſſa. Tertius, quando ex notabili negligentia eius aliqua pars detrimentum notabile patitur. Quartus, quando accipit pecuniam pro iudicando benè, vel malè, vel non iudicando, aut differendo. Quintus, cum non vult iudicare, & dare ſententiam, pro vt poteſt, & debet, ne diſpliceat iniuſtam cauſam habenti.

Septima manus dicitur iniuſtè aſſiſtoria. Vnde, Primus digitus, eſt conſiliarius ſcienter præbens malum, vel fraudulentum conſilium.

Secundus, eſt aduocatus, vel procurator aſſumens, vel defendens cauſam iniuſtam, & obtinens victoriam.

Tertius, actor, qui iniuſtam cauſam proſequitur.

Quartus, notarij, & apparitores concutientes partes vltra ſtylum capiendo.

Quintus, eſt teſtis falſum deponens teſtimonium.

Octaua manus dicitur falſificatoria. Vnde, Primus digitus, eſt in teſtamentis, vel alijs inſtrumentis, aut ſcripturis falſificatis. Secundus, in bullis, aut literis Principum falſificatis, aut per obreptionem, & ſubreptionem obtentis. Tertius, in falſis, & diminutis monetis pro legitimis ſcienter vtendo. Quartus, in falſis ponderibus, & menſuris. Quintus, in falſis, ſiue ſuppoſitis partibus.

Nona manus dicitur Fœneratoria. Vnde, Primus digitus eſt, quando quis pro mutuo vtitur pignore accepto pro eo. Secundus, cum quis dat pecuniam mercatori, vel campſori, vt vtatur ea, accipiens aliquid, capitali ſemper ſaluo. Tertius, cum venduntur merces vltra iuſtum pre-

cium, ratione dilationis ſolutionis, & quando emitur res minus iuſto precio, ratione accelerationis precij, vt cum tempore veris vili precio emitur triticum colligendum. Quartus, in captionibus, & afflictis, aſſecurationibus, vt in cambijs, quæ dicuntur, peruenciis, quæ fiunt in curia Romana pro bullis. Quintus, in mutuis cum expreſſis lucri pactionibus.

Decima manus dicitur Fraudatoria. Vnde, Primus digitus conſiſtit in rerum quidditate, cum venditur vna ſubſtantia pro alia, aqua pro vino.

Secundus, in quantitate, ſcilicet, pondere, numero, & menſura diminutis.

Tertius, in qualitate, cum ſcienter venditur res defectuoſa, vel corrupta pro ſana.

Quartus, in precij inæqualitate, cum ſcienter venditur res pluſquam valeat, vel multo minori precio emitur propter neceſſitatem.

Quintus, in gabellæ debitæ, vel ſuffragij ſubtractione.

Vndecima manus dicitur locationis, & conductionis vitiatoria. Vnde, Primus digitus eſt, quando quis locat alteri rem, quam nouit eſſe vitioſam, vt equum vmbraticum, vel domum ruinoſam. Secundus, quando notabiliter nimis exigit, maximè propter neceſſitatem. Tertius, quando quis conducit alium ad operandum nimis paruo precio. Quartus, ſi conductus ad operas ex feſtinatione, vel negligentia non fideliter operatur. Quintus, quando malè tractat rem ſibi locatam, aut conductam.

Duodecima manus dicitur Furatoria. Vnde, Primus digitus, eſt occulta rerum vſurpatio. Secundus, inuentorum retentio. Tertius, illicita præſcriptio. Quartus, rei impignoratæ, vel depoſitæ vſus. Quintus religioſorum proprietas.

Tertiade-

Tertiadecima manus dicitur Participatoria. Vnde, Primus digitus eſt participatio rei alienæ iniuſtè acceptæ per donationem. Secundus, per victitationem, vt familia. Tertius, per conductionem. Quartus, per emptionem. Quintus per legatum, vel hæredıtationem, aut conſeruationem.

Quartadecima manus dicitur damnificatoria. Vnde, Primus digitus dicitur iuſſio. Secundus, conſilium. Tertius, conſenſus. Quartus, palpatio. Quintus, recurſus.

Quintadecima manus dicitur Impeditoria. Vnde, Primus digitus eſt, quando quis impedit aliquem à conſequutione boni, vel ſine iuſta cauſa procurat priuari. Secundus, quando impedit fructus prouenturos agri, vel vineæ, aut alterius rei. Tertius, qui faciunt ſtatuta, vel capitula, ne vſuræ ſolutæ poſſint repeti. Quartus, qui dat literas debitoribus abſque ſufficienti cauſa, ne poſſint cogi à creditoribus ad ſoluendum. Quintus, iniuſtè impedientes, ne quis poſſit exequi ſua negotia honeſta, occultando inſtrumenta, vel ſcripturas, per quas ius manifeſtatur.

Sextadecima manus dicitur Luſoria. Vnde, Primus digitus eſt, cum quis decipit in ludo per falſos taxillos, aut cartas copulatas. Secundus, quando decipit mentiendo. Tertius, quando lucratur ab his, qui alienare non poſſunt, vt ſunt ſerui, filij familias, pupilli, religioſi, & mulieres vxoratæ. Quartus, quando lucratur ab eo, quem multa importunitate ad ludum traxit. Quintus, quando lucratur in locis, in quibus prohibetur ludus, & per leges mandatur fieri reſtitutio, niſi fuerint abrogatæ.

Decimaſeptima manus dicitur turpiter lucratoria. Vnde, Primus digitus, prouenit ex opere carnali

carnali meretricio. Secundus, ex arte, vel actu prohibito, vt ex arte faciendi taxillos, vt mulierum fucos, aut diuinandi, ſiue incantandi, aut huiuſmodi. Tertius, lucrando in tempore prohibito, vt diebus feſtiuis. Quartus, negotiando in locis prohibitis, vt in eccleſijs, vel mittendo victualia, aut arma Saracenis. Quintus, intentione meræ cupiditatis vacare negotiationi intentione introducendi cariſtiam.

Decimaoctaua manus dicitur Detractoria. Vnde, Primus digitus eſt falſa criminis impoſitio in iudicio. Secundus, extra iudicium criminis veri, ſed occulti reuelatio. Quartus, criminis reuelati augmentatio. Quintus, reuelatio ex auditu à notabilibus perſonis.

Decimanona manus dicitur perſonæ læſoria. Vnde, Primus digitus vitam iniuſtè auferens. Secundus, membrum mutilans. Tertius, vulnerans. Quartus, iniuſtè percutiens. Quintus, in exilium iniuſtè mittens.

Vigeſima manus dicitur animarum prædatoria. Vnde, Primus digitus eſt, quando quis impedit religionem intrare, vel reuocat ingreſſum. Secundus, quando quis perſuadet aliquid criminale, vt blandiendo decipiat, & multo magis quando virginitatem auferc. Tertius, quando quis ſuo ſermone trahit ad errorem fidei, vt hæretici. Quartus, prælati, vel patres familias ex ſua negligentia permittentes gregem perire, & multò magis cum ſuis exemplis prouocant. Quintus, cum homines ſuis malis exemplis ſcandalizant, & mulieres ſuis ornatibus, tripudijs, vel riſibus ad malum inducunt.

In reſtitutione quis ordo ſeruandus ſit.

Quis ordo ſeruandus eſt in reſtitutione? Reſpondeo, quòd primò ſunt reſtituenda illa, quorum dominium eſt alterius, vt puta, depoſita, vel

furata,

furata, vel rapta, ſi in ſpecie eadem extant.

Secundò, merces, quæ extant ei, qui illas pro precio non dum habito ſibi tradiderat, quòd tamen ſi nunc plus valerent, id reddatur ad premium aliorum creditorum: quòd ſi iam merces venditæ eſſent, atque ex precio illarum aliæ emptæ eſſent, iſtæ non reſtituentur, quia non ſunt pro precio obligatæ, quia precium ex illis primis mercibus redactum non erat obligatum ei, qui tradiderat, ideo nec merces ex eo emptæ. Idem dicendum in permutatione, quia ibi ſpecies eſt in obligatione, vel oblatione non ſuccedit alia, loco alterius.

Tertiò, cæteris paribus præfertur dos vxoris, quæ cenſetur habere hypothecam in bonis mariti, ideo præfertur, ne dum præcedentibus perſonalem obligationem, ſed etiam præcedentibus tacitam hypothecam.

Quartò, poſt hypothecas veniunt deponentes, ſi non extat eorum depoſitum: vbi ſciendum, quòd tali priuilegio non gaudent, qui ſub nomine depoſiti mutuant ad vſuram: Hypotheca igitur potior eſt, quia pertinet ad rem ipſam.

Quintò, veniunt ſimplices priuilegiati, ideſt, habentes priuilegia perſonalia, non realia.

Sextò, veniunt Chirographarij pro rata non attenta proprietate contractuum, quia licitum eſt debitori propter tumultum creditorum facere cauſam priorum creditorum deteriorem, non tamen dominium, neque hypothecam, neque priuilegium habentium.

Præcepta legis naturæ quæ ſint

Ex quibus colligitur, quòd duo ſunt naturalis legis præcepta: vnum affirmatiuum, & aliud negatiuum: Affirmatiuum eſt: Omnia quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, & vos eadem facite illis: quòd habetur Matth. 7. cap. Luc. 6. cap. & diſtinct. j. in princ. Ex quo præcepto concluditur,

ſecun-

ſecundum Theolog. in 4. ſentent. diſtinct. 15. quòd ſicut quis vellet ſibi rem ſuam ab alio detentam reſtitui, ſic & ipſe debet reſtituere alienam: & ad hoc cogitur etiam per illam legem charitatis fraternalis, qua quilibet tenetur diligere proximum, ſicut ſe ipſum: Deuteron. cap. 6. Exod. cap. 20. Matth. cap. 22. Mar. cap. 12. Luc. cap. 13. Aliud præceptum legis naturalis eſt negatiuum, ſcilicet. Quòd tibi non vis fieri, alteri non feceris: quod habetur Thob. 4. act. 15. 50. diſtinct. capit. ponderet. Et ideo, cum nullus velit rem ſuam ab alio auferri, nec detineri iniuſtè, debet quoque ipſe idem facere erga proximum.

Explicit Nonus Tractatus Secundæ Partis Scrutinij Sacerdotalis.

DECIMVS TRACTATVS
SECVNDÆ PARTIS
SCRVTINII SACERDOTALIS

R. D. Fabij Incarnati Neapolitani, Sacræ Theologiæ Profeſſoris.

De Irregularitate.

Irregularitas qd ſit.

QVID eſt Irregularitas? Reſpondeo, ſecundum Specu. quòd eſt impedimentum canonicum ex facto, ſiue de facto proueniens, quo quis prohibetur ad Eccleſiaſticos ordines promoueri, & iam promotus in eis miniſtrare. argum. de temp. ord. cap. fina.

Item, ſecundum Sco. libro quarto ſententiarum, diſtinctione vigeſimaoctaua, quòd irregularitas eſt inhabilitas ad ſuſceptionem, & exequutionem actuum ordinum.

Item, ſecundum Nauarr. Manual. Confeſſ. capit. 27. numer. 191. quòd irregularitas eſt impedimentum inductum à iure canonico directè impediens acceptionem ordinum Eccleſiaſticorum, aut aliquem vſum eorum, quatenus iſunt ordines, etiam poſt pœnitentiam.

Irregularitas vnde dicatur.

Vnde dicitur Irregularitas? Reſpondeo, quòd dicitur ab in, quòd eſt ſine: & regula, quaſi contra regulam Eccleſię priuatus: ſiue propter factum, vel defectum extra Eccleſiam poſitus. Vel, Irregularitas, dicitur ab in, ideſt, non: mutata, n, in, r,

&

& regula, quaſi regulæ priuatio. Vnde, Irregularis, priuatus regula, dicitur.

Quomodo Irregularitas differt à ſuſpenſione? Reſpondeo, quia cum ſuſpenſio importet inhabilitatem ad exequutionem ſolum. Irregularitas autem ad exequutionem, & ordines. *Irregularitas quo modo differat à ſuſpenſione.*

Quot modis contrahitur Irregularitas? Reſpondeo, quòd multis modis.

Primò contrahitur Irregularitas propter homicidium, vel mutilationem alicuius membri voluntariè facta: ſiue cum peccato, ſiue ſine peccato: vt ex iuſtitia iudicis, quinquageſima diſtinctione, capitulo minor. Et idem, de dantibus ad hoc conſilium, auxilium, vel fauorem, verbo, vel facto, vel cooperatione propinqua, vt ſequatur effectus, diſtinctione quinquageſima, capit. ſi quis viduam: & diſpenſatur ſolum per Papam. de hom. volun. cap. presbyterum: & cap. Petrus. *Irregularitas quot modis contrahatur.*

Secundò, contrahitur Irregularitas, accipiendo ordines, etiam minores in excommunicatione maiori exiſtendo, vt in capitulo primo, qui fur. & in capitulo cum illorum, de ſentent. excommunica. Secus in excommunicatione minori: & diſpenſatur per Papam. Et eodem modo, ſi exiſtens apoſtata à religione, recepit ordines. extra de apoſt. cap. fina.

Tertiò, contrahitur Irregularitas, quando, aliquis minores ordines, & ſubdiaconatum vno die ſuſcipit. cap. cum h. de eo, qui ord. fur. ſus. Vel, cum duos ſimul ſacros ordines recipit. cap. fin. de eo, qui fur. ord. etiam ſi hoc faciat vno die ficté, ſcilicet, continuando ieiunium ſabbati, & cæt. capitulo literas: de temp. ord. Similiter ſi accipit ordinem furtiuè: poteſt Epiſcopus cum eo diſpenſare, vt in ordinibus ſuſceptis non furtiuè poſſit miniſtrare, dummodo non fuerit ei prohibitum ſic ordinari

ſub

ſub pœna excommunicationis latæ, ſententiæ: quia tunc non poſſet, niſi, vt dictum eſt de excommunicato ordines accipiente. Sed in ordine ſic furtiuè recepto, vel ad maiores, non poteſt, niſi ſolus Papa, diſpenſare, ſecundum Panormitanum in capitulo primo, de eo, qui fur. re. ordin.

Quartò contrahitur Irregularitas, per iterationem ſacramentorum illorum, in quibus imprimitur character ſcienter factam: ſiue quo adminiſtrantem, ſiue quò ad ſuſcipientem. argumentum, 68. diſtinctione, capitulo primo, & de conſecr. diſtinct. 5. capit. dictum: quia videntur Chriſtum bis crucifigere. de conſecratio. diſtinctio. quarta, capit. qui bis: ſi hoc faciant ſcienter: & niſi per Papam poſſunt diſpenſari: qui autem hoc faciunt ignorantia probabili, per Epiſcopum poſſunt diſpenſari.

Quintò, contrahitur Irregularitas, per apoſtaſiam à fide catholica. diſtinctione quinquageſima, capitulo, presbyteros: Si ſunt ſacerdotes, qui iuſto timore apoſtauerunt, à ſolo Papa diſpenſantur: Si autem diaconi, vel inferioris gradus, aut laici, Epiſcopus poterit diſpenſare. Si verò apoſtatauerunt ſine aliquo timore, ſed voluntariè, ſic nullus, niſi Papa diſpenſat cum eis: vt in dicto cap. presbyteros. & omnes tales apoſtatæ ſunt verè hæretici, ſecundum Innocen. & Hoſtien. in cap. 1. de apoſtat.

Sextò, contrahitur Irregularitas, cum quis incurrit infamiam iuris, vel facti, & omnes ex culpis ſuis repelluntur à promotione dignitatum, & ordinum, durante infamia. diſtinctio. 51 capitulo, qui in aliquo. extra, de regul. iur. capit. infamibus. libro ſexto, & 1. quæſtio. 7. §. porrò, in text, & gloſſ.

Etſi

Et ſi Sacerdos infamis fuerit alterutro modo, debet abſtinere à celebratione propter ſcandalum, quouſque reſtitutus fuerit per eum, qui authoritatem habet, ſi ſit infamia iuris, vel ſe canonicè purgauerit, ſi ſit infamia facti, ſi tamen celebrauerit durante infamia, ſcilicet, antequam ſit reſtitutus, dum tamen verè pœnituerit de crimine, pro quo eſt infamis, videtur, quòd non incurrit Irregularitatem. Suſpenſus à canone, non propter crimen, ſed propter infamiam: ſicut illi, quorum crimina ſunt notoria, qui etiam poſt pœnitentiam prohibentur celebrare propter ſcandalum, & infamiam etiam ante diſpenſationem celebrans, non incurrit nouam irregularitatem, quia hoc non inuenitur in iure.

Septimò, contrahitur Irregularitas, cum quis ordinatur ab Epiſcopo excommunicato, ſchiſmatico, hæretico, vel depoſito, ſuſpenſo, Interdicto, vel degradato: quia exequutionem conferre non poteſt, qui eam non habet, prima, quæſtione prima, capitulo gratia: & capitulo, ſtatuimus, & quæſtione ſeptima, capitulo Daibertum. Si tamen hoc fecit ignoranter, ſic Epiſcopus diſpenſare poteſt, tam in ſuſceptis, quàm in ſuſcipiendis. Si verò ſcienter, ſolus Papa. de Epiſcopo, qui renun. Epiſ. cap. 2.

Octauò, contrahitur Irregularitas, cum quis recipit ordines ab eo, qui renunciauit Epiſcopatui, ſic diſtinguendo: quia ſi reſignauit ſolum loco, & non dignitati, quia ſic remanet Epiſcopus: ſi de licentia proprij Epiſcopi, quis ab eo recipit ordines, non eſt irregularis: Si verò ſine licentia proprij prælati, ſic irregularis eſt: de ord. ab Epiſcop. renunc. capitulo primo. Si verò talis Epiſcopus reſignauit non ſolum loco, ſed etiam dignitati; tunc ordinatus à tali cum licentia ſui Epiſcopi in minoribus ordinibus, non eſt

irregularis; ſed ſi ſine licentia ſui prælati, vel maiores ordines à tali ſuſcepit ſcienter, vel ex ignorantia craſſa, ſic irregularis eſt, & ſolus Papa diſpenſat. Si autem ex ignorantia probabili, ſic etiam irregularis eſt: ſed Epiſcopus poteſt diſpenſare. vt in dicto cap. 1.

Nonò, contrahitur Irregularitas, cum quis recipit ordines ab alieno epiſcopo ſine licentia ſui prælati, ſecundùm aliquos: & ordinator eſt ſuſpenſus per annum à collatione omnium ordinum. de tempo. ordin. capitulo, eos. libro ſexto, puta, ſi ordinatus erat clericus, aliter non incurritur: & annus debet eſſe continuus, & integer. cap. prouida. de electio. libro ſexto, ſed ſecundùm gloſſ. in dicto capitulo eos, licet ordinator ſit ſuſpenſus, ordinati tamen ſic non ſunt ipſo iure irregulares, ſed ſunt ſuſpendendi. de tempore ordin. capitulo, quòd tranſlationem, & ſi celebrant, antequàm ſuſpendantur, non efficiuntur irregulares.

Decimò, contrahitur Irregularitas, cum quis ordines recipit extra tempora ſtatuta: diſtinctione ſeptuageſimaquinta, capitulo vltimo, & de tempore ordina. capitulo ſecundo, & capitulo cum quidam, & capitulo conſultationi: & talis eſt ipſo iure ſuſpenſus, & ordinans ſuſpendendus, vt patet in capitulo ſecundo, de tempore ordina. Epiſcopus tamen poteſt diſpenſare in ordine ſuſcepto, vt miniſtret. dicto capitulo conſultationi: non autem in ſuſcipiendis alijs ordinibus. Hodie autem accipiens ordines ſacros extra tempora, vel ante ætatem, aut ſine literis dimiſſorijs, eſt ipſo iure ſuſpenſus, & celebrando fit irregularis: & à ſolo Papa abſoluendus.

Vndecimò, contrahitur Irregularitas, cum quis per ſaltum promotus ſcienter adminiſtrat in ordine

dine ſuperiori, ſecundum Hoſtienſem in ſumm. recipit characterem, ſed de rigore iuris eſt deponendus, & ſolus Papa diſpenſabit.cap.ſi celebrat.de cler. excommun.mi.

Si tamen non ex malitia, ſed ex negligentia prætermiſit aliquem ordinem, poteſt ex diſpenſatione Epiſcopi ad ordinem prætermiſſum promoueri, & interim ab exequutione ſuperioris ordinis eſt ſuſpenſus, diſtinctione quadrageſimaoctaua, capitulo, ſicut olim. Et ſi interim miniſtrauerit in illo ordine, credens, quòd gradatim fuiſſet promotus, poterit cum eo Epiſcopus diſpenſare. extra de cleri. per ſaltum prom. cap. vnico.

Duodecimò, contrahitur Irregularitas, cum quis adminiſtrat in ordine, quem non habet: vt in capitulo primo, & ſecundo, de cleric. non ordina. mi. Intelligitur autem in exercentibus actum deputatum ordini ſacro: (quia ſecundum Sanctum Thomam, libro quarto ſententiarum, diſtinctione vigeſimaquarta, officia quatuor ordinum minorum exerceri licitè poſſunt à non ordinatis.) Talis non poteſt ad ſuperiorem ordinem promoueri ſine diſpenſatione Papæ: & ſi in ſuſcepto ordine, certo modo, poſſit per Epiſcopum tolerari: extra de cle.non ordi. mi. cap.1.2. & 3.

Tertiodecimò, contrahitur Irregularitas, quando excommunicatus, interdictus, vel ſuſpenſus quia exiſtens, celebrat, vel facit aliquod attributum certo ordini Eccleſiaſtico, etiam minori: puta, acolitatus, exorciſtatus, & huiuſmodi, ſecundum Hoſtien. in capitulo ſecundo, de cleric.excom munic. min. & diſpenſatur ſolum per Papam: vt in capitulo primo de re iudic.libro ſexto,& in capitulo primo, de ſentent. excommun. libro ſexto.

Quartodecimò, contrahitur Irregularitas, ratione criminis. vt vigeſimaquinta diſtinctione, capitulo

pitulo primo, & 84. diſtinctione, capitulo quoniam: & prima quæſtio. 7. capitu. ſiquis omnem. Sed diſtingue: vt in capitulo, ex tenore, de tempo. ordin. Vnde, epiſcopis conceditur abſolutio in omnibus criminibus adulterij. In maioribus autem ſolus Papa. vt in cap. ſi clerici. de iudic.

Quintodecimò, contrahitur Irregularitas, propter bigamiam: vt extra de bigam. per totum. & ſolus Papa diſpenſat, non Epiſcopus, ſecundum Sanctum Thom. Vnde, omnes bigami ſunt priuati exequutione ordinis, & promotione, ita quòd ad aliquem ordinem promoueri, nec actum alicuius ordinis ſine diſpenſatione exequi poſſunt: cap. quotquot. 27. quæſtione prima, & cap. ſecundo, qui cle. vel vo.

Sextodecimò, contrahitur Irregularitas, cum quis in ſacris exiſtens, contrahit matrimonium, & habet votum ſollemne, ſiue contrahat cum corrupta, ſiue cum virgine. cap. nuper à nobis, de bigam. & cap. ſuper eo. in gloſ. & cap. fin. eo. & cap. quotquot. 27. quæſt. 1.

Decimoſeptimò, contrahitur Irregularitas, per ſollemnem pœnitentiam factam. 50. diſtinctione, capitulo ex pœnitentibus. Poteſt tamen Epiſcopus diſpenſare in minoribus ordinibus propter neceſſitatem eccleſiæ. 50. diſtinctione, capitulo placuit. In maioribus autem ſolus Papa. 50. diſtinctione, capitulo ex pœnitentibus, & capitulo qui in aliquo. Sed hodie locum non habet, ſecundum Hoſtienſem, quia curia non ſeruat: nec publica pœnitentia irregularitatem inducit.

Decimooctauò, contrahitur Irregularitas, cum quis celebrat in loco interdicto: vt in capitulo is, qui. de ſentent. excommunicat. libro ſexto, & in hoc ſolus Papa diſpenſat. Hanc irregularitatem

tatem incurrit omnis clericus, qui, licet non ſit ipſe interdictus, tamen exerceat aliquid deputatum certo ordini in loco interdicto, niſi ſecundum quod permittitur à iure: puta, quando publicè, & palàm more ſolito celebratur. in clemen. pen. de ſenten. excommunica. Similiter, exiſtens interdictus ſimpliciter ſi exerceat aliquid deputatum certo ordini vbicunque, eſt irregularis: capitulo is, qui: & capit. is, cui, de ſentent. excommunic. libro ſexto, & capitulo cum æterni, de ſententia: & re iudic. lib. 6.

Decimononò, contrahitur Irregularitas in corpore vitiatis: ſi ſit vitium, vel impediens exequutionem ordinis, ſi monoculus, vel digito carens, vel epilenticus, vel gerens notabilem deformitatem, vt in viſu, naſo, vel mutus, vel gibboſus, vel guttuoſus. extra, de corp. vitiis. per totum: & diſtinct. 55 per totum. Defectus autem membrorum notabilem deformitatem, in facie, vel in manibus, ſeu alibi non generantes: ſi non ſunt inducti ex culpa propria, nullam inducunt irregularitatem. Vnde, non prohibetur promoueri is, qui eunuchus natus, vel eſt pro ægritudine, aut inuitus caſtratus: Qui autem ſe ſponte, non interueniente iuſta cauſa, mutilat, à ſuſceptione ordinum repellendus eſt. Et ſic illi, qui ad reprimendum carnis tentationes ſibi abſcindunt virilia, irregulares ſunt: tales enim non habent iuſtam cauſam caſtrationis ſuæ, quia per virtutem eſt carnali vitio repugnandum.

Vigeſimò, contrahitur Irregularitas, propter ſimoniam in ordine ſuſcepto factã, ex parte ordinatoris, & ordinati. 9. quæſtio. 1. cap. ab excommunicatis. & 1. quæſt. 1. cap. ſi quis epiſcopus: Et ſimiliter in retentione beneficij ſcienter obtenti ſimoniacè, vel dignitate.

Vigeſimoprimò, contrahitur Irregularitas, propter illegitimationem: vt in capitulo primo de fil. presby.& in cap.is, qui.eo. titul. libro ſexto. Verum eſt, quòd in minoribus ordinibus, poteſt Epiſcopus diſpenſare, ſed ad ſacros ordines non poteſt cum eis diſpenſare, niſi Papa. vt in dicto capitulo primo. Sed, ſi efficiantur religioſi, poſſunt promoueri de iure communi ad omnes ordines, etiam ſacros: vt in dicto capitulo primo, quia per religionis ingreſſum tollitur talis irregularitas,quo ad omnes ordines, diſtinctione ſexageſimaſexta, per totum.non tamen quo ad prælaturam.

Vigeſimoſecundò, contrahitur Irregularitas, cum quis adultus vſque ad ægritudinem differt baptiſmum accipere. diſtinctione quinquageſimaſeptima, capitulo ſi quis: quia videtur, non voluntate, ſed neceſſitate baptizari, nec iſta irregularitas tollitur per baptiſmum, ſecundum gloſſ. ibi. quia idem non operatur contrarios effectus: capitulo, minores, de baptiſ.

Vigeſimotertiò, contrahitur Irregularitas, quando religioſus egreditur clauſtrum ad audiendum Phiſicas ſcientias, ſi infra duos menſes non reuertitur: & ſolus Papa diſpenſat. capitulo vltimo, ne cle. vel mo.

Vigeſimoquartò, contrahitur Irregularitas, per recurſum ad Imperatorem per Epiſcopum, preſbyterum, aut diaconum ſub prætextu iniuſtæ excommunicationis, & à ſolo Papa diſpenſabitur. vigeſimaprima, quæſtione vltima, capitulo penultimo, & in capitulo ſi quis Epiſcopus, vigeſimatertia, quæſtione vltima. Ampliatur etiam hæc irregularitas ad omnes, qui ſunt ſub Eccleſiaſtica regula, ſed non ipſo iure, vt in prædictis.

Vigeſimoquintò, contrahitur Irregularitas, propter hæreſim, capitulo, veruntamen, prima, quæ-

ſtione

ſtione prima, ex qua poſt vulnus ſanatum, ideſt, eius dimiſſionem, remanet cicatrix, ſcilicet, irregularitatis, vt dicitur prima, quæſtione prima, capitulo ventum. Vnde, prohibetur à promotione, & deijcitur promotus: ſi autem reuertantur ad fidem veritatis poſt adiurationem hæreſis, recipiuntur de iure communi ad laicam communionem, poſtquam fuerint reconciliati. prima, quæſtione ſeptima, capitulo, Daibertum.

Vigeſimoſextò, contrahitur Irregularitas, propter eſſe curialem: quia omnes curiales huiuſmodi non poſſunt promoueri, niſi ſit abſolutus à curia. diſtinctione quinquageſimaprima, capitulo primo, & ſequen.

Vigeſimoſeptimò, contrahitur Irregularitas propter ſeruitutem. capitulo legem, diſtinctione quinquageſimatertia, & capitulo quicunque. diſtinctione quinquageſimaquarta. Vnde, ſeruus, quocunque genere ſeruorum, ordinari non debet, niſi prius conſequutus fuerit plenariam libertatem. diſtin. 54. cap. 1. & 2. & 3.

Vigeſimooctauò, contrahitur Irregularitas, qui Hermaphroditus natus eſt: & dicitur huiuſmodi ille, qui participat de vtroque ſexu, ſcilicet, maſculino, & fœminino: hic repellitur à promotione propter deformitatem, & monſtruoſitatem. argu. diſtinctio. 36. cap. illiteratos.

Vigeſimononò, contrahitur Irregularitas, quilibet furioſus, ebrius, illiteratus, impudicus, percuſſor, litigioſus, neophytus; Et generaliter quilibet in membris naturalibus defectuoſus irregularis eſt ad ſacros ordines ſuſcipiendos: vt habetur diſtinctione vigeſimaſexta, per totum, vſque ad diſtinctionẽ quadrageſimam. Sunt autem plurimæ aliæ irregularitates, quas ſatis diximus in prima parte, titul. de Interdicto, ſuſpenſione, & ex-

communicatione: de quibus habes per Doctores, in capitulo, niſi cum pridem. §. perſonæ verò, de renuncia.

Irregularitas quomodo tollatur.

Quomodo tollitur Irregularitas? Reſpondeo, quòd tribus modis tollitur, ſcilicet Baptiſmo, ingreſſu religionis, & diſpenſatione.

Primò, omnis Irregularitas tollitur per Baptiſmum; contracta cum peccato ante baptiſmum, ſecundum Panorm. in capit. gaudemus, de diuor. Et etiam illa, quæ venit ex ſequella peccati, ſicut eſt infamia. Item, omnis Irregularitas homicidij, ſiue fuerit cum peccato, ſiue non: Facit per hoc, capitulũ, ſi quis viduam, quinquageſima diſtinctione. Irregularitas verò bigamiæ propter defectum Sacramenti non tollitur, vigeſimaſexta diſtinctione, capitulo, acutius, & capitulo, de inde. nec ex defectu natalium: licet aliqui tenuerint, nullam irregularitatem per baptiſmum tolli.

Secundò, Irregularitas tollitur, per religionis ingreſſum: vt not. gl. in capitulo ſecundo, de apoſt. Sed non omnis, ſecundum prædict. gloſ. ſed ea ſolum, quę non prouenit ex delicto proprio: vt in capitulo primo, de fil. presbyter. ita quòd talis poteſt ſine alia diſpenſatione promoueri ad ordines, ſed non ad dignitates, ſiue prælationes: vt in capitulo finali, de fil. presbyter.

Tertiò, Irregularitas tollitur per diſpenſationem Papæ. Vnde, in omni irregularitate poteſt diſpenſare, cum omnis irregularitas ſit de iure poſitiuo: ſecunda quæſtione, ſeptimo capitulo, item Daniel.

Excommunicatio quomodo differat ab Irregularitate.

Quomodo excommunicatio differt ab Irregularitate? Reſpondeo, quia, cum quis abſoluitur, prius debet abſolui ab excommunicatione, quàm à peccatis: ſecus eſt de Irregularitate, quia ea dimiſſa, Confeſſor poteſt à peccatis abſoluere, ideo ad confeſſores non pertinet Irregularitas, quia ſecundum

ſe,

ſe, peccatum non eſt, nec includit, ſicut excommunicatio, quia etiam merendo, quis poteſt effici irregularis. Pertinet tamen reſpectu clericorum, qui ſunt irregulares, qui peccant adminiſtrando, & celebrando: Ideo eſt etiam vtile Confeſſori ſcire, quando quis efficitur irregularis, & quomodo.

Quæ eſt forma abſoluendi ab Irregularitate? Reſpondeo, quòd nulla eſt certa, & determinata: ſed tamen in vſu eſt, vt fiat per hoc verbum, diſpenſo, & non abſoluo: vt diſpenſo tecum in irregularitate, quam incurriſti propter talem cauſam, & reſtituo te ad actus legitimos: vel quando dubitatur, dicendo nunquam, ſi quam contraxiſti. *Ab Irregularitate, quę ſit forma abſoluendi.*

Quæ eſt forma abſolutionis tempore Iubilei, aut ſimilium gratiarum? Reſpond. quòd hęc eſt, Si teneris aliquo vinculo, vel aliquibus vinculis excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, à quibus ego poſſum te abſoluere, Authoritate mihi commiſſa, & tibi conceſſa à Sanctiſſimo Domino Papa. N. ego abſoluo te, & reſtituo te Sanctis Sacramentis Eccleſiæ, communioni, & vnitati fidelium. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Amen. Miſereatur tui, &c. Indulgentiam, & abſolutionem, &c. Dominus Noſter Ieſus Chriſtus te abſoluat, & ego authoritate ipſius, qua fungor, abſoluo te ab omnibus peccatis tuis. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen. Paſſio Domini Noſtri Ieſu Chriſti, & merita Beatæ Mariæ ſemper Virginis, & omnium Sanctorum, & quicquid boni feceris, aut mali ſuſtinueris, ſint tibi in remiſſionem peccatorum, in augmentum gratiæ, & premium vitæ æternæ. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen. *Abſolutionis forma tempore Iubilei, quæ ſit.* *Abſolutionis forma pro illis, q habēt indulgentiam plenariā, quæ ſit.*

Notandum, quòd ſi alicui concederetur, quòd poſſit eligere Confeſſorem, qui ipſum abſolueret

ab

ab omnibus cenſuris Eccleſiaſticis, & ſecum diſpenſaret in Irregularitatibus, plenariamque remiſſionem ſibi concederet, poſſet abſoluens vti talibus verbis. Primò, dicat, Miſereatur tui omnipotens Deus, &c. Indulgentiam, & abſolutionem, & cæt. Poſtea, Dominus Noſter Ieſus Chriſtus per merita ſuæ ſanctiſſimæ Paſſionis te abſoluat, & ego authoritate ipſius, & Beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, & Sanctiſſimi Domini Noſtri Papæ. N. mihi commiſſa, & tibi conceſſa, abſoluo te ab omnibus ſententijs excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, quas incurriſti, & diſpenſo tecum in omnibus irregularitatibus, quas contraxiſti, & reſtituo te ſanctis Sacramentis Eccleſiæ, communioni, & vnitati fidelium.

Item, abſoluo te ab omnibus peccatis tuis, & concedo tibi plenariam remiſſionem omnium peccatorum tuorum. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, Amen.

Quia verò quandoque vnum conceditur ſine alio, ideo varianda eſt abſolutio, ſecundum variationem conceſſionum.

Forma abſoluendi ab Excommunicatione maiori, dicta eſt in fine primæ partis.

Abſolutionis forma in mortis articulo quæ ſit. Quæ eſt forma abſolutionis in mortis articulo? Reſpondeo, ꝙ primò dicatur, Miſereatur tui, &c. Indulgentiam, &c. Poſtea, Dominus Noſter Ieſus Chriſtus per ſuam pijſſimam miſericordiam te abſoluat, & ego authoritate ipſius, & Beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ in hac parte tibi conceſſa, & mihi commiſſa, in quantum poſſum, debeo, & mihi permittitur, abſoluo te ab omni ſententia excommunicationis maioris, vel minoris, ſuſpenſionis, & interdicti, & à participatione cum excommunicatis, & reſtituo te Sanctis Sacramentis Eccleſiæ, communioni, &

vnitati

vnitati fidelium. Item, eadem authoritate, ego abſoluo te ab omnibus peccatis tuis, & à pœnis omnibus tibi in purgatorio debitis propter culpas, & offenſas, quas contra Deum commiſiſti, & reſtituo te illi innocentiæ, in qua eras, quando baptizatus fuiſti. Si verò hac vice non morieris, reſeruo tibi illa pro vltimo articulo mortis tuæ. In nomine Patris, & Filij, &c.

Quæ eſt forma abſolutionis ab excommunicatione minori, & à peccatis? Reſpondeo, quòd eſt, dicto Miſereatur tui, &c. & Indulgentiam &c. dicatur Dominus Noſter Ieſus Chriſtus per ſuam pijſſimam miſericordiam te abſoluat, & ego authoritate ipſius abſoluo te à vinculo excommunicationis minoris, & reſtituo te Sanctis Sacramentis Eccleſiæ. Item eadem authoritate abſoluo te ab omnibus peccatis tuis. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, Amen. Paſſio Domini Noſtri Ieſu Chriſti, & merita Beatæ Mariæ ſemper Virginis, & omnium Sanctorum, & quicquid boni feceris, & mali ſubſtinueris, ſint tibi in remiſſionem peccatorum tuorum, in augmentum gratiæ, & premium vitæ æternæ. Amen. *Abſolutionis ab excōmunicatione minoris, & à peccatis forma quæ ſit.*

Item, alia abſolutio communis. Si teneris aliquo vinculo excommunicationis, à quo poſſim te abſoluere, ego abſoluo te, & reſtituo te Sanctis Sacramentis Eccleſiæ, communioni, & vnitati fidelium. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Amen. Miſereatur tui, &c. Indulgentiam, & cæt. Dominus Noſter Ieſus Chriſtus te abſoluat, & ego authoritate ipſius, qua fungor, abſoluo te ab omnibus peccatis tuis. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen. Paſſio Domini Noſtri Ieſu Chriſti, & merita Beatæ Mariæ ſemper Virginis, & omnium Sanctorum, & quicquid boni feceris, aut mali ſubſtinueris, ſint tibi in remiſſionem peccatorum,

ca[illegible] in augmentum gratiæ, & premium vitæ æternæ. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.

[illegible] in Reconciliat. pe.; & in [illegible] nea mor- te q[illegible] ſit

Quæ eſt forma abſolutionis in Reconciliatione, & in articulo mortis? Reſpondeo, quòd eſt. Si teneris aliquo vinculo excommunicationis, à quo poſſim te abſoluere, ego abſoluo te. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen. Item, Ego abſoluo te ab omnibus peccatis tuis In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.

Explicit Decimus, & Vltimus Tractatus Secundæ Par. Scrutinij Sacerdotalis, R. D. Fabij Incarnati Neapolitani, Sacræ Theologiæ Profeſſoris.

Regiſtrum.

† A B C D E F G H I K L M N O P Q.

Omnes ſunt Quaterniones.

RVS

434,391

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE